

Nr 75

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utrikesförvaltningens organisation och personalbehov m. m.; given Stockholms slott den 1 mars 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande ministern för utrikes ärendena hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Verksamheten inom utrikesförvaltningen i dess helhet har efter andra världskrigets slut avsevärt vuxit. Den politiska och ekonomiska utvecklingen har ställt ökade krav på utrikestjänsten och dess befattningshavare. Ett femtiotal nya stater har tillkommit, nya internationella samarbetsorgan har skapats, det ekonomiska och politiska integrationsarbetet har fått ökad omfattning och betydelse, hjälp till utvecklingsländerna lämnas i ökande omfattning, svenskt deltagande i olika FN-aktioner har blivit betydande och det är i högre grad än tidigare nödvändigt att aktivt tillvarata svenska intressen och bistå svenska medborgare i utlandet.

Denna utveckling har gjort en översyn av utrikesförvaltningen och dess organisation påkallad. För en sådan allmän översyn har även statsutskottet uttalat sig i sitt utlåtande 1958: 3. I sådant syfte tillsattes 1961 en utredning med parlamentariskt inslag, UD-utredningen, som i december 1962 avgav sitt betänkande. Samtidigt avgav utrikesdepartementets administrationsutredning, som tillsattes 1958, sitt slutbetänkande. De förslag, som nu framlägges i denna proposition, överensstämmer i allt väsentligt med utredningarnas förslag och innebär en förstärkning av utrikesförvaltningens organisation och personalresurser.

Inom utrikesdepartementet föreslås inrättande av ett rapportsekretariat med uppgift att samordna utrikesförvaltningens rapportering till ökat gagn för statsmakterna och näringslivet. Därjämte föreslås att en förhandlingsgrupp inrättas för särskilda uppdrag. Vidare bör inspektionsverksamheten och säkerhetstjänsten utbyggas.

Departementets administrativa organisation förstärkes genom inrättande av en administrationsavdelning.

Inom utrikesrepresentationen föreslås upprättande av fem nya lönade utlandsmyndigheter i Afrika och Latinamerika. Två delegationer i Genève sammanställs till en.

Ett nytt rekryteringsförfarande avses bli prövat. Utrikesförvaltningens utbildningsverksamhet föreslås bli utvidgad.

Förslag framlägges vidare beträffande principerna för avvägningen av utlandstjänstemännens löner, syftande till större fasthet i lönesystemet. Förslaget grundar sig på utredningar som framlagts av utrikesförvaltningens lönenämnd i enlighet med uppdrag som erhållits av Kungl. Maj:t 1960.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför ministern för utrikes ärendena.

I årets statsverksproposition anmälde jag under tredje huvudtiteln, att UD-utredningen och utrikesdepartementets administrationsutredning nyligen avgivit förslag angående utrikesförvaltningens organisation och personalbehov samt att utrikesförvaltningens lönenämnd förväntades inom kort framlägga principförslag angående avlöningssystemet för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl. Avsikten var att senare i särskild proposition framlägga förslag om utrikesförvaltningens organisation och personalbehov samt om utlandstjänstemännens avlöningsförmåner. I avvaktan på denna proposition upptogs fyra anslag under tredje huvudtiteln endast med beräknade belopp.

Jag anhåller nu att till behandling få ta upp frågan om utrikesförvaltningens — utrikesdepartementets och utrikesrepresentationens — organisation och personalbehov samt om avlöningssystemet för tjänstemännen inom utrikesrepresentationen ävensom vissa anslagsfrågor för budgetåret 1963/64.

I. INLEDNING

UD-utredningen

Under åren efter andra världskrigets slut har utrikesförvaltningen i ett antal länder underkastats mer eller mindre genomgripande reformer. Detta gäller ej blott stormakter, såsom Amerikas Förenta Stater, Frankrike och Storbritannien, utan även mindre nationer, såsom Belgien, Nederländerna, Schweiz och våra nordiska grannländer. En omläggning av den danska utrikesförvaltningens organisation genomfördes 1961, och f. n. pågår i Norge en översyn av detta lands utrikestjänst.

I statsutskottets utlåtande 1958: 3 uttalades, att utskottet funnit det mate-

rial, som legat till grund för anslagsberäkningarna, i flera avseenden inte ha varit så fullständigt, att utskottet på grundval därav kunnat bilda sig en klar uppfattning om det föreliggande behovet i varje särskilt fall.

Med anledning härav lämnades under tredje huvudtiteln i statsverkspropositionen till 1959 års riksdag en redogörelse för utvecklingen av utrikesförvaltningens organisation och personalbehov. Därjämte anmäldes att en översyn påbörjats inom utrikesdepartementet för att klarlägga omfånget av utrikesförvaltningens arbetsuppgifter. I sitt utlåtande 1959: 3 fann statsutskottet en dylik översyn vara behövlig och förutsatte, att densamma utan tidsutdräkt slutfördes och redovisades för riksdagen tillika med förslag om därav ev. påkallade organisatoriska åtgärder.

Översynen, som verkställdes under ledning av chefen för utrikesdepartementets personalavdelning samt under konsultationer med kabinetssekreteraren och andra tjänstemän, slutfördes under hösten 1960. En redogörelse för översynen tillställdes, utan något ställningstagande från departementschefens sida, statsutskottet och — i sammandrag — riksdagens ledamöter i början av 1961.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 april 1961 tillkallade min företrädare i ämbetet tio sakkunniga,¹ *UD-utredningen*, med uppdrag att granska översynens utredningsmaterial samt efter den ytterligare utredning, som kunde befinnas önskvärd, framlägga förslag angående påkallade ändringar i fråga om utrikesförvaltningens organisation och personalbehov i syfte att närmare anpassa organisationen efter de nuvarande förhållandenas krav.

I sitt betänkande (SOU 1963: 3) framlägger UD-utredningen förslag till omedelbar organisatorisk och personell förstärkning av utrikesförvaltningen jämte vissa rekommendationer beträffande utrikesförvaltningens framtida utbyggnad och disposition.

Över UD-utredningens betänkande har, efter remiss, yttranden avgivits av nämnden för internationellt bistånd (NIB), upplysningsberedningen, statskontoret, kommerskollegium, som bifogat utlåtanden från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg, Skånes handelskammare och handelskammaren i Gävle, personalutbildningsberedningen samt 25 beskickningar, fyra delegationer och tre generalkonsulat. Vidare har yttranden avgivits av Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Stockholms magistrat, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet,

¹ Ledamoten av riksdagens första kammare, rektorn *B. F. Elmgren*, ordförande, biträdande kabinetssekreteraren *H. W. A. de Besche*, ledamoten av riksdagens första kammare, f. d. ambassadören *E. C:son Boheman*, statssekreteraren i civildepartementet, numera regeringsrådet *G. F. O. Cars*, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren *L. D. Cassel*, vice talmannen i riksdagens första kammare *N. I. Johansson*, verkställande direktören i LKAB, envoyén *A. S. Lundberg*, avdelningschefen i handelsdepartementet *S. G. J. Lundberg* (fr. o. m. 4.6.1962), byråchefen i finansdepartementet, numera sparbanksinspektören *S. M. Oredsson*, verkställande direktören i Sveriges allmänna exportförening, envoyén *K. T. Vinell* samt statssekreteraren i handelsdepartementet, numera verkställande direktören i Sveriges skogsägareföreningars riksförbund *K. E. A. Önneshö* (t. o. m. 14.5.1962).

Svenska sjöfolksförbundet, Svenska turisttrafikförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges redareförening samt Tjänstemännens centralorganisation (TCO), vilka beretts tillfälle att uttala sig.

Administrationsutredningen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 21 februari och 19 september 1958 tillkallade min företrädare i ämbetet en sakkunnig¹ med uppdrag att verkställa översyn av viss administrativ organisation inom utrikesförvaltningen. Utredningsuppdraget har i enlighet med statsutskottets utlåtanden 1958: B 34 och B 55 omfattat de medelsförvaltande funktionerna inom utrikesförvaltningen samt en allmän prövning av frågan om den lämpligaste ordningen för handläggningen av administrativa ärenden inom utrikesdepartementet. Utredningen har antagit benämningen *Utrikesdepartementets administrationsutredning*.

Enligt givna direktiv upptog utredningen med förtur två särskilda spörsmål, nämligen organisationen för medelsförvaltningen vid utlandsmyndigheterna och kontrollen däröver samt formerna för utövandet av det ekonomiska ansvaret vid handläggning av räkenskapsärenden inom utrikesdepartementets personalavdelning. I delbetänkanden den 18 juli 1959 (I) och den 30 juni 1960 (II) framlades förslag till organisation för den medelsförvaltande verksamheten vid utlandsmyndigheterna. I anslutning härtill har utredningen biträtt vid utarbetandet av Kungl. Maj:ts reglemente den 30 december 1960 för medelsförvaltningen vid Sveriges lönade representation i utlandet (MRU) och ministerns för utrikes ärendena föreskrifter den 30 januari 1961 för tillämpningen av nämnda reglemente (TMRU). I delbetänkande I berördes även frågan om det ekonomiska ansvaret vid handläggning av räkenskapsärenden inom utrikesdepartementets personalavdelning. I anslutning till därvid framförda förslag har Kungl. Maj:ts föreskrifter för kassarörelsen vid utrikesdepartementet den 11 mars 1960 erhållit ändrad lydelse.

Den sakkunnige förordnades sedermera att fr. o. m. den 1 november 1960 och tills vidare tjänstgöra som chef för utrikesdepartementets ekonomibyrå. Med anledning av de vidgade uppgifter, som sålunda tillfördes utredningsmannen, erhöll min företrädare den 28 oktober 1960 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla ytterligare en sakkunnig.² Inom utrikesdepartementets ekonomibyrå har under utredningens gång successivt genomförts rationalisering genom ändrad arbetsfördelning och omlagda arbetsförfaranden. Vidare har i anslutning till förslag i utredningens delbetänkande II på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 11 maj 1962 organiserats försöksverksamhet för utredning angående fortsatt effektivisering av den medelsförvaltande

¹ Kanslirådet E. E. A. Magnander.

² Generaltulldirektören V. M. J. Fahlander.

verksamheten vid utlandsmyndigheterna. Dylik försöksverksamhet förekommer för närvarande vid beskickningen i Paris samt generalkonsulaten i London och New York.

Administrationsutredningen har företagit den begärda allmänna prövningen av utrikesdepartementets administrativa organisation. På grundval härav framlägger utredningen i sitt slutbetänkande (SOU 1963: 4) förslag till personalorganisation för berörda delar av utrikesdepartementet — den administrativa ledningen, personalavdelningen, konsulära byrån och arkivet.

Över administrationsutredningens slutbetänkande har, efter remiss, yttranden avgivits av armétygförvaltningen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket och generalpoststyrelsen samt 16 beskickningar, fyra delegationer, fem generalkonsulat och ett konsulat. Vidare har yttranden avgivits av LO, SACO, SR, Stockholms magistrat, Sveriges advokatsamfund och TCO, vilka beretts tillfälle att uttala sig.

Utrikesförvaltningens lönenämnd, utlandslöneöversynen

I skrivelse 1960: 302 anmälde riksdagen, att beslut fattats i överensstämmelse med statsutskottets utlåtande 1960: 128, enligt vilket en översyn av utlandstjänstemännens löneförhållanden borde företagas.

Med anledning av denna hemställan uppdrog Kungl. Maj:t — såsom anmäldes i 1961 års statsverksproposition — den 26 augusti 1960 åt *utrikesförvaltningens lönenämnd*¹ att verkställa översyn av avlöningsförmånerna för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl.

Ett av nämnden framlagt förslag till reglering av bostadskostnaderna för sådana tjänstemän genomfördes den 1 juli 1962 efter beslut av fjolårets riksdag (III ht s. 9, SU 3, rskr. 3). Genom beslut den 28 juni 1962 fastställde Kungl. Maj:t, med verkan från och med den 1 juli 1962, efter förslag av nämnden allmänna riktlinjer för reglering av här avsedda utlandstjänstemäns telefonkostnader.

Med skrivelser den 2 juli och 20 november 1962 har lönenämnden överlämnat två promemorior (UD 1962: 1 och 3, stencilerade) med förslag till reglering av utlandstjänstemännens representationskostnader respektive vissa kostnader för bilresor m. m. för här avsedd personal. Slutligen har lönenämnden med skrivelse den 5 januari 1963 avlämnat en promemoria (UD 1963: 1, stencilerad) med principförslag rörande dels avlöningssystemet för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl., dels lönenämndens ställning, befogenheter och sammansättning.

Över lönenämndens olika förslag har yttranden avgivits av vissa myndigheter inom inrikesförvaltningen samt ett stort antal utlandsmyndigheter.

¹ Kabinettssekreteraren L. A. L. Belfrage, ordförande, statssekreteraren i civildepartementet, numera regeringsrådet G. F. O. Cars (t. o. m. 30.6.1962), ledamoten av riksdagens andra kammare, metallarbetaren H. L. Gustafsson, generalkonsuln E. W. E. Kleen, statssekreteraren i civildepartementet B. A. F. Löfberg (fr. o. m. 1.7.1962), utrikesrådet C. J. Stenström, envoyén Z. S. Przybyszewski Westrup, statssekreteraren i finansdepartementet H. K. Wickman samt verkställande direktören i Telefon AB L. M. Ericsson, civilingenjören S. T. Aberg.

Till dessa remissyttranden samt till resultatet av vissa överläggningar mellan företrädare för lönenämnden och statstjänstemännens huvudorganisationer återkommer jag i det följande.

II. UTRIKESFÖRVALTNINGENS UPPGIFTER

UD-utredningen

Utrikesförvaltningens allmänna uppgifter anges i § 11 regeringsformen: I mål, som angå rikets förhållande till främmande makter, skola alla meddelanden till främmande makt eller Konungens sändebud i utlandet, utan avseende å ärendets beskaffenhet, ske genom ministern för utrikes ärendena.

Utredningen, som ägnat frågan om utrikesförvaltningens uppgifter ingående behandling, konstaterar, att denna förvaltning inte längre är statsmakternas enda organ för kontakt med främmande länders regeringar. Ej heller är utrikesförvaltningens uppgifter begränsade till att gentemot utländska regeringar företräda svenska regeringens intressen och därmed till att handlägga ärenden, som föranledes av lagstiftning, internationella avtal eller särskilda regeringsbeslut. Nya kontaktorgan har tillkommit, och arbetsfältet har betydligt utvidgats.

Om arbetsuppgifterna delas i fasta och rörliga, skulle de fasta arbetsuppgifterna vara sådana som enligt grundlagen kan åläggas utrikesförvaltningen. Exempel härpå utgör i första hand den utrikespolitiska och handelspolitiska verksamheten, vidare rapporterings- och förhandlingsarbetet, bevakningen av gällande avtal mellan Sverige och främmande makt, medverkan i det internationella lagstiftningsarbetet, skyddet av svenska medborgares intressen samt av statsmakterna anbefalld upplysnings- och informationsverksamhet. Till de rörliga uppgifterna åter skulle kunna hänföras en del av upplysningsverksamheten och av det allmänna bistånd, som lämnas organisationer och enskilda, t. ex. i kommersiellt betonade ärenden, vid arrangemang kring studieresor och studiebesök, viss kontaktfrämjande representation m. m.

Decentralisering av utrikesfrågorna. Det har ibland hävdats, att utvecklingen mot mera direkta kontakter mellan de olika ländernas fackdepartement och experter på skilda plan skulle reducera utrikesförvaltningens betydelse såsom internationellt förbindelseorgan. Utvecklingen mot sådana direkta kontakter framstår enligt utredningen såsom naturlig med tanke på att en stor del av dagens internationella samarbete över huvud taget försigår på expertplanet. Utredningen fäster emellertid uppmärksamheten på de väsentliga nackdelar, som en alltför långtgående decentralisering av de internationella förbindelserna skulle medföra.

Främst bland dessa nackdelar nämner utredningen risken för att ärenden, som rör förhållande till främmande makt, undandrages de möjligheter till utrikespolitiskt betingad kontroll, som tillgodoses genom handläggning i eller förmedling av utrikesdepartementet och som är av betydelse för såväl regeringen som övriga politiska instanser. Vidare erinrar utredningen om den av andra än politiska skäl, exempelvis förhandlingstaktiska hänsynstaganden, dikterade angelägenheten av samordning av utrikesärendena. Även begränsningen av utrikesdepartementets möjligheter att förse myndigheter och organisationer med underrättelser om utvecklingen i utlandet på deras speciella områden hör till de nackdelar, som är förenade med en decentraliserad handläggning av utrikesfrågorna. Att lösa utrikesförvaltningens uppgift som informationskälla utan en tillfredsställande kontakt med alla utrikesärenden torde enligt utredningen inte vara möjligt. Slutligen har utrikesförvaltningen en viktig uppgift att fylla, när det gäller att möjliggöra en central bedömning av de folkrättsliga aspekterna, exempelvis i samband med ingående av internationella avtal. Med hänsyn till de anförda synpunkterna har utredningen ansett sig böra utgå från att en överföring av arbetsuppgifter från utrikesförvaltningen till andra organ ej kan ske i sådan utsträckning, att dess organisation och verksamhet påverkas därav i nämnvärd grad.

Arbetsvolymens utveckling. Vad först angår det område, som närmast motsvarar de fasta arbetsuppgifterna, har verksamheten enligt utredningen avsevärt vidgats och fördjupats. Det oroliga och svåröverskådliga världsläget har inneburit ökade krav i fråga om de utpräglat utrikespolitiska åliggandena inklusive den politiska rapporteringen. Sveriges deltagande i FN och dess fackorgan samt i andra internationella organisationer (GATT, OECD, Europarådet m. fl.) har liksom tillkomsten av åtskilliga nya nationer medfört en betydande ökning av arbetsvolymen för såväl utrikesrepresentationen som berörda avdelningar inom utrikesdepartementet. Det internationella ekonomiska integrationsarbetet och det växande biståndet till utvecklingsländerna utgör exempel på efter krigsslutet nytillkommande arbetsmoment. Jämsides med denna utveckling har verksamheten för att tillvarata svenska medborgares intressen i utlandet tilltagit och Sveriges deltagande i det internationella lagstiftningsarbetet intensifierats. Vidare ställer upplysningsverksamheten om Sverige i utlandet ökade krav på aktiva insatser från utrikesförvaltningens sida.

Även andra än de officiella uppdragsgivarna har emellertid skärpt sina anspråk på utrikesförvaltningen. Detta gäller enligt utredningen kanske främst de kommersiella frågorna. För en svensk utlandsmyndighet har det efter hand blivit en naturlig uppgift att inom rimliga gränser på begäran söka biträda i tjänsteuppdrag resande svenskar med kontakter med det främmande landets myndigheter, med institutioner och organisationer och även med enskilda företag i vederbörande land. En annan typ av rörliga arbetsuppgif-

ter, som under de senaste åren ökat väsentligt i omfattning, utgör hjälpansökningar från i utlandet nödställda svenska turister.

Mot den i det föregående redovisade expansionen av utrikesförvaltningen bör ställas den minskade arbetsbelastningen på vissa verksamhetsområden. Minskningen har visserligen inte varit av samma omfattning som de nytillkommande arbetsmomenten, men den kan enligt utredningens mening sägas ha varit avgörande för utrikesförvaltningens möjligheter att utan mera väsentliga personalförstärkningar lösa de nya arbetsuppgifterna. Minskningen avser exempelvis det tidigare omfattande bilaterala förhandlingsarbetet på det handelspolitiska arbetsfältet, viseringsarbetet samt — efter tillkomsten av sådana organ som Svenska institutet, Svenska turisttrafikförbundet och Sveriges allmänna exportförening — vissa typer av ärenden rörande informationsverksamhet och exportfrämjande arbete.

Ur organisatorisk synvinkel har den fortskridande breddningen av utrikesförvaltningens arbetsområde enligt utredningen medfört åtskilliga svårösta problem. Man kan fråga sig, framhåller utredningen vidare, huruvida det från alla synpunkter är önskvärt och lämpligt att utrikestjänstens arbetsfält, såsom hittills skett, fortsätter att vidgas och om inte en klarare gränsdragning kring detta är motiverad. Å andra sidan finner utredningen det vara uppenbart, att nytillkommande arbetsuppgifter som regel inte kan avvisas och måste lösas inom ramen för en organisation, som har erforderligt internationellt kontaktnät och tillgång till språkkunnig personal, och framhåller att den erfarenhet och de resurser som i detta hänseende samlats inom utrikestjänsten inte äger någon motsvarighet inom andra delar av förvaltningen. Att under sådana förhållanden bygga upp nya ämnesspecialiserade förvaltningsorgan med egen utlandsorganisation har för utredningen inte framstått såsom ett tilltalande alternativ till det nuvarande systemet. Härtill kommer att det hittills visat sig möjligt att förstärka utrikesrepresentationen med specialutbildad personal (lantbruksrepresentanter, socialattachéer o. s. v.) i sådana fall, då fackbetonade ämnesområden börjat ta i anspråk en alltför stor del av en utlandsmyndighets ordinarie personalresurser.

Utredningen har med hänvisning till det nu anförda inte funnit anledning att närmare pröva frågan, huruvida utrikesförvaltningens personalbehov i väsentlig grad skulle kunna påverkas av en instruktionsvis genomförd begränsning av verksamhetsområdet.

Vid sin bedömning av den framtida arbetsvolymen har utredningen kommit till den uppfattningen — bestyrkt av åtskilliga intervjuer med företrädare för stat och näringsliv — att utrikesförvaltningens arbetsfält även framgent kommer att växa med den fortskridande aktiviseringen av de internationella förbindelserna inom såväl den allmänna som den enskilda sektorn. Utredningen har därför grundat sina överväganden rörande förvaltningens organisation och personalbehov på antagandet att nu rådande förhållanden inte representerar en tillfälligtvis onormalt stor arbetsbelastning. En kontinuerlig bevakning av arbetsbelastningens utveckling finner utredningen

emellertid vara en självklar uppgift för i första hand utrikesförvaltningens ledning. Från utredningens synpunkt har det framför allt syntts angeläget, att de grundläggande principerna för organisationen och för tillgodoseendet av personalbehovet får en sådan utformning, att en smidig anpassning kan ske till förändringar i arbetsuppgifterna.

Yttranden

Beträffande problemet angående decentralisering av utrikesfrågorna ansluter sig remissmyndigheterna i allt väsentligt till utredningens uttalanden och slutsatser. Under hänvisning till vad utredningen anfört om direkta förbindelser mellan olika länders statliga instanser på expertplanet anser *statskontoret* det uppenbart, att expertisen på det centrala planet i olika sakfrågor skall finnas i respektive fackdepartement och att en dubblerande ansamling av experter på skilda fält inte bör ske inom utrikesdepartementet. De av utredningen påtalade nackdelarna med en decentralisering av de internationella förbindelserna bör kunna undanröjas genom en självklart nödvändig gemensam beredning mellan berörda departement. Inom utrikesdepartementet bör givetvis för sådana beredningar finnas kontaktmän för skilda frågor. *Kommerskollegium* framhåller, att de arbetsuppgifter inom den statliga verksamheten, som föranledes av förbindelserna med andra länder, i princip bör sammanhållas inom utrikesförvaltningens ram, vare sig det är fråga om samarbete på expertplanet eller det gäller nya arbetsområden som kontinuerligt tillföres verksamheten. Detta bör inte hindra att internationellt samarbete på expertbetonade områden, där så är vanligt, sker genom direkta förbindelser. *Arbetsgivareföreningen* anser i likhet med utredningen det vara från principiell synpunkt önskvärt, att svenska statens förbindelser med främmande makter och mellanstatliga organisationer allt framgent blir föremål för samordning inom utrikesförvaltningen. *Bankföreningen* anför, att förhandlings-, informations- och kontaktverksamheten på det kommersiella och finansiella området till en del, såsom redan skett, bör kunna anförtros åt andra myndigheter och organ än de diplomatiska. Föreningen delar emellertid utredningens uppfattning, att verksamheten i stor utsträckning bör och måste handhas av utrikesförvaltningen. Det är därför synnerligen angeläget att utrikesförvaltningens resurser förstärkes såväl kvantitativt som med avseende på befattningshavarnas utbildning framför allt på det kommersiella området.

Även *industriförbundet* vill helt allmänt ansluta sig till vad utredningen anför om det principiellt önskvärda i att utrikesförvaltningen även framgent förblir det centrala organet för statsmakternas förbindelser med främmande makter samt mellanstatliga och överstatliga organisationer. Den delegation av handläggningen av dylika förbindelser till andra statsdepartement och myndigheter, som må befinnas lämplig inom vissa verksamhetsområden, kan inom vissa gränser vara ändamålsenlig men bör inte få utveckla sig därhän att utrikesdepartementets möjligheter att övervaka, samordna och ansvara

för utrikesförbindelserna äventyras. Från synpunkten av de intressen förbundet har att företräda är det av vikt att handläggningen av ekonomisk-politiska frågor, förhandlingar och kontinuerlig information till näringslivets organisationer och företag hålles samman av utrikesdepartementet och dess organ. Förbundet finner inga bärande skäl för att man skulle sträva efter att bygga upp nya ämnesspecialiserade förvaltningsorgan med egen utlandsorganisation. *Sändebudet i Moskva* m. fl. anser det oundgängligt att utrikesdepartementet — oavsett huruvida de löpande ärendena handlägges utanför utrikesdepartementet och oavsett huruvida delegater med hänsyn till förhandlingsföremålets tekniska karaktär väljes utanför departementets tjänstemannakader — beredes tillfälle till samråd på alla stadier av ärendenas behandling och i övrigt hålles fortlöpande underrättat om frågornas utveckling med hänsyn till deras allmänna samband med och återverkan på det politiska och handelspolitiska området.

Utredningens bedömning av den framtida arbetsvolymen och det därmed sammanhängande problemet rörande utrikesförvaltningens organisation och personalbehov har av ett flertal remissorgan — däribland åtskilliga *utlandsmyndigheter* — betecknats såsom värdefull och realistisk. *Grossistförbundet* förklarar sig i stort sett dela utredningens uppfattning, att utvecklingen kommer att ställa ökade kvantitativa krav på såväl hemmaorganisationen som utrikesrepresentationen. Man synes sålunda böra räkna med att nettoeffekten av kommande förändringar i våra förbindelser med omvärlden blir en stegrad arbetsbelastning för utrikesförvaltningen. *Lantbruksförbundet* framhåller, att det är ett allmänt intresse att våra möjligheter att i olika internationella sammanhang hävda de svenska intressena på det utrikespolitiska och handelspolitiska området inte begränsas genom brist på kvalificerad personal inom utrikesförvaltningen. Vad särskilt beträffar det handelspolitiska området måste det för ett land som Sverige, vilket för sitt ekonomiska framåtskridande är så beroende av utrikeshandeln, vara angeläget, att de handelspolitiska intressena får en kompetent och effektiv bevakning. Det är enligt förbundet likaså ett starkt intresse, att näringslivet och även enskilda företag erhåller stöd från utrikesrepresentationen i sina exportansträngningar och vid sina kontakter över huvud med främmande marknader.

Departementschefen

Det har länge stått klart, att en allmän översyn av den svenska utrikesförvaltningen är påkallad. Förändringen och ökningen av arbetsuppgifterna har efter hand nödvändiggjort talrika beslut i fråga om organisation och personal på enskilda punkter, men något ställningstagande grundat på en undersökning av hela problemkomplexet har inte skett på flera årtionden, i själva verket inte sedan riksdagen 1919 och 1921 fattade beslut efter utredning av en 1918 tillsatt sakkunnigkommitté. Den ordning som då tillskapades för utrikesdepartementets organisation och arbetsformer har inte under-

gått några väsentliga förändringar bortsett från en rätt betydande utökning av personalkadern. Den bestående ordningen har befunnits i stort sett ändamålsenlig, och den har kunnat smidigt anpassas efter nya förhållanden. De nu företagna utredningarna har inte heller funnit anledning att föreslå någon genomgripande omorganisation av utrikesdepartementet.

Även vad avser representationen utomlands har förändringar efter hand vidtagits allt eftersom nya behov anmält sig men utan att någon allmän översyn kommit till stånd. Utvecklingen har främst karakteriserats av tillkomsten av ett antal nya beskickningar och, efter andra världskriget, av ständiga representationer vid vissa internationella organ såsom FN och den ekonomiska samarbetsorganisationen i Paris.

Även om det varit möjligt att genom partiella reformer sätta utrikesförvaltningen i stånd att utan påtagliga svårigheter ombesörja sitt arbete under nya och förändrade förhållanden, har berättigade önskemål framkommit om en allmän kartläggning av utrikesförvaltningens uppgifter och av de krav, som den nya tiden ställer i fråga om organisation och personal. Inte minst har intresset ökat att få till stånd en samlad bedömning och avvägning av uppgifter och personalbehov mellan utrikesdepartementet och utlandsmyndigheterna. Vid 1958 års riksdag underströk statsutskottet behovet av ett fylligt material för bedömningen av anslagsäskanden. Detta uttalande föranledde den inom utrikesdepartementet 1960—61 företagna översynen, vilken i sin tur blivit en del av arbetsmaterialet för UD-utredningens nu framlagda betänkande. Parallellt med denna utredning har administrationsutredningen prövat utrikesförvaltningens administrativa frågor.

Då jag nu går att framlägga förslag, i det väsentliga grundade på utredningarnas överbegripanden och slutsatser, finner jag det naturligt att ange några allmänna utgångspunkter för bedömningen av organisation och personalbehov.

En modern utrikesförvaltning ställs inför ett otal ärenden av högst växlande karaktär, vilka endast har det gemensamt, att de på ena eller andra sättet rör förhållandet till främmande land. Det kan gälla medverkan i en exportdrive eller anordnandet av en konstutställning, bistånd till nödställd svensk eller skyddande av svensk patenträttighet, rapportering om konjunkturläge eller om smittsamma sjukdomar, indrivning av underhållsbidrag eller utlämning av förbrytare, delgivning av rättshandlingar och upptagande av sjöförklaring, föredrag eller presskontakter om svenska samhällsförhållanden, förmedling av journalistbesök i Sverige, författande av inlägg eller resolutionsutkast vid internationella konferenser och många andra ting.

Hur än arbetet inom utrikesförvaltningen förändrats och utvidgats kvarstår dock dess centrala uppgift att utgöra instrumentet för svensk utrikespolitik. Den svenska oavhängiga neutralitetspolitiken syftar till att tillsammans med försvarspolitikerna så långt möjligt skydda Sveriges frihet och fred. För att den skall fylla en sådan uppgift krävs att den i omvärlden möts med förståelse och respekt. Utrikesdepartementet och de på instruktion från

departementet verkande representationerna i utlandet har att sprida kunskap om och söka vinna förståelse för de allmänna riktlinjer för Sveriges politik, som fastställts av statsmakterna, och de skall i enskilda frågor av politisk eller handelspolitisk karaktär, där Sverige har anledning att ta ståndpunkt, förklara de svenska synpunkterna och delta i eller leda de förhandlingar, som kan ifrågakomma. Denna verksamhet tar sig många former — kontakter i de olika huvudstäderna med regeringsmedlemmar, tjänstemän och journalister samt med utländska beskickningar i Stockholm, överläggningar mellan svenska och utländska delegater i internationella organisationer o. s. v.

De internationella förbindelserna har efter kriget intensifierats på alla områden. Det ömsesidiga beroendet mellan alla folk har ökat till följd av kommunikationernas, nyhetsförmedlingens, handelns och krigsteknikens utveckling. Även de små staterna har blivit medvetna om att de för sin säkerhet och sin materiella välfärd är direkt beroende av händelser och tendenser i andra kanske långt avlägsna områden. Det är en väsentlig del av svensk utrikespolitik att aktivt medverka i de internationella ansträngningarna att åstadkomma nedrustning och att bygga upp en internationell freds- och rättsordning, att främja det internationella varuutbytet och att bidra till utvecklingsländernas framåtskridande. Sverige har också i stor omfattning mottagit uppdrag att delta i internationella förhandlingar för dylika ändamål och att ställa personal till förfogande för internationella övervaknings- och kontrolluppdrag.

Vidare måste beaktas, att utrikesförvaltningen i ökande omfattning har anledning att befatta sig med olika frågor sammanhängande med försvarspolitik och strategi. Utrikesförvaltningen har här betydelsefulla uppgifter inom ramen av den totala svenska försvarsberedskapen. Skärpta krav ställs på utrikesförvaltningen att tillhandahålla snabba och tillförlitliga informationer och bedömningar av betydelse för försvarspolitiken. Slutligen märkes, att man inom utrikesdepartementet i samband med nedrustningsförhandlingarna finner det erforderligt att ägna uppmärksamhet åt strategiska, militärtekniska och -vetenskapliga problemställningar. Med hänsyn till de arbetsuppgifter som här antytts krävs ett nära, kontinuerligt samråd mellan utrikesdepartementet samt försvarsdepartementet och de militära myndigheterna.

De här angivna politiska och handelspolitiska förhållandena har ställt ökade kvantitativa och kvalitativa krav på utrikestjänsten. Samtidigt har förvaltningen ställts inför vidgade uppgifter när det gäller att främja handeln och det kulturella utbytet, att lämna i utlandet verksamma svenska företag eller resande svenskar bistånd i olika former och att delta i den allmänna upplysningsverksamheten. Dessa uppgifter är, såsom UD-utredningen framhåller, delvis av den natur att det måste bli en avvägning i vad man de kan och bör utföras. Det är inte möjligt att objektivt och exakt ange, vilka uppgifter som bör ges förtursrätt, respektive hur stora personal- och finansiella resurser som bör avses för visst ändamål. Den genomgång, som

företagits av UD-utredningen, har lett fram till vissa förslag härutinnan, till vilka jag i huvudsak kan ansluta mig. Med tillfredsställelse noterar jag förslaget om upprättande av en personalreserv i form av en särskild förhandlingsgrupp. Tillika med de dispositioner, som utrikesledningen kan anse lämpligt vidta inom ramen för den totala organisationen, kommer en sådan grupp att underlätta den smidiga anpassningen av organisation och personal till de krav på utrikesförvaltningen, som i varje läge bedöms som särskilt viktiga.

UD-utredningen har behandlat frågan om en möjlig decentralisering av utrikesärendenas handläggning. Härvidlag är att märka, att de internationella förbindelsernas breddning och intensifiering under senare tid har lett till en ökning av kontakterna mellan fackdepartement och experter i olika länder. Inte minst har detta varit fallet inom den nordiska länderkretsen. Den praxis som utvecklats inom denna krets har funnit sitt uttryck i den 1962 avslutade nordiska samarbetsöverenskommelsen, vilken i sin artikel 38 fastställer, att »myndigheter i de nordiska länderna äga skriftväxla direkt med varandra i andra ärenden än sådana, som till följd av sin natur eller av annat skäl böra handläggas genom förmedling av utrikesförvaltningen.» En motsvarande fastän långt mindre markerad ökning av de direkta kontakterna mellan fackmyndigheterna har kunnat iakttas inom ramen för det europeiska ekonomiska samarbetet.

Mot denna utveckling är i och för sig intet att invända. På samma sätt som fackmyndigheterna för exempelvis post, telegraf och järnvägar traditionellt samarbetar direkt med sina utländska motsvarigheter och i huvudsak endast i politiskt eller traktatmässigt ömtåliga frågor samråder med utrikesdepartementet, kan sakfrågor även av annat slag ofta med fördel diskuteras direkt mellan fackmyndigheterna. Till vad UD-utredningen här har att andraga kan jag i det väsentliga ansluta mig. Dock vill jag understryka vikten av att utrikesdepartementet i ena eller andra formen bibehåller kontakten med samtliga utrikesärenden av betydelse. Härför talar inte endast behovet av en utrikespolitiskt betingad samordning. Regeringen måste också ha tillgång till en enda myndighet, som har överblick över landets samtliga förbindelser med visst främmande land eller över det allmänna läget i en viss internationell organisations verksamhet. Även när direkta förbindelser förekommer utan departementets medverkan är det alltså naturligt att departementet fortlöpande informeras, på samma sätt som rapporterna om utrikesförvaltningens egna kontakter med utländska myndigheter kontinuerligt delges alla de fackmyndigheter, som har intresse därav.

Att departementet bör äga den överblick, varom nu talats, innebär självfallet inte någon inskränkning i fackmyndigheternas rätt och möjlighet att allt efter sin behörighet bereda och fatta beslut i ärenden, som normalt förmedlas över utrikesförvaltningen. I själva verket har antalet ärenden med utrikes anknytning, vilka i sak beredes inom fackdepartementen, vuxit så kraftigt, att det befunnits ändamålsenligt att tilldela flera departement byråchefs- och byrådirektörstjänster för internationella frågor. Förutsätt-

ningarna för bedömningar och åtaganden på det internationella planet är ofta att söka i den inhemska utvecklingen på motsvarande område. Utrikesförvaltningens uppgifter är därvid att ställa lämplig förhandlingspersonal till förfogande och att i erforderlig utsträckning förmedla de internationella kontakterna samt att bevaka de utrikespolitiska aspekterna av berörda frågor.

UD-utredningen framhåller, att breddningen av utrikesförvaltningens arbetsområde medfört åtskilliga svårlösta problem ur organisatorisk synvinkel men att det är uppenbart, att de nytillkommande arbetsuppgifterna i regel inte kan avvisas utan måste lösas inom ramen för en organisation, som äger erforderligt internationellt kontaktnät och tillgång till språkkunnig personal. Mot bakgrunden av bl. a. nu anförda synpunkter har utredningen kommit till den uppfattningen, att utrikesförvaltningens arbetsfält även framgent kommer att växa med den fortskridande aktiviseringen av de internationella förbindelserna. Utredningens överväganden rörande förvaltningens organisation och personalbehov har grundats härpå. Jag finner detta vara en riktig utgångspunkt.

UD-utredningen ägnar med rätta stor uppmärksamhet åt frågor om rekrytering och utbildning av utrikesförvaltningens personal. Utöver vad som följer av vad jag nyss anfört om utrikesförvaltningens växande uppgifter vill jag här framhålla, att utrikestjänsten otvivelaktigt har särdrag, som ställer delvis andra krav på personalen än verksamhet inom andra statliga förvaltningsgrenar. Dit hör kravet att vederbörande bör besitta goda kunskaper i franska och engelska språken. Detta kan, såsom för övrigt LO anfört i sitt remissvar, innebära risk för att annars lämpade ungdomars inträde i utrikesförvaltningen försvåras av ekonomiska skäl. Den av utredningen föreslagna särskilda aspirantutbildningen, vartill jag återkommer i det följande, är emellertid ägnad att motverka detta förhållande.

Förutom tekniska färdigheter av typen språkkunskaper vid sidan av egenskaper såsom mognad och gott omdöme bör på utrikestjänstemännen särskilt ställas kravet på förmåga att i olika länder och kulturmiljöer vinna förtroende. Det framstår vidare som önskvärt, att utrikestjänstemännen, vilka genom långvariga utlandsvistelser kan riskera att förlora förstahandskontakten med svenska politiska, ekonomiska, sociala och kulturella förhållanden, bereds tillfälle till studier i sådana ämnen under de tider de tjänstgör i utrikesdepartementet eller eventuellt hemkallas för just detta ändamål. Svenska moderna samhällsförhållanden är föremål för intresse både i vissa högt utvecklade länder och i många u-länder. Det är av stor vikt att alla utrikestjänstemän är i stånd att lämna upplysningar härom och att förmedla kontakter för dem i utlandet som önskar få tillfälle till mera ingående studier.

Med anledning av vad statskontoret och LO anfört om önskvärdheter av växeltjänstgöring mellan utrikesförvaltningen och andra förvaltningsgrenar vill jag framhålla, att möjligheter härtill föreligger redan i dag och kommer att utnyttjas i den mån så befinnes lämpligt.

I takt med att arbetsuppgifterna allmänt vuxit har också ökade krav ställts på utrikesdepartementets administrativa organisation. De förslag som härvidlag lagts fram av administrationsutredningen och som syftar till att skapa rationellare och bättre arbetsformer för departementets administrativa apparat biträder jag i allt väsentligt. I synnerhet anser jag att inrättandet av en reguljär och utvidgad inspektionsverksamhet vid utlandsmyndigheterna kan bli ett värdefullt instrument för att öka utrikesförvaltningens effektivitet.

III. UTRIKESFÖRVALTNINGENS NUVARANDE ORGANISATION M. M.

Innan UD-utredningens och administrationsutredningens överväganden beträffande utrikesförvaltningens organisation och personalbehov redovisas, torde en översikt få lämnas över gällande organisation.

Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet intar en särställning bland departementen ej blott genom sin storlek — den totala personalstyrkan i departementet är f. n. omkring 350 personer — utan även genom att i sin verksamhet förena departementala funktioner och verksfunktioner. Visserligen har utrikesdepartementet underlydande myndigheter i form av beskickningar, delegationer och konsulat, men dessa myndigheters ställning är ej jämförbar med ämbetsverkens. Den typ av exekutiva och administrativa åtgärder, som inom andra delar av statsförvaltningen är hänförlig till ämbetsverken, är för utrikesdepartementets del inordnad inom departementets och utlandsmyndigheternas organisatoriska ram. Ett undantag utgör de biståndsfrågor, som sedan början av 1962 handlägges av NIB, den enda fristående myndighet, som hör under utrikesdepartementet.

Instruktionen för utrikesdepartementet är fastställd av Kungl. Maj:t den 14 juni 1928.

I egenskap av utrikesministerns närmaste man utövar *kabinettssekreteraren* ledningen av departementets arbete. Kabinettssekreteraren skall sålunda fördela arbetet och avge förslag till utrikesministern rörande personals disposition, granska de skrivelser som bör undertecknas av ministern samt konseljprotokollen, övervaka informationen till utlandsmyndigheterna samt i allmänhet vaka över arbetets gång och tillse att tjänstemännen noggrant fullgör sina åligganden.

Biträdande kabinettssekreteraren är kabinettssekreterarens ställföreträdare. F. n. svarar han därutöver i första hand för ledningen av vissa centrala handelspolitiska förhandlingsuppgifter inom departementet. Befattningen existerade inte då departementets instruktion skrevs, och innehava-

rens ställning och arbetsuppgifter är fortfarande inte instruktionsmässigt reglerade.

Departementet består av fyra avdelningar, nämligen politiska avdelningen, rättsavdelningen, handelsavdelningen och personalavdelningen samt — direkt underställda utrikesministern/kabinettssekreteraren — protokollet, pressbyrån, den särskilda arbetsgruppen för internationella biståndsfrågor samt arkivet.

De fyra avdelningarna förestås av avdelningschefer och — på de tre förstnämnda avdelningarna — biträdande avdelningschefer, samtliga med utrikesråds ställning. Protokollet, pressbyrån och arkivet står under ledning av tjänstemän på byråchefsplanet. Chef för arbetsgruppen för internationella biståndsfrågor är f. n. ett sändebud i disponibilitet.

Den *politiska avdelningen* är indelad i tre byråer. Första byrån handlägger ärenden rörande Norden och östblocksländerna samt vissa folkrättsliga spörsmål. Andra byrån svarar för övriga bilaterala frågor samt Europarådsärenden. Tredje byrån behandlar FN-ärenden (däribland Sveriges militära FN-engagemang samt nedrustningsfrågor), luftfartspolitik samt vissa internationella atom- och rymdforskningsfrågor.

Inom *rättsavdelningen* finns två byråer. Juridiska byrån handlägger bl. a. ärenden angående svensk och utländsk intern rätt, allmän folkrätt, tolkning och tillämpning av internationella överenskommelser, andra traktaträttsliga spörsmål, skydd mot utländska nationaliseringsingripanden och annat rättskydd för svenska medborgare och företag i utlandet. I stor utsträckning deltar juridiska byråns tjänstemän i internationella förhandlingar. Den andra byrån, konsulära byrån, handlägger arvsärenden, frågor om bistånd till svenskar i utlandet, sjömanssociala frågor m. m.

Chefen för *handelsavdelningen* har enligt instruktionen att upprätthålla nära samarbete med handelsdepartementet och i vissa ärenden tillhandagå chefen för handelsdepartementet med bl. a. muntliga föredragningar. Avdelningen är indelad i tre byråer. Första byrån kan betecknas såsom en multilateral förhandlingsbyrå med aktuell tonvikt på de internationella integrationsfrågorna. De bilaterala och kommersiella ärendena är geografiskt fördelade på övriga byråer. Dessa följer dessutom utvecklingen inom vissa internationella organ, såsom OECD, EFTA, ECE, EEC och GATT. Tredje byrån handlägger dessutom frågor rörande sjöfartspolitik och atomenergi.

Personalavdelningen är indelad i två byråer, personalbyrån och ekonomi- byrån. Till den förra hör ärenden rörande personalorganisation, rekrytering och utbildning. Ekonomi- byrån handhar i första hand medelsförvaltning och intendentur ävensom frågor om rese- och flyttningssättningar, sjukvårdsersättningar samt intern revision. Direkt under personalchefen sorterar en budgetsektion med specialister för budget- och löneärenden.

Protokollet handlägger ärenden rörande bl. a. utländska statsbesök, i Sverige stationerade utländska diplomaters och konsulers rättsliga ställning, frågor om ceremoniel och ordensväsen samt specialpass och diplomatviseringar.

Pressbyrån är organiserad på två sektioner. Informationssektionen handlägger frågor angående upplysningsverksamhet utomlands, kulturellt utbyte o. s. v., medan pressektionen svarar för kontakterna med svensk och utländsk press.

Till den särskilda *sektionen för internationella biståndsärenden* hör frågor rörande biståndsverksamheten i utvecklingsländerna.

Arkivet bär ansvaret för arkivverksamheten (registratorsverksamhet, ansvar för dossier- och gallringsplaner, arkivvård, arkivservice åt departementets befattningshavare och åt forskare, utredningar samt ledning och övervakning av utlandsmyndigheternas arkivverksamhet), biblioteket, kurirtjänsten och chiffreringstjänsten. Även vissa av departementets säkerhetsfrågor handlägges på arkivet. Arkivet består av det egentliga arkivet, biblioteket, kurirtjänsten, chiffreringskansliet samt kopieringsexpeditionen.

Utrikesrepresentationen

Från Sverige utsända tjänstemän var den 1 januari 1963 placerade vid 95 utlandsmyndigheter i 59 länder. Utrikesrepresentationen bestod sålunda av 52 beskickningar jämte ett beskickningskansli, 5 delegationer samt 14 lönade generalkonsulat och konsulat. Vid 23 av de cirka 525 honorärkonsulaten (olönade myndigheter) var utsända lönade tjänstemän placerade, i vissa fall såsom chefer för konsulat.

Totalt uppgår personalen utomlands till närmare 900 personer. Av dessa är ungefär 370 lokalt anställda (översättare, viss skrivpersonal, vaktmästare, chaufförer m. fl.). Mer än två tredjedelar av samtliga diplomatiska tjänstemän, åttiofem procent av kanslisterna och ungefär hälften av den i Sverige rekryterade biträdespersonalen tjänstgör vid utlandsmyndigheterna.

Sveriges lönade representation i utlandet m. m. ter sig f. n. på sätt framgår av *bilaga 1*. En översikt av placeringen av den diplomatiska och konsulära personalen lämnas i *bilaga 2*.

Rekryterings- och anställningsförhållanden inom utrikesförvaltningen

Rekryteringen till den diplomatiska och konsulära tjänsten (ej kanslister) regleras i 1919 års kungörelse om antagande och utbildning av attachéer i utrikesdepartementets tjänst. För prövning av dem, som anmäler sig till inträde i utrikesdepartementet, finns en av Kungl. Maj:t förordnad antagningskommission. Den består av kabinetssekreteraren och en av utrikesministern förordnad avdelningschef i departementet såsom självskrivna ledamöter samt högst fem av Kungl. Maj:t för fem år utsedda ledamöter. Av de sistnämnda skall en vara eller ha varit chef för beskickning eller konsulat samt de övriga företrädesvis väljas bland personer, som utövat verksamhet inom näringarnas eller vetenskapens område eller gjort sig kända såsom väl förfarna i allmänna värv.

Attachésökande skall som regel ha avlagt akademisk examen. Dessutom bör vederbörande under sammanlagt sex månader ha fullgjort viss praktisk tjänstgöring. Sökande skall även besitta förmåga att i tal och skrift be-

handla franska och engelska språken. Antagningskommissionen bör enligt attachékungörelsen pröva ansökan även från den, som ej uppfyller de nu nämnda villkoren, om det kan antas att han lämpar sig för tjänst inom utrikesförvaltningen.

Attaché genomgår provtjänstgöring under en tid av i regel två år. Efter denna tjänstgöring avger antagningskommissionen yttrande till utrikesministern över attachés lämplighet för ordinarie anställning. Utrikesministern äger därefter besluta om attachés slutliga antagning. Har attaché ej inom två år förklarats slutligt antagen, skall hans anställning i regel upphöra.

För kanslistkarriären sker nyrekryteringen — liksom vad gäller den administrativa personalen, såsom arkivtjänstemän, revisorer och biträden — genom annonsering i dagspressen. Kanslistaspirant bör vara kunnig i språk samt i bokföring. Examen från handelsgymnasium (motsvarande utbildning) har visat sig vara en lämplig grundval för kanslistanställning utan att dock uppställas såsom ett formellt villkor. Till de centrala arbetsuppgifterna för kanslister hör kamerala och expeditionella uppgifter, handläggning av sjöfarts- och sjöfolksärenden samt allmän service åt den besökande allmänheten i skilda frågor. Under senare år har kanslister i ökande omfattning även tagits i anspråk för kommersiella arbetsuppgifter, särskilt vid utomeuropeiska beskickningar och konsulat.

Den 1 januari 1963 uppgick antalet kanslisttjänster inom utrikesförvaltningen till 123. Av dessa var 31 förste kanslisttjänster i A 19 och lika många kanslisttjänster i A 15, medan återstoden tillhörde reglerad befordringsgång (A 9—A 13).

För anställning som biträde för skriv- och kontorsgöromål krävs god skolunderbyggnad med språkkunskaper, god färdighet i maskinskrivning och stenografi samt kontorspraktik. Nyanställda biträden har i regel kvalifikationer därutöver.

IV. FÖRESLAGEN ORGANISATION AV UTRIKESFÖRVALTNINGEN

Utrikesdepartementet

UD-utredningen

Vid sitt studium av verksamheten vid de olika avdelningarna inom utrikesdepartementet har UD-utredningen i allmänhet inte sett som sin uppgift att i detalj undersöka arbetsfördelningen mellan tjänstemännen på byråerna. Detta måste enligt utredningens uppfattning ankomma på departementets personalledning och avdelningscheferna. Utredningen har som regel i stället baserat sina förslag och rekommendationer på en bedömning av den samlade verksamheten vid varje särskild avdelning och den totala arbetsbelastningen på var och en av de inom avdelningarna nu existerande eller tilltänkta organisatoriska enheterna.

Arbetsfördelningsprinciperna. UD-utredningen erinrar om att principen för fördelning av arbetsuppgifterna inom utrikesdepartementets avdelningar i första hand är ämnesmässig. Endast mycket stora utrikesförvaltningar har möjlighet att organisera arbetet såväl efter frågornas ämneskaraktär (t. ex. handelspolitik, samfärdse, folkrätt) som efter mer eller mindre strängt iakttagna geografiska principer (med särskilda avdelningar eller byråer för exempelvis Nordamerika, Afrika, Fjärran Östern etc.).

Detta förhållande nödvändiggör för en liten utrikesförvaltning som den svenska en viss flexibilitet i arbetsfördelningen såväl inom som mellan departementets avdelningar. Internationella atomforskningsfrågor och sjöfartspolitiska spörsmål utgör exempel på specialområden, som berör såväl politiska avdelningen som handelsavdelningen. Tjänstemän som sysslar med dessa frågor får därför stå till två avdelningars förfogande.

Utredningen, som tagit närmare del av den i departementet tillämpade fördelningen av arbetsuppgifterna, säger sig bl. a. ha funnit, att denna kan leda till en viss uppsplittring av till sin karaktär likartade eller angränsande typer av ärenden. Ett sammanförande till en och samma arbetsenhet förordas av exempelvis ärenden rörande internationell samfärdse.

Aktuella organisatoriska spörsmål. UD-utredningen har ingående övervägt *kabinettssekreterarens* arbetsuppgifter och ställning i organisationen. Utredningen, som i denna fråga samrått med administrationsutredningen, har ansett sig inte kunna rekommendera en begränsning av kabinettssekreterarens tillsyn över de administrativa funktionerna inom utrikesförvaltningen samt verksamhetens bedrivande i stort. Däremot tillstyrker UD-utredningen en sådan förstärkning av den administrativa avdelningen, att den arbetsbelastning, som hithörande frågor utgör för kabinettssekreteraren, kan reduceras.

Ett annat organisatoriskt spörsmål, åt vilket UD-utredningen ägnat särskild uppmärksamhet, avser förhållandet mellan de olika arbetsenheternas storlek och funktioner inom departementet. Utredningen har inte tagit ställning till frågan om antalet byråer inom varje avdelning. Avgörande härvidlag bör emellertid enligt utredningens mening vara det ansvar och den arbetsbelastning, som kommer att åvila cheferna för byråerna, snarare än jämnast möjliga fördelning av avdelningens arbetsbörda och personal på byråerna. Utredningen har ej heller funnit det nödvändigt, att antalet byråer inom en avdelning är detsamma som antalet byråchefer.

Enligt utredningens uppfattning kan en alltför stor bundenhet till ett visst antal byråer försvåra en smidig anpassning till förändringar i arbetsuppgifterna. Utvecklingen inom den övriga statsförvaltningen kan enligt utredningen sägas bekräfta lämpligheten av att tillgänglig personal utan mera genomgripande administrativa åtgärder kan omgrupperas i enlighet med vad arbetsläget kräver. Sådana omgrupperingar är lättare att genomföra inom ramen för större organisationsenheter, inom vilka smärre arbetsenheter av mer eller mindre permanent karaktär kan sammanföras på det sätt, som i olika lägen betingas av arbetsuppgifterna och personella faktorer. Mot denna

bakgrund har utredningen i sina förslag beträffande departementets organisation avstått från att förordna tillskapandet av ytterligare byråer. Ej heller lämnas några rekommendationer beträffande den tilltänkta personalförstärkningens fördelning på nuvarande byråer. Beslut härom bör enligt utredningens mening tillkomma departementets ledning och berörda avdelningschefer.

Vid *politiska avdelningen* föreslår utredningen inrättande av en byrådirektörstjänst, vars innehavare skall svara för insamling, redigering och distribution av informationsmaterial om förhandlingarna i FN:s generalförsamling (»blåböckerna»), sammanställningar avsedda för bl. a. svenska delegater vid FN:s och andra internationella organs sammanträden m. m. — en informationsverksamhet vars värde vid flera tillfällen omvitnats och som under de senaste åren ökat i omfattning. Vidare föreslås, att en sådan tjänst inrättas för ärenden rörande teknisk och vetenskaplig forskning, inklusive internationella atomfrågor. De luftfartspolitiska ärendena bör handläggas vid samma arbetsenhet som övriga samfärdsselfrågor, och utredningen föreslår därför, att handläggningen av luftfartsfrågorna överföres till handelsavdelningen. I övrigt har utredningen beträffande den politiska avdelningens organisatoriska uppbyggnad kommit till den uppfattningen, att några väsentliga förändringar f. n. ej är påkallade.

Den nuvarande chefen för *rättsavdelningen* äger, enligt särskilt beslut av Kungl. Maj:t 1956, delegera sådana uppgifter, som inte sammanhänger med honom anförtrodda uppdrag att företräda Sverige vid internationella konferenser och förhandlingar med främmande makter, till biträdande avdelningschefen. Rättsavdelningschefen, som enligt samma beslut bereder och föredrar vissa folkrättsliga och andra ärenden direkt inför utrikesministern, tillbringar enligt utredningen en betydande del av sin tid såsom svensk representant vid internationella konferenser och förhandlingar. I praktiken torde sålunda en stor del av de uppgifter, som enligt departementets instruktion åvilar chefen för rättsavdelningen, fullgöras av biträdande avdelningschefen.

Enligt vad utredningen konstaterat föreligger inom utrikesdepartementet behov av en högt kvalificerad juridisk expert med uppgift att bl. a. företräda svenska intressen i internationella förhandlingssammanhang. Även om den nuvarande ordningen, enligt vilken chefen för rättsavdelningen måste dela sin tid mellan förhandlingsuppdrag och uppgiften att utöva tillsyn över avdelningens arbete, synes ha fungerat väl, har utredningen funnit det angeläget att anvisa en lösning, som dels tillförsäkrar utrikesförvaltningen tillgång till nyssnämnda expertis, dels innebär en från principiellt organisatorisk synpunkt tillfredsställande lösning vad gäller ledningen av det löpande arbetet inom rättsavdelningen.

Ett av utredningens förslag i annat sammanhang går ut på att särskilda experttjänster skall inrättas, vilkas innehavare skall stå till utrikesministerns förfogande. Utredningen föreslår, att en av dessa tjänster åtminstone tills vidare reserveras för en sakkunnig i internationell rätt med uppgift bl. a. att företräda Sverige vid internationella förhandlingar och konferenser på

detta område. Den sakkunnige bör enligt utredningen även tilldelas sådana mera omfattande utredningsuppgifter, som av exempelvis organisatoriska skäl inte lämpligen kan handläggas inom rättsavdelningen. Utredningen har ansett det böra förutsättas, att den sakkunnige får möjlighet att i samråd med rättsavdelningschefen anlita avdelningens arbetskraft. Till frågan om tidpunkten för genomförandet av den skisserade förändringen i avdelningens organisation har utredningen ej tagit ställning.

I fråga om rättsavdelningens arbetsuppgifter anför utredningen:

»Rättsavdelningens, och i synnerhet den juridiska byråns, arbetsuppgifter omfattar ett vidsträckt ämnesområde, avseende dels sådana ärenden, som enligt instruktionen under alla förhållanden skall åvila avdelningen, dels ett betydande antal uppdrag, som avdelningen nödgats åtaga sig såsom en del av sin service till allmänheten och övrig förvaltning. Gränsdragningen mellan dessa kategorier förefaller icke helt klar, och det kan enligt utredningens mening även ifrågasättas, om icke juridiska byråns arbetsområde under årens lopp kommit att expandera i alltför många riktningar därhän att byrån idag ålägges uppgifter, som möjligen borde lösas i annan ordning. Utredningen vill föreslå, att den juridiska byråns verksamhetsområde blir föremål för särskilt studium inom departementet, varvid även möjligheterna att genom ökad delegering uppnå en jämnare fördelning av ansvaret och arbetsbelastningen inom byrån bör uppmärksammas.»

Enligt utredningen kan skäl anföras för att traktatärenden särskiljes från juridiska byrån i övrigt. Härav följer enligt utredningens uppfattning dock ej att dessa ärenden bör föranleda tillkomsten av en ny byrå, varom önskemål framförts. Däremot föreslås inrättande av en särskild tjänst för handläggningen av traktatärenden.

Konsulära byråns organisation behandlas av administrationsutredningen och anmäles i det följande.

I *handelsavdelningens* organisation säger sig UD-utredningen ha mött ett belysande exempel på hur de ofta återkommande skiftningarna i arbetets karaktär nödvändiggör en mycket flexibel struktur. I enlighet med sin organisatoriska grundprincip har utredningen därför avstått från att föreslå någon särskild byråindelning, som skulle kunna te sig inaktuell och mindre effektiv redan efter en kort tid. Utredningen rekommenderar i stället en viss personalförstärkning, avsedd att öka möjligheterna till en vid varje tillfälle effektiv arbetsfördelning. Sålunda föreslås inrättande av två byrådirektörstjänster för handläggning av energispörsmål respektive jordbruksfrågor.

I samband med den av utredningen förordade koncentrationen av de samfärdselpolitiska ärendena (luftfart, sjöfart etc.) till en och samma organisationsenhet inom handelsavdelningen bör enligt utredningen en byråchefstjänst inrättas vid denna. Däremot har utredningen efter övervägande av ett i översynen framfört förslag om inrättande av en tjänst i byråchefsgården vid handelsavdelningen för vissa förhandlings- och utredningsuppdrag kommit till att dylika tjänster inte bör knytas till en viss avdelning. I stället föreslås inrättande av vissa tjänster till utrikesministerns förfogande.

Organisationen av *personalavdelningen* och *arkivet* behandlas närmare i det följande vid redogörelsen för administrationsutredningens förslag.

Protokollet synes enligt UD-utredningen, sedan en viss personalförstärkning under 1962 tillförts denna arbetsenhet, ej erbjuda några aktuella organisatoriska problem.

Enligt UD-utredningen talar den omfattning, som upplysningsverksamheten utomlands numera tagit, för att *pressbyrån* omorganiseras till en press- och informationsavdelning. Pressbyråchefen har nämligen ålagts ett stort antal permanenta styrelse- och kommittéuppdrag. En omorganisation i förening med erforderlig förstärkning på byråchefensplanet skulle, såsom framhållits i översynen, tillika bereda presschefen mera tid att ägna sig åt sådana viktiga uppgifter som att intensifiera kontakterna med svensk och utländsk press.

Samtidigt konstaterar utredningen emellertid, att en av de uppgifter som — enligt vad som framhålles i översynen — hittills tagit en väsentlig del av presschefens tid i anspråk, nämligen samordningen och effektiviseringen av den svenska upplysningsverksamheten utomlands, kan komma att minska. Utredningen erinrar i detta sammanhang bl. a. om att en särskild regeringens rådgivare i upplysningsfrågor numera tillsatts samt framhåller, att det f. n. inte är möjligt att bedöma verkningarna med avseende på pressbyrån av hittills företagna och eventuella ytterligare förändringar i upplysningsverksamhetens organisation. I detta läge har utredningen funnit det rimligt att frågan om inrättande av en pressavdelning får anstå, till dess klarhet vunnits i nyssnämnda frågor. Samtidigt erinrar utredningen om vikten av att ärendet vid förnyad prövning noggrant belyses också från synpunkten att presschefen även framgent bör ha en ställning som garanterar att han till fullo utnyttjas som talesman för departementet.

I fråga om *sektionen för internationella biståndsfrågor*, som f. n. står under ledning av ett sändebud med disponibilitetsarvode, föreslår utredningen, att frågan om sektionens ställning i organisationen omprövas om något eller några år. En fast chefstjänst föreslås dock inrättad.

Särskilda organisatoriska frågor. I det föregående har berörts återverkningarna på utrikesdepartementets organisation och personalbehov av tillkomsten av nya utlandsmyndigheter och ökningen av utrikesförvaltningens arbetsvolym. UD-utredningen har funnit det särskilt angeläget att vid sina överväganden beakta de allt starkare kraven på personalförstärkning i departementet. Denna fråga behandlas närmare i det följande. Under utredningsarbetets gång säger sig utredningen emellertid ha mött exempel på arbetsuppgifter som — även om de ligger utanför den nuvarande rutinens ram — rimligen borde lösas av departementet. Vidare har utredningen funnit anledning att överväga en organisatorisk omfördelning av vissa arbetsuppgifter i syfte att uppnå en jämnare fördelning av avdelningarnas arbetsbelastning. Utredningen har nämligen funnit det uppenbart, att under nuvarande förhållanden det löpande arbetet vid vissa byråer tidvis på ett kännbart sätt påverkas av att flera tjänstemän tages i anspråk för förhandlingar

och specialuppdrag. Som exempel nämner utredningen att för 15 tjänstemän vid handelsavdelningen under 1961 registrerats inte mindre än cirka 600 frånvarodagar på grund av tjänsteresor.

I bl. a. angivna syfte föreslår utredningen inrättande av dels en särskild grupp tjänstemän, avsedd att stå till utrikesministerns förfogande för bl. a. speciella utrednings- och förhandlingsuppdrag, som kan komma att aktualiseras på de olika avdelningarna, dels ett s. k. rapportsekretariat med uppgift att verka för ett effektivt utnyttjande av utrikesförvaltningens rapportering.

Utrednings- och förhandlingsgrupp. Utredningen har avsett, att utrednings- och förhandlingsgruppen skall ägna sig åt tids- och ämnesmässigt avgränsade uppdrag, såsom ekonomisk-politiska undersökningar, förhandlingsuppgifter, bevakning av andra länders politik i exempelvis integrationsfrågorna, deltagande i FN:s övervakningskommissioner och kontrollorgan samt andra internationella organisationer och konferenser, särskilt sådana där Sverige av någon anledning bör vara aktivt engagerat på ordförandeposten, i arbetsutskott e. d. Det kan enligt utredningen även tänkas uppkomma lägen, då dessa tjänstemän för begränsad tid kan åta sig expertuppdrag av internationell karaktär åt andra departement och myndigheter. Slutligen bör tjänstemännen i denna grupp enligt utredningens mening kunna användas för att temporärt överbrygga uppkommande vakanser utomlands.

Utredningen betonar starkt, att här avsedda tjänstemän bör sättas in på avgränsade arbetsuppgifter, om syftet med gruppens inrättande skall nås. Tjänsterna bör enligt utredningen därför inte få utnyttjas såsom en mer eller mindre permanent förstärkning av departementets fasta organisation. Såsom i det föregående framhållits har utredningen tänkt sig, att en av tjänsterna i gruppen i varje fall tills vidare reserveras för en sakkunnig i internationell rätt.

Rapportsekretariat. UD-utredningen anser, att ett sekretariat med uppgift bl. a. att samordna och biträda vid utarbetandet av översikter i frågor, som spänner över flera avdelningars verksamhetsområden, eller utarbeta översikter beträffande relationerna till vissa regioner eller länder och rörande vissa komplexa frågor skulle — såsom vissa uttalanden ger vid handen — kunna bli av stort värde för statsförvaltningen och näringslivet. Ett samordnat utnyttjande av departementets rapportering skulle enligt utredningen även kunna vara till nytta för handläggning av utrikesfrågor såväl inom departementet som i regering och riksdag.

Enligt utredningens mening bör det föreslagna rapportsekretariatet ej vara knutet till någon särskild avdelning utan sortera direkt under kabinetssekreteraren. Gränsdragningen mellan dess och avdelningarnas arbetsuppgifter måste göras klar. Sekretariatets arbete bör enligt utredningen utslutande avse rapporteringen och härvidlag vara planerande, koordinerande, utredande och redaktionellt. Detta förutsätter fri tillgång för sekretariatet till rapportmaterialet på samtliga avdelningar och möjligheter till samråd med

tjänstemän på alla plan. Även angelägna utbildningssynpunkter skulle enligt utredningen kunna tillgodoses av sekretariatet. Utredningen framhåller, att det redan från början bör fastslås att sekretariatet är avsett att utgöra en arbetande enhet och ej en personalreserv för avdelningarna eller beskickningarna eller för kommittéuppdrag och liknande.

Yttranden

En förstärkning av den politiska avdelningen med två byrådirektörstjänster dels för sammanställning av visst informationsmaterial och för utpräglade redaktionella uppgifter inom avdelningen, dels för handläggning av ärenden rörande teknisk och vetenskaplig forskning samt internationellt atomsamarbete, hälsas med tillfredsställelse av flertalet remissinstanser. Beträffande sistnämnda befattning framhåller *industriförbundet*, att densamma synes medföra en för industrien värdefull förstärkning av utrikesdepartementets organisation, som utan dröjsmål bör komma till stånd. Beträffande samma tjänst anför *statskontoret*, att dess inrättande bör komma till stånd endast under förutsättning att kontaktmannaskapet inom dessa specialområden är av så kvalificerad art att en dylik tjänst anses motiverad. Önskvärdheten av att inom avdelningen inrätta en särskild tjänst för vissa redaktionella uppdrag och informationsuppgifter understrykes bl. a. av *generalkonsuln i Berlin* och *t. f. chargé d'affaires i Kairo*.

Över den föreslagna organisationen av rättsavdelningen har ett antal remissinstanser yttrat sig. Enligt *industriförbundet* bör man vid den fortsatta granskningen av rättsavdelningens och speciellt juridiska byråns ställning och verksamhet hålla i minnet den mycket stora vikt som måste tillmätas denna avdelning från näringslivets och särskilt de enskilda företagens synpunkt. Behovet av att erhålla utrikesförvaltningens effektiva bistånd i juridiskt avseende kommer i våra dagar och framgent med säkerhet att göra sig mera påmint i ett läge, där svensk ekonomisk verksamhet i många nya statsbildningar konfronteras med ännu inte stabiliserade rättsystem. Liknande synpunkter kommer till uttryck i *SR:s* yttrande, vari framhålls, att det finns anledning antaga att utrikesförvaltningens uppgifter av rättslig karaktär kommer att bli flera och mera arbetskrävande på grund av de på bred front intensifierade internationella förbindelserna. Som ett ytterligare skäl till att rättsavdelningens arbetsuppgifter torde komma att öka, pekar nämnda organisation på den omständigheten, att det relativa antalet jurister i den diplomatiska och konsulära karriären är i sjunkande, varför en större del av bördan av de rättsliga problem av konkret art som uppkommer vid utlandsmyndigheterna sannolikt kommer att skjutas över på hemmaorganisationen. *Advokatsamfundet* finner den av UD-utredningen framförda kritiken mot omfattningen av rättsavdelningens och i synnerhet juridiska byråns arbetsuppgifter inte vara befogad. Vad därefter angår traktatfrågorna anser bl. a. *SACO* och *SR* samt *sändebudet i Lagos*, att handläggningen härav inom utrikesdepartementet bör ställas under ledning av en tjänsteman i byråchefsgraden. Sändebudet i Lagos framhåller sålunda —

under hänvisning till att önskvärdheten av att inrätta en särskild traktatbyrå under senare år vitsordats av departementschefen i flera på varandra följande statsverkspropositioner — att den föreslagna organisationen inte synes kunna ge önskvärd stadga åt en ärendegrupp, vars betydelse för såväl utrikesdepartementet som övriga departement blivit allt större; traktatförelans vildvuxenhet på grund av brist på enhetliga principer och möjligheter till övervakning torde vara allmänt omvittnad av dem som dagligen har att syssla med dessa ting.

Beträffande förslagen med avseende på handelsavdelningens organisation tillstyrkes dessa i allt väsentligt av remissinstanserna. Den avsedda sammanföringen av samtliga transportpolitiska frågor till en och samma organisationsenhet under ledning av en byråchef inom handelsavdelningen hälsas med tillfredsställelse av bl. a. *redareföreningen* och *generalkonsuln i Hamburg*. *Statskontoret* förordar att, innan ställning tages till tjänstens inrättande, frågan om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan utrikes- och kommunikationsdepartementen närmare överväges. *Lantbruksförbundet* välkomnar förslaget om inrättande av en byrådirektörstjänst för jordbruksfrågor under framhållande av att dessa ärenden i det internationella samarbetet — inte minst på det handelspolitiska området — erhållit mycket stor betydelse och att åtgärderna på det jordbrukspolitiska området blivit alltmera komplicerade. Beträffande de två här aktuella byrådirektörstjänsterna anför *statskontoret* samma synpunkter som för den tidigare behandlade byrådirektörstjänsten för teknisk och vetenskaplig forskning vid politiska avdelningen.

UD-utredningens behandling av frågan om informations- och pressverksamhetens organisation inom departementet analyseras ingående av *upplysningsberedningen*. Beredningen uttalar sin tillfredsställelse över UD-utredningens starkt positiva syn på upplysningsverksamheten och ansluter sig till utredningens mening att den utbyggnad av upplysningsverksamhetens organisation, som redan nu i princip bedömes erforderlig, bör ske på empirisk väg och efter bedömning från fall till fall. Beredningen finner det både nödvändigt och möjligt att redan nu framlägga vissa konkreta förslag. I fråga om organisationen inom departementet finnes enligt beredningens uppfattning ett starkt skäl för att pressbyrån utan dröjsmål göres till avdelning. Det är en numera allmänt omfattad mening, att effektiv upplysningsverksamhet förutsätter att den för verksamheten ansvarige deltar i diskussionerna i respektive ärenden på ett så tidigt stadium som möjligt, varjämte all erfarenhet talar för att detta säkerställes bäst om PR-mannens avdelning blir jämställd med departementets övriga avdelningar. Med hänsyn till den intensifierade verksamheten på såväl upplysnings- som pressidan bör pressbyråns nuvarande två sektioner förvandlas till av byråchefer ledda byråer. *LO* framhåller, att pressbyråns ställning är betydelsefull inte endast som medverkande i upplysningsarbetet utomlands utan i minst lika hög grad som kontaktorgan mellan utrikesdepartementet, pressen och den allmänna opinionen. Med hänsyn härtill skulle *LO* finna det önsk-

värt både med en personell förstärkning av den interna informationssidan och en starkare ställning för press- och informationstjänsten inom departementets organisation. LO anser det därför för sin del motiverat att redan nu tillskapa en press- och informationsavdelning. *Svenska institutet* instämmer i utredningens synpunkter rörande vikten av att presschefen får en starkare ställning än hittills och biträder tanken på tjänsteställning för presschefen i höjd med avdelningscheferna. SR är av den meningen att en press- och informationsavdelning bör inrättas redan innevarande år. TCO understryker kraftigt vikten av att en effektiv press- och informationsverksamhet kommer till stånd och att ökade resurser i detta syfte tillföres departementet. Jämväl *sändebuden i Bonn och Washington* samt *generalkonsuln i San Francisco* anser det angeläget att pressbyrån utbygges till en avdelning. Sändebudet i Bonn framhåller, att ett viktigt skäl härför är den roll som chefen har såsom regeringens talesman gentemot in- och utländsk press. Den nuvarande organisationen underlättar inte ett effektivt tillgodoseende av denna uppgift, vars betydelse gjort sig påmind i flera sammanhang under de senaste åren.

Förslaget att inrätta en till utrikesministerns förfogande stående utrednings- och förhandlingsgrupp vinner i det närmaste fullständig anslutning från remissinstanserna. *Statskontoret*, som tillstyrker förslaget, understryker särskilt betydelsen av att tjänstemännen i gruppen med förhållandevis kort varsel kan utnyttjas för att temporärt fylla plötsligt uppkommande vakanser på poster utomlands. Härigenom torde, enligt statskontoret, den omfattande personalomflyttning som hittills brukat bli följden vid fyllandet av dylika vakanser kunna undvikas, varigenom en ej obetydlig kostnadsbesparing åstadkommes. Till gruppen borde enligt statskontorets mening i princip jämväl hänföras den biträdande kabinettssekreteraren. Vid personskifte bör denna fråga aktualiseras, varvid den föreslagna expertgruppens storlek och sammansättning bör omprövas. *Kommerskollegium* säger sig ha gjort den erfarenheten, särskilt från utredningsarbetet i integrationsfrågor, att det är värdefullt att ha tillgång till en arbetsgrupp, vars medlemmar allt efter behov och kontinuerligt kan sättas in på olika arbetsuppgifter. De uppgifter som exemplifierats av utredningen synes kollegium vara av den art, att den föreslagna gruppen torde vara en ändamålsenlig lösning. Härvid förutsättes dock, att egentligt utredningsarbete inte skall belasta denna personal utan handhas av respektive fackdepartement och till dessa hörande myndigheter, som förfogar över ämnesspecialiserad personal. Även *industriförbundet* finner förslaget om inrättande av en utrednings- och förhandlingsgrupp mycket beaktansvärt. Den omständigheten att de ordinarie avdelningarnas personal i allt större utsträckning har tagits i anspråk för ofta långvariga förhandlings- och konferensuppdrag måste enligt förbundets mening medföra påtagliga olägenheter för arbetets bedrivande inom departementet och kan menligt inverka på den fortlöpande kontakten med exempelvis näringslivets organisationer och företag. Tillkomsten av ett antal tjänstemän på chefsnivå och i mellangraderna åt vilka

dylika arbetsuppgifter kan anförtros synes därför från flera synpunkter innebära en påtaglig förbättring. Industriförbundet förutsätter emellertid att det i många situationer även framgent kan finnas mest ändamålsenligt att avdela befattningshavare vid de ordinarie avdelningarna till förhandlingar och konferenser. I dylika fall bör givetvis vikarie kunna ställas till förfogande ur den föreslagna utrednings- och förhandlingsgruppen. *Exportföreningen*, som finner förslaget välbetänkt, framhåller att gruppen bör göra det möjligt för utrikesdepartementets ledning att på ett betydligt smidigare sätt än hittills varit möjligt disponera utrikesförvaltningens personalresurser. Enligt *lantbruksförbundet* och *grossistförbundet* torde tillkomsten av en utrednings- och förhandlingsgrupp verksamt bidra till en ökad effektivisering av utrikesförvaltningen. Av övriga remissinstanser, som uttalat sig positivt om gruppens tillskapande, märkes *LO* och *redareföreningen*. Jämväl utlandsmyndigheterna ställer sig positiva till förslaget och har i allmänhet särskilt välkomnat, att gruppens tjänstemän kommer att kunna tagas i anspråk för överbryggande av vakanser utomlands. Beträffande gruppens ställning förordar *sändebuden i Washington* och *Wien*, att tjänstemännen, i stället för att samordnas i en grupp underställd utrikesministern, fördelas på handels- och politiska avdelningarna bl. a. för undvikande av kompetenskonflikter. *Generalkonsuln i San Francisco* och *t. f. chargé d'affaires i Kairo* ifrågasätter, om inte större personal borde tillföras gruppen.

Tillskapandet av ett särskilt rapportsekretariat bedömes allmänt av remissinstanserna bidra till en effektivisering av rapporteringen från utlandsmyndigheterna. Denna uppfattning har bl. a. framförts av *exportföreningen*, som anser förslaget vara ett av de värdefullaste momenten i utredningen, samt av *kommerskollegium*, *grossistförbundet*, *LO*, *industriförbundet*, *arbetsgivareföreningen*, *lantbruksförbundet* m. fl. *Bankföreningen*, som jämväl ansluter sig till förslaget, anser att sekretariatet skulle bli till än större nytta, om det kunde få tillgång ej blott till utrikesförvaltningens eget rapportmaterial utan även till information från övriga departement samt från andra organ för utlandskontakter, t. ex. handelskamrarna och handelssekreterarna. Av egen erfarenhet vitsordar *Stockholms handelskamrars* önskvärdheten såväl av en bättre systematik för rapportgivningen som av en rationellare delgivning av rapporterna till näringslivet. Vid planläggningen av rapportverksamheten och i fortsättningen bör kontakt hållas med näringsorganisationer och berörda företag i syfte att få rapporteringen, i den mån den avser näringslivets förhållanden, inriktad på uppgifter av väsentligt intresse, som inte är allmänt tillgängliga på annat sätt. Några beskickningschefer, bl. a. *sändebuden i Lagos, Moskva, Washington* och *Wien*, ifrågasätter om inte rapportsekretariatets funktioner skulle bättre tillgodoses genom en utvidgning av berörda avdelningar för ifrågavarande ändamål.

För att reducera antalet arbetsenheter, som direkt skall ledas av kabinetssekreteraren, föreslår *statskontoret* att förhandlingsgruppen, rapportsekretariatet samt den av administrationsutredningen föreslagna inspektörs-tjänsten sammanföres till ett kabinetssekreterarens kansli.

Administrationsutredningen

Allmänna synpunkter. Utredningen finner, att en förstärkning och vidareutveckling av departementets administrativa organisation är påkallad främst av två omständigheter: dels har det administrativa arbetet ökat till sin volym som en följd av att utrikesförvaltningens egentliga arbetsuppgifter (fackuppgifterna) vuxit i omfattning, dels har den administrativa verksamheten i och för sig utvecklats och kommit att sträcka sig över nya områden, varvid den i åtskilliga delar blivit specialinriktad.

De administrativa verksamhetsområdena bör enligt utredningen organiseras efter en något annorlunda indelning än vad fallet är för närvarande. Genom att sammanföra uppgifter av ensartad karaktär synes en uppdelning av den administrativa sektorn i följande verksamhetsområden vara ändamålsenlig:

- 1) administrativ ledning med inspektion,
- 2) ekonomi och organisation (budget och driftsekonomi, medelsförvaltning, författningsexpedition),
- 3) personalärenden (planering, rekrytering, befordran, placering, utbildning, personalvård),
- 4) löner och andra förmåner (lön, ersättning vid resa och flyttning, sjukvård, pension),
- 5) konsulär verksamhet,
- 6) allmän administrativ service (arkiv, bibliotek, översättning, yttre kommunikation) samt
- 7) säkerhetstjänst.

Utrikesdepartementet, anför utredningen, fungerar dels som en del av Kungl. Maj:ts kansli, dels som centralt ämbetsverk, administrerande en lokalförvaltning. Utformningen av den administrativa organisationen synes på ett avgörande sätt böra påverkas av departementets uppgifter på ämbetsverksplanet. I fråga om beredning och fattande av beslut inom den administrativa sektorn bör sålunda allmänna förvaltningsprinciper kunna tillämpas.

Utredningen förutsätter, att utrikesministern fortfarande skall ha ställning som verksamchef i vad avser fattande av beslut på ämbetsverksplanet men att dylika beslut i mycket vid utsträckning skall kunna fattas av departementstjänstemän. Den beslutanderätt som tillägges den administrativa ledningen bör vara så vidsträckt att den i praktiken kommer att innebära ett souschefskap. Härigenom uppnås en begränsning av kabinetssekreterarens arbetsbelastning i fråga om administrativa ärenden. En sådan anordning rubbar inte kabinetssekreterarens ställning som övervakare av departementsarbetet och rådgivare till utrikesministern. Liksom i andra förvaltningar bör delegerad beslutanderätt kunna utövas av tjänstemän i byråchefs eller lägre ställning.

Med hänsyn till att handläggningen inom de administrativa verksamhetsområdena allt mer kommit att ställa krav på specialkunskaper, kan en administrativ organisation av den storleksordning det här är fråga om enligt

utredningen inte fungera effektivt utan tillgång till personal med administrativ förfarenhet och en sådan förankring i organisationen att kontinuitet i handläggningen säkerställes. Den administrativa organisationen, som är en integrerande del av en större enhet, måste emellertid jämväl förfoga över personal som kan anpassa det administrativa arbetet till den större enhetens särart.

För vinnande av sakriktighet och kontinuitet i handläggningen av de administrativa ärendena kräves enligt utredningens mening inom utrikesdepartementets organisation tillgång i ökad utsträckning till befattningshavare från den civila förvaltningskarriären. Utredningen förmenar att sådan personal efter viss, ej alltför lång tjänstgöring inom utrikesförvaltningen bör äga förutsättningar att vid den administrativa handläggningen ta erforderlig hänsyn till denna förvaltnings särart. För att nå den erforderliga anpassningen bör emellertid även personal från den diplomatiska och konsulära karriären vid hemmatjänstgöring placeras inom den administrativa organisationen. En övergång från denna senare karriär till den civila förvaltningskarriären bör även kunna komma i fråga och i förekommande fall uppmuntras.

Administrativ ledning med inspektion. Utredningen utgår från två principiellt viktiga synpunkter, nämligen att ett *chefskap av souschefskaraktär* skall utövas under departementschefen/kabinettssekreteraren och att ämbetsverksfunktionen på ett avgörande sätt skall påverka organisationen.

Souschefskapet bör enligt utredningen i princip täcka hela det administrativa verksamhetsområdet. Hit hör även inspektion av utlandsmyndigheterna, där emellertid en avlastning förutses vid genomförande av det förslag om inrättande av en särskild inspektörstjänst som utredningen framlägger.

Vid en bedömning av ledningsfunktionerna inom den administrativa sektorn torde tre verksamhetsområden vara av betydelse, nämligen ekonomi och organisation, personalärenden samt löner och andra förmåner. Dessa huvudområden — varvid ekonomi och organisation betraktas som en enhet — ställer krav på var sin huvudman. Utredningens förslag upptar därför tre byråer: en kanslibyrå, en personalbyrå och en lönebyrå. Verksamheten inom kanslibyrån överensstämmer med motsvarande verksamhet inom civilförvaltningen i övrigt. Byråns tjänstemän behöver därför till sin allmänna inriktning inte skilja sig från motsvarande funktionärer i allmänhet. Kravet på ekonomiskt-administrativa insikter gör sig inte minst gällande i fråga om byråns chef, som föreslås placerad i B 2. I fråga om de ledande funktionerna inom personalbyråen erfordras ett övervägande inslag av fackinsikter grundade på erfarenhet från den diplomatiska och konsulära karriären. Ledningen av byråns arbete torde bli av krävande natur. I sin organisationsplan upptar utredningen chefen för personalbyråen i B 2. Utredningen anser emellertid goda skäl tala för en placering i B 3 om — med hänsyn till utrikesdepartementets förhållanden — en differentiering av byråchefstjänsterna i departementet med anlitande även av sistnämnda lönegrad anses böra ifråga-

komma. Inom lönebyrån bör huvuddelen av arbetet enligt utredningen vara en uppgift för allmän löneexpertis. Emellertid intar utlandslöneområdet en så utpräglad särställning att dess handläggning får anses kräva insatser av personal med erfarenhet från det diplomatiska och konsulära fältet. Denna senare fackexpertis kan tänkas representerad antingen av byråchefen eller av annan ledande befattningshavare inom byrån.

På souschefen, framhåller utredningen, skall ankomma att leda och samordna verksamheten. Till hans uppgifter hör att bidra till en riktig avvägning mellan fackintressena och de ekonomiska synpunkterna. En viss kontinuitet i administrationen är ett önskemål som bör förbindas med souschefsbefattningen. I övrigt synes rekryteringen av befattningen inte böra bindas vid några särskilda förutsättningar avvikande från dem som beaktas vid tillsättande av motsvarande befattningar inom förvaltningen i allmänhet. Utredningen föreslår att för souschefskapet inrättas en tjänst som avdelningschef i B 5 i utbyte mot nuvarande tjänst som chef för departementets personalavdelning.

Den svenska utrikesförvaltningen, anför utredningen, saknar ett organiserat *inspektionssystem*, som bl. a. skulle möjliggöra en kontinuerlig och systematisk genomgång av utlandsmyndigheternas organisation och verksamhet. Under en följd av år synes behovet av ett särskilt inspektionsorgan ha gjort sig alltmera märkbart. Den nuvarande personalledningen har på grund av bristande personalresurser inte haft möjlighet att ägna detta område erforderlig uppmärksamhet. Med den av utredningen föreslagna förstärkta organisationen skulle visserligen inspektion i viss omfattning kunna äga rum inom ramen härför. Ett sådant arrangemang torde emellertid inte vara tillräckligt för att tillfredsställa de önskemål som framställts från bl. a. utlandslöneöversynens och personalorganisationernas sida om kontinuerlig uppföljning genom utsänd inspektör av utvecklingen av löner och levnads-kostnader på stationeringsorterna. Utlandslöneöversynen har sålunda — såsom kommer att redovisas i det följande — i sina förslag förutsatt att en kontinuerlig inspektionsverksamhet kommer till stånd. Jämväl UD-utredningen har framhållit behovet av en fortlöpande tillsyn och en mera regelbunden kontakt mellan utlandsmyndigheterna och departementet.

Utredningen konstaterar, att särskilt organiserad inspektionsverksamhet blivit alltmera vanlig inom olika länders — såväl större som mindre — utrikesförvaltningar. Av insamlat material framgår, att erfarenheterna av inspektionssystemet varit positiva. I allmänhet är inspektörens uppgift konsultativ och kontrollerande snarare än exekutiv.

Administrationsutredningen föreslår att en särskild tjänst som inspektör inrättas inom utrikesförvaltningen, direkt underställd utrikesministern/kabinettssekreteraren. Tjänsten skulle placeras i B 4. Ett förslag att låta företrädare för andra departement och myndigheter biträda inspektören kan förtjäna att övervägas. Avgörande härom bör kunna träffas från fall till fall.

Ekonomisk verksamhet. Utredningen förordar, att budgetarbetet samt medelsförvaltningsuppgifterna med revision och löpande kostnadskontroll sammanföres till ett organ inom den administrativa organisationen, nämligen *kanslibyrån*. Denna byrå bör även inrymma ett organ för systematisk driftsövervakning och fortlöpande rationalisering. I detta bör lämpligen ingå departementets gemensamma serviceenheter, främst för kopierings- och expeditionsvakttjänst. Rationaliseringsorganet bör även svara för inköp av utrikesförvaltningens tjänstebilar, kontorsmaskiner och liknande utrustning. För handläggning av departementets fastighetsärenden bör finnas en tjänsteman som skall lyda under budgetsektionen.

I fråga om medelsförvaltningen inom departementets nuvarande ekonomibyrå hänvisar utredningen till att åtgärder under senare år successivt vidtagits för att åstadkomma en ändamålsenlig arbetsfördelning och rationella arbetsformer, varom riksrevisionsverket hållits informerat.

Byggnadsstyrelsen är genom sin utrikesavdelning förvaltande myndighet i fråga om beskicksningsfastigheterna och ansvarar för disposition och utbetalning av anslagsmedel som ställs till förfogande för ändamålet. Utlandsmyndigheterna har att varje kvartal till byggnadsstyrelsen och utrikesdepartementet insända redovisning, som sker i första hand för styrelsens räkning. Enligt utredningens uppfattning saknas f. n. vid utrikesavdelningen förutsättningar för en effektiv revision av medelsredovisningen enligt gällande föreskrifter för utlandsmyndigheterna. Den kamerala revisionen synes såvitt möjligt böra koncentreras till departementets organisation. Utredningen föreslår därför, att hithörande revisionella uppgifter i den utsträckning som är möjlig överföres till departementet.

Liknande synpunkter lägger utredningen på den nuvarande ordningen för granskningen i kameralt hänseende av den medelsförvaltning som avser konsulära bidragsmedel. Departementets konsulära byrå, lydande under rättsavdelningen, handhar en omfattande biståndsverksamhet för svenska medborgare. Här avses utbetalning genom utlandsmyndigheterna av förskott för sjukvårdskostnader, arbetslöshetsunderstöd åt sjömän, ersättning för hemtransporter, bidrag åt tillfälligt nödställda svenskar o. s. v. Såväl den sakliga som den kamerala granskningen av utlandsmyndigheternas redovisningar i bidragsärenden sker inom byrån, som även i förekommande fall ombesörjer återkrav av utgivna förskott. Dåvarande statens organisationsnämnd, som på utredningens uppdrag gjort vissa undersökningar inom konsulära byrån, har i avgivet yttrande uttalat, att åtgärder avseende indrivning av fordran är av rent kameral art och bör åvila personal med kameral utbildning. Utredningen ansluter sig till nämndens förslag och förordar, att såväl kamerala granskningsuppgifter som krav- och efterforskningsarbete överföres till det centrala kamerala organet, d. v. s. kanslibyrån. För att göra övergången så smidig som möjligt bör en överflyttning ske successivt och i första hand t. ex. omfatta biståndsärenden rörande andra svenska medborgare än sjömän.

Såsom anförts inledningsvis har på det kamerala planet viss försöksverksamhet påbörjats under 1962 för utredning angående fortsatt effektivisering

av den medelsförvaltande verksamheten vid utlandsmyndigheterna. Sålunda har medelsförvaltningen för beskickningen i Washington, FN-representationen i New York och generalkonsulatet i New York koncentrerats till sistnämnda myndighet. Liknande försöksverksamhet har igångsatts med avseende på beskickningen i London och generalkonsulatet därstädes samt beskickningen i Paris och OECD-delegationen på samma plats. Utredningen förordar mot bakgrunden av hittills vunna erfarenheter en utvidgad sådan försöksverksamhet. I detta sammanhang erinrar utredningen om sitt uttalande i delbetänkande I, att det vid större kameral förvaltning utomlands bör finnas tillgång till en kvalificerad kameral tjänsteman. För denne bör enligt utredningens uppfattning vid vederbörande utlandsmyndighet finnas inrättad en tjänst i högre lönegrad än A 19, den f. n. högsta lönegraden i kanslistkarriären.

Till kanslibyrån bör slutligen enligt utredningen höra en författningsexpedition för samordning av all författnings-, reglements- och instruktionsgivning vid utrikesförvaltningen. I denna enhets uppgifter skulle jämväl ingå att omhänderha konseljprotokollen över utrikesdepartementsärenden.

Personaladministrativ verksamhet. Mot bakgrund av UD-utredningens förslag angående rekrytering och utbildning förordar administrationsutredningen en utvidgning av den nuvarande *personalbyråns* arbetsuppgifter.

Inom denna byrå bör skapas tillräckliga resurser för å ena sidan personalplanering och utbildning och å andra sidan handläggning av de löpande personaladministrativa göromålen. Enligt utredningens mening bör därför för hithörande uppgifter vid sidan av en allmän enhet finnas två organ, ett med personalplanering som väsentlig uppgift och ett för personalens utbildning.

Från personalhåll, anför utredningen, har i olika sammanhang understrukits betydelsen av den personalvårdande verksamheten inom utrikestjänsten. Det har framhållits, att både personalens storlek och de speciella problem som är förenade med utrikestjänstens karaktär motiverar inrättande av en särskild enhet för detta ändamål. Enligt utredningens åsikt är en utbyggd och effektiv personalvård under sakkunnig ledning inom den på många områden krävande utrikestjänsten väl motiverad, och utredningen föreslår att ett organ för ändamålet tillskapas inom personalbyrån.

För att uppnå en effektiv löneadministration synes enligt utredningens uppfattning samtliga uppgifter inom detta område böra samordnas under enhetlig ledning. Till löneorganet, den avsedda nya *lönebyrån*, föreslås i första hand bli överflyttade från budget- och lönesektionen beredningen av ärenden rörande utlandslöner för all utsänd personal och därmed sammanhängande uppgifter, från personalbyrån ärenden rörande de lokalanställdas löner och från ekonomibyrån uppgifterna inom dess avlöningsdetalj. Då beredningen av ärenden rörande tjänstemännens löner och förmåner i övrigt intimt hänger samman, bör hit även föras ärenden rörande sjukvård samt resor och flyttningar ävensom pensionsärenden.

Beträffande rese- och flyttningsärendena anger utredningen, att en särskild expert, som för utredningens räkning undersökt utrikesförvaltningens förrådsverksamhet, även gjort en allmän översyn av formerna för handläggning av flyttningsärendena. Enligt denne expert bör departementet i sin flyttningsverksamhet ta kontakter med armétygförvaltningens transportorganisation, som uppges disponera resurser för medverkan i denna verksamhet. I princip bör på längre sikt eftersträvas att helt överlämna den praktiska handläggningen av flyttningsverksamheten till nämnda transportorganisation. Administrationsutredningen tillstyrker dessa förslag och förordar att uppgifterna med infordrande, prövning och antagande av flyttningsanbud, ombesörjande av flyttgods-försäkringar samt magasinering av tjänstemäns personliga gods anförtros nämnda organisation.

Fastighetsförvaltning och intendenturverksamhet. Ärenden rörande utrikesförvaltningens fastigheter omhänderhas alltsedan 1950 av byggnadsstyrelsen, som förvaltar beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond. Enligt gällande, av Kungl. Maj:t den 22 juni 1950 fastställda föreskrifter för fondens förvaltning skall ärenden angående inköp och förhyrning av fastighet eller lokal utom riket avsedd som bostad åt befattningshavare vid beskickning eller konsulat eller av kanslilokal för beskickning eller konsulat ävensom ärenden angående försäljning eller förhyrning av fastighet eller del därav, som ingår i beskickningsfastigheternas delfond, handläggas och beredas inom departementet i samråd med byggnadsstyrelsen. Enligt utredningen har departementets administrativa organisation i alltför hög grad tyngts av hithörande arbetsuppgifter till men för andra väsentliga uppgifter av administrativ natur. Vidare har byggnadsstyrelsens reella beslutanderätt i hög grad beskurits och departementet i stor utsträckning de facto varit den beslutande myndigheten. Denna ordning har givit upphov till en vag arbetsfördelning på förevarande område.

Utredningen har övervägt olika alternativ. Byggnadsstyrelseutredningen har i betänkande (SOU 1962: 37) föreslagit en koncentration av utrikesförvaltningens fastighets- och intendenturärenden till byggnadsstyrelsens utrikesavdelning. Ett annat alternativ vore enligt administrationsutredningen att inordna utrikesavdelningen i en förstärkt administrativ organisation inom utrikesdepartementet. I och för sig har det senare alternativet vissa vägande fördelar, men utredningen vill inte motsätta sig den av byggnadsstyrelseutredningen förordade lösningen. En förutsättning bör dock vara, att nya föreskrifter klart reglerar besluts- och ansvarsförhållandena. Utrikesdepartementet bör enligt utredningens uppfattning inte intaga annan ställning gentemot byggnadsstyrelsen i ifrågavarande ärenden — fränsett konseljfrågor — än ett vanligt ämbetsverk, och departementets personal skall endast i begränsad omfattning tas i anspråk för hithörande uppgifter.

Utredningen anför i detta sammanhang att, därest förhållandena skulle utvecklas därhän att utrikesdepartementets administrativa organ i samma utsträckning som tidigare varit fallet måste medverka vid handläggningen

av fastighetsärenden, det kan bli anledning överväga att återföra beredningen av fastighets- och intendenturärenden till utrikesdepartementet.

Den av administrationsutredningen tillstyrkta överflyttningen till byggnadsstyrelsens utrikesavdelning av departementets intendenturärenden avseende möbel- och inventarieupphandling för kanslier och bostäder utomlands innebär, att intendentsdetaljen inom departementets ekonomibyrå kan avvecklas. Vissa frågor som berör inköp och underhåll av tjänstebilar samt anskaffning av kontorsmaskiner m. m. skall enligt utredningen fortfarande beredas inom departementet, och utredningen föreslår att dessa uppgifter överföres till rationaliseringsorganet inom kanslibyrån. Denna enhet bör även handha spörsmål som berör åligganden som vicevärd för utrikesdepartementets lokaler.

Den tidigare berörda särskilda experten har företagit undersökningar av departementets upphandlings- och förrådsverksamhet, vilka resulterat i en rad förslag som syftar till en mera affärsmässig uppläggning av inköpsverksamheten. Experten föreslår, att utlandsmyndigheterna får större befogenheter att verkställa inköp av intendenturmateriel lokalt, då affärsmässiga skäl talar för ett dylikt förfarande. Detta för med sig att ökade anslag bör ställas till deras förfogande. Det föreslås även, att verksamheten vid departementets materielförråd avvecklas och att dessa uppgifter i stället överföres till postverkets centralförråd. Detta skulle i fortsättningen svara för leveranser av kontorsmateriel till utlandsmyndigheterna. Utredningen förordar en dylik överflyttning till postverket.

Konsulär verksamhet. Administrationsutredningen, som föreslagit en viss omläggning av konsulära byråns kravverksamhet i biståndsärenden, framlägger inte några konkreta förslag om organisationsförändringar berörande biståndsverksamheten som sådan. Detsamma gäller återstoden av konsulära byråns verksamhet, d. v. s. arvsärendena. Utredningen behandlar emellertid i detta sammanhang frågan om en centralisering av arvsmålsverksamheten i Amerikas Förenta Stater, vilken berörts vid den förut nämnda, av dåvarande statens organisationsnämnd gjorda undersökningen av byråns verksamhet.

Nämnden framförde då tanken om inrättande av ett centralt arvskonsulat i Amerikas Förenta Stater, vilket i stor utsträckning skulle övertaga de nuvarande arvskonsulatens uppgifter. Härigenom skulle vissa marginalvinster i arbetskraft kunna uppnås på de olika konsulaten. Ett sådant alternativ förutsätter dock enligt nämnden en mera ingående utredning av arvskonsulatens uppgifter och organisation.

Utredningen ansluter sig till denna tankegång och ifrågasätter om inte verksamheten skulle kunna koncentreras till två centra — ett i den östliga och ett i den västliga delen av Amerikas Förenta Stater. Utredningen uttalar, att det givetvis är vanskligt att på förhand ange vilka rationaliseringsvinster, som skulle kunna uppnås, men anser att det är mycket troligt att sådana vinster ligger inom räckhåll. Utredningen föreslår, att frågan blir föremål

för fortsatt övervägande i den löpande rationaliseringsverksamheten inom departementet.

Allmän administrativ serviceverksamhet. Departementets arkivverksamhet är centraliserad till arkivet. Utöver det löpande arbetet med klassificering och diarieföring av inkommande och avgående skrivelser ingår i arkivets åligganden bl. a. att tillhandahålla departementets tjänstemän erforderliga handlingar och upplysningar, vilket förutsätter en omfattande kännedom om departementets verksamhet. Arkivets upplysningsverksamhet gentemot myndigheter och enskilda är betydande. Till arkivets göromål hör att avge förslag till instruktioner för skötseln av beskickningarnas och konsulatens arkiv.

I departementets nuvarande organisation utgör arkivet en självständig enhet, och dess chef lyder direkt under utrikesministern/kabinettssekreteraren. Någon ändring därvidlag föreslås inte av administrationsutredningen.

Enligt utredningens uppfattning bör de nuvarande formerna för diarieföring tills vidare bibehållas, i varje fall så länge man anser sig med diarieföring böra sammankoppla försändningskontrollen över skriftväxlingen med utlandet. En viss förenkling torde dock kunna åstadkommas genom ytterligare slopande av diarieföring av avgränsade ärendekategorier.

En viss omfördelning av arbetsuppgifterna mellan arkivarierna bör enligt utredningen komma till stånd. Förste arkivarien synes därvid utan olägenhet för det löpande arbetets behöriga gång i större utsträckning kunna tas i anspråk för utredande verksamhet, främst sådan som kräver vana vid historisk forskning.

Departementets översättningstjänst föreslås överförd från den nuvarande personalavdelningen till arkivet.

Beträffande kurir- och chiffreringstjänsten har utredningen från sina utgångspunkter inte något särskilt förslag att framställa, dock att kopieringsverksamheten, som tidigare nämnts, bör överföras till kanslibyråns rationaliseringsgrupp. Ett av statskontoret framlagt förslag om utökning av maskinbeståndet med en offset-anläggning och viss annan materielanskaffning för effektivisering av kopieringsverksamheten biträdades av utredningen.

Säkerhetstjänst. Utredningen, som funnit att främst personalbyråchefen och chefen för arkivet alltför mycket betungas med arbetsuppgifter i detta sammanhang till men för andra mera näraliggande uppgifter i det löpande arbetet, förordar att en särskild tjänsteman tillsättes för handläggning av samtliga säkerhetsfrågor. Denne tjänsteman bör vara direkt underställd utrikesministern/kabinettssekreteraren.

Yttranden

De allmänna överväganden som ligger till grund för administrationsutredningens förslag accepteras av det stora flertalet remissinstanser. Dessa förordar sålunda, att ett administrativt souschefskap utövas un-

der departementschefen samt att departementets administrativa organisation i ökad utsträckning tillföres befattningshavare från den civila förvaltningskarriären. Denna senare synpunkt understrykes särskilt av LO. Flera *utlandsmyndigheter* framhåller samtidigt — liksom utredningen — vikten av att tjänstemän tillhörande den diplomatiska och konsulära karriären inte utestängs från möjligheten att vid hemmatjänstgöring ägna sig åt administrativa uppgifter. *Sändebudet i London* finner det sålunda angeläget att utrikeskarriärens tjänstemän i så hög grad som möjligt också i fortsättningsen utnyttjas i administrativt arbete. Dels är det naturligtvis värdefullt att på de större utlandsmyndigheterna ha tillgång till tjänstemän som tjänstgjort på den administrativa avdelningen i departementet, dels synes det av vikt att inom nämnda avdelning finns så många tjänstemän som möjligt som är förtrogna med de speciella förhållanden, under vilka utomlands placerade tjänstemän arbetar.

Den avsedda organisationen av administrativa avdelningen på tre byråer tillstyrkes av de flesta remissinstanserna under framhållande av att den föreslagna förstärkningen av den administrativa apparaten innebär ett rationellare utnyttjande av utrikesförvaltningens samlade resurser. *Riksrevisionsverket* anser däremot, att en uppdelning av sammanhängande arbetsuppgifter på särskilda kansli- och lönebyråer inte är motiverad. Den samordning av de med löneadministrationen sammanhängande göromålen, som utredningen förutser, bör enligt riksrevisionsverkets mening hänföras till kanslibyrån. Med hänsyn till de kvalificerade och omfattande arbetsuppgifter som kommer att åvila chefen för kanslibyrån föreslår riksrevisionsverket, att denne placeras i B 3. Jämväl *sändebuden i Köpenhamn* och *Washington* anser att en indelning av avdelningen i två byråer är tillfyllest.

Förslaget om inrättande av en särskild inspektörstjänst välkomnas med några få undantag av remissinstanserna. *Statskontoret* hänvisar i fråga om målsättningen för verksamheten till vad statsutskottet yttrade i anledning av 1957 års statsrevisorers berättelse ». . . att få till stånd sådana organisationsformer, att de ekonomiska synpunkterna tillförsäkras vederbörligt inflytande vid ärendenas beredning och avgörande». Häri vill arbetsverket inkludera spörsmål avseende kontinuerlig bedömning av effektiviteten inom olika områden av utrikesförvaltningen. För den mera rutinbetonade delen av inspektionsverksamheten förutsätter statskontoret i likhet med utredningen, att inspektören i första hand skall erhålla biträde av specialister inom den föreslagna administrativa avdelningen, till vars kanslibyrå inspektörens sekretariat bör förläggas, och i andra hand från utomstående sakorgan. Planläggningen och detaljuppföljningen av inspektionsverksamheten bör under inspektören utföras av chefen för kanslibyrån. Såväl *SACO* som *SR* lägger särskild vikt vid att utredningen föreslagit att en av inspektörens funktioner skall vara personalvårdande. Många *utlandsmyndigheter* erinrar om att förevarande förslag svarar mot ett länge känt behov. Härigenom skulle sålunda enligt *sändebudet i Paris* tillskapas en direkt kontakt med förhållandena på de olika tjänstgöringsorterna och den centrala

ledningen få bättre möjligheter att bedöma hur dess åtgärder i praktiken utfaller. Därjämte beredes de enskilda befattningshavarna i utlandet ökat tillfälle att för hemmainstanserna klargöra sina problem och vinna gehör för sina önskemål. *Generalkonsuln i Hamburg*, som ansluter sig till förslaget, förutser möjligheten av att en dylik inspektionstjänst på längre sikt måste förstärkas med ytterligare en eller flera personer. Utan att vilja bestrida behovet av viss inspektion på fältet ifrågasätter *sändebudet i Washington* om en smidigare lösning inte vore att personalchefen — i likhet med andra avdelningschefer — under sig finge en biträdande avdelningschef, som kunde såväl biträda avdelningschefen i hans åligganden som i förekommande fall verkställa inspektion på fältet. *Generalkonsuln i San Francisco* framför samma organisatoriska förslag. *Sändebudet i Moskva* är tveksam inför tanken på en institutionalisering av departementsledningens hittillsvarande allmänt övervakande uppgifter, vilka genom en lämplig ökning av personalresurserna skulle kunna fullgöras inom den hittillsvarande administrationsram samtidigt som garanti skapades för närmare kontakt mellan departementets yttre och inre tjänst. *Sändebuden i Bryssel, Rom och Wien* framför liknande tankegångar.

I fråga om kanslibyråns organisation och verksamhet föreslår *riksrevisionsverket* — utöver den tidigare nämnda integreringen av lönebyrån — att författningsexpeditionen bör inordnas under rättsavdelningen samt handhavandet av konseljprotokollen under sektionen för budget- och driftsekonomi. Då utrikesdepartementets fastighetsärenden redan överförs till byggnadsstyrelsen, ifrågasätter *riksrevisionsverket* behovet av en tjänst för sådana ärenden inom kanslibyrån. Den kontakt mellan departementet och byggnadsstyrelsen som framdeles kommer ifråga torde vara av den natur, att därmed sammanhängande arbetsuppgifter bör kunna uppdras åt en befattningshavare på personalbyrån. Riksrevisionsverket delar utredningens uppfattning om nödvändigheten av ett organ för kontinuerligt utredningsarbete av rationaliseringskaraktär men ifrågasätter, huruvida ledningen av detta lämpligen bör åvila budgetsekreteraren. Dennes befattning med budgetarbetet såväl för utrikesförvaltningen som för internationella biståndsärenden torde vara av sådan omfattning, att han rimligen inte kan medhina att även leda rationaliseringsarbetet. Detta bör läggas till en särskild sektion inom kanslibyrån. Vidare tillstyrker ämbetsverket överflyttning av konsulära byråns kravverksamhet till kanslibyrån. *Statskontoret* förutsätter i sitt utlåtande att budgetsekreteraren under tider, då budgetarbetet så medger, ägnar sig huvudsakligast åt rationaliserings- och effektivitetsfrågor, varvid en viktig uppgift blir att skaffa sig synpunkter på och såvitt möjligt utarbeta normer för personalberäkningar. Liksom utredningen anser statskontoret att den allmänna administrativa servicen inom departementet bör sammanhållas inom kanslibyråns ram. Detta gäller t. ex. kopieringstjänstens organiserande, maskinskrivningspersonalens fördelning samt den allmänna kontorsservicen. Med anledning av den vikt som inom organisationen skall läggas på ekonomisk uppföljning och kontroll har statskontoret övervägt

om ej skäl föreligger, att benämningen kanslibyrå ersättes med ekonomibyrå, så att även av beteckningen mera direkt kommer att framgå var tyngdpunkten av verksamheten är förlagd. Ämbetsverket vill dock ej motsätta sig utredningens namnförslag.

Administrationsutredningens förslag att den kamerala revisionen genom byggnadsstyrelsens försorg av utlandsmyndigheternas medels redovisningar i fastighetsärenden överflyttas till utrikesdepartementet avstyrkes av *riksrevisionsverket*, som anser att en sådan åtgärd är alltför omfattande och till sina verkningar oviss för att verkställas utan närmare utredning. *Byggnadsstyrelsen* framhåller, att det f. n. finns tillräckliga personella resurser vid dess utrikesavdelning för att tillgodose en fullständig granskning i tekniskt hänseende av det redovisningsmaterial som inkommer till styrelsen från utlandsmyndigheterna. Styrelsen hävdar bestämt, att avkall inte bör ske på kravet att den tekniska granskningen allt framgent göres så fullständig som möjligt. Vad angår den kamerala granskningen av det ifrågavarande räkenskapsmaterialet håller byggnadsstyrelsen före, att man, särskilt mot bakgrunden av att ansvaret för dispositionen av vederbörliga anslag utan inskränkning åligger styrelsen, ej utan särskild detaljerad utredning lär kunna ta ställning till det av utredningen framförda förslaget att i princip överflytta de kamerala granskningsuppgifterna till utrikesdepartementet.

Utredningens organisatoriska förslag med avseende på personalbyrå n tillstyrkes av de flesta remissinstanserna. Bildandet av en särskild utbildningssektion har ansetts ändamålsenligt med tanke på det föreliggande behovet av en mera systematisk utbildning av personalen. Såväl utlandsmyndigheterna som de hörda personalorganisationerna noterar med tillfredsställelse förslaget om inrättande av en särskild tjänst som personalkonsulent. *SACO* och *SR* uttrycker sin uppskattning över att utredningen funnit skäl beakta det från personalhåll i olika sammanhang understrukna behovet av en personalvårdande verksamhet. *TCO* framhåller vikten av att denna verksamhet erhåller erforderliga personella resurser. Med hänsyn till de speciella förhållanden under vilka personalkonsulentarbetet måste bedrivas inom utrikesförvaltningen ifrågasätter *TCO* om inte en konsulenttjänst bör inrättas för kontorskarriärens personal och en för övrig personal.

Flertalet remissinstanser uttalar sig positivt om utredningens förslag om tillskapande av en särskild lönebyrå. *Riksrevisionsverkets* synpunkter i detta avseende har tidigare behandlats. Beträffande handläggningen av departementets flyttningsärenden erinrar *armétygförvaltningen* om att Kungl. Maj:t den 30 juni 1960 uppdragit åt ämbetsverket att, i den omfattning så kan ske utan förfång för ämbetsverkets ordinarie arbetsuppgifter, biträda myndigheterna inom den militära och civila statsförvaltningen — med undantag av de affärsdrivande verken — vid planläggning, ledning och utförande av större flyttningar. Inom ämbetsverket har försöksvis organiserats ett transportkontor, vars personalorganisation redan i dagens läge torde få anses alltför snäv för att kunna bemästra en ytterligare utökning av verk-

samheten. Med hänsyn härtill och då den här avsedda transport- och flyttningssamheten kan förutses erhålla en relativt stor omfattning i och för sig, anser sig armétygförvaltningen f. n. inte kunna överta berörda uppgifter i den utsträckning som framgår av betänkandet. Däremot är utrikesförvaltningen givetvis oförhindrad att på sätt, som hittills i vissa fall redan skett, anlita transportkontoret vid planläggning, ledning och utförande av större flyttningar och transporter såväl inom landet som till utrikes ort. SR anser, att avsevärda olägenheter skulle följa med att en stor del av de praktiska göromålen med flyttningarna handhas av en organisation utanför departementet.

I fråga om fastighetsförvaltning och intendenturverksamhet framhåller byggnadsstyrelsen, att någon oklarhet hittills inte visat sig föreligga vid handläggningen av frågor om försäljning och inköp av fastigheter, där avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t. Beträffande förhyrning av lokaler torde däremot viss oklarhet råda. Själva verkställigheten av förhyrningen ankommer på byggnadsstyrelsen enligt bestämmelserna angående förvaltningen av beskickningsfastigheternas delfond. Beslutanderätten och tillvägagångssättet synes dock ej lika klart reglerade. Vid den förestående översynen av föreskrifterna för fondens förvaltning ämnar styrelsen söka anpassa desamma till gällande praxis för samrådsförfarandet med departementet, vilket innebär att även förhyrningsärenden skall handläggas enligt allmängiltiga regler i samråd med departementet. I inredningsfrågor, vilka jämlikt förslag i 1963 års statsverksproposition (VI ht s. 220) skall koncentreras till byggnadsstyrelsen, förutsätter styrelsen att samrådet med departementet bör kunna ske under enkla och smidiga former. För mera väsentliga eller principiella möbleringsfrågor vill byggnadsstyrelsen förorda, att det s. k. möbleringsrådet konsulteras. Detta torde böra reorganiseras och på lämpligt sätt förstärkas med representanter från byggnadsstyrelsen. Statskontoret anser att det är angeläget, att den av utredningen förordade ändringen i nuvarande besluts- och ansvarsförhållanden kommer till stånd, så att samordningsfrågorna kan lösas utan att den allmänna verksamheten i onödan skall tyngas därav. Visar det sig vid kommande överväganden bli svårt att finna en tillfredsställande lösning, bör enligt statskontoret även det alternativet beaktas att lokalt anknyta byggnadsstyrelsens utrikesavdelning till departementet. Avdelningen skulle härvid givetvis fortfarande ingå i styrelsen, så att fördelarna avseende personalrekrytering, utbyte av tekniska erfarenheter, tillgång till speciell teknisk expertis m. m. skulle kunna behållas. Generalpoststyrelsen har intet att erinra mot administrationsutredningens förslag att arbetsuppgifterna för anskaffning av kontorsmateriel till utlandsmyndigheterna överflyttas till generalpoststyrelsens upphandlingsavdelning och det därunder lydande postverkets centralförråd. På grund av att centralförrådet f. n. är föremål för om- och tillbyggnadsarbeten, som beräknas vara slutförda först under första halvåret 1964, finner styrelsen det inte lämpligt eller möjligt att överta de nämnda arbetsuppgifterna förrän den 1 juli 1964.

Statskontoret tillstyrker att konsulära byrån liksom f. n. ingår i rättsavdelningen. Ämbetsverket understryker i detta sammanhang angelägenheten av att frågan om en decentralisering av handläggningen av arvsärenden utredes av departementets rationaliseringsavdelning. Härvid bör även frågan om arkivläggning tas upp till övervägande. Enligt *generalkonsuln i Minneapolis* skulle en centralisering av arvsärendena till ett arvskonulat vara välkommen. *Sändebudet i Karachi* och *generalkonsuln i San Francisco* framför starka tvivel på ändamålsenligheten i det tänkta arrangementet.

Utrikesdepartementets arkiv bör enligt *statskontoret* ingå i administrativa avdelningen. Härigenom vinnes bl. a. fördelen av en koncentration av de administrativa servicefunktionerna till en gemensam enhet, varjämte en önskvärd integration av servicearbetet underlättas. Arkivavdelningen har enligt *SACO* och *SR* ägnats en med hänsyn till avdelningens betydelse och centrala plats inom utrikesförvaltningen alltför snäv behandling. Avdelningens uppgifter har ökat påtagligt, och denna ökning kan förmodas komma att fortsätta samt allt större krav komma att ställas på arkivets verksamhet som utredande organ. En förstärkning av arkivets personella resurser förordas därför.

Statskontoret anser det lämpligt att säkerhetstjänsten får en speciell företrädare inom organisationen på sätt utredningen föreslagit. *Generalkonsuln i San Francisco* anser att befattningen bör underordnas en avdelningschef, lämpligen chefen för politiska avdelningen såsom mellanled, för att avlasta kabinetssekreteraren. Enligt *sändebuden i Washington* och *Wien* är frågan, om inte den effektivaste metoden för lösande av säkerhetsfrågorna vore att anlita en särskild sakkunnig, som vid behov skall kunna åtfölja inspektören på förekommande resor. Övriga utlandsmyndigheter har inte framfört några erinringar mot utredningens förslag.

Departementschefen

Såsom jag tidigare anförts erhöll utrikesdepartementet i stort sett sin nuvarande struktur 1921. En mindre omorganisation företogs 1928. Den indelning i avdelningar och självständiga byråer, som då tillkom, gäller i huvudsak alltjämt.

Utrikesdepartementet består av följande enheter: politiska avdelningen, rättsavdelningen, handelsavdelningen, personalavdelningen, protokollet, pressbyrå och arkivet. Hösten 1961 tillskapades därjämte en fristående arbetsgrupp för internationella bistandsfrågor.

UD-utredningen och administrationsutredningen har i enlighet med sina direktiv företagit en undersökning av departementets organisation och personalbehov, varvid den förra ägnat sig åt politiska avdelningen, rättsavdelningens juridiska byrå, handelsavdelningen, protokollet, pressbyrå och arbetsgruppen för internationellt bistånd, medan den senare utredningen befattat sig med återstående enheter, nämligen personalavdelningen, rättsavdelningens konsulära byrå och arkivet.

I den följande redovisningen av mina ställningstaganden och förslag kommer jag att först behandla de enheter, som UD-utredningen undersökt, och därefter administrationsutredningens förslag. Därvid kommer rättsavdelningens två byråer att behandlas i skilda sammanhang.

Departementets högsta ledning består av, förutom departementschefen, en kabinetssekreterare med en biträdande kabinetssekreterare såsom ställföreträdare. Någon ändring i kabinetssekreterarens funktioner föreslås inte av UD-utredningen. I syfte att åstadkomma en avlastning av kabinetssekreterarens arbetsbörda på det administrativa området föreslår administrationsutredningen därvidlag en förstärkning av departementets resurser. UD-utredningen ställer sig bakom detta förslag. Jag instämmer i uppfattningen att en avlastning av kabinetssekreterarens omfattande arbetsbörda bör komma till stånd och föreslår i det följande en förstärkning av departementets administrativa organisation. Detta innebär emellertid inte någon begränsning i kabinetssekreterarens instruktionsenliga skyldighet att utöva allmän tillsyn över de administrativa funktionerna inom utrikesförvaltningen samt verksamhetens bedrivande i stort.

Någon grundläggande organisatorisk förändring av politiska avdelningen föreslås inte av UD-utredningen. Denna förordar dock att de luftfartspolitiska frågorna, vilka f. n. omhänderhas av avdelningen, överföres till handelsavdelningen, där andra viktiga samfärdsfrågor handlägges. Detta förslag synes ändamålsenligt. Mot utredningens förslag att de internationella atomfrågor, som nu handlägges inom handelsavdelningen, överflyttas till politiska avdelningen, där redan huvuddelen av dessa frågor bearbetas, har jag ingen erinran. Till frågan om förstärkning av avdelningens personal återkommer jag längre fram.

I fråga om rättsavdelningens ledning, vilken för närvarande utövas av en avdelningschef i B 5 och en biträdande avdelningschef i B 4, föreslår UD-utredningen inte någon förändring, så länge den nuvarande avdelningschefen kvarstår i sin befattning. För tiden därefter innebär förslaget att de två högsta befattningarna inom den rättsliga sektorn skall innehas av två tjänstemän i B 4, av vilka den ena skall vara chef för rättsavdelningen och den andra expert i internationella rättsfrågor inom den förut nämnda förhandlingsgruppen.

I likhet med UD-utredningen finner jag det ofrånkomligt, att de rättsliga arbetsuppgifterna inom departementet även för framtiden ledes av två högre tjänstemän med avdelningschefs eller därmed jämförlig ställning och vill därför föreslå, att två befattningar i B 4 reserveras för dessa uppgifter på sätt utredningen förordat. Den närmare fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de båda befattningshavarna liksom dessas förhållande till rättsavdelningen synes böra regleras instruktionsvägen i samband med personskifte på avdelningschefstjänsten.

UD-utredningen föreslår därjämte, att tjänsten som chef för juridiska byrån skall indras och ledningen för byrån övertas av biträdande avdel-

ningschefen, vilken skulle placeras i B 2. Med hänsyn till att två tjänstemän i B 4 ändock kommer att stå till förfogande för departementets rättsliga uppgifter har jag funnit mig kunna biträda en dylik åtgärd. Denna omläggning bör dock, såsom framgår av det föregående, inte genomföras så länge den nuvarande avdelningschefen kvarstår i sin befattning.

Vad i övrigt gäller rättsavdelningens juridiska byrå är den utvidgning av byråns arbetsområde, som UD-utredningen uppmärksammat, föranledd av ett under senare år starkt intensifierat samarbete bl. a. på den internationella lagstiftningens område, något som även haft återverkningar på det inhemska planet. Därtill kommer den stora mängd enskilda rättsärenden som är en följd av de ökade handelsförbindelserna och resetrafiken mellan Sverige och utlandet liksom den ökade inflyttningen av utlänningar till vårt land. UD-utredningen föreslår, att byråns verksamhetsområde blir föremål för särskilt studium inom departementet, varvid även möjligheterna att genom ökad delegering uppnå en jämnare fördelning av ansvaret och arbetsledningen inom byrån bör uppmärksammas. Jag har för avsikt att föranstalta om en sådan översyn.

Ett för dagen oavvisligt behov, som även beaktats av UD-utredningen, är tillkomsten av en särskild befattning för traktatväsendet. Jag ansluter mig till utredningens förslag att rättsavdelningen tillföres en byrådirektörstjänst, vars innehavare skall svara för bevakningen av avdelningens traktatfrågor. Detta skulle innebära en välbehövlig förstärkning av rättsavdelningen inte endast i fråga om tillsynen av avdelningens egna traktater. En sådan befattningshavare skall kunna konsulteras även beträffande Sveriges kraftigt tillväxande traktatbestånd i övrigt, varigenom en enhetlig praxis i fråga om traktaträtten skulle kunna åstadkommas.

Beträffande handelsavdelningen föreslår utredningen den ändringen i den nuvarande organisationen att de samfärdselpolitiska ärendena i samband med luftfartsfrågornas överförande från politiska avdelningen koncentreras till en och samma organisationsenhet inom handelsavdelningen, varvid en byråchefstjänst föreslås inrättad. Jag förordar en dylik koncentration men är inte beredd föreslå, att en byråchefstjänst inrättas för dessa ärenden. Till personalbehovet inom avdelningen återkommer jag i det följande.

UD-utredningen har tagit upp frågan om pressbyråns omvandling till avdelning och erinrar om förslaget från en särskild utredningsman 1939 att byrån åter skulle bli avdelning i likhet med förhållandet 1909—1919. Även dåvarande departementschefen anförde i 1939 års statsverksproposition att starka skäl talade för en sådan omorganisation men rekommenderade att denna fråga skulle uppskjutas. Den omfattning som upplysningsverksamheten utomlands numera tagit är enligt utredningens uppfattning ett skäl för att inrätta en press- och informationsavdelning. Med hänvisning till att regeringen nyligen tillsatt en särskild rådgivare med samordnande uppgifter i upplysningsfrågor finner utredningen det rimligt att frågan om inrättande av en pressavdelning anstår till dess klarhet vunnits om presschefens roll i den svenska upplysningsverksamheten. Utredningen erinrar dock om att ärendet

när det provas jämväl bör belysas från synpunkten, att pressbyråchefen även framgent bör ha en ställning som garanterar att han till fullo utnyttjas som talesman för departementet.

Flera remissinstanser, däribland upplysningsberedningen, har ansett det motiverat att en press- och informationsavdelning redan nu tillskapas.

För pressbyrån och dess chef föreligger två huvuduppgifter, vilket också avspeglas i pressbyråns uppdelning på två sektioner. I fråga om informationsverksamheten om Sverige, där de svenska utlandsmyndigheterna utgör organen på fältet, fungerar pressbyrån som basorganisation och vägledare. Den andra uppgiften är att vara departementets språkrör genom kommunikéer, uttalanden och direkta kontakter med svensk och utländsk press.

För egen del är jag för dagen inte beredd att förorda inrättande av en sådan avdelning utan föreslår i likhet med UD-utredningen att frågan härom får anstå.

I 1962 års statsverksproposition (bil. 5 s. 7) anmälades, att en särskild arbetsgrupp för koordinering av handläggningen av de internationella biståndsärendena inom departementet tillskapats under hösten 1961. Arbetsgruppen förestås f. n. av ett sändebud i disponibilitet och består därjämte av en byråchef, tre förste sekreterare och en attaché. Den lyder direkt under kabinettssekreteraren och arbetar i nära kontakt med bl. a. politiska avdelningen och handelsavdelningen. I proposition 1962:100 angående svenskt utvecklingsbistånd angavs, att anordningen var av provisorisk karaktär i avvaktan på resultatet av UD-utredningen. Denna finner att anledning saknas att ändra nuvarande arrangemang med en sektion för internationella biståndsärenden, vilket synes fungera tillfredsställande. En omprövning av den nu tillämpade organisationen bör enligt utredningens uppfattning verkställas om något eller några år. Utredningen föreslår emellertid inrättande av en fast chefstjänst i B 2.

Ökningen av det svenska utvecklingsbiståndets omfattning har medfört en påtaglig ansvällning av arbetsuppgifterna inom departementets sektion för internationella biståndsärenden. Personaluppsättningen inom sektionen har därför måst ökas inom ramen för de nuvarande personaltillgångarna. I likhet med utredningen finner jag att en omprövning av den nu tillämpade organisationen bör verkställas om ytterligare något eller några år. Under tiden bör inrättas en chefstjänst såsom UD-utredningen föreslagit.

UD-utredningen föreslår att en organisationsenhet upprättas i form av en särskild utrednings- och förhandlingsgrupp, som skall stå till utrikesministerns förfogande och ägna sig åt speciella utrednings- och förhandlingsuppgifter. I gruppen ingående tjänstemän bör även kunna utnyttjas för att temporärt överbrygga uppkommande vakanser utomlands. Exempel på gruppens arbetsuppgifter har tidigare angivits. Utredningen betonar, att syftet med arbetsgruppens inrättande kan tillgodoses endast om tjänstemännen sätts in på avgränsade arbetsuppgifter och inte utnyttjas som en mer eller mindre permanent förstärkning av departementets fasta organisation. Så gott som samtliga remissinstanser har anslutit sig till förslaget.

Som jag tidigare anført noterar jag med tillfredsställelse detta förslag. Dess genomförande anser jag betydelsefullt för utrikesförvaltningens möjligheter att effektivt disponera sina personalresurser. Såsom framgår av tidigare referat av utredningen påverkas vissa byråer kännbart av att tjänstemännen i betydande omfattning tas i anspråk för förhandlingar och andra särskilda uppdrag. Arbetet vid byråerna skulle löpa mera ostört om en del förhandlingsuppdrag kunde omhänderhas av en särskild grupp tjänstemän utanför den ordinarie personaluppsättningen. Detta får givetvis inte innebära att befattningshavare vid de ordinarie avdelningarna upphör att delta i förhandlingar och konferenser, när detta med hänsyn till deras löpande arbete befinnes ändamålsenligt. I den mån vikarie i dylika fall är erforderlig, kan sådan ställas till förfogande från gruppen. Jag vill även erinra om önskvärldheten av att disponera över ett antal kvalificerade tjänstemän, som kan utnyttjas för att temporärt fylla plötsligt uppkommande vakanser utomlands. Med nuvarande ansträngda personalresurser är det endast undantagsvis möjligt att fylla dylika vakanser med tjänstemän från departementet. Medlemmarna i gruppen skall även kunna tas i anspråk för vissa sammanställningar av material och undersökningar, vilka erfarenhetsmässigt aktualiseras, ofta i brådskanie ordning, inför uttalanden och ställningstaganden i viktigare internationella frågor, inför kontakter på regeringsplanet med främmande stater o. s. v. och vilka endast med största svårighet kan inpassas i den ordinarie arbetsrutinen. Gruppens huvudsakliga arbetsuppgifter bör emellertid avse förhandlingsuppdrag. Den bör däremot inte syssla med utredningar i sådana frågor, som naturligt hör hemma i fackdepartementen. Jag finner det därför riktigare att gruppen benämnes enbart förhandlingsgrupp. Gruppen bör vara underställd utrikesministern/kabinettssekreteraren.

Utredningen föreslår, att gruppen skall bestå av 10 tjänstemän med följande lönegradsplacering: två i B 4, två i B 2 och sex i A 23. Enligt min mening bör gruppen omfatta två sändebuds- eller utrikesrådstjänster i B 4, två byråchefstjänster i B 2 och två förste sekreterartjänster i A 23. Den ena av tjänsterna i B 4, vilken är avsedd att besättas med en rättsexpert, bör, såsom utredningen föreslagit, hållas vakant så länge den nuvarande chefen för rättsavdelningen innehar sin tjänst.

I likhet med utredningen har nära nog samtliga remissinstanser starkt understrukit vikten av en systematisering och effektivisering av den samlade utlandsrapporteringen och därför livligt tillstyrkt utredningens förslag om inrättande av ett rapportsekretariat i departementet.

Frågan om utlandsmyndigheternas rapportering och om det inkommande rapportmaterialets nyttiggörande har länge och fortlöpande varit föremål för uppmärksamhet inom departementet. Enligt nuvarande, sedan lång tid tillbaka gällande ordning åvilar det vederbörande avdelningar och byråer att tillse, att rapporteringen får en lämplig inriktning och omfattning samt att inkommande rapportmaterial på bästa möjliga sätt tillgodogöres. Till följd av begränsade personalresurser och stark arbetsbelastning har förutsättningar emellertid hittills ej förelegat att underkasta det samlade rap-

portmaterialet en mera ingående och samordnad bearbetning. Av samma skäl har direktivgivningen från departementet till utlandsmyndigheterna om rapporteringen inte kunnat bli så kontinuerlig och systematisk som varit önskvärt.

En förstärkning av departementets resurser i syfte att möjliggöra en utvidgad verksamhet i vad gäller uppdragandet av riktlinjer för rapporteringen och lämplig behandling av rapportmaterialet är enligt min mening påkallad. I och med att utrymme ges för en bearbetning av materialet skulle ett bättre nyttiggörande av detta kunna ske. Så skulle bl. a. vinnas att rapporter av intresse för en bredare krets, vilkas delgivning på grund av insprängda förtroliga moment hittills måst begränsas, skulle kunna ges en vidare distribution. Sammanfattande och orienterande översikter skulle också kunna utarbetas i betydligt större utsträckning än vad som f. n. är möjligt.

Med förstärkta resurser skulle vidare kontakten med utlandsmyndigheterna i rapporteringsfrågor kunna intensifieras, vilket, såsom omvittnats av flertalet sändebud, skulle vara ägnat att underlätta rapportverksamheten och bidra till att ge denna en mera ändamålsenlig inriktning.

Den av UD-utredningen föreslagna sammansättningen av rapportsekretariatet finner jag ändamålsenlig. Jag föreslår därför, att en byråchefstjänst i B 2 och två förste sekreterartjänster i A 23 inrättas för de ifrågavarande arbetsuppgifterna.

Jag vill emellertid framhålla, att rapportsekretariatets tillkomst givetvis inte får medföra inskränkningar i det ansvar och de befogenheter som tillkommer avdelningar och byråer.

Jag övergår nu till att behandla departementets administrativa enheter.

Personalavdelningen, som står under ledning av en avdelningschef i B 4, arbetar för närvarande med två byråer, personalbyrån och ekonomibyrån, med en byråchef, respektive ett kansliråd i B 1 i spetsen.

Utgångspunkt för administrationsutredningens förslag är att utrikesdepartementet inte bara fungerar som en del av Kungl. Maj:ts kansli utan även utgör ett centralt ämbetsverk med en vittförgrenad lokalförvaltning ävensom att uppgifterna på ämbetsverksplanet på ett avgörande sätt bör påverka utformningen av den administrativa organisationen. Utredningen utgår samtidigt från att beslut som avser verksfunktionerna i mycket vid utsträckning efter delegeringsbeslut av departementschefen skall kunna fattas av departementstjänstemän. Mot bakgrund härav föreslår utredningen, att en tjänst som souschef och administrativ chef i B 5 inrättas i stället för den nuvarande tjänsten som chef för personalavdelningen i B 4. Personalavdelningens benämning skulle ändras till administrativa avdelningen. Genom en omfattande delegering av beslutanderätten skulle souschefen överta huvuddelen av departementschefens verksfunktioner. Det understrykes av utredningen att en sådan organisatorisk lösning inte skulle rubba kabinnettssekreterarens ställning såsom övervakare av departementsarbetet och rådgivare till utrikesministern i dennes utövande av det högsta chefskapet. Ge-

nom förslaget skulle emellertid i viss utsträckning kabinettsssekreterarens befattning med administrativa ärenden begränsas. Så gott som samtliga remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat detsamma utan erinran.

Förslaget att inrätta en tjänst som administrativ chef i B 5 biträder jag. I likhet med vad som är fallet i flera större ämbetsverk införes härigenom en motsvarighet till en överdirektörsbefattning, avsedd att under utrikesministern/kabinettsssekreteraren svara för departementets administrativa ledning, något som motiveras av den omfattande organisation det här är fråga om. Det ligger i sakens natur att med hänsyn till tjänstens karaktär särskilda krav måste ställas på innehavarens administrativa erfarenheter och kunskaper.

Inspektionsverksamheten inom utrikesförvaltningen bör enligt utredningens mening få en särskild företrädare inom departementet. En ny tjänst som inspektör i B 4 föreslås därför inrättad, direkt underställd utrikesministern/kabinettsssekreteraren. Inspektören skall ha rådgivande och kontrollerande uppgifter med avseende på utlandsmyndigheternas verksamhet och vara förbindelselänk mellan centraladministrationen och utlandsmyndigheterna. Han bör enligt utredningen vidare biträda vid avvägningen av löneförmåner och även utöva en viss personalvårdande funktion. Förslaget välkomnas av remissinstanserna med några få undantag.

Jag delar utredningens uppfattning att tiden nu är inne att inrätta ett inspektionsorgan inom den svenska utrikesförvaltningen. Behovet härav vitsordas för övrigt av UD-utredningen ävensom av lönenämndens utlandslöneöversyn på sätt senare skall anges. Beträffande syftet med inspektörstjänsten ansluter jag mig i huvudsak till utredningens förslag. Inspektionsverksamheten bör bli av väsentligt värde med avseende på den administrativa avdelningens uppgifter i fråga om utlandsmyndigheternas administration. Verksamheten bör därför bedrivas i mycket nära samverkan med ledningen för avdelningen. Jag vill även betona de personalvårdande uppgifter, som förutses ingå i inspektörens funktioner, något som jämväl personalorganisationerna lagt vikt vid. Inspektören bör således också stå till förfogande för råd och vägledning åt de enskilda tjänstemännen utomlands. Även i fråga om den blivande inspektörens ställning i organisationen är jag ense med utredningen. I likhet med denna föreslår jag, att en tjänst i B 4 inrättas för ändamålet.

Vad den under administrationschefen lydande administrativa organisationen beträffar har utredningen preciserat tre huvudområden — ekonomi och organisation, egentliga personalärenden samt löner och andra förmåner — fördelade på var sin byrå: en kanslibyrå, en personalbyrå och en lönebyrå. Denna byråindelning förefaller rationell med hänsyn både till verksamhetens totala omfattning och betydelse och till de olika arbetsuppgifternas särskilda karaktär. Jag kan inte finna att riksrevisionsverkets förslag att kanslibyrån och lönebyrån borde slås ihop till en byrå är en lycklig lösning. Liksom utredningen bedömer jag det nödvändigt, att samtliga frågor inom förmånsområdet samordnas under enhetlig ledning och inrymmes under en nyinrättad byrå.

Vad gäller fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de olika byråerna kan jag med vissa jämkningar acceptera utredningens förslag.

Personalbyråns arbetsuppgifter är i utredningens förslag renodlade och omfattar enbart handläggningen av egentliga personalärenden. En utvidgning av den nuvarande personalbyråns uppgifter förordas av utredningen: sakkunskap bör tillföras framför allt inom utbildningsområdet, varjämte en utbyggd verksamhet för åtgärder i personalvårdande syfte föreslås. Organisationsmässigt delas byråns verksamhet upp på tre sektioner, en med personalplanering som huvudsaklig uppgift, en för personalens utbildning och en för löpande personaladministrativa göromål.

Utredningens förslag om förstärkning av personalbyrån finner jag tillfredsställande. Denna arbetsenhet har alltsedan andra världskriget arbetat med i stort sett oförändrad personalstyrka och har därför haft stora svårigheter att bemästra den på grund av utrikestjänstens ansvällning ständigt ökande arbetsvolymen. Ökade personella resurser bör nu ställas till förfogande dels för de arbetsuppgifter i fråga om rekrytering och utbildning, som föreslagits av UD-utredningen och som jag finner värda allt beaktande, dels för en vidgad personalvård. Det torde här erinras om att personalorganisationerna och flertalet utlandsmyndigheter i sina remissvar givit uttryck åt sin uppskattning över att utredningen beaktat behovet av särskilda befattningshavare för personalvårdande uppgifter. Det råder intet tvivel om att behovet av personalvårdande verksamhet är stort med tanke på utrikesförvaltningens säregna struktur och arbetsförhållanden.

Administrationsutredningens förslag beträffande kanslibyråns organisation kan jag i huvudsak tillstyrka, ehuru jag liksom statskontoret finner att den nuvarande benämningen ekonomibyrå bör bibehållas. Enligt utredningen skulle byrån vara indelad i tre sektioner, nämligen budget och driftsekonomi, inklusive rationalisering och intern service, medelsförvaltning med revision och kostnadskontroll samt författningsexpedition med konseljprotokoll. Det synes emellertid vara mera ändamålsenligt att frigöra budgetsektionen från rationaliseringsuppgifterna. Liksom riksrevisionsverket finner jag nämligen, att budgetsekreterarens befattning med budgetarbetet såväl för utrikesförvaltningen som för internationella biståndsärenden är av sådan omfattning, att han rimligen inte kan medhinna att även leda rationaliseringsarbetet, som avses omfatta verksamheten såväl inom departementet som vid utlandsmyndigheterna. Vid sidan av budgetsektionen och sektionen för medelsförvaltning bör sålunda finnas en sektion för rationalisering och intern service. Med hänsyn till vad nyss anförts om sektionens arbetsuppgifter anser jag, att denna bör stå under ledning av en byrådirektör och i övrigt omfatta den personal utredningen föreslagit.

Enligt för departementet gällande instruktion ankommer utarbetandet av författningar rörande departementets och därunder lydande myndigheters verksamhet på rättsavdelningen. Initiativet till och ansvaret för upprättandet av instruktioner åvilar givetvis vederbörande avdelningar och byråer. Med hänsyn till behovet av en samlad överblick av instruktionsmaterialet liksom till dettas övervägande juridiska karaktär bör den formella samord-

ningen av texterna förläggas till rättsavdelningen även i fråga om instruktioner, för vilka denna inte har det sakliga ansvaret. Jag föreslår därför, att den av administrationsutredningen förordade författningsexpeditionen skall ingå i rättsavdelningen och såsom utredningen föreslagit bestå av en byrådirektör i A 25 och en amanuens.

Utredningen föreslår, att verksamheten vid departementets materielförråd avvecklas och att denna i stället överföres till postverkets centralförråd, som i fortsättningen skulle svara för leveranser av kontorsmateriel till utlandsmyndigheterna. Generalpoststyrelsen har förklarat sig inte ha någon erinran mot en dylik överflyttning, vilken dock bör anstå till den 1 juli 1964. Jag har ingen erinran mot att denna omläggning företages. I avvaktan på att den kan genomföras torde verksamheten vid departementets materielförråd fortsätta och nuvarande personal bibehållas vid sina uppgifter.

Omhänderhavandet av utrikesdepartementets konseljprotokoll synes mig böra anförtros budgetskeretaren.

Den av administrationsutredningen föreslagna överflyttningen från byggnadsstyrelsen till departementet av revisionen av utlandsmyndigheternas medelsredovisningar i fastighetsärenden har avstyrkts av såväl byggnadsstyrelsen som riksrevisionsverket, vilka båda är av den uppfattningen att frågan först måste mera i detalj utredas. Jag är inte heller beredd att utan föregående specialutredning av frågan biträda förslaget.

I fråga om konsulära byråns nuvarande kamerala verksamhet med avseende på konsulära bidragsmedel föreslår administrationsutredningen, att byråns kamerala granskningsuppgifter samt krav och efterforskningsarbete överföres till ekonomibyrån. För att göra övergången så smidig som möjligt bör enligt utredningen en överflyttning ske successivt. I och för sig vill jag inte motsätta mig att en dylik överflyttning äger rum försöksvis. Såsom utredningen föreslår bör denna åtgärd till en början endast omfatta ärenden angående bistånd till andra svenska medborgare än sjömän. Det bör i sammanhanget understrykas, att det här rör sig om återkrav av medel som lämnats svenska medborgare som i utlandet befunnit sig i ekonomiskt tvångsläge, varför sociala aspekter ofta måste anläggas när det gäller att bevaka att det lämnade biståndet återbetalas till statskassan. Därest krav inte leder till resultat, uppkommer frågan huruvida statsverkets fordran skall indrivivas på rättslig väg eller avskrivas. Avgörandet härutinnan träffas f. n. enligt särskilda därom gällande instruktioner dels av konsulära byråns chef och dels av utrikesdepartementets understödsnämnd. Det torde få övervägas, huruvida vissa av dessa funktioner bör överföras till den administrativa avdelningen.

I samband med behandlingen av ekonomibyråns organisation önskar jag beröra frågan om handläggningen av utrikesförvaltningens fastighets-, lokal- och bostadsfrågor. Alltsedan början av 1950-talet omhänderhar byggnadsstyrelsen förvaltningen av utlandsmyndigheternas fastigheter och lokaler samt genomförandet av beslutade byggnadsföretag. Sedan den 1 juli 1962 handlägger styrelsen därjämte samtliga frågor om förhyrning av bostäder åt den utsända personalen. I 1963 års statsverksproposition föreslås (VI ht

s. 220), att även frågor rörande inredning av utrikesförvaltningens lokaler utomlands överflyttas från departementets ekonomibyrå till byggnadsstyrelsen. Denna koncentration av departementets ärenden rörande fastigheter, lokaler, bostäder och inredningar till en och samma fackmyndighet synes mig vara ändamålsenlig. Det samråd, som erfordras med departementet, främst personalbyrån, torde kunna ske under samma enkla och smidiga former som hittills. För ändamålet finns en särskild tjänsteman avdelad inom personalbyrån. Att överföra denna tjänsteman till ekonomibyrån på sätt utredningen föreslagit synes dock ej lämpligt, enär den sakkunskap i övrigt som byggnadsstyrelsen främst vill nå genom samråd är att finna inom personalbyrån. Såsom byggnadsstyrelsen framhållit i sitt yttrande är nuvarande föreskrifter för förvaltning av vederbörande fastighetsfond f. n. föremål för översyn. Liksom administrationsutredningen finner jag det angeläget, att de nya föreskrifter som skall utarbetas klart kommer att reglera besluts- och ansvarsformerna mellan departementet och byggnadsstyrelsen. Överföringen av intendentsärendena till byggnadsstyrelsen för med sig att ekonomibyråns nuvarande intendentsdetalj kan indragas, varvid dock vissa intendentsuppgifter avseende utrikesministerhotellet samt departementets lokaler i Stockholm ävensom utrikesförvaltningens bestånd av tjänstebilar alltså bör handläggas inom departementet, närmast av ekonomibyråns rationaliserings- och servicesektion.

I likhet med utredningen föreslår jag att samtliga uppgifter inom förmånsområdet under enhetlig ledning förläggs till en nyinrättad lönebyrå. Det sålunda tillskapade organet bör indelas i fyra arbetsenheter för ärenden rörande utlandslöner, hemmalöner och pensioner, resor och flyttningar samt sjukvård. Jag finner det vara en fördel från synpunkten av en enhetlig handläggning att även andra förmåner och ersättningar än renodlade löneförmåner hänföres till denna lönebyrå. Beträffande departementets flyttningsärenden förordar administrationsutredningen att uppgifterna med infordrande, prövning och antagande av flyttningsanbud m. m. anförtros armétygförvaltningen. I avgivet yttrande har nämnda förvaltning förklarat sig f. n. inte kunna överta berörda uppgifter i den omfattning som utredningen tänkt sig. Genom att flyttningsärendena sålunda kvarblir hos departementet erfordras en förstärkning av den personal som av utredningen förutsatts ingå i rese- och flyttningssektionen.

Beträffande konsulära byrån har utredningen inte föreslagit några andra organisatoriska ändringar än som följer av att viss del av kravverksamheten överflyttas till ekonomibyrån. Jag finner ej heller skäl företa någon ändring i byråns status. Utredningen har berört frågan om en centralisering av arvsverksamheten vid konsulaten i Amerikas Förenta Stater. Denna fråga synes vara otillräckligt utredd och torde böra vidare undersökas.

I departementets nuvarande organisation utgör arkivet en självständig enhet under utrikesministern/kabinettssekreteraren. I likhet med utredningen anser jag att någon förändring därvidlag inte bör företas.

Slutligen har administrationsutredningen föreslagit inrättande av en särskild befattning för handläggning av departementets samtliga säkerhets-

frågor. Tjänstemannen skulle lyda direkt under utrikesministern/kabinettssekreteraren. Enligt min uppfattning är det av vikt att en dylik befattning snarast tillskapas, och jag föreslår därför att en tjänst i B 1 inrättas för ändamålet.

Utrikesdepartementets nuvarande och av mig föreslagna nya organisation framgår av *bilaga 3* och *bilaga 4*.

Utrikesrepresentationen

UD-utredningen

Allmänna synpunkter. UD-utredningen understryker de vanskligheter och osäkerhetsmoment, som är förenade med varje försök till schematiska jämförelser mellan de olika utlandsmyndigheternas organisation. Frågan om en beskicknings optimala storlek och mest effektiva organisation finner utredningen över huvud taget svår att besvara på ett tillfredsställande sätt. Det kan exempelvis, framhåller utredningen, med fog hävdas, att den allmänt tillämpade metoden vid inrättandet av en ny beskickning att tilldela denna ett minimum av personal i vissa fall kan vara ineffektiv och därmed på längre sikt oekonomisk.

Vad åter angår frågan om en utlandsmyndighets minimiorganisation anser utredningen det angeläget att varje beskickning har möjlighet att vidmakthålla en sådan personell beredskap, att sjukdom eller annat förfall för beskickningschef inte behöver innebära att verksamheten eller viktigare delar därav lamslås. Utrikesrepresentationens personal bör enligt utredningen vara så fördelad, att oförutsedda vakanser kan mötas genom samverkan mellan flera sinsemellan närbelägna myndigheter. Vid sådana beskickningar, där chefen är ackrediterad även i andra länder och följaktligen med viss regelbundenhet måste vistas utom stationeringslandet, är det enligt utredningens uppfattning i regel nödvändigt att placera minst två diplomatiska tjänstemän (chefen inbegripen).

I detta sammanhang framhåller utredningen, att det inte minst från de beredskapssynpunkter, som ett skärpt politiskt läge kan aktualisera, förefaller angeläget att plötsligt uppkommande vakanser utomlands temporärt kan fyllas med anlitande av personal ur den av utredningen föreslagna utrednings- och förhandlingsgruppen i departementet.

Vid flertalet utlandsmyndigheter är personalstyrkan förhållandevis liten. Av ett sjuttiototal myndigheter (honorärkonsulaten oräknade) är det sålunda endast omkring en tredjedel, som har fler än två diplomatiska tjänstemän. Endast fem myndigheter har fem karriärtjänstemän eller därutöver. Såsom ett allmänt genomsnitt anger utredningen för de lönade utlandsmyndigheterna en personalstyrka av två diplomater, en kanslist och ett par biträden samt en lokalanställd vaktmästare/chaufför.

Arbetsfördelningen vid de relativt små arbetsenheter, som flertalet beskickningar utgör, erbjuder enligt utredningen som regel inga organisatoriska problem. Ett effektivt utnyttjande av arbetskraften kräver en jämförelsevis fri

disposition av tillgänglig personal. I varje fall vid de mindre och medelstora beskickningarna och konsulaten bör enligt utredningens uppfattning — bestyrkt vid dess studiebesök hos utlandsmyndigheterna — arbetsfördelningen hållas relativt obunden.

Utredningen redovisar i detta sammanhang även vissa synpunkter på de olönade utlandsmyndigheternas verksamhet samt framhåller, att vissa av de cirka 500 honorärkonsulat, vid vilka ingen lönad tjänsteman finns stationerad, sannolikt skulle kunna engageras mera aktivt än hittills i uppgifter såsom distribution av upplysningsmateriel och besvarande av enklare kommersiella förfrågningar. Det förefaller utredningen inte otänkbart, att ett ökat intresse från den centrala utrikesförvaltningens och de lönade utlandsmyndigheternas sida skulle kunna innebära en viss stimulans till större aktivitet vid sådana konsulat, som i dag begränsar sig till handläggningen av de löpande ärendena.

Förslag om nya lönade utlandsmyndigheter. I vad avser antalet lönade myndigheter torde utrikesrepresentationen enligt utredningen f. n. vara väl avvägd i *Europa* och *Nordamerika*.

Behovet av svensk representation i *Afrika* har särskilt uppmärksammat av utredningen. I årets statsverksproposition (III ht s. 5) har förslag framlagts om upprättande i Nordafrika av två nya beskickningar, nämligen i Tunis och Alger, vilken utbyggnad av utlandsrepresentationen tillstyrkts av UD-utredningen. Vad angår övriga delar av Afrika anför utredningen bl. a. följande:

»I övriga delar av Afrika — Republiken Sydafrika undantagen — består representationen endast av sammanlagt sju diplomatiska tjänstemän och sex kanslisters fördelade på sex myndigheter (Addis Abeba, Lagos, Léopoldville, Monrovia, Nairobi och Salisbury). Mellan Sahara och Sydafrika finnes i dag närmare ett tjugotal självständiga nationer samt ett mindre antal områden, som efter hand kan förväntas vinna full självständighet. Även om åtskilliga av dessa nationer f. n. är av begränsat intresse med avseende på deras relationer med Sverige, har utredningen funnit det påkallat att föreslå viss förstärkning av den svenska representationen i dessa delar av Afrika. Icke minst från kommersiella synpunkter synes flera av de ifrågavarande länderna, i synnerhet i Västafrika, redan nu erbjuda avsevärt intresse. Under förutsättning av en fortsatt utveckling i riktning mot fredliga och ordnade förhållanden bör avsättningsmöjligheterna för svenska varor kunna förväntas öka även i länder, med vilka vårt varuutbyte för dagen är obetydligt. Härtill kommer Sveriges nuvarande engagemang i den till flera av dessa länder riktade bistandsverksamheten. Vid intervjuer med experter på denna verksamhet har utredningen erfarit, att förekomsten av officiell svensk representation har visat sig väsentligt underlätta — och i vissa länder utgöra en förutsättning för — ett framgångsrikt genomförande av svenska bistandsaktioner.

I en till översynen hörande rapport avseende förhållandena i Västafrika understrykes vikten av att svenska myndigheter och svenskt näringsliv får tillgång till kontinuerlig rapportering om den ekonomiska och politiska utvecklingen i Västafrika. Vissa delar av den västafrikanska marknaden är alltså föga kända och bearbetade av svenska exportörer, som i detta sammanhang torde vara i behov av officiellt svenskt stöd. Erfarenheterna av

verksamheten vid de förhållandevis nya beskickningarna i Lagos och Monrovia bestyrker detta antagande. I och för sig kunde det kanske ifrågasättas, om icke en personell förstärkning av dessa myndigheter skulle utgöra en lämplig lösning av problemet. Enligt utredningens mening skulle emellertid en sådan lösning icke i nämnvärd grad reducera behovet av en ny utlandsmyndighet i Västafrika. De stora avstånden i förening med mindre väl utvecklade kommunikationer innebär betydande svårigheter, när det gäller att bevaka flera verksamhetsländer från en beskickning. Man kan icke heller bortse från att de nya staterna lägger icke obetydlig vikt vid den internationella prestige, varför upprättandet av en självständig representation kan vara en förutsättning för en välvillig inställning till svenska exportansträngningar.»

Utredningen föreslår, att den nya beskickningen förlägges till Abidjan eller Accra. Dess chef bör enligt utredningen vara ackrediterad även i något eller några av grannländerna. Då frågan om ett lämpligt val av ackrediteringsländer i detta såväl som i andra fall synes bäst kunna lösas av utrikesdepartementet, har utredningen avstått från att lämna rekommendationer härvidlag. Utredningen erinrar även om det behov av förstärkt representation, som så småningom kan komma att uppstå i Rhodesia och Nyasaland, om och när dessa länder vinner fullt oberoende.

Behovet av nya myndigheter i *Latinamerika* hänför sig enligt utredningen i första hand till det i översynen redovisade önskemålet om en ny beskickning i Centralamerika, förslagsvis i Guatemala. Härigenom skulle den ekonomiska utvecklingen i Centralamerika, där Sverige sedan länge åtnjuter avsevärd goodwill, kunna följas på ett mera tillfredsställande sätt än som hittills varit möjligt. Bland med Sverige jämförbara länder har Belgien, Danmark, Nederländerna och Schweiz redan upprättat beskickningar i Guatemala. Ett första steg i riktning mot fast diplomatisk representation har tagits i och med att en svensk handelssekreterare 1962 placerats där. UD-utredningen har funnit översynens argumentering väl underbyggd och har inlett att erinra mot upprättandet av en beskickning i Guatemala med samtliga centralamerikanska republiker såsom verksamhetsområde. Det har dock förefallit utredningen naturligt, att man, innan en ny myndighet upprättas, avvaktar närmare erfarenheter av handelssekreterarens verksamhet.

Utredningen förordar även, att — i enlighet med översynens förslag beträffande representationen i Ecuador — en lönad tjänsteman placeras i Quito såsom t. f. chargé d'affaires, underställd sändebudet i Bogotá.

Efter överbägande av behovet av förstärkt svensk representation på Cuba har utredningen kommit till den slutsatsen, att de svensk-kubanska förbindelserna f. n. inte kan sägas vara av sådan omfattning och intensitet, att upprättandet av en självständig myndighet i Havana är motiverat. Utvecklingen kan dock komma att föranleda omprövning av denna fråga.

I Brasilien synes Sveriges kommersiella intressen numera ha antagit sådana proportioner, att upprättandet av en lönad representation i São Paulo enligt utredningen inte rimligen bör uppskjutas. F. n. finns där ett olönat konsulat med en lönad kanslist. Ett antal betydande svenska industriföretag har under senare år etablerat tillverkning i São Paulo-området, och den

till omkring 500 personer uppgående svenska kolonin fortsätter att växa. Utredningen föreslår upprättande av ett lönat konsulat i São Paulo med uppgift att i första hand svara för bevakningen av Sveriges kommersiella intressen i Brasilien. I samband med att beskickningen i Rio de Janeiro så småningom flyttas till den nya huvudstaden Brasilia, bör möjligen chefen för det föreslagna konsulatet i São Paulo även anmälas såsom handelsråd vid beskickningen. Med hänsyn till sjöfartsintressena och den i Brasilien alltmer betydelsefulla upplysningsverksamheten, för vilken Rio de Janeiro utgör den naturliga replipunkten, bör enligt utredningen myndigheten där inte helt nedläggas utan ett beskickningskansli med en lönad tjänsteman bibehållas.

Behovet av förstärkt representation i *Asien* hänför sig enligt utredningens bedömande i första hand till Fjärran Östern, främst Filippinerna. Sverige har f. n. ett honorärkonsulat i Manila, sorterande under beskickningen i Djakarta. Till denna beskicknings verksamhetsområde hör även honorärkonsulatet i Kuala Lumpur, huvudstad i det nyligen självständiga Malajiska Förbundet. Utredningen föreslår, att frågan om upprättande av en självständig beskickning i Manila eller Kuala Lumpur upptas till förnyad prövning, när en säkrare bedömning föreligger av respektive länders förutsättningar såsom mera betydande avsättningsområden för svensk export. I syfte att snarast möjliggöra en dylik bedömning uttalar utredningen sitt stöd för tanken på en förstärkning av den kommersiella representationen i området. Till denna fråga återkommes i det följande.

Beträffande *Australien* och *Nya Zeeland* föreligger enligt utredningens mening inte något behov av nya lönade utlandsmyndigheter.

Utredningen har inte prövat behovet av olönade myndigheter utan förutsatt, att denna prövning bäst sker genom utrikesdepartementets och respektive beskickningars försorg.

Ändrad status för vissa myndigheter m. m. Utredningen har övervägt dels huruvida några av de redan existerande lönade myndigheterna bör erhålla ändrad status, dels möjligheterna att genom sammanslagning eller andra åtgärder rationalisera utrikesrepresentationen.

Beträffande *Europa* har utredningen därvid funnit, att formerna för Sveriges representation i de sydösteuropeiska länderna Bulgarien, Rumänien och Ungern förtjänar att i sinom tid omprövas. Inte minst de handelspolitiska förbindelserna med dessa länder torde inom överskådlig tid aktualisera behovet av självständiga beskickningar i Budapest och Bukarest, där beskickningarna f. n. förestås av tjänstemän i förste sekreterargraden såsom t. f. *chargés d'affaires*, underställda sändebuden i Prag respektive Moskva.

I *Afrika* har utredningen förutsatt, att det nuvarande generalkonsulatet i Nairobi, då Kenya vinner fullt oberoende, omvandlas till en självständig beskickning med bl. a. Kenya, Uganda och Tanganyika såsom verksamhetsområde — en ändring som förutsågs redan vid generalkonsulatets upprättande.

Vad gäller *Asien* anser utredningen, att såväl de senaste årens politiska utveckling i Irak som landets snabbt växande ekonomiska och kommersiella förbindelser med Sverige samt den irakiska marknadens potentiella betydelse för svensk export talar för att en självständig beskickning upprättas i Bagdad, där den 1960 tillkomna beskickningen f. n. är underställd sändebudet i Teheran och förestås av en förste sekreterare såsom t. f. chargé d'affaires. Utredningen förordar en sådan statusändring.

Beträffande Sveriges representation vid vissa *internationella organisationer* föreslår utredningen, att de två delegationerna i Genève — av vilka den ena representerar Sverige i FN:s Europakontor och den andra Sverige i EFTA — omedelbart sammanslås till en myndighet med uppgift att bevaka de löpande förbindelserna med samtliga i Genève placerade internationella organisationer, som är av betydelse för Sverige. Utredningen förutsätter dock, att den sålunda ombildade delegationen även i framtiden kan förstärkas temporärt inför större förhandlingsomgångar av typen GATT-sessioner, nedrustningsförhandlingar o. s. v.

I detta sammanhang framhåller utredningen angelägenheten av att alla praktiska rationaliseringsåtgärder (lokalgemenskap, gemensamt utnyttjande av viss personal o. s. v.), som från allmänna besparings- och effektivitetssynpunkter kan te sig motiverade, snarast vidtas på ett par andra orter med dubblerad svensk utrikesrepresentation, nämligen Bryssel och Paris, även om en formell sammanslagning av EEC-delegationen och beskickningen i Bryssel respektive OECD-delegationen och beskickningen i Paris enligt utredningens mening f. n. inte bör komma till stånd.

Den kommersiella utrikesrepresentationen. De utredningar berörande utrikesförvaltningen, som företagits sedan andra världskrigets slut, har framför allt ägnat uppmärksamhet åt de handelspolitiska och kommersiella arbetsuppgifterna. Exportstödsberedningen studerade, såsom redovisats i förra årets statsverksproposition (bil. 12 s. 49), bl. a. de svenska handelskamrarnas, handelssekreterarnas och den ordinarie utrikesförvaltningens insatser i det exportfrämjande arbetet utomlands. Beredningen framhöll, att den ordinarie utrikesförvaltningen sedan gammalt haft viktiga uppgifter att fylla i fråga om Sveriges kommersiella och handelspolitiska förbindelser med andra länder. Enligt beredningen kunde verksamheten indelas i tre huvudgrupper, nämligen a) de handelspolitiska uppgifterna, t. ex. handelsförhandlingar, tillämpning av handelsavtal, rapportering och bevakning av tullfrågor, b) handläggning av kommersiella förfrågningar, marknadsundersökningar samt annat bistånd åt företag och enskilda, t. ex. anskaffande av lämpliga agenter samt c) upplysningsverksamhet, t. ex. frågor rörande utställningar och mässor.

Beredningen gick emellertid ej in på en närmare diskussion av utrikesförvaltningens verksamhet på det kommersiella området, då denna fråga förutsettes bli prövad av UD-utredningen. I likhet med exportstödsberedningen har UD-utredningen funnit det uppenbart, att utrikeshandelsfrämjande verk-

samhet bör ingå såsom en naturlig del av utlandsmyndigheternas arbete. Från organisatorisk synpunkt har utredningen emellertid funnit dessa arbetsuppgifters fördelning på olika kategorier av personal vara av särskilt intresse samt anför härom bl. a. följande:

»Utredningen har förutsatt, att den handelspolitiska verksamheten vid utlandsmyndigheterna liksom hittills skall skötas av de diplomatiska tjänstemännen, vars utbildning och övriga verksamhet gör dem väl ägnade för dessa uppgifter. Vad däremot gäller det utpräglat kommersiella arbetet» — de två sistnämnda huvudgrupperna enligt exportstödsberedningens ovan refererade framställning — »finnes enligt utredningens uppfattning goda skäl att fortsätta på den inslagna vägen och i ökande utsträckning anförtro dylika uppgifter dels till handelssekreterarna, dels till väl kvalificerade tjänstemän inom kanslistkarriären. För en dylik princip talar beträffande handelssekreterarna, att här avsedda uppgifter som regel förutsätter speciell utbildning och långvarig praktisk erfarenhet i kommersiella spørsmål, en utbildning som de diplomatiska tjänstemännen i allmänhet ej förvärvat. De kommersiella uppgifter, som bör åvila de ovannämnda kanslisterna, skulle i och för sig med hänsyn till arbetets art även kunna handläggas av de diplomatiska tjänstemännen — så sker f. ö. nu vid åtskilliga myndigheter. Från flera synpunkter kan det emellertid vara fördelaktigt att koncentrera större delen av dessa uppgifter, i synnerhet dem, som omnämnes i exportstödsberedningens andra huvudgrupp ovan, till kanslisterna.»

Exportstödsberedningen erinrade om att kanslister på flera stationeringsorter redan i nuläget utförde ett förtjänstfullt exportfrämjande arbete samt förordade att ett inom beredningen väckt förslag om inrättande av särskilda handelskanslisttjänster skulle undersökas av UD-utredningen. Vid prövningen av förslaget har UD-utredningen i likhet med beredningen kommit till, att kanslisterna är väl lämpade för de kommersiella arbetsuppgifterna. Även personalpolitiska synpunkter talar för att de ofta väl kvalificerade kanslisterna kan anförtros mera självständiga arbetsuppgifter. Utredningen har tillika beaktat de ökade möjligheter att möta framtida krav på personalförstärkning, som en gradvis företagen omfördelning av vissa arbetsuppgifter skulle kunna medföra. Det finns nämligen enligt utredningens mening anledning att förmoda, att ett vidgat utnyttjande av kanslisterna för mera kvalificerade arbetsuppgifter än som f. n. i allmänhet kommer i fråga skulle kunna bidra till att i viss mån minska anspråken på en fortskridande ökning av antalet tjänster i den diplomatiska karriären.

Att UD-utredningen sålunda förordar en vidgad användning av kanslisterna för kommersiella uppdrag innebär dock ej, att utredningen tillstyrker tanken på en särskild handelskanslistkår. Att dela den nuvarande kanslistkåren i två delar, av vilka den ena för all framtid uteslutande skulle ägna sig åt kommersiella uppgifter, skulle nämligen enligt utredningens uppfattning kunna medföra kännbara personaladministrativa svårigheter. Utredningen föreslår i stället, att handelskanslisterna hämtas från eller — utan angivande av någon bestämd stationeringsort — anställas inom utrikesförvaltningens kanslistkår.

Beträffande arbetsfördelningen mellan handelssekreterare och handelskanslister anför UD-utredningen bl. a. följande:

»Med hänsyn såväl till den bakgrund, som handelssekreterarna förutsättes äga i form av utbildning och praktik inom näringslivet, som till deras temporära anställningsform förefaller det rimligt, att dessa tjänstemän i första hand utnyttjas för att utföra ett ofta krävande kommersiellt pionjärbete i områden, som bedömes vara löftesrika men hittills föga uppmärksammade marknader för svensk export. Ett undantag utgör de mycket högt utvecklade marknaderna, som exempelvis Förenta Staterna, där handelssekreterarna numera är avsedda att tjänstgöra såsom marknadsföringsexperten och följaktligen har uppgifter av mera speciell karaktär. På handelssekreterarna bör sålunda som regel ankomma att utföra ett brett upplagt marknadsundersökningsarbete och bereda mark för en mera permanent och rutinförankrad kommersiell verksamhet. När handelssekreteraren under någon eller några verksamhetsperioder, vardera omfattande omkring tre år, fullgjort detta uppdrag på en ort, förutses han återvända till enskild tjänst och kan, om så befinnes påkallat, efterträdas av en handelskanslist. Dennes uppgift blir att söka bruka den nyplöjda marken genom att fortsätta kontaktskapandet, stödja de svenska företagen och deras agents ansträngningar på marknaden i fråga och över huvud hålla marknadens intresse för Sverige och svenska produkter aktivt och levande.

Handelskanslisten bör emellertid utöver vad som nyss sagts, kunna användas även i länder, med vilka Sverige har traditionella och väl utvecklade handelsförbindelser. I sådana fall ingår han i den grupp tjänstemän vid en beskickning, som ansvarar för bevakningen av handelsärendena. Arrangemang av denna art förekommer redan vid exempelvis beskickningarna i Bonn och Haag.»

Utredningen finner det mot denna bakgrund särskilt betydelsefullt, att inrättandet av nya handelssekreterarposter samordnas med en bedömning av möjligheterna att tillsätta handelskanslister för uppföljandet. Utredningen anser det även angeläget, att den nytillträdande handelskanslisten får möjlighet att förbereda sig för sitt uppdrag såväl genom erforderliga kontaktresor i Sverige som genom någon tids parallelltjänstgöring på platsen med den avgående handelssekreteraren.

F. n. är kanslister med huvudsakligen kommersiella uppgifter stationerade på ett tiotal orter utomlands. Handelssekreterare finns på åtta andra platser. I årets statsverksproposition (bil. 12 s. 49) föreslås en förstärkning av handelssekreterarorganisationen med ytterligare en befattning. Såsom ett led i sin bedömning av utlandsrepresentationens kommersiella verksamhet över huvud uttalar UD-utredningen sitt stöd för exportstödsberedningens uppfattning att Afrika och Asien utgör särskilt angelägna områden för en förstärkning av den kommersiella utlandsrepresentationen. Manila, Khar-toum, Kuala Lumpur och Bombay är liksom Nord- och Västafrika exempel på platser och områden, där enligt utredningen ett mera omedelbart behov av ytterligare svenska exportfrämjande insatser i form av handelssekreterare eller handelskanslister kan konstateras. Även Latinamerika erbjuder rika tillfällen till ytterligare kommersiell bearbetning.

UD-utredningen har inte ansett sig böra ta ställning i frågan om en viss post bör besättas med handelssekreterare eller handelskanslist. Detta spörsmål bör enligt utredningen i varje särskilt fall bli föremål för samråd mellan berörda departement och organisationer.

Upplysningsverksamheten vid utlandsmyndigheterna. En av de arbetsuppgifter, som enligt utredningens mening kan väntas ta en växande del av utrikesförvaltningens resurser i anspråk, är upplysningsverksamheten. Enligt översynen har ett stort antal utlandsmyndigheter redovisat från år till år ökande informationsuppgifter. Bakgrunden är ej endast ett i många länder snabbt växande internationellt intresse, som även kommer Sverige till godo. I väsentlig grad är det enligt utredningen även fråga om initiativ från svensk sida. Det förhåller sig i själva verket så, att en betydande del av all diplomatisk verksamhet avser information. Skillnaden mellan ett sändebuds och en pressattachés i viss mån parallella informationsverksamhet hänför sig främst till mottagarkretsarna. Till den diplomatiska verksamheten i allmänhet hör sålunda att vinna gehör för svenska synpunkter hos utländska regeringar. Upplysningsverksamheten syftar däremot enligt utredningen främst till att påverka opinionen bland politiker, pressfolk, lärare och andra grupper. På åtskilliga orter har utrikesförvaltningen stöd av svenska upplysningsorgan. Härvid tillkommer det beskickningschefen att verka för samordning av den svenska upplysningsverksamheten.

Det torde i dag knappast finnas någon lönad svensk utlandsmyndighet, som ej i en eller annan form bedriver upplysningsverksamhet. Vid vissa beskickningar står denna verksamhet under ledning av en pressattaché och sysselsätter ett flertal personer. I arbetet deltar vid vissa av de större beskickningarna även en kulturattaché. Vid övriga myndigheter blir informationsarbetet ofta en angelägenhet för någon av de yngre diplomatiska tjänstemännen, ibland med biträde av kanslisten.

Enligt utredningens mening torde det vara möjligt att i större utsträckning än som nu sker — under ledning av myndighetens chef och hans närmaste medarbetare — anförtro informationsuppgifter åt personal i kanslistkarriären, naturligtvis under förutsättning att vederbörande erhåller lämplig utbildning för denna typ av verksamhet. Analogt med vad utredningen enligt den föregående redovisningen anfört beträffande handelskanslisterna föreslår utredningen därför, att kanslisterna får möjlighet att efter frivilligt åtagande undergå viss utbildning i handläggningen av informationsärenden. Utredningens synpunkter på en sådan utbildning redovisas i det följande. Behov av »informationskanslisterna» kan enligt utredningen anses föreligga såväl vid större beskickningar med en omfattande upplysningsverksamhet som vid mindre myndigheter, där en kanslist kan tas i anspråk för informationsarbetet antingen på heltid eller under den del av hans tjänstgöringstid, som inte åtgår för administrativa göromål.

Kontakten med pressen och de utländska instanser, vilkas medverkan kan vara en förutsättning för ett framgångsrikt upplysningsarbete, kräver enligt utredningen ofta tillgång till informationsvägar på ett relativt högt plan. I länder med ett högt utvecklat informationsväsen, exempelvis Förenta Stater men även vissa västeuropeiska nationer anser utredningen det därför vara av vikt, att den ansvarige tjänstemannen har en ställning, som ger honom full möjlighet att utnyttja dessa kanaler. Utredningen finner det ange-

läget, att denna synpunkt beaktas vid tillsättande av exempelvis pressattachéer.

Specialattachéer. I det föregående har talats om de specialattachéer, som inom utrikesförvaltningens ram ägnar sig åt handelsfrämjande uppgifter och upplysningsverksamhet. Härutöver förekommer vid utlandsmyndigheterna även andra typer av specialister, såsom försvarsattachéer, socialattachéer, tekniska attachéer samt fiskexport- och lantbruksrepresentanter. Bortsett från försvarsattachéerna, vilkas verksamhet behandlades av försvarsattachéutredningen 1960 och därför ej beröres i detta sammanhang, tjänstgör f. n. socialattachéer i London och Washington, tekniska attachéer i Washington och Moskva, fiskexportrepresentant i Bonn samt lantbruksrepresentanter i Bonn och vid EEC-delegationen i Bryssel.

Prövningen av behovet av här avsedda specialister har hittills huvudsakligen skett inom berörda fackdepartement. Utredningen har därför funnit det inte vara förenligt med sitt uppdrag att komma med specifika rekommendationer i dessa ärenden. Från de synpunkter utredningen haft att företräda finner den emellertid det angeläget att behovet av specialister av här ifrågavarande slag tillgodoses samt framhåller att detta behov förtjänar att följas med uppmärksamhet.

Yttranden

Till utredningens uttalanden om utlandsmyndigheternas minimiorganisation har ett flertal remissorgan anslutit sig. *Exportföreningen* anser, att en beskickning bör disponera minst två diplomatiska tjänstemän för att kunna fungera väl. Angeläget är att arbetet vid beskickningar och konsulat inte hämmas eller rent av paralyseras genom långa vakanser. Även *sändebudet i Paris* m. fl. framhåller, att i dagens läge två diplomatiska tjänstemän är minimum för varje beskickning. Vakanser av olika slag, förutsedda likaväl som oförutsedda, måste uppkomma och det får anses helt orationellt, att en beskickning i dylikt fall de facto inte kommer att fungera. *Sändebudet i Léopoldville* understryker, att i länder med föga stabila politiska förhållanden önskemålet om minst två diplomatiska tjänstemän gör sig gällande också av säkerhetsskäl, respektive från synpunkten av de insatser som kan komma att krävas för den händelse svenska medborgare och svensk egendom råkar i fara.

Till utredningens förslag, att vid uppkommande vakanser i utlandet tjänstemän från den särskilda utrednings- och förhandlingsgruppen skulle kunna utnyttjas, ställer sig bl. a. *sändebuden i Kairo* och *Paris* tveksamma. Denna grupp torde redan från början få så många och omfattande uppgifter, att det i praktiken kommer att bli svårt att lösgöra en eller flera av dess tjänstemän för vikariatstjänstgöring utomlands.

Den stora vikten av kontakter med de nya staterna betonas av *LO* och

upplysningsberedningen som framhåller, att det kan bli av avsevärd betydelse för de svenska förbindelserna med utvecklingsländerna, om våra representationer vid de internationella organisationerna, främst FN, och i vissa stormaktshuvudstäder har en sådan personaltillgång, att kontaktuppgifterna kan tillgodoses.

Utredningens förslag om de olönade myndigheternas utnyttjande i större utsträckning för vissa kommersiella uppgifter liksom för upplysningsverksamhet har välkomnats av bl. a. *Svenska institutet och exportföreningen*. *Statskontoret* understryker önskvärdheten av att möjligheterna till ett mera aktivt utnyttjande av de olönade konsulaten närmare undersökes. Vissa *utlandsmyndigheter* har ställt sig tveksamma till möjligheten att ytterligare belasta de olönade konsulerna, i synnerhet om dessa inte är svenska medborgare eller saknar närmare anknytning till Sverige. *Sändebudet i Paris* framhåller bl. a. att ett bättre utnyttjande av de olönade konsulerna torde förutsätta, att beskickningarna i respektive länder minst vartannat år inbjuder dessa till en å två dagars konferens i huvudstaden. Även *generalkonsuln i Hamburg* anser, att systemet med konsulskonferenser, som på senare tid anordnats i vissa länder, ytterligare bör utbyggas och intensifieras. Där så är praktiskt möjligt bör sammankomster förläggas till Sverige.

Sändebudet i London understryker, att de olönade konsulerna utför ett, särskilt för sjöfarten synnerligen betydelsefullt arbete. Vid tillsättandet av nya konsulter på sistone har det visat sig, att de allt större krav, som i nutidens samhälle ställs på den typ av personer som är lämplig för konsultjänst, ofta gör det svårt för dem att på nuvarande villkor åta sig en sådan. Det torde därför bli nödvändigt att i framtiden ersätta konsulter för deras arbete i betydligt större utsträckning än som hittills skett. De f. n. i vissa fall utgående bidragen täcker ofta endast nödortfittigt en konsuls direkta utlägg för extra arbetskraft, kontor etc. För konsulns eget arbete, den tidsförlust han åsamkas i sin egentliga verksamhet etc. utgår inte någon ersättning.

Mot förslaget om upprättande av tre nya utlandsmyndigheter — en beskickning i Abidjan eller Accra, ett lönat konsulat i São Paulo samt ett beskickningskansli i Quito — har inte framförts någon erinran.

Vad beträffar *Afrika* anser *kommerskollegium*, att behovet av åtgärder av utredningen bedömts på kort sikt. Ehuru läget för dagen inte påkallar ytterligare förstärkningar, hade det enligt kollegium varit en fördel med tanke på framtida åtgärder, som troligen kan aktualiseras snabbt, om utredningen sökt analysera behovet på något längre sikt av utlandsmyndigheter på denna kontinent. *LO* finner det mycket påkallat med en utökning av antalet utlandsmyndigheter i de afrikanska staterna. Vid sidan av de skäl som utredningen anför, framför allt de kommersiella synpunkterna, understryker *LO* behovet och värdet av en ömsesidig informations- och kontaktverksamhet mellan dessa stater och Sverige. I detta sammanhang framhålles vikten av en så småningom förstärkt representation även i området Tanganyi-

ka, Uganda och Kenya. Uppenbart är att utvidgningen av representationen i de afrikanska staterna inte bör stanna vid de nu föreslagna åtgärderna utan att det bör bli fråga om ett kontinuerligt uppfyllande av önskemål och behov. Även *grossistförbundet* anser, att man sannolikt inom en inte alltför avlägsen framtid måste genomföra en ytterligare utbyggnad av representationen i Afrika. *NIB* uttalar, att det såväl vid planering som administration av bilaterala hjälpinsatser visat sig vara en väsentlig fördel att i berörda länder ha tillgång till svenska beskickningar. Nämnden ifrågasätter beträffande Tanganyika huruvida man inte, då den nordiska biståndsinsatsen i detta land kommit närmare sitt förverkligande, borde överväga att placera en lönad befattningshavare i Dar-es-Salaam.

I valet mellan Accra och Abidjan som stationeringsort framhåller bl. a. *bankföreningen*, *exportföreningen* och *industrieförbundet* önskvärdheten av att den nya fasta representationen i Västafrika förlägges till det forna franska området, där Sverige f. n. saknar lönad utlandsmyndighet.

Upprättandet i Latinamerika av en ny beskickning i Guatemala bör enligt *exportföreningen* ske så snart närmare erfarenheter föreligger av den därstädes inledda handelssekreterarverksamheten. *Bankföreningen* anser omedelbart behov av en beskickning i Guatemala föreligga och hemställer, att frågan därom med det snaraste upptas till närmare utredning. *Sändebudet i Caracas* anser, att i varje fall erfarenheterna från de senaste åren pekar på att det vore motiverat med en diplomatisk representant i Havana. Denna fråga bör därför såvitt möjligt upptas till förnyad prövning. Mot utredningens förslag rörande förstärkt representation i Brasilien och Ecuador har några erinringar inte framförts. *Exportföreningen* framhåller beträffande den nya representationen i Ecuador, att det från good-will-synpunkt synes lämpligt att den i Quito placerade beskickningen tämligen snart erhåller en självständig ställning.

Behovet av förstärkt representation i Asien understrykes av *bankföreningen*, som anser att en självständig beskickning bör upprättas i Kuala Lumpur. *Sändebudet i Bangkok* ifrågasätter om inte Afrikas betydelse för svensk export på senare tid möjligen överbetonats i jämförelse med vissa expanderande och uppblomstrande marknader i Asien. Förutom Hongkong och Thailand, där en fast ehuru underbemannad representation redan finns, bör Malaya, Singapore och Filippinerna nämnas. En intensifiering av den svenska exportverksamheten på de asiatiska exportmarknader, där varuutbytet inte alltför mycket hämmas av importrestriktioner och där valutatillgången är stabil, bör därför ägnas mera uppmärksamhet från svensk sida än som f. n. är fallet.

Till utredningens förslag om ändrad status för vissa utlandsmyndigheter ansluter sig remissorganen i stort sett. I fråga om förslaget att de två delegationerna i Genève omedelbart skall sammanslås till en myndighet förordar emellertid såväl *grossistförbundet* som *industrieförbundet*, att denna sammanslagning tills vidare får anstå med hänsyn till det ovissa läge, i vilket de ekonomiska integrationsfrågorna f. n. befinner sig

och den ökade betydelse som från svensk sida nu synes böra tillmätas såväl EFTA som GATT.

Utredningens synpunkter och rekommendationer i fråga om den utrikes handelsfrämjande verksamheten har vunnit allmänt stöd från remissorganen. Vikten av att denna verksamhet alltfört kommer att ingå som en naturlig del av utlandsmyndigheternas arbete understrykes. Delade meningar torde enligt *grossistförbundet* inte råda om att de handelspolitiska uppgifterna liksom hittills skall skötas av de diplomatiska tjänstemännen. *Exportföreningen* framhåller vikten av att dessa tjänstemän äger åtminstone grundläggande handelspolitisk skolning.

Utredningens förslag om vidgad användning av kanslister för kommersiella uppdrag har fått ett i stort sett positivt mottagande från remissorganens sida. *Stockholms handelskammare* och *handelskammaren i Göteborg* framhåller emellertid samtidigt betydelsen av att även de diplomatiska tjänstemännen genom sin utbildning och praktiska tjänstgöring är väl förtrogna med detta område. Enligt *kommerskollegium* bör en ökad användning av kanslister för det kommersiella arbetet inte hindra att tjänstemännen i diplomatkarriären även i fortsättningen deltar häri, i den mån arbetsuppgifterna så fordrar. *Grossistförbundet* anser att även i fortsättningen ansvaret för handläggningen av de kommersiella frågorna bör ligga kvar hos diplomatiska tjänstemän. Detta bör dock inte hindra att kanslisterna i ökad omfattning skall kunna biträda med handläggningen av kommersiella frågor och att dessa tjänstemän, där skäl därtill föreligger, till eget avgörande anförtros åtskilliga uppgifter på det kommersiella planet.

Vikten av ordentlig utbildning för handelskanslisterna understryks av bl. a. *bankföreningen*, som framhåller att till uppdrag som handelskanslist bör utses endast befattningshavare med goda kommersiella insikter samt förtrogenhet med svenskt bankväsen och näringsliv i övrigt. Mot utredningens förslag att handelskanslisterna hämtas från eller anställas inom utrikesförvaltningens redan existerande kanslistkår har inte några erinringar framförts av remissorganen. Till den av utredningen föreslagna fördelningen av arbetsuppgifterna mellan handelskanslister och handelssekreterare ansluter sig *exportföreningen* m. fl. Utredningens uppfattning om behovet av förstärkt kommersiell utlandsrepresentation på vissa platser och områden i Afrika och Asien delas av remissorganen.

Upplysningsverksamheten vid utlandsmyndigheterna har utförligt behandlats i yttrande från *upplysningsberedningen*, som uttalar sin tillfredsställelse över utredningens starkt positiva syn på denna verksamhet men anser att utredningen, mer än beträffande utrikesförvaltningen i övrigt, stannat vid principiella förklaringar utan konkreta förslag. I viss utsträckning har detta motiverats just med upplysningsberedningens tillkomst. *Sändebudet i Bonn* framhåller, att upplysningsverksamheten utomlands blivit en central uppgift för utrikesförvaltningen och så nära hör samman med dennas övriga uppgifter såväl av politisk som av handelspolitisk art, att dess koordinering endast kan ske i nära kontakt med

utrikesdepartementet och utlandsmyndigheterna. Härtill kommer att beskickningarna och konsulaten i de allra flesta länder är de enda svenska organ, som står till buds för bedömandet av hithörande frågor och för genomförandet och samordningen av upplysningsverksamheten. *Turisttrafikförbundet* understryker vikten av att — sedan en samordning av de olika upplysningsorganens verksamhet nu centralt genomförts i och med tillkomsten av upplysningsberedningen — en motsvarande samordning kommer till stånd även på utlandsfälten. Sålunda bör, där så ej redan skett, under beskickningschefens ledning samarbetsorgan skapas med representanter för i respektive land företrädde svenska informationsorgan och exportintressen. *Svenska institutet* anser det vara en brist att frågan om gränsdragningen och arbetsfördelningen mellan utrikesdepartementets pressbyrå respektive beskickningarnas tjänstemän, å ena sidan, och institutet och dess utlandskontor, å andra sidan, inte ägnats någon mer ingående uppmärksamhet. De allt starkare krav på specialisering som gör sig gällande också på upplysningsområdet spelar här in. Inte minst med tanke på önskvärdheten av en god service gentemot allmänheten är det nödvändigt att anvisa så få kontaktvägar som möjligt, varför man enligt institutet bör söka få fram en starkare koncentration av liknande frågor till en och samma arbetsenhet.

I fråga om behovet av pressattachéer bör enligt *upplysningsberedningen* redan nu i princip fastslås, att sådana bör tillföras beskickningarna i Haag, Rom och Wien samt representationerna i Bryssel, Genève och New York. Enligt *Svenska institutet* bör det starka Sverigeintresset i utvecklingsländerna även tillgodoses, t. ex. genom inrättande av två temporära och rörliga poster som »informationsattachéer» för Asien och Afrika, förslagsvis knutna till beskickningarna i New Delhi och Alger eller Lagos. En liknande post borde även inrättas vid FN-representationen i New York med hänsyn till de betydelsefulla kontakterna med de nya länderna. Ett ökat antal kulturattachéer skulle från institutets synpunkt vara ytterst välkommet — förutom i Tyskland och Förenta Staterna — även i Italien, Nederländerna, Belgien, Sovjetunionen och Latinamerika.

Frågan om pressattachéernas lönegradsplacering har upptagits av upplysningsberedningen, som med hänsyn till respektive posters betydelse och önskemålet att trygga en väl avvägd befordringsgång inom informationskarriären anser, att en del pressattachétjänster bör bli rådstjänster. Beredningen föreslår dels att pressattachétjänsten i Washington uppflyttas i rådsgraden från den 1 juli 1963, dels att ytterligare tre av tjänsterna efterhand uppflyttas i nämnda lönegrad, varvid hänsyn bör tas både till postens vikt och innehavarens meriter. Även *Svenska institutet* förordar att vissa av pressattachétjänsterna placeras i rådsgraden, vilket även bör kunna gälla kulturattachéerna.

Utredningens uttalanden om möjligheten att i större utsträckning än som nu sker anförtro informationsuppgifter åt personal i kanslistkarriären biträdades av *upplysningsberedningen* m. fl. *Turisttrafikförbundet* föreslår, att kanslisterna även på olika sätt får medverka till förbättrad turistinformation. *Sändebudet i Washington* anser, att användandet av kanslister på in-

formationsuppgifter förtjänar att ytterligare diskuteras. Önskvärt är att olika kategorier av befattningshavare inom utrikesförvaltningen får någon grad av förtrogenhet med upplysningsfrågor. Särskilt angeläget är väl, att den diplomatiska personalen och över huvud taget alla med en mera utåt-riktad verksamhet än den som naturligen faller på kanslisterna blir förtrogna med och utnyttjas för dylika uppgifter. Man bör inte heller bortse från att det ofta blivit synnerligen gott resultat av kvinnlig biträdespersonals användning för upplysningsuppgifter. TCO finner det otillfredsställande att biträdespersonals arbetsuppgifter och ställning endast berörts mycket summariskt av utredningen och utgår från att kompletterande undersökningar och därpå grundade överväganden kommer till stånd. Det bör enligt TCO framhållas, att denna personal vid beskickningarna i många fall fullgör kvalificerade uppgifter bl. a. av informativ art.

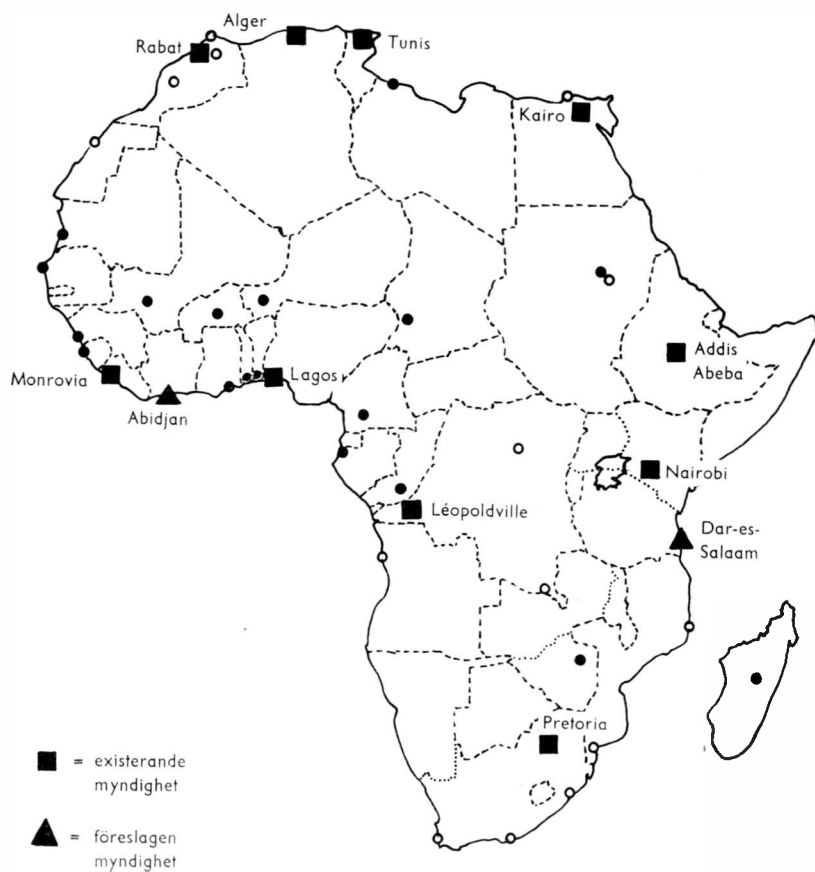
Utredningens uttalanden om behovet av specialattachéer har vitsordats av flera remissorgan. *Upplysningsberedningen* finner en successiv utbyggnad av antalet socialattachéer och teknisk-vetenskapliga attachéer önskvärd. LO understryker behovet av en utbyggnad av socialattachéinstitutionen, vilken kan ske successivt men bör ske snabbt då man nu vunnit så goda erfarenheter från denna verksamhet. Det synes enligt LO motiverat med socialattachébefattningar bl. a. i Bonn och Paris samt även bland de nya staterna i Afrika och Asien. *Lantbruksförbundet* anser det angeläget med en förstärkning av jordbrukets officiella utlandsrepresentation och att i första hand behovet av sådan representation i London, Washington och Paris tillgodoses. Behovet av ökat antal fackattachéer vitsordas även av flera utlandsmyndigheter.

Departementschefen

Såsom jag tidigare anfört har verksamheten inom utrikesförvaltningen i dess helhet efter andra världskrigets slut vuxit avsevärt. Den politiska och ekonomiska utvecklingen har ställt ökade krav på utrikestjänsten och dess befattningshavare. Ett femtiotal nya stater har tillkommit, nya internationella samarbetsorgan har skapats, det ekonomiska och politiska integrationsarbetet har fått ökad omfattning och betydelse, hjälp till utvecklingsländerna lämnas i ökande omfattning, svenskt deltagande i olika FN-aktioner har blivit betydande och det är i högre grad än tidigare nödvändigt att aktivt tillvarata svenska intressen och bistå svenska medborgare i utlandet.

Denna utveckling har nödvändiggjort en inte obetydlig utbyggnad under efterkrigsperioden av den svenska utrikesrepresentationen, vilken i dag omfattar 72 lönade utlandsmyndigheter, var till bör läggas 23 olönade konsulat, vid vilka lönad personal är placerad. Såsom UD-utredningen påvisat är vid ett antal av dessa myndigheter personalbesättningen så begränsad, att vid sjukdom eller annat förfall för chefen verksamheten eller viktiga delar därav riskerar att lamlås. Jag ansluter mig till vad utredningen uttalat om nöd-

Sveriges lönade representation i Afrika

Sveriges lönade representation i Central- och Sydamerika

vändigheten att i regel mer än en diplomatisk tjänsteman är stationerad vid varje beskickning, där chefen är ackrediterad även i andra länder.

Sveriges mer än 500 olönade konsulat i utlandet har under senare år kommit att anförtros alltmera betydelsefulla arbetsuppgifter, i första hand avseende sjöfarten men även för tillvaratagande av andra svenska intressen. I många fall utför dessa konsuler, vilka som regel inte erhåller annan ersättning än som motsvarar deras direkta omkostnader, ett mycket hängivet arbete för Sverige. UD-utredningen har pekat på möjligheten att i ökad omfattning engagera olönade konsuler för kommersiella uppgifter liksom för upplysningsverksamhet. Jag anser dessa överväganden förtjäna uppmärksamhet, i synnerhet då det gäller möjligheten att mera aktivt utnyttja de konsuler som är svenskar eller på annat sätt har närmare anknytning till Sverige. För att intressera och informera de olönade konsulerna finner jag den i vissa länder redan tillämpade ordningen med regelbundet återkommande konsulskonferenser väl lämpad att mera allmänt genomföras.

Till utredningens uttalanden om behovet av nya lönade utlandsmyndigheter kan jag i allt väsentligt ansluta mig. I Afrika har tillkomsten av ett stort antal nya nationer redan medfört behov under senare år av vissa nya myndigheter. Genom beslut av 1961 års riksdag har beskickningar upprättats i Lagos och Monrovia. Med stöd av det av samma års riksdag lämnade bemyndigandet har, sedan diplomatiska förbindelser med Kongo-republiken etablerats under 1962, en självständig beskickning upprättats även i Léopoldville under ledning av ett beskickningsråd med sändebuds ställning. I Nairobi har med stöd av bemyndigande av 1962 års riksdag ett lönat generalkonsulat upprättats under ledning av en konsul med generalkonsuls ställning. Även utvecklingen i Nordafrika har medfört behov av lönad representation och innevarande års riksdag har tidigare godkänt förslag om två nya beskickningar med ämbetsområden omfattande det ena Tunisien och Libyen och det andra Algeriet. Behovet av ytterligare en beskickning i Västafrika, som av utredningen föreslås förlagd till Abidjan eller Accra, har vitsordats av remissorganen. Önskvärdheten av en sådan förstärkning anmäldes redan i statsverkspropositionen till 1961 års riksdag. I valet mellan de två föreslagna platserna vill jag — med hänsyn bl. a. till att Sverige f. n. inte har diplomatisk personal stationerad inom någon av de franskspråkiga republikerna i Västafrika — förorda Abidjan som stationeringsort för den nya beskickningen. Beskickningens ämbetsområde torde förutom republiken Elfenbenskusten böra omfatta republikerna Mali, Niger, Togo och Övre Volta, där Sverige f. n. helt saknar representation.

Flera remissorgan har i sina yttranden framhållit, att behov av ytterligare utbyggnad av representationen i Afrika troligen kan komma att aktualiseras inom en nära framtid, varvid särskilt anförts Tanganyika, där det med hänsyn till bl. a. Sveriges deltagande i den nordiska biståndsinsatsen skulle vara av väsentlig betydelse att ha tillgång till en lönad representation. Det må härvid påpekas, att Sverige åtagit sig att tills vidare administrera denna biståndsinsats. Med hänsyn även till de svenska intressena av ekonomisk art,

den omfattande missionsverksamheten och värdet av direkta informationskontakter mellan Sverige och Tanganyika föreslår jag, att redan nu beslut fattas om upprättande av en beskickning i Dar-es-Salaam under ledning av en lönad tjänsteman såsom t.f. chargé d'affaires. Så snart Kenya uppnått självständighet och Sveriges generalkonsulat i Nairobi kunnat omvandlas till beskickning bör tjänstemannen i Dar-es-Salaam underställas sändebudet där. Utredningen har erinrat om att behov av förstärkt representation kan komma att uppstå även i Rhodesia och Nyasaland. Jag anser mig dock f. n. böra begränsa förslagen om upprättande av lönade representationer i Afrika till vad jag redan anfört.

I Latinamerika har utredningen dels förordat att — i enlighet med översynens förslag beträffande representationen i Ecuador — en lönad tjänsteman placeras i Quito såsom t.f. chargé d'affaires, underställd sändebudet i Bogotá, dels föreslagit att ett lönat konsulat upprättas i São Paulo. Chefen för konsulatet borde, i samband med att beskickningen i Rio de Janeiro sedermera flyttas till den nya huvudstaden Brasília, även anmälas som handelsråd vid beskickningen. Jag ansluter mig till vad utredningen anfört och föreslår inrättande dels av en fast beskickning i Quito, underställd beskickningen i Bogotá, dels av en lönad konsulär myndighet i São Paulo, som bör vara generalkonsulat.

I översynen har närmare redovisats olika skäl för upprättande av en beskickning i Centralamerika, lämpligen förlagd till Guatemala, med verksamhetsområde omfattande samtliga centralamerikanska republiker med undantag av Mexico och Panamá. Utredningen har förklarat sig ha funnit översynens argumentering väl underbyggd och har därför intet att erinra mot upprättande av en sådan beskickning. Det har dock förefallit utredningen naturligt, att man innan en ny myndighet upprättas avvaktar närmare erfarenheter av den i Guatemala placerade handelssekreterarens verksamhet. Handelssekreteraren har sedermera med ledning av vunna erfarenheter förklarat det angeläget, att Sverige — i likhet med flertalet övriga västeuropeiska länder — snarast upprättar en beskickning i Guatemala, som i nuvarande ekonomiska läge, kännetecknat av en inom Centralamerika långt framskriden integration, skall tillvarata de svenska intressena av bl. a. ekonomisk och kommersiell art. Med hänsyn till föreliggande behov av en lönad myndighet i Centralamerika anser jag mig nu böra föreslå upprättande av en självständig beskickning i Guatemala. — I fråga om Sveriges representation på Cuba, som tillhör beskickningens i Caracas ämbetsområde, har utredningen inte funnit att de svensk-kubanska förbindelserna f. n. är av sådan omfattning, att en självständig myndighet i Havana är motiverad. F. n. tjänstgör en lönad kanslist vid det olönade konsulatet i Havana. I likhet med utredningen finner jag det inte påkallat att nu föreslå upprättande av en självständig lönad myndighet på Cuba.

Till vad utredningen anfört rörande behovet av förstärkt representation i Asien kan jag i allt väsentligt ansluta mig. Någon ny beskickning inom detta område föreslår jag sålunda inte f. n. En intensifiering av den svenska

exportverksamheten på vissa asiatiska marknader bör dock stödjas genom förstärkning av den kommersiella representationen.

Jag har inledningsvis omnämnt den under 1962 avslutade nordiska samarbetsöverenskommelsen. I anslutning härtill vill jag även erinra om det samråd, som äger rum mellan cheferna för de administrativa avdelningarna inom de nordiska ländernas utrikesdepartement, i syfte att bl. a. tillvarata möjligheterna till ett samarbete på regional basis mellan de nordiska ländernas utlandsmyndigheter.

Utredningen har framlagt vissa förslag rörande ändrad status för redan existerande lönade utlandsmyndigheter. Jag delar utredningens uppfattning, att beskickningen i Bagdad, som f. n. är underställd sändebudet i Teheran, bör bli självständig. Mot förslaget att Sveriges två delegationer i Genève, den ena representerande Sverige vid FN:s Europakontor och den andra vid EFTA, omedelbart bör sammanslås har ett par remissorgan anfört betänkligheter med hänsyn till det aktuella läget i den europeiska integrationsfrågan. Då emellertid även cheferna för de två delegationerna förklarat sig inte ha någon erinran mot en sammanslagning, under förutsättning bl. a. att frågan om ytterligare eventuellt erforderlig förstärkning av personaluppsättningen ägnas fortlöpande uppmärksamhet, ansluter jag mig till förslaget härom.

I detta sammanhang vill jag anmäla frågan om ändrad status för vissa konsulat. Det olönade generalkonsulatet i Genua har sedan 1956 letts av en utsänd tjänsteman i rådsgraden med generalkonsuls ställning. Innehavaren av denna lönade befattning har under 1962 placerats i Milano, där det olönade konsulatet i samband därmed förändrades till generalkonsulat, med uppgift att jämväl vara chef för generalkonsulatet i Genua, där det omedelbara ansvaret åvilar en lönad förste kanslist såsom vicekonsul. Ifrågavarande två generalkonsulat torde fr. o. m. nästa budgetår böra uppföras som lönade myndigheter. I Istanbul finns sedan 1942 ett olönat generalkonsulat, vilket förestås av en lönad konsul med generalkonsuls ställning. Vid generalkonsulatet tjänstgör tillika en lönad kanslist med förordnande som vicekonsul. Även detta generalkonsulat torde från samma tidpunkt böra uppföras som lönad myndighet. Dessa förändringar är av formell natur. Slutligen torde det lönade konsulatet i Minneapolis, som förestås av en lönad konsul med generalkonsuls ställning, samt konsulatet i Houston, vars chef av utredningen föreslagits erhålla placering i B 1, böra förändras till lönade generalkonsulat.

Den kommersiella utrikesrepresentationen har av utredningen utförligt behandlats. Jag ansluter mig till vad utredningen med instämmande av remissorganen anfört, att den utrikeshandelsfrämjande verksamheten bör ingå såsom en naturlig del av utlandsmyndigheternas arbete. Även det utpräglat kommersiella arbetet torde i betydande utsträckning liksom hittills få utföras av dessa myndigheter. Om möjligheterna att i högre grad än hittills utnyttja de olönade konsulaten för vissa kommersiella uppgifter har jag tidigare uttalat mig. Till utredningens uttalanden om lämpligheten att i ökad

omfattning använda lönade kanslister för kommersiella arbetsuppgifter ansluter jag mig. Hittills vunna erfarenheter visar, att väl kvalificerade kanslister är fullt kompetenta att på ett tillfredsställande sätt självständigt ansvara för uppgifter av detta slag. En högre lönegradsplacering för vissa kanslisttjänster bör kunna införas och vissa av de högre tjänsterna reserveras för kanslister med kommersiella arbetsuppgifter. Mot utredningens uttalanden angående arbetsfördelningen mellan handelskanslister och handelssekreterare har jag inte någon erinran. I likhet med utredningen anser jag att ett mera omedelbart behov av kommersiell representation föreligger bl. a. i Bombay, Kuala Lumpur och Manila. Detta behov bör delvis tillgodoses genom inrättande av nya kanslisttjänster.

Behovet av en förstärkning av den svenska upplysningsverksamheten i utlandet har jag närmare uttalat mig om i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag. Jag framhöll därvid bl. a. betydelsen både för vårt lands anseende och dess välstånd av en väl avvägd och effektiv upplysningsverksamhet i utlandet. Jag erinrade även om att en särskild rådgivare förordnats att stå till regeringens förfogande i frågor rörande svensk upplysningsverksamhet i utlandet med uppgift bl. a. att i samråd med upplysningsberedningen samordna och på längre sikt planlägga denna verksamhet.

Utredningen har uttalat, att upplysningsverksamheten kan väntas komma att ta en växande del av utrikesförvaltningens resurser i anspråk och föreslagit, att personal i kanslistkarriären i större utsträckning än vad nu sker anförtros informationsuppgifter vid utlandsmyndigheterna. Jag finner det önskvärt, att alla befattningshavare inom utrikesförvaltningen äger viss förtrogenhet med upplysningsfrågor, vilket bör beaktas vid planläggningen av den utvidgade utbildningsverksamhet, som jag i likhet med utredningen anser bör genomföras. Några förslag om nya tjänster för upplysningsverksamheten vid utlandsmyndigheterna har inte framlagts av utredningen. Ehuru jag med hänsyn till den tidigare nämnda pågående planläggningen av denna verksamhet inte f. n. är beredd ta närmare ställning till de av vissa remissorgan framförda önskemålen om inrättande av ett väsentligt utökat antal nya press- och kulturattachétjänster, anser jag mig dock redan nu böra föreslå, att beslut fattas om inrättandet av en tjänst som pressattaché i New York, vars innehavare i första hand bör få till uppgift att ansvara för informations- och pressfrågor vid FN-representationen.

Upplysningsarbetets tilltagande omfattning vid beskickningen i Washington, inte minst inom det kulturella området, har medfört behov av en kvalificerad tjänsteman för kulturfrågor. Med hänsyn till pågående förberedelser för den intensifierade upplysningsaktion i Amerikas Förenta Stater, för vilken anslag beviljats av 1962 års riksdag, har det bedömts erforderligt att inom ramen för tillgängliga anslag redan anställa en tjänsteman för denna uppgift. Jag föreslår, att en ny tjänst som kulturattaché inrättas med placering i samma lönegrad som för pressattachéer.

I likhet med utredningen anser jag, att behovet av specialattachéer vid utlandsmyndigheterna får prövas i annat sammanhang.

V. UTRIKESFÖRVALTNINGENS PERSONALBEHOV. LÖNEGRADS- OCH BEFORDRINGSFRÅGOR

Allmänna synpunkter på personalbehovet — Särskilda lönegradsfrågor

UD-utredningen

Allmänna synpunkter på personalbehovet. En allmän bedömning av utrikesförvaltningens personalbehov ger enligt UD-utredningen vid handen, att utrikesdepartementet under en följd av år nödgats arbeta med en i stort sett oförändrad personalstyrka. Sedan 1949 har utrikesrepresentationen tillförts ett tjugotal nya myndigheter, medan antalet diplomatiska tjänstemän i departementet under samma tid ökat med endas två. Personalbeståndets eftersläpning inom departementet är så stor, att man enligt utredningens mening kan ställa frågan om inte denna utveckling menligt inverkat på departementets effektivitet. I detta sammanhang erinras om Kungl. Maj:ts befogenhet att inom ramen för gällande organisation flytta befattningar mellan departementet och utlandsmyndigheterna. Erfarenheten har enligt utredningen visat, att fördelningen av personalresurserna tenderat att utfalla till utlandsmyndigheternas förmån.

Utredningen har funnit det angeläget att man vid en fortlöpande bedömning av utrikesförvaltningens personalbehov uppmärksammar, att en utvidgning eller förstärkning av utrikesrepresentationen som regel medför en efter hand alltmera märkbar ökning av arbetsvolymen inom hemmaorganisationen. Enär denna ökning endast undantagsvis torde vara direkt hänförlig till någon särskild avdelning inom departementet, bör hela detta spörsmål enligt utredningen tid efter annan omprövas med hänsyn till departementets samlade arbetsbelastning.

Enligt utredningens uppfattning är det i hög grad önskvärt, att alla tillfällen tillvaratas att skapa lämpliga former för tjänsteavlösning på olika poster. Möjligheterna att sörja för i varje särskilt fall erforderlig parallelltjänstgöring mellan nytillträdande och avgående befattningshavare bör enligt utredningen ej få begränsas av personalbrist. Vidare bör personal kunna disponeras för att undergå utbildning av olika slag. Med utbildning avses då inte blott kursverksamhet utan även tjänstgöring inom eller utom utrikesförvaltningen i utbildningssyfte, exempelvis inför placering på en ny post. Utredningen har räknat med att i genomsnitt ett tiotal karriärtjänstemän och fem eller sex kanslisters samt ett antal aspiranter, som enligt ett i det följande redovisat förslag förutses kombinera sin utbildning med viss tjänstgöring, kommer att befinna sig under utbildning. Vid bedömningen av personalbehovet, särskilt på rekryteringsstadiet, bör hänsyn vidare tas till att en viss avgång av personal erfarenhetsmässigt sker genom att personer med den typ av

utbildning och praktik, som erbjudes inom utrikestjänsten, tas i anspråk för tjänstgöring inom internationella organisationer eller uppdrag inom andra delar av statsförvaltningen respektive övergår till annan verksamhet.

Särskilda lönegradsfrågor. Enligt gällande personalförteckning är sändebuden placerade i lönegraderna B 6, B 5 och B 4. Ett betydande antal utlandsmyndigheter (27 st. i september 1962) förestås emellertid av chefer med lägre lönegrad (B 1) än tjänsteställning — ett arrangemang som grundar sig på ett i 1948 års statsverksproposition gjort, av riksdagen godkänt uttalande, enligt vilket Kungl. Maj:t äger, då så befinnes lämpligt, förordna att chargé d'affaires, som leder beskickning, skall under denna sin tjänstgöring erhålla ställning som sändebud. På motsvarande sätt har konsul förordnats att med ställning som generalkonsul tjänstgöra såsom chef för generalkonsulat. Sedan denna ordning började tillämpas, har endast en ny sändebudstjänst i högre lönegrad än B 1 inrättats. I praktiken har härigenom tillkommit en lägre sändebudsgrad, i vilken cheferna för nyupprättade myndigheter placerats. Chefstjänstemännens nuvarande fördelning på lönegrader är följaktligen enligt utredningen inte grundad på en värdering av ansvar och arbetsuppgifter utan snarare att betrakta som ett provisorium.

Utredningen anser, att chef för beskickning och generalkonsulat bör vara placerad i högre lönegrad än den för beskickningsråd normalt gällande (B 1). Lägsta lönegrad för sändebud bör enligt utredningens mening vara B 2 och nu tillämpad praxis att placera beskickningsråd i sändebuds ställning bör överges. Lönegradsserien bör i övrigt omfatta B 4 och B 6, medan B 5 sålunda skulle utgå såsom sändebudslönegrad. Utredningen anser, att fördelningen på dessa lönegrader i princip bör baseras på de olika utlandsmyndigheternas betydelse och det med chefsposten i varje särskilt fall förenade ansvaret, samt har uppgjort förslag till lönegradsplacering av chefstjänster på löneplan B vid de lönade myndigheterna. Utredningen föreslår, att sändebudstjänsterna i Bonn, Helsingfors, Köpenhamn, London, Moskva, Oslo, Paris och Washington placeras i B 6. Vidare föreslås att 35 sändebuds- eller generalkonsulstjänster placeras i B 4, 23 sådana tjänster i B 2 och 7 chefstjänster i B 1.

Erfarenheten visar emellertid, framhåller utredningen, att det av praktiska och personalpolitiska skäl inte alltid är möjligt att disponera chefspersonalen enligt en sådan fördelning. Det kan exempelvis inträffa, att en tjänsteman som erhållit en chefspost i B 4 sedermera — inom ramen för den av riksdagen medgivna förflyttningsrätten — i statsnyttans intresse måste tas i anspråk på en chefspost placerad i B 2. Vid en dylik förflyttning, som enligt utredningen endast bör få förekomma i undantagsfall, förutsättes vederbörande behålla sin lönegradsplacering (B 4). Antalet tjänster i B 4 bör härvid inte ökas utan den post som vederbörande frånträder bör temporärt besättas i B 2. Om det åter — av nyss antydda skäl — skulle visa sig nödvändigt att förflytta en beskickningschef i B 6 till lägre klassifice-

rad beskickning, vilket enligt utredningen inte bör ske annat än i synnerliga undantagsfall och efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen, förordar utredningen, att tjänsten i B 6 med hänsyn till dessa beskickningars vikt får nytillsättas i samma lönegrad. För tid, varunder förflyttad tjänsteman innehar tjänst i B 6, skall av honom uppehållen tjänst såsom sändebud i lägre lönegrad hållas vakant. Detta innebär, att Kungl. Maj:t skulle äga rätt att i undantagsfall utöka antalet tjänster i B 6. Därest innehavare av tjänst i B 5 i samband med förslagets genomförande erhåller tjänst i B 6, bör den förra tjänsten indras. Övriga tjänster i B 5 bör enligt utredningen föras på övergångsstat och motsvarande lägre tjänster tills vidare hållas vakanta.

I detta sammanhang fäster utredningen uppmärksamheten på de möjligheter, som kan erbjuda sig att placera särskilt erfarna och skickliga kanslisters såsom stationschefer, främst vid myndigheter med övervägande sjöfartskonsulära uppgifter (av typen Gdańsk, Genua m. fl.), för vilka åtskilliga tjänstemän i kanslistkarriären bör vara väl kvalificerade. Dylik chefstjänst bör enligt utredningens mening vara placerad i kanslistkarriärens högsta lönegrad. En fullständig redovisning av samtliga stationschefers lönegradsplacering bör årligen lämnas till riksdagen.

Utredningen har förutsatt, att rådstjänsterna utomlands liksom f. n. som regel bör vara placerade i B 1. Utredningen föreslår dock, att två av tjänsterna placeras i B 2 med hänsyn bl. a. till önskvärdheten av att kunna använda sändebud på dessa befattningar. Den av utredningen föreslagna fördelningen av rådstjänsterna bör enligt utredningens uppfattning inte utan särskild anledning frångås. Dispositionen av rådsposterna bör — liksom nu sker — årligen redovisas i statsverkspropositionen.

Liksom hittills bör utrikesministern enligt utredningens mening ha frihet att i förekommande fall ge råds ställning till tjänsteman i förste sekretärgraden. En sådan åtgärd bör emellertid inte föranleda, att tjänstemannen erhåller andra löneförmåner än som eljest skulle tillkomma honom.

Vid behandlingen av lönegradsfrågor har utredningen särskilt uppmärksammat vikten av att lönegradsplaceringen inom utrikesförvaltningen som helhet är utformad på ett sätt, som utan avsevärd administrativ omgång tillåter erforderliga förflyttningar mellan hemma- och utlandsposter. Det bör sålunda vara möjligt att placera exempelvis ett beskickningsråd såsom byråchef i departementet och vice versa. Möjlighet bör även hållas öppen för placering i viss utsträckning av stationschefer på andra befattningar i departementet än såsom avdelningschef eller högre.

Utredningen föreslår, att det 1944 meddelade förordnandet för en tjänsteman i departementet att bestrida på kabinetssekreteraren ankommande göromål utbytes mot en tjänst såsom biträdande kabinetssekreterare i B 5. Då B 5 ej förekommer i den av utredningen föreslagna lönegradsserien för beskickningschefer, får tjänsten konstrueras som tillsvidare-förordnande (lönegradsbeteckning Br).

Den nu gällande lönegradsplaceringen för chefen för rättsavdelningen (B 5) är knuten till befattningens nuvarande innehavare. Vid nytillträde på befattningen förutsättes denna bli placerad i B 4.

Det i utrikesdepartementet f. n. tillämpade systemet med biträdande avdelningschef i samma löneställning som avdelningschef saknar motsvarighet i statsförvaltningen i övrigt. Utredningen har heller inte kunnat finna någon bärande motivering för ett bibehållande av denna princip. Utredningen föreslår, att tjänst som biträdande avdelningschef vid politiska avdelningen, rättsavdelningen och handelsavdelningen placeras i B 2, d. v. s. lönegraden närmast över den, som nu tillämpas för de vid avdelningarna placerade byråchefstjänsterna. Den föreslagna förändringen bör enligt utredningen inte föranleda någon ändring av vederbörande tjänstemäns titel eller ställning i organisationen.

Till samma lönegrad som de biträdande avdelningscheferna bör enligt utredningens mening hänföras chefen för protokollet, chefen för pressbyrå, chefen för sektionen för internationella biståndsärenden samt chefen för rapportsekretariatet, vilka samtliga befattningshavare förutses vara direkt underställda kabinetssekreteraren.

På vissa byråer inom departementet förekommer såsom tidigare nämnts ett antal smärre arbetsenheter, vilka fungerar relativt oberoende av varandra och har en förhållandevis självständig ställning direkt under avdelningscheferna. Utredningen har ansett sig böra förorda, att cheferna för dessa enheter med hänsyn till uppgifternas art samt graden av självständighet och ansvar placeras i A 27. Utredningen föreslår för detta ändamål inrättande av ett antal byrådirektörstjänster i denna lönegrad. Tjänsterna bör enligt utredningens mening förekomma endast inom departementet och torde för den skull böra konstrueras såsom tillsvidare-förordnanden (lönegradsbeteckning Ar), som inte följer tjänstemännen vid utlandsplacering. Frågan om tjänsternas placering behandlas i det följande.

Yttranden

UD-utredningens allmänna synpunkter på personalbehovet har ej föranlett någon erinran från remissorganens sida. Flera utlandsmyndigheter, bl. a. *sändebuden i Bogotá, Haag, Paris och Wien*, understryker vikten av att sådana personalresurser tillskapas, att parallelltjänstgöring mellan från- och tillträdande tjänsteman på utlandspost kan komma till stånd. *Sändebudet i Karachi* finner det innebära ett stort slöseri, att de värdefulla erfarenheter och kontakter, som en tjänsteman under flera år förvärvat på en stationeringsort, till stora delar är vad utlandsmyndigheten beträffar bortkastade, emedan tjänstemannen ej får förmedla dem till efterträdaren.

Huvudlinjerna i utredningens förslag i särskilda lönegradsfrågor har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissorganen. SR utgår ifrån, att resultatet av pågående centrala förhandlingar mellan ci-

vildepartementet och personalorganisationerna rörande vissa lönegradsplaceringar kommer att bli normgivande även för den slutliga lönegradsplaceringen av utrikesförvaltningens personal. I vissa särskilda frågor förekommer dock avvikande uppfattningar. Sålunda ifrågasätter *LO* riktigheten av att placera chefstjänsterna vid delegationerna i New York (FN), Genève (FN:s Europakontor) och Bryssel (EEC) i lägre lönegrad än som föreslås för beskickningscheferna i de nordiska huvudstäderna och i stormaktshuvudstäderna. Med utredningens egen utgångspunkt att sändebudens lönegradsplacering bör bestämmas med hänsyn till postens betydelse kan representationerna vid de internationella organisationerna knappast anses mindre betydelsefulla än beskickningarna i de nyssnämnda huvudstäderna. *Industriförbundet* framhåller, att fördelningen av flertalet chefstjänster mellan B 4 och B 2 måste inrymma ett stort mått av subjektiv värdering. *SR* föreslår, att chefstjänsterna uppdelas på endast tre lönegrader (B 6—4—2).

I anslutning till utredningens uttalande att fördelningen av chefstjänsterna på lönegrader i princip bör baseras på utlandsmyndigheternas betydelse och det med chefsposten förenade ansvaret framhåller *industriförbundet*, att det förefaller tvivelaktigt, om det är motiverat att binda chefsbefattningarna i olika lönegrader till vissa poster så hårt som utredningen föreslagit. Opåkallade svårigheter kan uppstå för regeringen att på bästa sätt disponera personalen. Liknande synpunkter anföres av bl. a. *sändebudet i Madrid* samt *delegationscheferna i Bryssel och Genève (FN)*. *SR* uttalar förståelse för de skäl, som föranlett utredningen att förordna en fastare anknytning av tjänst i viss lönegrad till viss utlandspost, men finner det föga logiskt att vid flyttning av sändebud från en B 4-post till en B 2-post temporärt nedklassa B 4-posten. I stället förordar *SR*, att den nye innehavaren av denna post meddelas vikariatslöneförordnande i B 4. Några utlandsmyndigheter, bl. a. *sändebuden i Bryssel, Madrid och Wien*, föreslår med hänsyn till »låsningsen» av chefstjänsterna i B 6, att ytterligare ett antal tjänster — ehuru rörliga — placeras i denna lönegrad.

Sändebudet i Washington och *generalkonsuln i San Francisco* ifrågasätter lämpligheten av att inrätta byrådirektörstjänster i A 27 med hänsyn till de svårigheter — nedflyttning till A 23 — som kan väntas uppstå, om innehavare av sådan tjänst vid förflyttning till utlandspost ej befordras till rådsgraden.

Exportföreningen och flera utlandsmyndigheter, bl. a. *sändebuden i Bogotá och Haag* samt *generalkonsuln i Hamburg* vitsordar, att särskilt erfarna och skickliga kanslisters väl lämpar sig såsom stationschefer, främst vid myndigheter med övervägande sjöfartskonsulära uppgifter. Sistnämnda remissmyndighet anser även, att förtjänta handelskanslisterna bör kunna placeras såsom chefer för mindre konsulat med utpräglade handels- eller kombinerade handels- och sjöfartsuppgifter (av typen Salisbury och Hongkong). *Sändebudet i Lagos* m. fl. anser, att stationschefskanslisterna bör placeras i A 23 bl. a. för att förhindra en avgång av de mest förtjänta krafterna och minska kraven på en ökning av antalet diplomater.

Departementschefen

Till utredningens, av åtskilliga remissinstanser understrukna allmänna synpunkter på personalbehovet inom utrikesförvaltningen kan jag i allt väsentligt ansluta mig.

Utredningens förslag beträffande sändebudens lönegradsplacering innebär bl. a., att nuvarande praxis bör överges, enligt vilken tjänsteman i rådsgraden förordnas att såsom chargé d'affaires med sändebuds ställning förestå självständig beskickning. Jag delar denna uppfattning och föreslår, att sändebudstjänsterna placeras i lägst B 2. I övrigt bör lönegradsserien omfatta B 4 och B 6. Nuvarande sändebudstjänster i B 5 bör indras, när innehavare erhåller tjänst i B 6 eller vakans uppkommer. I avvaktan härpå bör sändebudstjänsterna i B 5 föras på övergångsstat och motsvarande sändebudstjänster i lägre lönegrad hållas vakanta.

Generalkonsulttjänsterna är f. n. placerade i B 4. På motsvarande sätt som nyss anfördes har tjänstemän i B 1 förordnats att med ställning som generalkonsul tjänstgöra såsom chef för generalkonsulat. Jag förordar i likhet med utredningen, att även detta provisorium upphör och att tjänst som generalkonsul placeras i B 4, B 2 eller B 1. Som en följd härav bör tjänstebenenämningen generalkonsul förbehållas tjänsteman i lägst B 1, som är chef för generalkonsulat. I enlighet med internationell praxis bör tjänstebenenämningen förste vicekonsul (A 23) utgå ur personalförteckningen och ersättas med konsul.

Vad angår antalet chefstjänster och dessas fördelning på B 6 — 4 — 2 — 1 ansluter jag mig till utredningens förslag.

Utredningens förslag till lönegradsplacering av rådstjänsterna utomlands — normalt B 1 — innebär i förhållande till nuläget ej annan ändring än att en rådstjänst vid beskickningen i Washington och en vid FN-representationen i New York placeras i B 2 med hänsyn till bl. a. önskvärdheten av att kunna besätta dessa båda befattningar med tjänstemän i sändebudsgrad. Jag anser mig böra godta detta förslag.

Liksom hittills bör tjänsteman i förste sekreterargraden kunna erhålla ställning såsom råd. Jag delar emellertid utredningens uppfattning att en sådan anordning ej bör föranleda, att tjänstemannen erhåller andra löneförmåner än som eljest skulle tillkomma honom.

Enligt bemyndigande av 1952 års riksdag äger Kungl. Maj:t befogenhet att inom ramen för gällande organisation flytta befattningar inom utrikesförvaltningen och att bland antalet tillgängliga sändebudsbefattningar i varje lönegrad bestämma, vilken lönegrad en beskickningschef skall tillhöra. Utredningen uttalar, att stationschefstjänsternas fördelning på lönegrader i princip bör baseras på de olika myndigheternas betydelse och det med chefsposten i varje särskilt fall förenade ansvaret samt att den av utredningen föreslagna fördelningen av rådstjänsterna på olika utlandsmyndigheter ej utan särskild anledning bör frångås. Mot vad utredningen sålunda uttalat

såsom princip finner jag i och för sig ej anledning till erinran. En fullständig redovisning för stationschefernas fördelning på lönegrader och för dispositionen av rådstjänsterna bör årligen lämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Såsom framhållits av utredningen och vid remissbehandlingen understrukits av bl. a. industriförbundet och vissa utlandsmyndigheter visar emellertid erfarenheten, att det av praktiska och personalpolitiska skäl ej alltid är möjligt att disponera chefspersonalen enligt nyssnämnda princip. Jag förordar därför i likhet med utredningen, att bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t att temporärt utöka antalet tjänster i B 6, därest det i statsnyttans intresse skulle visa sig nödvändigt att flytta beskicksningschef i denna lönegrad till tjänst i lägre lönegrad — något som endast bör ske i synnerliga undantagsfall och föregås av gemensam beredning mellan cheferna för utrikes-, finans- och civildepartementen. Den chefspost i B 6, från vilken förflyttning sker, bör sålunda få återbesättas i samma lönegrad. Även när innehavare av chefspost i B 4 i statsnyttans intresse måste tas i anspråk på tjänst i lägre lönegrad förutsätter jag i likhet med utredningen, att tjänstemannen får behålla sin lönegradsplacering (B 4). Antalet tjänster i B 4 bör emellertid härvid ej ökas. Den av riksdagen 1952 medgivna förflyttningsrätten måste finnas kvar, vilket även utredningen har utgått ifrån.

Vad angår lönegradsplaceringen av högre tjänster i utrikesdepartementet har jag ej funnit anledning till erinran mot UD-utredningens förslag. Jag förordar sålunda, att en tjänst såsom biträdande kabinetssekreterare i B 5 inrättas, varvid nuvarande förordnande för en tjänsteman i departementet att såsom biträdande kabinetssekreterare i B 5 bestrida vissa på kabinetssekreteraren ankommande göromål bör upphöra. Cheferna för politiska avdelningen, rättsavdelningen och handelsavdelningen bör såsom f. n. vara placerade i B 4, dock att nuvarande chefen för rättsavdelningen skall vara placerad i B 5. Nuvarande system, enligt vilket biträdande avdelningschef åtnjuter samma lön som avdelningschef, bör upphöra. Jag föreslår i likhet med utredningen, att tjänst som biträdande avdelningschef i B 2 inrättas vid politiska avdelningen, rättsavdelningen och handelsavdelningen. Förordnandena för nuvarande biträdande avdelningschefer bör dock gälla, så länge de kvarstår i sina befattningar. Vad gäller rättsavdelningen bör biträdande avdelningschef äga åtnjuta lön enligt B 4, så länge avdelningens nuvarande chef innehar sin tjänst. Någon förändring av biträdande avdelningschefers titel eller ställning i organisationen bör ej ske. Till samma lönegrad (B 2) bör i enlighet med UD-utredningens förslag hänföras chefen för protokollet, chefen för pressbyrån och chefen för sektionen för internationella biståndsärenden.

UD-utredningen har föreslagit, att cheferna för ett antal smärre arbetsenheter med hänsyn till arbetsuppgifternas art samt graden av självständighet och ansvar placeras i A 27 och att för detta ändamål ett antal byrådirek-

törstjänster i denna lönegrad inrättas i departementet. Tjänsterna har föreslagits konstruerade såsom tillsvidare-förordnande (lönegradsbeteckning Ar) som inte följer tjänstemännen vid utlandsplacering. Jag biträder detta förslag men vill förorda att tjänsterna uppföres såsom Ao- eller Ar-tjänster.

Utrikesdepartementets personalbehov

UD-utredningen

Genomförandet av UD-utredningens i det föregående redovisade förslag till förstärkning av utrikesdepartementets organisation kräver enligt utredningen följande personalförstärkning.

Inom *politiska avdelningen* föreslås två byrådirektörstjänster i A 27, en för bl. a. insamling, redigering och distribution av visst informationsmaterial samt utarbetande av vissa publikationer och en för ärenden rörande vetenskaplig och teknisk forskning samt internationella atomfrågor. — Vid den föreslagna omfördelningen av arbetsuppgifterna i *rättsavdelningens* ledning anser utredningen, att chefskapet för den juridiska byrån kan åläggas biträdande avdelningschefen. En byrådirektörstjänst i A 27 föreslås inrättad för traktatärenden. — I samband med att alla samfärdselärenden sammanföres till en enda organisationsenhet inom *handelsavdelningen* föreslås en byråchefstjänst i B 1 inrättad vid denna. Vidare föreslås att avdelningen förstärkes med två byrådirektörer i A 27, en för bevakning av internationella energiärenden samt en för handläggning av jordbruksfrågor. — Vid *sektionen för internationella biståndsärenden* föreslås en chefspost i B 2 inrättad. — En av sekreterarbefattningarna vid *protokollet*, nämligen den vars innehavare handlägger ärenden rörande statsbesök m. m., bör enligt UD-utredningen utbytas mot en byrådirektörstjänst i A 27. — Även vid *pressbyrån*, där pressombudsmannen med hänsyn till med arbetet förenat ansvar enligt utredningens mening bör ha en högre placering än f. n. (A 23), föreslås en sådan tjänst.

Det av UD-utredningen föreslagna *rapportsekretariatet* föreslås få en personal bestående av chef i B 2 samt två förste sekreterare i A 23. — Till utrikesministerns förfogande skulle enligt utredningens i det föregående redovisade förslag stå en *utrednings- och förhandlingsgrupp*. Utredningen föreslår, att för detta ändamål inrättas två tjänster i B 4, två i B 2 samt sex i A 23. En av tjänsterna i B 4, avsedd för den i sammanhanget omnämnda experten i internationella rättsfrågor, bör enligt utredningen hållas vakant intill dess den föreslagna omfördelningen av arbetsuppgifterna i rättsavdelningens ledning genomförts.

Utnyttjandet av den arbetskraftsreserv, som de *nyantagna attachéerna* utgör, bör enligt utredningens mening avvägas i första hand med hänsyn till dessa tjänstemäns utbildningsbehov. Utredningens synpunkter på denna frå-

ga redovisas närmare i det följande under avsnittet om rekrytering och utbildning inom utrikesförvaltningen. UD-utredningen föreslår, att de två ordinarie tjänster i A 19, som f. n. innehåses av tjänstemän i sekreterargraden, utbytes mot två tjänster i reglerad beföringsgång. Behovet av ytterligare sådana tjänster, vilka för budgetåret 1962/63 uppgår till 61, har av utredningen uppskattats till ett tiotal. Utredningen föreslår, att antalet tjänster i reglerad beföringsgång under de närmaste åren ökas i den takt, som arbetsvolymen och utbildningsbehovet kräver.

Administrationsutredningen

I det föregående har redogjorts för administrationsutredningens förslag i fråga om organisationen av departementets administrativa sektor. Då de förslag som i det följande framläggs nära ansluter sig till administrationsutredningens, torde i detta sammanhang ett kort referat vara tillfyllest.

Den administrativa avdelningen föreslås stå under ledning av en avdelningschef i B 5 och organiseras på en kanslibyrå med en byråchef i B 2, en personalbyrå med en byråchef i B 2 och en lönebyrå med en byråchef i B 1.

Inspektören, som skall vara självständig och direkt lyda under utrikesministern/kabinettssekreteraren, föreslås placerad i B 4.

För rättsavdelningens konsulära byrå innebär förslaget till personalorganisation ingen annan ändring än att sex befattningshavare — en kanslist och fem biträden — överföres till kanslibyrån som en följd av omflyttningen av arbetsuppgifter sammanhängande med kravverksamhet i biståndsärenden. Utredningen har ansett att det inte ingår i dess uppdrag att pröva löneställningen för befattningen som chef för konsulära byrån och upptar därför i sin organisationsplan denna befattning i oförändrad lönegrad B 1.

Befattningen som chef för arkivet föreslår utredningen placerad i B 2. Därutöver förordas högre lönegrader endast för arkivassistenter.

Huvudmannen för säkerhetstjänsten föreslås t. v. erhålla arvodesanställning med avlöning motsvarande löneklass A 27.

Utrikesrepresentationens personalbehov

UD-utredningen

Behovet av nya chefstjänster för de av utredningen förordade nya utlandsmyndigheterna uppgår till — förutom två tjänster i B 2 för de i årets statsverksproposition föreslagna beskickningarna i Alger och Tunis — en tjänst i B 2 vid den nya beskickningen i Västafrika (Abidjan eller Accra), en i B 1 vid det nya lönade konsulatet i São Paulo samt en i A 23 vid beskickningskansliet i Quito. Vidare föreslås en tjänst i B 2 vid representationen i Bagdad i samband med att denna omvandlas till självständig beskickning. Några ytterligare omedelbara behov av chefstjänster har utredningen ej kunnat finna men påpekar, såsom i det föregående redovisats, att frågan om upprät-

tande av nya myndigheter i Sydösteuropa, Centralamerika och Fjärran Östern kan bli aktuell inom överskådlig tid.

I november 1962 var åtta tjänster som *beskickningsråd* (ej chefstjänster) knutna till beskickningarna i Bonn, London, Moskva, Oslo, Paris, Rom och Washington samt FN-representationen i New York. Utredningen föreslår, att dylika tjänster placeras även vid beskickningarna i Buenos Aires, Helsingfors, Köpenhamn och New Delhi samt vid delegationerna i Bryssel och Genève. Vid beskickningarna i Bonn, London, Paris och Washington bör enligt utredningens mening finnas två rådstjänster. Rådstjänsten i Rom samt den ena av rådstjänsterna i Bonn, London, Paris (vars innehavare förutses biträda även OECD-delegationen) och Washington föreslås i första hand avsedda för handelsråd. Innehavaren av den föreslagna tjänsten som chef för konsulatet i São Paulo förutses tillika kunna anmälas såsom handelsråd vid beskickningen i Rio de Janeiro (Brasilia). Rådstjänsten vid delegationen i Genève föreslås inrättad i samband med den förordade sammanslagningen av de nuvarande två delegationerna där. I samband med inrättandet av övriga föreslagna åtta rådstjänster bör enligt utredningen sju tjänster i A 23 indras.

I och för sig skulle enligt utredningens uppfattning rådstjänster kunna tänkas vara motiverade även vid beskickningarna i Bryssel, Haag och Tokio, men utredningen har begränsat sina förslag på denna punkt till de tidigare nämnda myndigheterna.

UD-utredningen har inte ansett sig böra ingå på en antalsmässig prövning av behovet av *kanslist*er eller på lönegradsplaceringen för dessa men framhållit, att en på en intensifierad kanslistutbildning baserad utvidgning av kanslisternas arbetsområde bör kunna minska anspråken på ökat antal diplomatiska tjänstemän vid en fortskridande utvidgning av utrikesförvaltningens arbetsvolym.

Vad angår *biträdespersonalen* har UD-utredningen endast ansett sig böra uppta utbildningsbehovet till närmare övervägande. Utredningen har sålunda ansett sig ej böra ingå på en prövning av behovet av biträdespersonal inom utrikesförvaltningen, ej heller på vissa av företrädare för biträdespersonalen aktualiserade frågor om en mera enhetlig arbetstidsförläggning utomlands och om en lönesättning motsvarande studentkarriären i allmänhet.

Departementschefen

I det föregående har jag i fråga om vissa av UD-utredningens förslag beträffande utrikesdepartementet redan angivit mina ställningstaganden och framlagt förslag om organisatoriska förändringar och om vissa högre tjänster.

Angående övriga av UD-utredningen framlagda förslag om personalförstärkning m. m. i departementet vill jag anföra följande.

Jag finner det välmotiverat att tillföra politiska avdelningen en ny byrå-

direktörstjänst A 27 för sammanställningar av informationsmaterial och för viktigare redaktionella uppgifter, däribland färdigställande av årsböckerna för FN:s generalförsamling. Inrättande av en byrådirektörstjänst för ärenden rörande vetenskaplig och teknisk forskning samt internationella atomfrågor är jag inte beredd att föreslå.

Med anledning av de självständiga och ansvarsfulla arbetsuppgifter som åvilar cheferna för konsulära byråns tre sektioner för arvs-, sociala och sjöfartsärenden, bör tre tjänster som förste sekreterare i A 23 uppflyttas till byrådirektörstjänster i A 27. Den försöksvisa överflyttningen av viss del av kravverksamheten i bidragsärenden till ekonomibyrån medför en minskning med en kanslist samt omflyttning till sistnämnda byrå av fem biträden. Inom rättsavdelningens juridiska byrå torde en amanuens tjänst höjas till en tjänst som förste byråsekreterare i A 23.

Vad gäller handelsavdelningen har arbetsuppgifterna ökat i en sådan omfattning att där erfordras viss förstärkning av kvalificerade tjänstemän. Jag är emellertid inte beredd att, såsom UD-utredningen föreslagit, förordna inrättande av två byrådirektörstjänster i A 27 för energi- respektive jordbruksfrågor utan vill begränsa mig till att föreslå inrättande av två nya förste sekreterartjänster i A 23, vilka emellertid inte bör bindas vid vissa speciella arbetsområden utan bör kunna disponeras efter vad arbetsläget vid varje tidpunkt kräver.

Liksom utredningen förordar jag att en befattning som förste sekreterare i A 23 vid protokollet utbytes mot en byrådirektörstjänst i A 27. Samtidigt torde en vid protokollet placerad amanuens tjänst böra höjas till en förste byråsekreterartjänst i A 23.

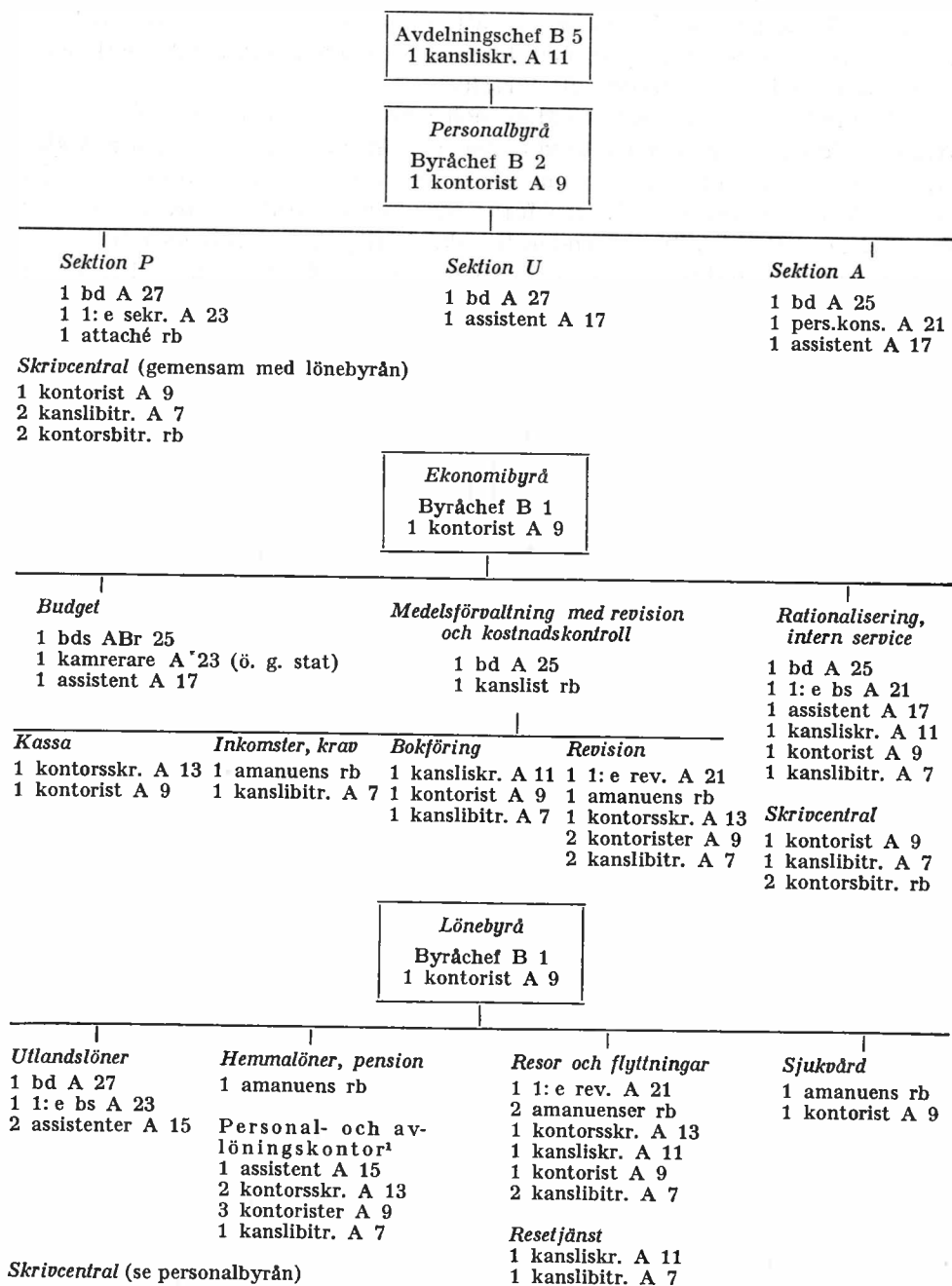
Vid pressbyrån föreslår jag dels att en tjänst som förste sekreterare i A 23 vid allmänna sektionen uppflyttas till en byrådirektörsbefattning i A 27, dels att tjänsten som pressombudsman i A 23 placeras i A 27. Av nuvarande redaktörstjänster torde en i A 21 höjas till A 23 och två i A 15 till A 17. En ny redaktörstjänst i A 19 torde inrättas.

Den av 1962 års riksdag (III ht s. 7) beviljade extra byråchefstjänsten vid sektionen för internationella bistandsärenden bör extraordinariesättas.

Jag har ingen erinran mot UD-utredningens förslag att två på departementets personalförteckning uppförda ordinarietjänster som sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsuler i A 19 utbytes mot två tjänster i reglerad befordringsgång.

Till administrationsutredningens förslag om organisation av den administrativa verksamheten vid departementet har jag förut tagit ställning. Jag har sålunda i huvudsak förordat förslagets genomförande såväl i fråga om den administrativa ledningen som beträffande de administrativa enheternas ställning och sammansättning. Beträffande den personal som här erfordras ansluter jag mig nära till utredningens förslag. Av mig förordad personalsuppsättning vid den administrativa avdelningen framgår av följande tablå (s. 80), som uppftar samtliga befattningshavare jämte lönegrader.

Tablå över föreslagen organisation av administrativa avdelningen

¹ Gemensamt med personalbyrån

Tjänsten som chef för administrativa avdelningen föreslår jag placerad i B 5. Inspektörstjänsten bör sättas i B 4. Båda tjänsterna bör uppföras såsom Bo- eller Br-tjänster.

Personalbyråns chef bör inneha en tjänst i B 2, enär han bl. a. avses fungera som ställföreträdare för avdelningschefen. Den av mig förordade personaluppsättningen för personalbyrån ansluter sig i huvudsak till administrationsutredningens förslag, dock att den förste sekreterare i A 23, som skall svara för samrådet med byggnadsstyrelsen, placeras här och inte på ekonomibyrån såsom administrationsutredningen förordat.

I fråga om ekonomibyrån har följande ändringar företagits i förhållande till administrationsutredningens förslag. Chefen för byrån placeras i B 1. Vid nästkommande skifte på denna befattning bör en kanslirådstjänst utbytas mot en byråchefstjänst. Tjänsterna avsedda för författningsexpeditionen överflyttas till rättsavdelningen. Rationaliseringsgruppen ingår inte i budgetsektionen utan bildar inom ekonomibyrån en egen sektion. Denna bör förestås av en tjänsteman i byrådirektörsgrad. Jag föreslår att härför inrättas en tjänst i A 25. Handhavandet av departementets materielförråd avses överflyttas till generalpoststyrelsen först den 1 juli 1964. Under tiden bör förrådets biträdespersonal kvarbli i departementet och här avsedda tjänster upptas under rationaliseringsgruppen. En kansliskrivartjänst i A 11, som enligt utredningen skulle inrättas för granskning av utlandsmyndigheternas fastighetsredovisningar, utgår ur organisationsplanen, enär dessa granskningsuppgifter t. v. skall kvarligga hos byggnadsstyrelsen.

Den av mig föreslagna personaluppsättningen för lönebyrån skiljer sig från utredningens förslag blott på en punkt, nämligen i fråga om sektionen för resor och flyttningar. Eftersom flyttningsverksamheten inte överföres till annan myndighet och då arbetsuppgifterna tilltagit i omfattning föreslår jag att sektionen, utöver vad utredningen förordat, tillföres en amanuens-tjänst och en kontorsskrivartjänst i A 13.

Beträffande arkivet föreslår jag i likhet med administrationsutredningen, att chefstjänsten höjes från B 1 till B 2 liksom övriga självständiga byråchefstjänster inom departementet. Jag har ingen invändning mot utredningens förslag att departementets två översättare, som för närvarande tjänstgör inom personalavdelningen, överföres till arkivet. Tjänsterna, som är placerade i A 23, torde höjas till A 25. En ordinarie tjänst som förste byråinspektör i A 23 bör utbytas mot en ordinarie byrådirektörstjänst i A 25. Nuvarande tjänst som regeringskurir i A 13 torde höjas till A 19. Vidare föreslår jag inrättande av en befattning som radiotekniker med arvode motsvarande lön i A 17 samt av en kansliskrivartjänst i A 11 avsedd för chiffer.

Slutligen torde en tjänst som byråchef i B 1 för säkerhetsfrågor böra inrättas.

Jag har tidigare anmält behovet av fem nya lönade utlandsmyndigheter, nämligen två självständiga beskickningar i Abidjan och Guatemala, ett generalkonsulat i São Paulo samt två beskickningar i Dar-es-Salaam och Quito,

underställda andra myndigheter. I fråga om chefstjänster för dessa torde inrättas dels två sändebudstjänster i B 2, dels en generalkonsulttjänst i B 1, dels ock två förste sekreterartjänster i A 23. Därjämte bör medel anvisas för anställande av kanslister samt av utsänd och lokalrekryterad personal för skriv- och allmänna administrativa göromål, till vilka frågor jag återkommer i det följande. Tidigare har jag anslutit mig till UD-utredningens förslag om ändrad status för beskickningen i Bagdad. Denna förändring medför behov av en sändebudstjänst i B 2 i utbyte mot en förste sekreterartjänst i A 23. Det av mig ävenledes biträdde förslaget om sammanslagning av de två delegationerna i Genève påkallar inrättande av en sändebudstjänst i B 4 i utbyte mot en av de där f. n. placerade två tjänsterna i B 1.

Utredningen har vad gäller antalet rådstjänster vid utlandsmyndigheterna föreslagit en ökning från nuvarande åtta till 18. Enligt utredningens uppfattning skulle rådstjänster kunna vara motiverade även vid beskickningarna i Bryssel, Haag och Tokio. Jag ansluter mig till sistnämnda uppfattning men vill dock begränsa mig till att — utöver de av utredningen föreslagna — f. n. föreslå endast ytterligare en rådstjänst, placerad vid beskickningen i Tokio, där arbetsuppgifterna till följd av Japans alltmera växande betydelse samt det livliga varuutbytet och kontakterna på andra områden mellan Sverige och Japan ställer stora krav på beskickningschefens närmaste man. Det totala antalet rådstjänster inom utrikesrepresentationen, av vilka såsom tidigare framhållits två borde placeras i B 2, bör således fastställas till 19. Vid inrättande av de nya rådstjänsterna torde nio tjänster i A 23 indras.

Såsom tidigare framhållits föreligger behov av ytterligare diplomatisk personal vid ett antal utlandsmyndigheter. UD-utredningen har i sina sammanställningar över föreslagna personalförändringar vid utlandsmyndigheterna upptagit tre nya förste sekreterartjänster, av vilka två skulle placeras i Nordamerika och en i Latinamerika. Jag ansluter mig härtill och föreslår för detta ändamål inrättande av tre nya tjänster i A 23.

Jag har tidigare föreslagit inrättande av dels en ny tjänst som pressattaché i New York, dels en tjänst som kulturattaché vid beskickningen i Washington. Vissa remissorgan har framfört önskemål att ett antal pressattachétjänster placeras i B 1 såsom pressråd. Med hänsyn till pågående planläggning av upplysningsverksamheten i utlandet är jag inte beredd att nu taga ställning härtill. Jag vill emellertid föreslå, att press- och kulturattachétjänsterna placeras i A 25 i stället för nuvarande A 23. Samtidigt torde tjänsten som biträdande pressattaché i A 19 uppflyttas till A 21.

Antalet tjänster som förste sekreterare, förste beskickningssekreterare och förste vicekonsuler i utrikesförvaltningen uppgår innevarande budgetår till 89, därav 61 ordinarie, 19 extra ordinarie, två extra och sju dubblerade tjänster.

Framlagda förslag om inrättande av vissa sändebuds-, byråchefs- och byrådirektörstjänster innebär, att 21 förste sekreterartjänster kan indras.

Å andra sidan framlägges förslag om inrättande av elva förste sekreterar-

tjänster för handelsavdelningen, förhandlingsgruppen, rapportsekretariatet samt vissa utlandsmyndigheter.

För nästkommande budgetår bör sålunda antalet förste sekreterartjänster i A 23 uppgå till sammanlagt (89 — 21 + 11) 79. De nämnda dubblingarna kan därvid upphöra, extra tjänsterna indras och antalet extra ordinarie förste sekreterartjänster minskas med en.

UD-utredningen har uttalat, att behovet av förstärkning av den diplomatiska personalen — utöver de enskilda tjänster utredningen föreslagit — bör tillgodoses genom utökning av antalet tjänstemän i reglerad befordringsgång, som innevarande budgetår uppgår till 61. Ifrågavarande behov har av utredningen uppskattats till ett tiotal. Antalet bör enligt utredningen under de närmaste åren ökas i den takt som arbetsvolymen och utbildningsbehovet kräver. Jag ansluter mig till utredningens uppfattning på denna punkt och föreslår att för nästkommande budgetår medel beräknas för anställning av ytterligare tre tjänstemän i reglerad befordringsgång. Vidare bör, som jag tidigare anfört, nuvarande två ordinarie tjänster i A 19 indras och antalet tjänster i reglerad befordringsgång i stället ökas med två. För budgetåret 1963/64 torde sålunda medel beräknas för (61 + 3 + 2) 66 tjänstemän i reglerad befordringsgång.

I samband med redogörelsen för utrikesförvaltningens nuvarande organisation har jag lämnat vissa uppgifter rörande antalet kanslister och placeringen av dessa tjänstemän i olika lönegrader. Jag har tidigare anslutit mig till utredningens uttalanden om lämpligheten att i ökad omfattning använda kanslister för kommersiella arbetsuppgifter och förordat en högre lönegradsplacering för vissa kanslisttjänster, av vilka en del borde reserveras för handelskanslister.

I proposition 1953: 165 anmälde chefen för civildepartementet en inom utrikesdepartementet upprättad promemoria den 14 november 1952 med vissa uppgifter angående bl. a. de på kanslisterna ankommande centrala arbetsuppgifterna. De senaste årens förändringar av verksamheten inom utrikesförvaltningen har medfört ökat ansvar även för tjänstemän inom kanslistkarriären. Såsom tidigare nämnts tjänstgör kanslister numera bl. a. vid ett 20-tal olönade konsulat, där de ofta har att på eget ansvar handlägga alla förekommande ärenden. Behovet av sådana självständiga kanslistbefattningar fortsätter att växa. UD-utredningens uttalanden om möjligheten att placera särskilt erfarna och skickliga kanslister såsom stationschefer, i första hand vid myndigheter med övervägande sjöfartskonsulära uppgifter, har under remissbehandlingen vunnit stor anslutning. Jag är i princip positivt inställd till möjligheten att utnyttja kanslister för dylika uppgifter, i synnerhet om detta vid en fortsatt utvidgning av utrikesförvaltningens arbetsvolym skulle kunna medföra minskade anspråk på utökning av antalet diplomatiska tjänstemän. F. n. är jag emellertid endast beredd föreslå inrättande av ett antal kanslisttjänster i A 21, som bör användas för dels vissa av de tidigare nämnda handelskanslisterna, dels kanslister i övrigt med särskilt kvalificerade och ansvarsfulla arbetsuppgifter. Behovet av tjänster i nämnda

lönegrad, för vilka bör användas tjänstebenämningen vicekonsul, uppgår enligt verkställd utredning f. n. till 15. Samtidigt bör en ökning ske av antalet tjänster som förste kanslist i A 19 och kanslist i A 15 från nuvarande 31 till 40, respektive 31 till 35.

Frågan om det vid beaktande av utredningarnas förslag samt av andra orsaker erforderliga antalet kanslisttjänster har varit föremål för beredning inom utrikesdepartementet. En omedelbar nettoförstärkning med tio nya tjänster är påkallad, nämligen från 123 till 133. Antalet tjänstemän inom den för kanslister gällande reglerade befordringsgången kommer efter övriga föreslagna förändringar att utgöra 43.

Förslaget avseende kanslisternas lönegradsplacering har varit föremål för överläggningar med vederbörande personalorganisation, som förklarat sig inte ha något att erinra emot detsamma.

De arbetsuppgifter som anförtros biträdena inom utrikesförvaltningen avser för flertalet främst skriv- och arkivgöromål. Biträden i högre lönegrader (A 11 och A 13) fyller i regel uppgifter av självständig art såsom föreståndare för expeditioner och sekretariat eller som kassörer, räkenskapsförare och utredare i arvsärenden. Inom upplysningsarbetet vid utlandsmyndigheterna göres självständiga insatser av biträden.

Sammanlagt tjänstgör i utrikesförvaltningen 370 biträden med följande fördelning: 9 kontorsskrivare i A 13, 51 kansliskrivare i A 11, 60 kontorister i A 9, 142 kanslibiträden i A 7 och 108 kontorsbiträden i reglerad befordringsgång.

För de föreslagna nya organisationsenheterna m. m. inom departementet erfordras en tjänst i A 13, en i A 11, fem i A 9 och två i A 7 samt för de nya utlandsmyndigheterna fem tjänster i A 9 och två i A 7. Detta gör sammanlagt 16 nya tjänster.

Behovet av biträdestjänster inom utrikesförvaltningen under nästa budgetår uppgår således till $(370 + 16)$ 386 tjänster. Dessa föreslås fördelade på lönegrader enligt följande: 25 kontorsskrivare i A 13, 65 kansliskrivare i A 11, 104 kontorister i A 9, 115 kanslibiträden i A 7 och 77 kontorsbiträden i reglerad befordringsgång. I nämnda tjänster som kontorsskrivare ingår åtta tjänster som pressassistenter, av vilka fyra avses tjänstgöra vid beskickningar med pressattachéer och återstående fyra vid pressbyrån.

Överläggningar har ägt rum med vederbörande personalorganisation angående respektive tjänsters lönegradsplacering. Mot de här framlagda förslagen har organisationen förklarat sig inte ha något att erinra.

Beträffande expeditionsvaktstjänsternas lönegradsplacering föreslår jag, att tre ordinarie tjänster som expeditionsvakt i A 7 uppflyttas till tjänster som förste expeditionsvakt i A 9. Mot detta förslag har vederbörande personalorganisation förklarat sig inte ha något att erinra. En utvidgning av departementets lokaler beräknas komma till stånd inom kort. Med anledning härav erfordras inrättande av två nya expeditionsvaktstjänster ävensom me-

del för anställning av fyra kontorsbud. Slutligen erfordras inrättande av en bilförartjänst i A 7.

De av mig i det föregående föreslagna personalförändringarna innebär, att ny personalförteckning för utrikesförvaltningen bör fastställas i enlighet med vad som framgår av *bilaga 5*. Vissa utbyten av tjänstebenenämningar har företagits bl. a. för att uppnå överensstämmelse med internationell praxis. Vidare har för underlättande av personalredovisningen den ändringen gjorts i förhållande till nuvarande personalförteckning att hittillsvarande fördelning av tjänsterna på diplomatisk och konsulär personal, administrativ personal och pressattachéer frångåtts och samtliga tjänster i stället sammanförts till en förteckning, uppdelad på ordinarie tjänstemän, extra ordinarie tjänstemän och tjänstemän å övergångsstat.

Befordringsfrågor

UD-utredningen

UD-utredningen har vid övervägande av befordringsfrågorna beaktat administrationsutredningens förslag men funnit att dessa inte i nämnvärd grad påverkar befordringsläget.

Av de tjänstemän, som 1962 innehade tjänster eller förordnanden på löneplan B, var cirka två tredjedelar äldre än 50 år och endast 12 procent yngre än 45 år. En tjänsteman var under 40 år. Av närmare 90 förste sekreterare var mer än hälften äldre än 40 år och 19 hade uppnått 45 år eller därutöver.

Ännu under mellankrigstiden var förhållandet mellan antalet cheftjänster och lägre tjänster i utrikesförvaltningen enligt utredningen sådant, att befordringsläget framstod såsom relativt gynnsamt, och de flesta tjänstemän kunde vänta sig att mot slutet av sin bana nå sändebudsposter. Utrikesförvaltningens expansion har, framhåller utredningen, medfört en förskjutning i detta förhållande därhän, att i dag ett betydande antal tjänstemän måste räkna med att finna sin slutpost på rådsplanet eller lägre. Om man till belysning härav tänkte sig att alla tjänstemän senast vid en ålder av förslagsvis 45 år skulle befordras till B 1, skulle detta kräva inrättande av ett sextiototal nya tjänster på löneplan B under de närmaste tio åren. Utredningen framhåller att siffran självfallet endast har hypotetiskt intresse, enär så många tjänster ej behövs och vid en befordringspolitik, som bygger på förtjänst och skicklighet, hänsyn till levnadsålder och anställningsår inte blir av utslagsgivande betydelse.

Den totala avgången ur sändebudsgraderna fram till 1970 har av utredningen beräknats till fem personer per år, varav två till tre genom pensionering. Under 1970-talet kommer siffran att stiga för att efter 1975 mer än fördubblas. Om rekryteringen skulle anpassas efter det förutsebara behovet av råds- och cheftjänstemän vid slutet av 1970-talet på ett sådant sätt, att ett från skilda synpunkter tillfredsställande rekryteringsunderlag för dessa tjänster erhöles, torde enligt utredningens beräkningar under de närmaste åren böra nyanställas cirka 15 tjänstemän årligen, innebärande en personal-

ökning om närmare 80 personer under åtta år. En sådan ökning är, såvitt utredningen kunnat bedöma, inte organisatoriskt motiverad. Läget under de närmaste åren är sådant, att den onormalt låga pensionsavgången enligt utredningen kan medföra en svår och för rekryteringen skadlig stockning i passagetjänsterna.

Inför detta perspektiv har utredningen dryftat förutsättningarna för att skilja befattningshavare, som ej befordrats till rådspost eller högre, från den med förflyttningsskyldighet förenade aktiva utrikestjänsten. Utredningen påpekar i sammanhanget, att det på grund av utvidgningen av utrikesrepresentationen till orter med från klimatiska eller andra synpunkter pressande tjänstgöringsvillkor under alla förhållanden torde bli omöjligt att i aktiv tjänst undantagslöst bibehålla den diplomatiska personalen till gällande pensionsålder 65—66 år. I dylika fall kan disponibilitetst institutet endast komma till begränsad användning. En reglering av sådan avgång från aktiv tjänst som nyss sagts skulle enligt utredningen kunna ske antingen genom införande av lägre pensionsålder eller genom tillskapande av former för övergång före pensionsålderns inträde från den med förflyttningsskyldighet förenade utrikestjänsten till annan tjänst inom utrikesdepartementet eller annan förvaltning. I avvaktan på ett genomförande av nu föreslagna utvidgningar och förändringar i förvaltningens organisation samt av det tilltänkta rekryteringssystemet, som redovisas i det följande, har utredningen emellertid avstått från att föreslå åtgärder av antytt slag.

I denna fråga har ledamoten *Boheman* i särskilt yttrande bl. a. framhållit, att det finns ytterst få befattningar inom utrikesförvaltningen, där en befattningshavare, som av olika skäl blivit mindre effektiv, kan sysselsättas med rena rutingörsmål. Ej heller kan man utomlands använda en mellangradstjänsteman, som nått en förhållandevis hög ålder, på en lämplig befattning. Något sådant förekommer så gott som ingenstans i andra utrikesförvaltningar. Följden blir inte sällan, att personalledningen, när en mellangradstjänsteman överskridit 45- eller kanske 50-årsåldern, anser sig tvungen att befordra en kanske ineffektiv men formellt oklanderlig tjänsteman. Härigenom eftersättes principen om förtjänst och skicklighet som främsta befordringsgrund till men för andan inom förvaltningen och dess rekrytering. Dessa synpunkter gäller i lika hög grad vid befordran till rådstjänst som från B 1 till B 2, som enligt utredningens förslag skall innehas av sändebud i lägsta klass.

Under sådana förhållanden och med beaktande av verkningarna på vissa tjänstemän av de täta förflyttningarna och den allt vanligare tjänstgöringen på platser med påfrestande klimat m. m. finner *Boheman* det ingalunda orimligt att sätta pensionsåldern för sådana tjänstemän, som ej befordrats till rådstjänst före fyllda 50 år, till denna tidpunkt och pensionsåldern för tjänsteman i B 1, som ej befordrats till B 2, till 55 år. Utan att framställa något yrkande understryker *Boheman* liksom utredningen önskvärdheten av att en reform av antytt slag upptas till övervägande, så snart tillräckliga erfarenheter vunnits efter genomförandet av UD-utredningens övriga förslag.

Yttranden

Flertalet av de remissorgan, som uttalat sig om befordringsläget inom utrikesförvaltningen, ansluter sig till Bohemans särskilda yttrande och framhåller önskvärdheten av att en reform av gällande pensionsregler upptas till övervägande, så snart tillräckliga erfarenheter vunnits efter genomförandet av utredningens övriga förslag.

Det synes sålunda *industriförbundet* uppenbart, att det här gäller en fråga av stor betydelse för utrikesförvaltningens möjligheter att taga till sig och behålla dugande tjänstemän liksom för tjänstens effektivitet på alla poster. I det sammanhanget hänvisar förbundet till att såväl inom enskilda svenska och utländska företag som veterligt inom flera främmande utrikesförvaltningar det systemet tillämpas, att vid tjänstgöring i länder med pressande och hälsovådligt klimat eller med i övrigt vanskliga och påfrestande levnadsförhållanden dubbla tjänstår får räknas och därmed möjligheter till förtidspensionering skapas.

Generalkonsuln i Berlin ansluter sig till utredningens uppfattning, att man inte undantagslöst kan behålla den diplomatiska personalen till gällande pensionsålder av 65—66 år. Samma uppfattning har *generalkonsuln i Hamburg*, som emellertid understryker, att en så kraftig sänkning av pensionsåldern som den Boheman föreslår förutsätter två saker, nämligen dels en kontinuerligt tryggad rekrytering, dels något slags selektiv prövning av samtliga utrikestjänstemän i god tid före 50-årsåldern. Så länge dessa faktorer saknas i den svenska utrikestjänsten torde i dagens läge den enda framkomliga vägen vara den av utredningen anvisade, nämligen att försöka omplacera vederbörande från aktiv utlandstjänst till tjänst inom departementet eller inom annan förvaltning, eventuellt kombinerad med ett system med disponibilitetssättning eller förtidspensionering vid uppenbara fall av fysisk eller psykisk ohälsa.

Till systemet med disponibilitetssättning anknyter *sändebudet och delegationschefen i Bryssel*, vilken förstnämnde ifrågasätter, om inte en utökning av disponibilitetsanslaget respektive liberaliserade regler för detta instituts användning på det smidigaste sättet skulle kunna leda till det önskade målet, nämligen en avkoppling av sådana tjänstemän som av olika skäl blivit utslitna eller annars visat sig mindre lämpliga för fortsatt befordran.

Att sänka pensionsåldern förefaller däremot *sändebudet i New Delhi* föga motiverat i en tid då den allmänna tendensen säges vara att höja denna ålder. Ett möjligt alternativ vore, framhålles det, att erbjuda den utrikestjänsteman, som på grund av påfrestande klimat eller liknande inte kan placeras utomlands på befattning, som han i och för sig skulle tillfredsställande kunna fullgöra, möjlighet att med oförändrade löne- och pensionsförmåner tjänstgöra utanför departementet såsom i centrala ämbetsverk, länsstyrelser etc. Först om en dylik anställning inte kan erbjudas eller om vederbörande vägrar att acceptera densamma, skulle förtidspensionering tillgripas.

Under framhållande av den ökade svårigheten att tillgodose den konsu-

lära representationen genom honorärkonsuler pekar sändebudet i Madrid på möjligheten att i större utsträckning än hittills upprätta lönade konsulat, vilka skulle kunna förestås av utrikestjänstemän, som ej är speciellt ägnade att befordras till diplomatiska missionschefer eller generalkonsuler.

Departementschefen

Den av utredningen presenterade bilden av befodringsläget inom utrikesförvaltningen ger anledning för departementets personalledning att med skärpt uppmärksamhet följa de därmed sammanhängande personalpolitiska problemen.

Utredningen konstaterar, att den med utrikesförvaltningens expansion följande förskjutningen av förhållandet mellan antalet chefstjänster och lägre tjänster inte gör det möjligt att befordra alla tjänstemän till befattningar i chefsgraderna. Ett betydande antal tjänstemän måste sålunda räkna med att finna sin slutpost på rådsplanet eller lägre. Vidare framhåller utredningen, att det under alla förhållanden torde komma att visa sig omöjligt att i den med förflyttningsskyldighet förenade utrikestjänsten undantagslöst bibehålla den diplomatiska personalen till gällande avgångsålder av 65—66 år. I detta sammanhang har utredningen även framhållit, att den pågående utvidgningen av utrikesrepresentationen till orter med klimatiskt eller annorledes pressande tjänstgöringsförhållanden kan skapa särskilda problem, som påverkar förflyttnings- och befodringsförhållandena.

Utan att framlägga några konkreta förslag har utredningen dryftat förutsättningarna för att skilja befattningshavare, som ej före viss ålder befordrats till rådspost eller högre, från den med förflyttningsskyldighet förenade aktiva utrikestjänsten. Utredningen har därvid pekat på möjligheterna att införa lägre avgångsålder än den nu gällande eller att tillskapa former för övergång före avgångsålderns inträde från utlandstjänst till tjänst inom utrikesdepartementet eller annan förvaltning. I ett särskilt yttrande har ledamoten Boheman, likaledes utan att framställa något särskilt yrkande, ansett det vara ingalunda orimligt, att avgångsåldern för sådana tjänstemän, som ej befordrats till rådstjänst före ingången av 50 år, sättes till denna tidpunkt och avgångsåldern för tjänsteman i B 1, som ej befordrats till B 2, till 55 år.

Det är självfallet av stor vikt att befodringsförhållandena inom utrikesförvaltningen gestaltas på ett sådant sätt, att utrikestjänstens effektivitet och prestationsförmåga inte negativt påverkas därav. Samtidigt måste största möjliga hänsyn tas till den enskilde tjänstemannens berättigade intressen. Det är uppenbarligen för tidigt att i dagens läge ta slutlig ståndpunkt till frågan hur hithörande problem skall angripas. Jag ansluter mig emellertid till utredningens uppfattning, att berörda spörsmål bör upptas till övervägande så snart tillräckliga erfarenheter vunnits av nu föreslagna förändringar i förvaltningens organisation samt av det tilltänkta rekryterings-systemet.

VI. REKRYTERING OCH UTBILDNING INOM UTRIKESFÖRVALTNINGEN

UD-utredningen

Diplomatiska tjänstemän — rekrytering och grundläggande utbildning. De av UD-utredningen föreslagna förändringarna i utrikesförvaltningens organisation kommer enligt utredningen bl. a. att nödvändiggöra vissa reformer med avseende på förvaltningens rekryterings- och utbildningsförhållanden. Vad angår rekryteringen av diplomatiska tjänstemän understryker utredningen, att utrikesförvaltningen redan i dag tillämpar ett rekryteringsförfarande, som i fråga om noggrannhet och selektivitet knappast behöver stå tillbaka för några motsvarande företeelser inom förvaltning och näringsliv. Utrikesdepartementets antagningskommission har enligt utredningens mening väl anpassat sina krav till utvecklingen i allmänhet och de ändrade förutsättningarna för diplomatyrket i synnerhet. Det är sålunda riktigt, menar utredningen, att dagens diplomat behöver ej blott vissa formella kunskaper, som i allmänhet kan inhämtas genom akademiska studier av ett eller annat slag, utan även ha intresse för internationella frågor och en för yrket väl lämpad läggning. Ett oeftergivligt krav bör enligt utredningen även vara att vederbörande har aktuella kunskaper om Sverige och det svenska samhället samt förutsättningar för att meddela dessa kunskaper till andra. Med hänsyn till de arbetsförhållanden, som råder inom utrikesförvaltningen, anser utredningen det uppenbart, att man — utöver krav på examen och språkkunskaper — av de diplomatiska tjänstemännen i första hand bör kräva en relativt vid allmänorientering snarare än utpräglade specialkunskaper. Det är angeläget att tillförlitliga upplysningar om exempelvis svenska arbetsmarknadsförhållanden, svensk socialvård, svensk industri och svensk kultur kan spridas över gränserna.

Tillkomsten av fackattachéer på olika områden och ett särskilt ämbetsverk för biståndsverksamhet (NIB) vittnar enligt utredningen om att de internationella kontakterna i dag inte alltid bör vara beroende av utrikesförvaltningens möjligheter att med egen personal bevaka svenska intressen utomlands. Det torde följaktligen ej heller vara motiverat att söka anpassa utrikesförvaltningens rekrytering efter en alltför vid målsättning.

Utredningen ifrågasätter om nuvarande rekryteringsförfarande vid en fortsatt skärpning av konkurrensen på arbetsmarknaden kommer att vara tillfyllest för att tillföra utrikesförvaltningen erforderlig personal. Härtill kommer, att det behov som uppstått inom övrig förvaltning, näringslivets organisationer och enskilda företag av personer med samma utbildning och allmänna inriktning, som utrikestjänsten kräver, leder till att ett antal tjänstemän på ett senare stadium av sin karriär lämnar utrikesförvaltningen. Det finns enligt utredningens uppfattning ingen anledning att förmoda, att detta förhållande skulle komma att ändras. I detta läge föreslår utredningen,

att rekryteringen av diplomatiska tjänstemän till utrikesförvaltningen kombineras med utbildning för annan tjänst med liknande verksamhet. Såväl inom vissa övriga delar av statsförvaltningen som inom organisations- och företagsvärlden föreligger ett växande behov av tjänstemän med dels vana vid internationell verksamhet, dels utlandspraktik och språkkunskaper. Ett utvidgat svenskt engagemang i det internationella biståndsarbetet förutsätter även tillgång till sådan personal.

Behovet av utbildning för dessa kategorier har enligt utredningen länge varit kännbart. Att för detta ändamål skapa särskilda utbildningsmöjligheter vid något av universiteten har emellertid för svensk del förefallit utredningen mindre lämpligt, enär det potentiella elevantalet torde bli alltför begränsat och det är önskvärt att eleverna under utbildningstiden har möjlighet att i praktiken omsätta sina kunskaper och erfarenheter. Mot bakgrunden av sina överväganden i denna sak föreslår utredningen i stället, att utrikesdepartementet skall få möjligheter att erbjuda en lönad aspirantutbildning till personer, som avser att ägna sig åt internationell verksamhet. Utbildningen är tänkt att stå öppen för dem, som syftar till anställning i utrikestjänsten eller någon annan del av statsförvaltningen, inom svenska eller internationella institutioner och organisationer samt inom näringslivet. För tillträde till denna utbildning bör enligt utredningen i princip fordras akademisk examen.

Den tilltänkta aspirantutbildningen, som endast skisserats i stora drag och för sin slutliga utformning kräver relativt omfattande undersökningar och förberedelser, bör enligt utredningens mening omfatta sammanlagt två och ett halvt år, förslagsvis uppdelade på en inledande kursperiod om tre månader, nio månaders tjänstgöring i utrikesdepartementet, ett års tjänstgöring vid en utlandsmyndighet samt ett halvt års avslutande tjänstgöring i något fackdepartement eller internationellt inriktat ämbetsverk. Språkutbildning antas försiggå under hela utbildningstiden. Aspirantutbildning bör såsom merit närmast kunna jämföras med tingsmeritering. De, som efter aspirantutbildningen söker till utrikesdepartementet, skulle liksom hittills genomgå vissa antagningsprov, vilka finge anpassas till erfarenheterna från aspirantutbildningen. Antagen tjänsteman bör enligt utredningen få tillgodoräkna sig aspirantåren som attachétjänstgöring. Statsförvaltningen och näringslivet skulle genom det föreslagna utbildningssystemet kunna få en bredare och kvalitativt förbättrad rekryteringsbas för tjänstemän med internationellt betonade arbetsuppgifter. Vidare skulle utrikesförvaltningen kunna planera intagningen av nya tjänstemän på längre sikt. Genom att själva inträdesproven till utrikesförvaltningen skulle komma efter utbildningstiden, skulle gallringsmöjligheterna bli effektivare. Utredningen har förutsett, att tillträde till aspirantutbildningen bör föregås av en allmän lämplighetsprövning av liknande slag men av mindre omfattning än de nuvarande attachéproven. Kraven på språkkunskaper torde — med tanke på att språkstudier förutses äga rum under aspiranttiden — kunna sättas lägre än som f. n. gäller.

Utredningen anser, att det nuvarande antagningsförfarandet bör tillämpas även i fortsättningen parallellt med det nya systemet, i varje fall till dess sådana erfarenheter vunnits, att det blir möjligt att ånyo utforma enhetliga antagningsformer med de nytillkommande inslag, som en försöksverksamhet enligt aspirantsystemet kan föranleda. Systemet förutsätter enligt utredningen en fast administration med väl organiserade utbildningsformer och tonvikt på utbildningsaspekter även under aspiranternas tjänstgöringsperioder. Ett antal aspirantposter bör inrättas vid vissa utlandsmyndigheter. Ansvar för antagning av aspiranter, godkännande av utbildningsprogram och tillsyn över systemets tillämpning bör enligt utredningen åvila en särskild utbildningsnämnd, sammansatt enligt liknande princip som den för attachékungörelsens tillämpning ansvariga antagningskommissionen.

Diplomatiska tjänstemän — vidareutbildning. Utöver den grundläggande utbildningen för attachéer och aspiranter föreligger enligt utredningens mening även på senare stadier av tjänstgöringen ett utbildningsbehov hos utrikesförvaltningens tjänstemän, t. ex. avseende samhällskunskap. Särskilt mellangradstjänstemännen bör enligt utredningen beredas tillfälle till vidareutbildning jämsides med tjänsten. Utredningen föreslår, att ett särskilt utbildningsprogram uppgöres för vidareutbildning av mellangradstjänstemännen. Även personal, som avses komma i fråga för de högre posterna inom utrikesförvaltningen, bör enligt utredningens mening beredas tillfälle till särskild vidareutbildning, t. ex. i förvaltningsförfarande, organisationsmetodik, budgetproblem och personaladministration. Försökskurser av denna typ för vissa högre tjänstemän har tidigare anordnats under dåvarande Stockholms högskolas administration, och en fortsatt kursverksamhet planeras nu av personalutbildningsberedningen. I denna planering bör enligt utredningen även utrikesförvaltningens intresse beaktas.

Kanslister. Såsom redovisats i det föregående har UD-utredningen förordat ett utvidgat utnyttjande av kanslister inom utrikesförvaltningen. Förutsättningen härför är enligt utredningen en fortsatt aktiv och selektiv rekrytering samt ökade utbildningsmöjligheter för dessa tjänstemän. Utredningen redovisar vissa synpunkter, som företrädare för kanslistkåren framfört i sistnämnda fråga, samt uttalar att den anser en utbyggnad av utrikesdepartementets kanslistutbildning jämte möjlighet till språkstudier önskvärd och nödvändig.

Biträdespersonal. Utrikesdepartementet har under 1962 i samråd med kanslistutbildningsnämnden inom civildepartementet inlett en utbildningsverksamhet för departementets kontorsbiträden. Inom utrikesdepartementet har därutöver uppgjorts ett program för viss kompletterande biträdesutbildning av särskild betydelse för utrikestetjänsten. Detta program i förening med kanslistutbildningsnämndens biträdeskurser synes enligt UD-utredningen väl motsvara de önskemål beträffande utbildningen som framförts till utredningen av företrädare för biträdespersonalen.

Övriga utbildningsfrågor. Utredningen erinrar om att bland hemmavarande utrikestjänstemäns hustrur sedan någon tid tillbaka pågår en på deras eget initiativ organiserad utbildningsverksamhet omfattande bl. a. föredrag och studiebesök vid svenska organisationer, institutioner och företag. Utredningen har funnit detta initiativ lovvärt och förordar, att möjlighet liksom i vissa främmande utrikesförvaltningar skapas att vidareutbilda tjänstemännens hustrur genom viss kursverksamhet om Sverige och svenska förhållanden samt genom stöd i någon form till språkutbildning.

UD-utredningen föreslår, att ett utbildningsprogram enligt i det föregående redovisade riktlinjer genomföres. Kurser vid utländska universitet och korrespondensundervisning under tjänstemännens utlandsplacering är utbildningsmöjligheter, som därvid ej bör uteslutas. Det är enligt utredningen uppenbart, att all vidareutbildning i princip måste förutsättas ske på frivillighetens väg och att utbildning i tjänstens intresse bör vara kostnadsfri för den enskilde liksom att inom utbildningsverksamhetens ram förvärvade kunskaper bör räknas såsom merit vid befordran. Utredningen har förutsatt, att den på utrikesdepartementet ankommande detaljutformningen av utbildningsprogrammet m. m. kan ske i samråd med personalutbildningsberedningen och liknande organ i övriga delar av statsförvaltningen.

Yttranden

Utredningens förslag om en lönad aspirantutbildning inom utrikesförvaltningen har av praktiskt taget alla remissorgan hälsats med tillfredsställelse. *Bankföreningen* anser att omläggningen av rekryteringsförfarandet utgör en synnerligen värdefull reform. Med den tilltagande internationaliseringen av Sveriges handel blir behovet av tjänstemän med intresse för och vana vid utlandsverksamhet alltmera framträdande såväl inom förvaltningen som hos organisationer och företag i näringslivet. En aspirantutbildning i utrikesdepartementets regi, som inte innebär bundenhet till den diplomatiska banan utan närmast motsvarar juristernas tingsmeritering, bör därför, samtidigt som den breddar departementets rekryteringsbas, kunna bli till stort gagn även för andra grenar av samhällsverksamheten.

Behovet av att bredda rekryteringsbasen för utrikestjänsten torde erkännas av de flesta, framhåller *LO*, som i sammanhanget konstaterar att den av utredningen föreslagna gemensamma rekryteringsbasen ju också blir bredare. Vidare torde bl. a. den föreslagna språkutbildningen under aspiranttiden kunna innebära ekonomiska lättnader för sökande från olika samhällsgrupper och därigenom medverka till en vidgad rekrytering.

Även *statskontoret* fäster uppmärksamheten på vissa frågor avseende en breddning av rekryteringsbasen men då närmast för utrikesdepartementets högre karriär. Det skulle enligt ämbetsverkets uppfattning vara värdefullt bl. a. ur vidareutbildningssynpunkter och allmänna rekryteringsaspekter om tjänstgöringen inom den nämnda karriären kunde vara öppen för en friare

cirkulation. Ämbetsverket säger sig närmast ha i åtanke de rådande förhållandena mellan andra departement och mellan dessa och den allmänna förvaltningen.

Grossistförbundet, som utgår från att rekrytering till utrikesförvaltningen även fortsättningsvis skall kunna ske genom att lämpliga personer från andra verksamhetsområden på olika stadier knytes till den diplomatiska karriären, framhåller att det är av väsentlig betydelse att det klart anges att aspirantutbildningen har en mera allmän syftning än att enbart skapa en rekryteringsbas för tjänstemän till utrikesförvaltningen. Eljest finns uppenbarligen en viss risk för att personer, som genomgått utbildningen men ej antagits, kan komma att bli betraktade som hänförliga till en sämre kategori än dem som vunnit inträde i utrikesdepartementets tjänst. *Industriförbundet* instämmer häri och förklarar att, om systemet skall utgöra en uppskattad rekryteringskälla för andra grenar av förvaltningen och för näringslivet, antalet aspiranter måste göras avsevärt mycket större än vad utrikesdepartementet vid den slutliga antagningen kan absorbera.

Vissa remissmyndigheter, såsom *sändebuden i Bogotá, Bryssel, Madrid och Washington* ifrågasätter om inte risk föreligger att de inom utrikes-tjänsten utbildade aspiranterna kommer att lockas över till det privata näringslivet. Både *SACO* och *SR* hävdar motsatsen, och *generalkonsuln i Hamburg*, som finner det utomordentligt glädjande att en parlamentarisk utredning med inslag av representanter för den övriga statsförvaltningen och näringslivet visat utrikesförvaltningen så stort förtroende att den är beredd att låta den fungera som en central utbildningsanstalt i detta avseende, säger sig inte tro att risken blir större med det nya systemet än med den hittills gällande ordningen. De ekonomiska aspekterna på diplomatyrket berörs av *sändebudet i Köpenhamn*, som framhåller att de anställda bör beredas sådana villkor att tjänsten blir attraktiv för dugande krafter. I det sammanhanget uttalar *delegationschefen i Bryssel*, att en diskussion om utrikesdepartementets rekrytering ej kommer förbi det grundläggande faktum att denna rekrytering liksom överallt annars är beroende av storleken på de löner som utbetalas.

Beträffande programmet för och administreringen av aspirantutbildningen har flera remissorgan framfört förslag. I ett utförligt yttrande framhåller *personalutbildningsberedningen* att förslaget till aspirantutbildning är väl värt att närmare utformas och praktiskt prövas. Det förefaller dock beredningen tvivelaktigt om en så lång förutbildning påkallas för uppnående av själva huvudsyftet att skapa ett tillfredsställande rekryteringsunderlag för anställning i internationell verksamhet. Beredningen föreslår därför bl. a. en till 1 1/2—2 år reducerad utbildningstid för de blivande aspiranterna. *LO* ansluter sig till utredningens förslag att det nuvarande antagningsförfarandet skall tillämpas även i fortsättningen, åtminstone till dess att enhetliga antagningsnormer kan skapas med hänsyn tagen till det nya rekryteringsförfarandet. Bl. a. med tanke på en breddad rekryteringsbas och på de vidgade arbetsuppgifterna på de sociala och eko-

nomiska områdena inom utrikestjänsten är det också önskvärt med en utökning av den nuvarande antagningskommissionen, varvid särskilt folk rörelsesidan bör beredas representation.

TCO är inte övertygad om att man beträffande anpassningen av gällande antagningsförfarande efter de ändrade förhållandena i allmänhet varit tillräckligt radikal. Utan att bortse från de speciella förhållandena inom utrikesdepartementet hänvisas till den uppmjukning som successivt genomförts beträffande kraven på formell kompetens inom olika delar av statsförvaltningen. *Kommerskollegium* slutligen ifrågasätter om det föreslagna systemet kommer att medföra bättre rekryteringsmöjligheter för utrikesdepartementet och om det från allmänt statsfinansiell synpunkt finns anledning att som utredningen utgå ifrån att även näringslivets behov av internationellt erfarer arbetskraft skall tillgodoses i detta sammanhang.

Utredningens synpunkter och rekommendationer i fråga om vidare utbildning av mellangradstjänstemännen och de högre tjänstemännen har vunnit allmänt stöd från remissorganen, som praktiskt taget enhälligt pekar på nödvändigheten av en fast central administrering av programmet. *Arbetsgivareföreningen* understryker att det här kan bli fråga om kartläggning och förmedling av till buds stående utbildningsmöjligheter samt registrering av genom utbildning förvärvade meriter. Vidare bör samråd med näringslivet och organisationsvärlden i en eller annan form vara av värde. *Bankföreningen* anknyter till frågan om samråd och förklarar sig beredd att, om så anses lämpligt, ordna med föredrag eller kortare kurser i ekonomiska och banktekniska frågor. *Grossistförbundet* ifrågasätter om inte ett utbyte skulle kunna ske av tjänstemän inom utrikesförvaltningen och exempelvis näringsorganisationerna. En dylik växeltjänstgöring förordas även av *LO*, som tänker sig möjligheten att tjänstemän inom statsförvaltningen i allmänhet får tjänstgöra vid vissa beskickningar medan utrikestjänstemän beredes uppgifter av mer internationell karaktär inom departement och verk. *SR* understryker att utbildningen bör äga rum på frivillig grund, finansieras med statsmedel samt i princip bedrivs på tjänstetid eller räknas som tjänstgöring.

Behovet av att få aktuell kunskap om Sverige är särskilt stort för tjänstemän som under många år oavbrutet tjänstgjort på utrikesposter framhåller *sändebudet i Haag* och *delegationschefen i Paris*, vilken sistnämnde föreslår, att dylik personal med lämpliga mellanrum under något år får tjänstgöra i utrikesdepartementet eller i hemmaförvaltningen. *Sändebuden i Mexico* och *Washington* erinrar å andra sidan om önskvärdheten av att den enskilde tjänstemannen inte blott får tillfälle till parallelltjänstgöring vid tillträde av en ny tjänst utan även en viss tids förutbildning, särskilt om den nya posten är belägen i ett annat språk- och kulturområde.

Utredningens förslag om ökade utbildningsmöjligheter för kanslisterna i samband med ett utvidgat utnyttjande av dem för arbetsuppgifter på bl. a. det handelsfrämjande området och inom upplysningsverksamheten har li-

kaledes mottagits med tillfredsställelse av remissorganen. *Generalkonsuln i Hamburg* m. fl. framhåller att det i fortsättningen torde bli nödvändigt att i en helt annan utsträckning än tidigare ordna utbildning för kanslisterna i departementet, vare sig detta sker i form av regelrätta tjänstebesök i departementet eller i anslutning till förflyttningar eller semestrar i hemlandet.

Utredningens förord för vidareutbildning av tjänstemännens hustrur genom viss kursverksamhet om Sverige samt genom stöd i någon form till språkutbildning har fått ett positivt mottagande av flertalet remissorgan. *Generalkonsuln i Berlin* noterar det intresse som utredningen visat de insatser som fruarna dagligdags gör för Sveriges representation i utlandet och som i många fall innebär en arbetsinsats väl motsvarande en yrkesverksamhet i hemlandet. *SR* uppmärksammar en annan sida av saken och finner det angeläget att utländska fruar i samband med vederbörande tjänstemans placering i Stockholm ges tillfälle att undergå sådan utbildning samt att grundligt lära sig svenska språket.

Departementschefen

Utredningen framhåller att utrikesförvaltningen redan i dag tillämpar ett rekryteringsförfarande, som i fråga om noggrannhet och selektivitet knappast behöver stå tillbaka för några motsvarande företeelser inom förvaltning och näringsliv. Det oaktat konstaterar utredningen att de förändringar i utrikesförvaltningens organisation, som den ansett sig böra förorda, kommer att nödvändiggöra vissa reformer med avseende på utrikesförvaltningens rekryterings- och utbildningsförhållanden.

Vad dagens diplomat behöver, säger utredningen, är inte blott vissa formella kunskaper, som i allmänhet kan inhämtas genom akademiska studier av ett eller annat slag, utan även intresse för internationella frågor och en för yrket väl lämpad läggning. Ett oeftergivligt krav säges även vara, att vederbörande har aktuella kunskaper om Sverige och det svenska samhället samt äger förutsättningar för att meddela dessa kunskaper till andra. Jag ansluter mig till denna bedömning. De som verkar i svensk utrikestjänst bör, såsom även utvecklats i industriförbundets yttrande, också vara så utvalda och utbildade att de kan lära känna och förstå och till uppdragsgivarna i hemlandet meddela sin kännedom om förhållandena i de länder där de är satta att bevaka och främja Sveriges intressen.

Utrikesförvaltningens expansion i förening med en skärpt konkurrens på arbetsmarknaden synes enligt utredningen tidvis ha skapat svårigheter, när det gällt att vidmakthålla en någorlunda jämn tillströmning av kvalificerade sökande till utrikestjänsten. Utredningen föreslår att rekryteringen av diplomatiska tjänstemän till utrikesförvaltningen kombineras med utbildning för annan tjänst med liknande verksamhet genom införande av en lönad aspirantutbildning om ca 2 1/2 år med bl. a. tjänstgöring i utrikesdeparte-

mentet, vid utlandsmyndighet och i något fackdepartement. Såväl inom vissa övriga delar av statsförvaltningen som inom organisations- och företagsvärlden säges ett behov föreligga av tjänstemän med dels vana vid internationellt arbete, dels utlandspraktik och språkkunskaper. Det föreslagna utbildningssystemet medför enligt utredningen den fördelen att statsförvaltningen liksom näringslivet får en bredare och kvalitativt förbättrad rekryteringsbas för tjänstemän med internationellt betonade arbetsuppgifter. Utrikesförvaltningen får vidare möjlighet att överblicka de närmaste årens rekryteringsunderlag och kan därmed planera intagningen av nya tjänstemän på längre sikt. Man torde slutligen kunna räkna med att flertalet nyantagna tjänstemän vid sitt inträde i utrikesförvaltningen äger någon erfarenhet av verksamheten inom statsförvaltningen i övrigt. På längre sikt uppnår man även en förbättrad kontakt mellan å ena sidan utrikesförvaltningen och å den andra övrig statsförvaltning samt näringslivet, dels emedan erfarenhet av såväl utrikestjänst som övrig förvaltning kommer att återfinnas hos ett större antal tjänstemän, dels även emedan de personliga kontakter, som en gemensam utbildning leder till, äger sitt särskilda värde.

Med hänsyn till exempelvis behovet av tingsmeriterade jurister anser utredningen att det nuvarande antagningsförfarandet bör, i varje fall t. v., tillämpas parallellt med det nya systemet.

Det föreslagna aspirantsystemet har av flertalet remissorgan hälsats med tillfredsställelse och förklarats vara ägnat att öka rekryteringsunderlaget till utrikestjänsten. Jag finner förslaget intressant och värt att prövas. Med hänsyn till att aspirantsystemet endast skisserats i stora drag och för sin slutliga utformning uppenbarligen torde förutsätta relativt omfattande undersökningar och förberedelser är jag inte beredd att nu ta slutlig ställning till förslaget. Det är emellertid givet att systemets administration kommer att kräva ökade personella resurser bl. a. vid de utlandsmyndigheter som skall ha hand om utbildningen av aspiranter.

Under hänvisning till de synpunkter i frågan som från olika remissorgan framförts rörande bl. a. aspirantprogrammets uppläggning och tidsschema vill jag i likhet med utredningen föreslå, att den inom administrativa avdelningens personalbyrå planerade utbildningssektionen erhåller i uppgift att i samråd med personalutbildningsberedningen, som i sitt remissyttrande redan framfört ingående synpunkter på programmet, liksom med andra intresserade myndigheter närmare utreda frågan om inrättande av ett aspirantsystem av angivet slag.

Beträffande det nuvarande antagningsförfarandet vill jag ansluta mig till utredningens förslag att detta även i fortsättningen bör tillämpas parallellt med det nya systemet, i varje fall tills sådana erfarenheter vunnits att det blir möjligt att ånyo utforma enhetliga antagningsnormer. Det förefaller mig naturligt att antagningskommissionens och den föreslagna utbildningsnämndens sammansättning och verksamhet samordnas. Frågan härom får tas upp till prövning, sedan beslut fattats om den lämpligaste formen för det nya aspirantsystemet. I detta sammanhang vill jag erinra om det av LO framför-

da önskemålet om representation från folkrörelsesidan vid antagningsförfarandet.

Till utredningens uttalande om behovet av vidareutbildning för mellan-gradstjänstemännen och de högre tjänstemännen liksom av ökade utbildningsmöjligheter för kanslisterna och biträdespersonal vill jag ansluta mig. Det råder knappast något tvivel om att arbetet inom utrikesförvaltningen i kanske högre grad än många andra uppgifter kräver aktuella och levande samhällskunskaper över ganska vida fält. Utrikesförvaltningens tjänstemän har inte samma möjligheter som specialisterna att i sitt dagliga arbete i detalj följa utvecklingen inom den egna branschen eller vetenskapen. Deras arbetsuppgifter spänner, liksom journalisternas, över alltför många områden; å ena sidan krävs av dem mera sällan verkligt inträngande i ett specialämne, å den andra är anspråken på allmän orientering höga. En gång förvärvade kunskaper måste i likhet med förvärvade kontakter hållas ständigt levande. Därtill måste nytt vetande inhämtas i takt med den utvidgning av allmänbildningsbegreppet, som betingas av vetenskapens framsteg och samhällets utveckling. Viss utbildningsverksamhet har under senare år anordnats i departementets personalavdelnings regi med anlitande av donationsmedel. Enstaka tjänstemän har kunnat beredas tillfälle att övervara kurser och i utbildningssyfte anordnade kongresser i utlandet. Dessutom har kollektiva studieresor till svenska industrier anordnats. I likhet med flertalet remissorgan finner jag det angeläget, att denna vidareutbildning av tjänstemännen i framtiden sker efter fastare administrativa linjer, och föreslår att den blivande utbildningssektionen inom den administrativa avdelningen får till uppgift att utarbeta ett särskilt utbildningsprogram med beaktande av de i utredningen och av remissorganen redovisade synpunkterna.

Utredningen har jämväl förordat, att möjlighet skapas att vidareutbilda tjänstemännens hustrur genom viss kursverksamhet om Sverige och svenska förhållanden samt genom stöd i någon form till språkutbildning. Jag finner även detta uppslag väl motiverat och föreslår, att frågan utredes i samband med övriga utbildningsfrågor.

Jag förutser, att här avsedd utbildningsverksamhet kan påbörjas redan under nästa budgetår.

VII. AVLÖNINGSSYSTEMET FÖR TJÄNSTEMÄN INOM UTRIKESREPRESENTATIONEN M. FL.

Inledning

I statens allmänna avlöningsreglemente (Saar) finns bestämmelser meddelade om avlöningsförmåner för den personal inom utrikesförvaltningen, som har sin tjänstgöring förlagd utom riket. Enligt dessa bestämmelser äger nämnda personal vid sidan av de ordinära löneförmånerna i förekommande fall uppbära ortstillägg, barnbidrag och utomeuropeiskt tillägg. Vidare utgår vissa särskilda tillägg, såsom chargé d'affairstillägg, bidrag för inköp av bil, ersättning för hållande av bil, förflyttningsbidrag och språktillägg. Utöver dessa i Saar reglerade förmåner utgår praktiskt taget genomgående till de utomlands stationerade tjänstemännen s. k. prisutjämnings-tillägg (motsvarande). Dessa tillägg fastställes halvårsvis av Kungl. Maj:t efter beredning av utrikesförvaltningens lönenämnd.

Den kontanta lönen till diplomatisk och konsulär personal samt vissa specialattachéer bestämmes f. n. i princip på grundval av en budgetprövning, d. v. s. en genomgång av detaljerade uppgifter från vederbörande tjänsteman rörande hans (familjens) utgifter för hushåll, kläder, tjänare, barnens skolgång, resor inom tjänstgöringsorten, semester, representation m. m. In-till den 1 juli 1962 prövades även utgifterna för bostad i samma ordning. Prisutjämnings-tillägg (motsvarande) utgöres av skillnaden mellan det godtagna totala lönebehovet, å ena sidan, samt summan av löneplanslönen jämte utgående ortstillägg, barnbidrag, utomeuropeiskt tillägg och chargé d'affairstillägg, å andra sidan.

Nu rådande system för regleringen av utlandstjänstemännens löner har ansetts otillfredsställande. Sålunda påtalade riksdagens 1959 församlade revisorer, att systemet — trots det kontrollerande inflytande som utövas av utrikesförvaltningens lönenämnd — kunde leda till subjektivt färgade bedömningar. Vad angår den tekniska regleringen av löneförmånerna ansåg revisorerna det uppenbart otillfredsställande, att de i Saar angivna löneförmånerna i vissa fall ej ens utgjorde huvuddelen av den lön tjänstemannen *de facto* uppbär.

Enligt direktiven för den pågående utlandslöneöversynen, som uppdragits åt utrikesförvaltningens lönenämnd, avser utredningsuppdraget bl. a. följande tre huvudfrågor, nämligen

a) frågan om hur man skall komma fram till ett system för avvägningen av de sammanlagda förmånerna vid en befattning utomlands, med vilket avsedd löneställning och standard nås med minsta utrymme för subjektivt färgade bedömningar;

b) den mera tekniskt betonade frågan om hur dessa förmåner skall utgå

i form av lön och tillägg, hur stor del av lönen som bör mera långsiktigt regleras i avlöningsreglemente eller lönestat, och hur stor del som bör stå öppen för mera kortsiktiga justeringar för kurs- och prisändringar o. s. v. samt

c) den organisatoriska frågan om vilken ställning och vilka befogenheter, som bör ges det löneprövande organet, ävensom hur det bör vara sammanfatt.

Vid prövningen av huvudfrågan enligt a) har lönenämnden till en början undersökt möjligheterna att genom utbrytning av vissa element ur lönerna på direktregleringens väg uppnå en tillfredsställande löneavvägning. Härom får anföras följande. På förslag av lönenämnden har — efter beslut av 1962 års riksdag — med verkan fr. o. m. den 1 juli 1962 bostadsposten utbrutits ur lönerna såvitt gäller tjänstemän vid utrikesförvaltningen, försvarsattachéer, socialattachéer, lantbruksrepresentanter samt vissa andra utlandstjänstemän. Härigenom har bostadskostnaderna direktreglerats genom särskild bostadskostnadsersättning, där de ej täckes över statens allmänna fastighetsfond. Vidare har efter förslag av lönenämnden Kungl. Maj:t den 28 juni 1962 fastställt allmänna riktlinjer för regleringen av kostnaderna för rikstelefonförbindelse till bostad för utomlands stationerad tjänsteman vid utrikesförvaltningen samt de i det föregående nämnda specialattachéerna m. fl. Härigenom har även denna utgiftspost direktreglerats. Med skrivelse den 2 juli 1962 har lönenämnden till Kungl. Maj:t avgivit en promemoria med förslag att även medel avsedda för representation skall utbrytas ur lönerna och utgå till berörda tjänstemän vid utrikesförvaltningen samt specialattachéer m. fl. i form av särskilda representationsbidrag, redovisade från ett för ändamålet anvisat obetecknat anslag. Förslaget anmäles i det följande. Med skrivelse den 20 november 1962 har lönenämnden till Kungl. Maj:t avgivit en promemoria med förslag till reglering av vissa kostnader för bilresor m. m. för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl. Även till detta förslag återkommer jag. I det följande anmäles vidare lönenämndens förslag angående vidgad rätt för tjänstemän vid utrikesförvaltningen samt försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer till bidrag för resa till Sverige för semester.

I promemorian den 5 januari 1963 angående principerna för avlönings-systemet för utlandstjänstemännen framhåller lönenämnden, att det efter genomförandet av de i det föregående nämnda förslagen till direktreglering av vissa utgiftsposter knappast är möjligt att gå längre på denna väg. Nämnden framlägger nu principförslag dels i fråga om systemet för avvägningen av de sammanlagda avlöningsförmånerna för tjänstemännen inom utrikesrepresentationen (de materiella löneförmånerna), dels beträffande lönenämndens ställning, befogenheter och sammansättning.

Nästa etapp av löneöversynen avser att på grundval av en genomgång av från samtliga utlandstjänstemän inhämtade budgeter närmare utforma systemet och avväga lönerna.

Först därefter kan enligt nämnden frågan om den tekniska regleringen av löneförmånerna upptas till slutlig prövning.

Lönenämnden förutskickar emellertid redan nu, att vissa f. n. utgående tillägg, såsom ortstillägg, utomeuropeiskt tillägg, chargé d'affairestillägg och prisutjämningsstillägg, torde kunna borttagas. I det framtida lönesystemet synes lönen för utlandstjänsteman — bortsett från den reglering av bostadskostnaderna, varom 1962 års riksdag beslutat — enligt nämnden böra bestå av löneplanslön samt i förekommande fall ett tillägg, förslagsvis benämnt utlandstillägg. Härtill kommer för därav berörda tjänstemän barnbidrag, utbildningsbidrag för barn och representationsbidrag.

I detta sammanhang framhåller lönenämnden, att den baserat principförslaget beträffande systemet för löneavvägningen dels på att förflyttningsbidrag samt s. k. gardinpengar alltjämt kommer att utgå enligt i huvudsak nuvarande grunder, dels på att tjänstemännens behov av kredit, t. ex. för av omstationering nödvändiggjord nyanskaffning av kläder för tjänstemannen och hans familj — vilka utgifter bör täckas av den löpande lönen — liksom f. n. kommer att kunna tillgodoses genom utrikesförvaltningens lånefond.

Principerna för avvägningen av utlandslönerna

Lönenämnden

Allmänna synpunkter. Lönenämnden framhåller till en början, att den principiella utgångspunkten för avvägningen av utlandslönerna — bortsett från den allmänt erkända tanken att även personer utan privatförmögenhet skall kunna söka sig till utrikesförvaltningen — är och alltjämt bör vara, att lönerna skall dels inrymma kompensation för de merkostnader, som är förenade med utlandstjänstgöringen, dels svara mot den levnadsnivå som befattningshavare med uppgift att i utlandet företräda svenska intressen måste upprätthålla för fullgörande av sina speciella åligganden. Hänsyn bör härvid, såsom även framhållits i direktiven, tagas till de löneförmåner, som tillkommer representanter för andra med Sverige jämförbara länder samt befattningshavare i internationella organisationer, till vilka Sverige har anknytning. Vidare bör beaktas att utlandstjänstemännens hustrur på grund av tjänstens beskaffenhet i regel är uteslutna från möjligheten att genom eget förvärvsarbete höja familjens inkomstnivå.

Budgetprövning och normallöner. Då det för Sveriges vidkommande — bl. a. med hänsyn till den kraftiga utgiftsökning för statsverket som skulle följa därav — ej kan komma i fråga att fixera utlandslönerna på en så hög nivå, att hänsyn ej behöver tagas till tjänstemännens civilstånd, antalet barn etc., anser lönenämnden, att utlandslönerna — såsom f. n. är fallet — måste vara *behovsprövade*. Till grund för behovsprövningen bör — liksom f. n. sker i, förutom Sverige, t. ex. Danmark, Nederländerna och Storbritannien — läggas av tjänstemännen upprättade budgeter.

Budgetprövningen innefattar en mer eller mindre konkret analys av konsumtionen. Då det, särskilt i fråga om diplomatisk och konsulär personal, möter betydande svårigheter att särskilja den del av konsumtionen, som hänför sig till tjänstemannens privatliv, och den del som har officiell karaktär, kommer budgetanalysen ytterst att bestå i en bedömning av tjänstemannens totala konsumtion och lönebehov. Genom utbrytning av vissa element ur lönerna kommer arbetet med budgetanalysen att underlättas. Detta mål bör enligt nämnden främjas även genom anordningar för att ge lönenämnden möjlighet till en säkrare bedömning av lönefrågorna, enligt nämndens förslag genom att både representationsbidragen och löneförmånerna i övrigt avvägs under medverkan av den i det föregående nämnde inspektören.

I detta sammanhang förutskickar lönenämnden, att lönebehovet vid en viss befattning utomlands — efter direktregleringen av bostadskostnaderna och utbrytningen av medelsbehovet för representation ur lönen — kan tänkas komma att undantagsvis inte ens motsvara den med befattningen förenade löneplanslönen. Nämnden har under utredningens gång varit inne på tanken att med hänsyn bl. a. här till söka åstadkomma en särskild löneplan, frikopplad från hemmalönerna, för de av utredningsuppdraget omfattade tjänstemännen. Tiden har dock ej befunnits mogen härför. Därest det i fall som det nyss nämnda vid det slutliga fastställandet av de nya utlandslönerna skulle visa sig, att tjänstemannens bibehållande vid — förutom representationsbidrag — löneplanslön och bostadskostnadsersättning skulle leda till uppenbar överkompensation, förutsätter nämnden emellertid, att löneplanslönen eller bostadskostnadsersättningen — med personalorganisationernas godkännande — skall kunna reduceras. Enligt lönenämndens mening bör de på grundval av bl. a. budgeter fastställda lönerna såvitt möjligt vara normallöner. Lönen bör alltså avse viss befattning, inte viss befattningshavare.

Enligt f. n. tillämpad praxis redovisas i tjänstemannens budget utgiftsbehoven dels för sju s. k. huvudposter (livsmedel, tjänare, beklädnad, läkar- och tandläkarvård, resor inom tjänstgöringsorten, semester och, för därav berörda tjänstemän, representation), dels för diverse ändamål (tvätt och städning, möbler och inventarier, hygien, tidningar, böcker och skrivmateriel, post, nöjen och rekreation, försäkringar och övrigt). Utgifterna för diverse ändamål avses skola bestridas genom ett efter schablonmässiga grunder beräknat tillägg. Till nu berörda utgiftsbehov lägges för erhållande av totallönen två i princip ej behovsprövade poster, nämligen förekommande barnbidrag samt skatteposten, motsvarande A-skatt på löneplanslönen. En begränsning i möjlig mån av utlandstjänstemännens arbete med upprättande av detaljerade utgiftsbudgeter bör enligt lönenämndens mening eftersträvas. I samma riktning har personalorganisationerna uttalat sig vid överläggningar med företrädare för nämnden.

Lönenämnden anser, att av tjänsteman upprättad budget bör avse följande element, nämligen fem huvudposter, d. v. s. utgiftsbehoven för livs-

medel, tjänare, beklädnad, transport och semester, samt åtminstone t. v. en diversepost, avsedd att täckas av ett schablontillägg. Det för dessa ändamål vid budgetprövningen godkända lönebehovet bör motsvara »lön förenad med befattningen». Förslag till förenklade budgetformulär har utarbetats.

I sitt principförslag har lönenämnden redovisat de synpunkter, som bör vara vägledande vid analysen av de olika budgetposterna. Bl. a. har nämnden, biträdd av expertis från riksrevisionsverket, undersökt möjligheterna att grunda det i vissa tjänstemäns utlandslöner ingående bilkostnadselementet på ett enhetligt tekniskt underlag. Nämnden föreslår, att bilkostnadselementet i utlandslönerna avväges efter grunder, som nära ansluter sig till de för statstjänstemän i Sverige gällande, och att bilkostnadselementets storlek prövas med hänsyn till närmare uppgifter om prisläget på stationeringsorterna utomlands.

Diverseposten motsvarar, såsom nyss nämnts, f. n. de många, ofta subjektivt betingade utgifter, som ej gärna kan närmare prövas och som avses skola täckas av schablontillägget. Enligt lönenämndens mening bör i »lön förenad med befattningen» även i fortsättningen ingå ett sådant tillägg. Vid avvägningen härav bör även beaktas på tjänstemannen belöpande del (f. n. 1/5) av sjukvårdskostnader för familjen samt att huvudposten läkar- och tandläkarvård utgår.

Stationering på orter med påfrestande tjänstgöringsförhållanden, »hardship posts», medför högre schablontillägg än eljest. Bortsett från bestämmelserna om bidrag för resa till Sverige under semester är detta den huvudsakliga kompensation för »hardship» som lämnas inom lönesystemets ram. Även enligt andra länders lönesystem utgår ekonomisk kompensation vid tjänstgöring förenad med särskilt svåra levnadsvillkor, svåra psykiska påfrestningar eller under påtagligt ohälsosamma förhållanden. Alternativt äger tjänstemannen stundom rätt till förmånligare tjänstårsberäkning för pension.

Lönenämnden förordar, att ekonomisk kompensation i form av höjt schablontillägg skall kunna utgå även i fortsättningen vid stationering utomlands, som får anses medföra särskilt svåra fysiska eller psykiska påfrestningar. Schablontilläggets storlek bör bli beroende av bl. a. det resultat, var till ytterligare undersökning om diversepostens andel i tjänstemännens budgeter kan leda. Dessa undersökningar bör enligt nämnden ske i samband med den förestående budgetgenomgången.

Ändring av utlandslönen. Enligt utredningen kan justering bli erforderlig till följd av löpande förskjutningar i förutsättningarna för en viss lön. Vidare bör den reala lönenivån med vissa mellanrum bli föremål för omprövning på grundval av nya budgeter.

Justering kan erfordras av tre skäl, nämligen ändrat civilstånd, pris- och/eller kursändring eller ändring av hemmalöneelementet.

Den behovsprövade nettolönen (exklusive barnbidrag och skattepost) differentieras f. n. med hänsyn till befattningshavarens *civilstånd*. Nettolönen är sålunda normalt avvägd efter gift befattningshavares behov. Om tjänstemannen efterträdes av ogift befattningshavare, minskas lönen med 20 %. För cheftjänsteman är motsvarande differentiering dock 10 % och avser ej den del av lönen, som är avsedd för representation. Anpassning av lönen till tjänstemannens civilstånd sker även enligt de flesta utländska lönesystem. Lönenämnden anser, att den framtida storleken av nettolönernas differentiering efter civilstånd bör bestämmas på grundval av den förestående budgetgenomgången. Av praktiska skäl bör nettolönen härvid utom vad gäller biträdespersonal avvägas efter gift tjänstemans behov.

För att den avsedda reallönenivån skall kunna upprätthållas genomgås samtliga utlandslöner halvårsvis med hänsyn till *växlingar i priser och kurser*. För varje fullt tal om 5 % kombinerad effekt av pris- och kursändringar, sedan nettolönen fastställdes, sker i regel motsvarande justering uppåt eller nedåt. Vid språngvisa förskjutningar av pris- eller kursnivån, t. ex. vid devalvering, kan justering ske även under löpande kalenderhalvår.

Vid justering måste beaktas att en utlandstjänstemans lön i regel ej förbrukas uteslutande i verksamhetslandet. I allmänhet förekommer dessutom utgifter såväl i Sverige (t. ex. för kläder och semester) som i tredje land. Fördelningen av utgifterna inom och utom verksamhetslandet varierar naturligen beroende på marknads- och prisförhållanden. Lönenämndens erfarenheter har emellertid medgivit en viss schablonisering på denna punkt.

Till grund för uppskattningen av prisändringarna i verksamhetslandet ligger av statistiska centralbyrån halvårsvis verkställda beräkningar, vidare vissa av Internationella arbetsbyrån i Genève utförda specialundersökningar samt uppgifter från andra länders utrikesministerier ävensom övriga för nämnden tillgängliga informationer. Prisrörelserna i Sverige uppskattas med ledning av konsumentprisindex. Motsvarande anordningar för vidmakthållande av reallönenivån förekommer i främmande länder och i internationella organisationer. Av lönenämnden konstaterade avvikelser gäller endast enskildheter. Enligt lönenämndens mening är någon väsentlig ändring av nuvarande principer för justering av utlandslönerna i förevarande hänseende ej påkallad.

I sitt utlåtande 1960: 128 har statsutskottet — utan erinran från riksdagens sida — uttalat, att viss vägledning i fråga om levnadskostnaderna i olika länder torde kunna hämtas bl. a. ur förefintlig, centralt sammanställd internationell statistik. Lönenämnden har uppmärksammat detta spörsmål och vid undersökningen i denna del biträtts av expertis från statistiska centralbyrån. Enligt undersökningen bör det vara möjligt att vid lönesättningen för ett stort antal länder utnyttja av FN och vissa utländska nationella statistiska organ framräknat material.

Av det f. n. tillämpade systemet för avvägningen av utlandslönerna följer, att *generella höjningar av löneplanslönerna i Sverige* inte automatiskt kommer utlandstjänstemännen till godo, utan tar sig uttryck i en sänkning av

prisutjämningsstilläggen (motsvarande). Reduktionen motsvarar lönehöjningen med avdrag för därpå belöpande skatt. Däremot kommer löneklassuppflyttning och lönegradsuppflyttning inom reglerad befordringsgång eller till följd av befordran samt vikariatsersättning tjänstemannen till godo. Vid överläggningar med företrädare för lönenämnden under löneöversynens gång har personalorganisationerna yrkat att ändrat generellt tillägg på lönen liksom varje ändring i tjänsteförteckningen eller på löneplanen skall slå igenom. Enligt lönenämndens mening är kravet på att generella hemmalönehöjningar skall slå igenom i utlandslönerna i princip oförenligt med ett system med behovsprövade löner, vilka dessutom enligt särskilda regler hålles värdebeständiga. Medan hemmatjänstemannens reallönenivå inte är garanterad, hålles utlandstjänstemannens nettolön värdebeständig både till den del den belöper på konsumtion i verksamhetslandet och till den del den förbrukas i Sverige eller tredje land.

Lönenämnden förordar emellertid efter överläggningar med personalorganisationerna, att deras önskemål i förevarande hänseende tillmötesgås på så sätt, att — bortsett från löneklassuppflyttning och lönegradsuppflyttning inom reglerad befordringsgång eller till följd av befordran, vilka ändringar i hemmalöneelementet liksom f. n. bör komma utlandstjänstemannen till godo — viss del av de generella lönehöjningarna får slå igenom i utlandslönerna, liksom fallet är exempelvis i Danmark och Storbritannien. Detta bör ske vid schablontilläggets avvägning. Å andra sidan bör under sådana förhållanden den del av utlandslönen, som ändras vid generella hemmalönehöjningar, givetvis ej justeras med anledning av prisrörelser, som avspeglar sig i det svenska konsumentprisindex.

Bortsett från de i det föregående nämnda justeringarna omprövas själva lönenivåns höjd på en viss stationeringsort eller vid en viss befattning utomlands f. n. på initiativ av lönenämnden eller tjänstemannen, ej sällan med anledning av att en befattning byter innehavare.

Såsom tidigare berörts bör enligt nämnden tiden nu vara mogen för ett system med normallöner, fastställda med hänsyn till de med vederbörande befattning förenade arbetsuppgifterna, lokala förhållanden m. m. För ett sådant system med normallöner har jämväl personalorganisationerna uttalat sig. Lönenämnden anser, att normallönesystemet bör kombineras med »rullande omprövning» av den reala lönenivån på en viss stationeringsort, förslagsvis i princip en gång vart femte år under medverkan av inspektören.

Barnbidrag m. m. Enligt bestämmelser i Saar utgår till tjänsteman inom utrikesrepresentationen barnbidrag, därest tjänstemannen på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 19 års ålder, med 1 000 kr. för ett och 750 kr. för varje ytterligare barn under 10 års ålder samt med 3 000 kr. för varje barn, som fyllt 10 år, allt för år räknat.

Barnbidragen för barn under 10 år har förstärkts med anlitande av de till prisutjämningsstillägg (motsvarande) anvisade medlen. Efter prövning

i varje särskilt fall kan härutöver för sådant barn utgå bidrag i form av prisutjämningsstillägg (motsvarande) med cirka 2/3 av den årliga skolkostnaden. Barnbidraget för barn som fyllt 10 år må av Kungl. Maj:t förhöjas, om barnet erhåller utbildning vid undervisningsanstalt i Sverige eller eljest särskilda omständigheter det föranleder. Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t bl. a. föreskrivit, att barnbidrag vid genomgång av svensk internatskola må utgå med högre belopp än 3 000 kr. Vidare må bidraget höjas med belopp motsvarande högst biljettkostnaden i billigaste klass på flygplan vid följande barnresor, nämligen a) till Sverige för påbörjande av skolgång, b) till tjänstemannens stationeringsort en gång årligen för besök hos föräldrarna med avdrag för 1 000 kr. samt c) vid utresa till föräldrarna efter avslutad skolgång i Sverige med avdrag för 550 kr. Vissa begränsningar gäller under år, då tjänstemannen själv besöker Sverige.

Barnbidragen innefattar sålunda f. n. i praktiken tre element, nämligen dels bidrag till barns levnadskostnader i egentlig mening (i det följande benämnda barnbidrag), dels utbildningsbidrag, dels ock resebidrag. Lönenämnden har behandlat dessa element vart för sig.

Barnbidragen uppbäres av grundtanken att de skall bereda utlandstjänstemännen samma möjligheter som tjänstemän i hemlandet att ge sina barn svensk uppfostran. Syftet är alltså att barnbidragen skall utgöra kompensation för merkostnader till följd av utlandstjänstgöringen, vilka tjänsteman får vidkännas för sina barn.

Tanken bakom denna jämförelse med hemmatjänstemännen är enligt lönenämndens mening i och för sig riktig. Men den måste, anser nämnden, med hänsyn till nuvarande metod för lönesättningen i fråga om utomlands stationerade tjänstemän vid utrikesförvaltningen kompletteras i ett viktigt hänseende. En utlandstjänstemans lön är, såsom nyss nämnts, rörlig och föremål för kontinuerlig omprövning från värdebeständighetssynpunkt till den del lönen belöper på man och hustru men ej till den del den avser barn. En följd härav är att den avsedda standarden i regel ej kunnat upprätthållas bland utlandspersonalens barnfamiljer.

Lönenämnden anser, att en omprövning av nuvarande barnbidragssystem är ofrånkomlig. Utgångspunkten bör därvid vara, att barnbidragen skall ej blott utgöra kompensation för merkostnader för barn till följd av utlandstjänstgöringen, utan även medge vidmakthållande av avsedd standard för en barnfamilj på en viss utländsk ort vid jämförelse med gift tjänsteman utan barn på samma ort. Vid prövningen av denna fråga, nämligen hur stort penningtillskott ett par barnlösa makar behöver för att vid tillkomsten av ett barn kunna leva på avsedd levnadsnivå, har lönenämnden bitratts av förutnämnda expertis från statistiska centralbyrån. Resultatet av denna expertundersökning och vad i övrigt förekommit vid lönenämndens överväganden har föranlett nämnden att föreslå, att *utlandstjänstemännens kostnader för barn, som vistas hos föräldrarna utomlands, beaktas genom ett i*

totallönen ingående barnbidrag, utgörande en procentuell del av utlandslönen eller del därav. Härigenom kommer även den på barnkostnaderna belöande delen av lönen att bli föremål för justering med hänsyn till växlingar i priser och/eller kurser.

Vad angår *kostnaderna för barn som vistas i Sverige* saknas enligt lönenämndens mening anledning att frånga nuvarande system med visst *i kronor bestämt barnbidrag för varje barn.* För att ej bidragets avsedda realvärde skall urholkas bör detta kronbidrag hållas värdebeständigt enligt särskilda regler. Härvid bör utvecklingen av det svenska konsumentprisindex läggas till grund för bedömningen.

Enär de skäl, som motiverar de särskilda barnbidragen till utlandstjänstemän, gör sig gällande med lika styrka oavsett befattningshavarens tjänstegrad, anser lönenämnden, att *barnbidragen bör beräknas efter samma grunder för alla berörda tjänstemän.* Vad angår barn som vistas hos föräldrarna utomlands synes det därför vara lämpligt att — på sätt sker i t. ex. Storbritanniens utrikesförvaltning — fixera barnbidragets (procentbidragets) storlek på den utländska stationeringsorten med utgångspunkt från lönen vid en viss bestämd befattning (*riktnivå*). Valet av riktnivå måste dock enligt lönenämndens mening anstå till budgetgenomgången under nästa etapp av löneöversynen. Avvägningen av barnbidragen bör ske med beaktande av att allmänt barnbidrag utgår till utomlands stationerad tjänsteman vid utrikesförvaltningen. Vad angår barnbidragens ev. variation med barnens ålder inom ramen för den övre åldersgränsen, 19 år, har nämnden funnit övervägande skäl tala för att barnbidrag till utlandstjänsteman både för ute-barn (procentbidrag) och Sverige-barn (kronbidrag) bör vara oberoende av det bidragsberättigade barnets ålder. Frågan huruvida barnbidragets storlek bör variera med antalet barn lämnas tills vidare öppen.

Vad därefter angår *kostnaderna för barnens utbildning* framhåller lönenämnden, att dessa kostnader ofta är av en helt annan storlek för utomlands stationerade tjänstemän än för hemmatjänstemän. Vidare är utbildningsmöjligheterna mera begränsade. Med hänsyn härtill har lönenämnden funnit ett mera rörligt system för beaktande av utlandstjänstemännens kostnader för barnens utbildning än det nuvarande av behovet påkallat. Ingen tvekan torde visserligen enligt nämnden råda därom, att barn till utlandstjänstemän i första hand bör beredas möjlighet till svensk fostran i detta ords innebörd enligt 1962 års riksdagsbeslut om reformering av den obligatoriska skolan. Så länge utlandstjänstemännens möjlighet att för sina barn välja svensk utbildningsanstalt är så begränsad som f. n., bör dock så långt möjligt de ekonomiska hindren mot att i annan ordning sörja för barnens utbildningsbehov undanröjas.

Lönenämnden anser därför, att *utlandstjänstemännens kostnader för barnens utbildning* — liksom praktiskt taget genomgående gäller enligt främmande länders och internationella organisationers lönesystem — *bör beak-*

tas genom särskilda utbildningsbidrag, beräknade på grundval av faktiska och vid prövning godkända utbildningskostnader. Vid prövningen, som bör ankomma på Kungl. Maj:t, bör hänsyn bl. a. tagas till möjligheterna att efter genomgång av visst utbildningsstadium utomlands vinna inträde i svensk läroanstalt.

Inom nu angiven ram bör enligt nämnden utlandstjänsteman ha frihet att välja utbildningsform för sina barn enligt följande alternativ: a) utbildningsanstalt i Sverige, b) utbildningsanstalt på stationeringsorten samt c) svensk breviskoleundervisning. Med hänsyn till de skiftande förhållandena bör emellertid Kungl. Maj:t äga medgiva utbildningsbidrag även i andra fall, då särskilda skäl talar härför. I första hand bör, i den mån så är möjligt, svensk utbildningsanstalt inom eller utom Sverige anlitas. Jämväl yrkesutbildningsanstalt kan givetvis ifrågakomma. Utbildningsbidrag bör ej utgå för barns bevisande av kindergarten eller liknande förskola.

Gemensamt för utbildningsbidrag vid utbildning på tjänstemannens stationeringsort, vid breviskolestudier eller eljest utom Sverige bör enligt nämnden gälla, att bidraget — tillsammans med på motsvarande tid belöpande barnbidrag — i intet fall må överstiga det belopp, som utgår för barn i svensk internatskola med statsbidrag från åttonde huvudtitelns anslag i 1963 års statsverksproposition Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor (det s. k. större statsbidraget). Avvägningen av utbildningsbidragen bör ske med beaktande av de statliga allmänna och särskilda studiebidragen.

Nuvarande utbildningsbidrag (förhöjt barnbidrag) till utlandstjänsteman kan enligt bestämmelser i Saar utgå dels redan viss tid före förflyttning till utrikes ort, dels viss tid efter återflyttning till Sverige. Däremot upphör bidraget ovillkorligen, när barnet fyller 19 år. Vad denna åldersgräns beträffar har lönenämnden, när det gäller barnbidrag, ej funnit anledning föreslå någon ändring, även om vissa skäl talar härför. Det kan dock uppenbarligen vara förenat med stora olägenheter att ta barn ur pågående utbildning vid viss utbildningsanstalt under löpande skolår. Utbildningsbidrag bör enligt nämnden därför efter prövning i varje särskilt fall, liksom gäller enligt flera utländska lönesystem, kunna utgå till och med utgången av det läsår, under vilket barnet uppnår maximiåldern.

Vad angår utlandstjänstemans *kostnader för barns resor* konstaterar lönenämnden, att de i det föregående angivna, på tjänstemannen belöpande utgiftsbeloppen för vissa barnresor kan bli mycket betungande, om antalet barn i familjen är flera. Nämnden finner det vara rimligt, att föräldrarna erhåller möjlighet att, oavsett stationeringsortens belägenhet, sammanträffa med sina barn i vart fall en gång årligen utan alltför stora ekonomiska uppoffringar samt att staten liksom f. n. bidrar härtill. Lönenämnden anser, att nuvarande möjlighet till förhöjning av barnbidrag vid vissa resor bör utbytas mot särskilda *barnresebidrag*. För dessa bidrag föreslås riktlinjer, som i huvudsak överensstämmer med vad f. n. gäller, dock att de på tjänstemannen belöpande »karensbeloppen» föreslås skola avskaffas.

Barnresebidrag bör enligt nämnden ej utgå under år då tjänstemannen medgivits bidrag för resa till Sverige för semester, ej heller då särskilda skäl eljest talar däremot (t. ex. då resekostnaden står i uppenbart missförhållande till besökets varaktighet).

Bidrag till hemresa för semester. Enligt 33 § B 1 Saar kan tjänsteman vid utrikesförvaltningen med stationering utom Europa på därom gjord framställning av Kungl. Maj:t beviljas bidrag för resa till Sverige under semester högst en gång vart tredje år eller, när särskilda skäl talar därför och fråga är om tjänsteman med stationering i land med särskilt hälsovådligt klimat, högst en gång varannat år. Bidrag må ej beviljas med högre belopp än som motsvarar kostnaden för biljetter till Stockholm och åter till stationeringsorten för tjänstemannen och hans hustru ävensom barn under 19 års ålder. Kungl. Maj:t äger föreskriva de särskilda villkor för åtnjutande av resebidrag, som må finnas lämpliga.

Enligt av utrikesministern, efter medicinalstyrelsens hörande träffade beslut gäller f. n. att 23 utländska tjänstgöringsorter anses ha sådant särskilt hälsovådligt klimat, att tjänsteman enligt 33 § B 1 Saar må beviljas bidrag för resa till Sverige under semester högst en gång varannat år. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 februari 1959 må hemresebidrag utgå med belopp högst motsvarande kostnaden för resa med flyg i turistklass till Stockholm och åter till stationeringsorten.

Lönenämnden erinrar om att den svenska utrikesrepresentationen under de femtio år, varunder bestämmelser om hemresebidrag funnits, utbyggts i avsevärd grad såväl i vad avser antalet utlandsmyndigheter som antalet utom riket stationerade tjänstemän. Därtill har under de senaste åren upprättandet av beskickningar i nya självständiga stater medfört, att stationeringsorterna med miljöbetingade påfrestningar för där placerade tjänstemän redan svarar för en inte oväsentlig andel av det totala antalet orter med lönad svensk utlandsrepresentation, en andel som kan förväntas komma att öka ytterligare.

Av en redogörelse för vissa utländska lönesystem framgår att anordningen med bidrag för resa till hemlandet under semester i första hand tillkommit för att sätta tjänstemännen i tillfälle att vidmakthålla och befästa kontakten med hemlandet. Vikten härav har, framhåller nämnden, ofta understrukits även i Sverige. I princip är detta statens intresse relevant oavsett den utländska stationeringsortens belägenhet och befattningshavarens grad, även om det har olika styrka i fråga om tjänstemän av skilda kategorier. I vissa främmande länders utrikesförvaltningar, t. ex. Nederländernas och Storbritanniens, samt i internationella organisationer med högkvarter i Europa utgår sålunda resebidrag, vare sig stationeringsorten respektive hemlandet ligger inom Europa eller ej.

Anordningen med hemresebidrag utgör vidare enligt lönenämnden ett led bland flera i strävandena att förebygga ohälsa bland tjänstemännen och att mildra de miljöbetingade påfrestningar — fysiska och/eller psykiska —

som är förenade med stationering i vissa länder. Från denna synpunkt måste anordningen tillmätas allt större vikt. Nämnden erinrar i sammanhanget om att Kungl. Maj:t, med stöd av riksdagens beslut (prop. 1962: 169), den 6 september 1962 bemyndigat chefen för utrikesdepartementet att medgiva tjänsteman vid utrikesförvaltningen jämte dennes familj att undergå kostnadsfri läkarundersökning för hälsokontroll i anslutning till stationering i land med hälsovådligt klimat. Ökade möjligheter till betalda resor för semester i hemlandet torde vidare kunna tjäna såsom en inte oväsentlig allmänt rekryteringsfrämjande faktor.

Vad slutligen angår bidragsbestämmelsernas funktion såsom underlag för prövningen av vissa element i tjänstemännens utlandslöner, erinrar lönenämnden om att avvägningen av dessa sker på grundval av tjänstemannabudgeter, avseende bl. a. lönebehovet för bestridande av semesterkostnader och barnkostnader. Lönenämnden anser det för en tillfredsställande avvägning av dessa poster vara av vikt, att denna kan baseras därpå, att tjänstemannen och hans familj har ekonomiska möjligheter att regelbundet och relativt ofta tillbringa semestern i Sverige.

Lönenämnden föreslår, att *tjänsteman vid utrikesförvaltningen med stationering utom riket på därom gjord framställning skall kunna av chefen för utrikesdepartementet beviljas bidrag för sin och sin familjs resa till Sverige för semester högst en gång vartannat år, eller, när fråga är om stationering i land med särskilt hälsovådligt klimat eller när synnerliga skäl eljest talar därför, högst en gång om året*. Bidrag bör ej beviljas med högre belopp än som motsvarar den faktiska kostnaden för resa till Stockholm och åter till stationeringsorten för tjänstemannen och hans hustru ävensom barn, för vilka barnbidrag utgår eller kunnat utgå.

Enligt gällande bestämmelser utgår vid flyttning utom riket resekostnadsersättning även för en tjänare, bl. a. om tjänstemannen medför barn under 12 års ålder. Däremot kan bidrag ej utgå för tjänares resa till Sverige under semester. Den möjligheten bör enligt nämnden dock ej uteslutas, att frågan om bidrag även till tjänares resa till Sverige under semester kan komma att aktualiseras på vissa stationeringsorter. I sådant fall bör undantagsvis möjlighet föreligga att erhålla hemresebidrag för en tjänare.

Vad färd sättet angår anser lönenämnden i princip, att för stationeringsort, belägen på högst omkring 2 000 km och 36 timmars avstånd från Stockholm vid resa med järnväg eller båt, beräkningen av bidraget bör baseras på kostnaden för färd med tåg respektive båt i för tjänstemannen gällande reseklass (dock ej single sovкупé eller enskild hytt). För annan stationeringsort bör vid bidragsberäkningen beaktas högst kostnaden för resa med flyg i billigaste klass. Vid resa med egen bil bör enligt lönenämndens mening bidraget utgå med schablonmässigt beräknad kilometerersättning — efter en taxa då endast en bidragsberättigad och efter en annan då två eller flera bidragsberättigade färdas med bilen.

Lönenämnden har förutsatt, att semester liksom nu såvitt möjligt uttages i samband med tjänsteresa till eller förflyttningsresa till eller via Sverige. Såsom framhållits i det föregående bör barnresebidrag enligt nämnden ej ut-

gå för år, varunder tjänstemannen medgivits bidrag för resa till Sverige under semester. Principen bör med andra ord vara, att bidrag för resa till Sverige under semester och bidrag för barns resa för besök hos föräldrarna utomlands inte skall utgå för ett och samma år.

De föreslagna riktlinjerna för systemet för avvägningen av utlandslönerna samt för rätt till barnbidrag, utbildningsbidrag och barnresebidrag bör enligt lönenämnden tillämpas även på vissa *specialattachéer m. fl.*, nämligen försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer, socialattachéer, Sveriges representant vid skandinaviska luftfartssekretariatet i Montreal, lantbruksrepresentanter, statens fiskexportrepresentant, handelssekreterare samt den tjänsteman med handelssekreteraruppgifter, som är stationerad vid generalkonsulatet i Berlin. Även de föreslagna grunderna för medgivande av bidrag till hemresa för semester bör enligt nämnden tillämpas på försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer. Däremot kan frågan om motsvarande tillämpning av dessa grunder på övriga nyss nämnda specialattachéer m. fl. enligt nämnden ej avgöras utan en närmare undersökning. En sådan faller utanför nämndens uppdrag.

Yttranden

I utlåtande över lönenämndens promemoria om avlönningssystemet finner *riksrevisionsverket* det angeläget understryka, att den här ifrågavarande löneöversynen berör personalkategorier, vilka i flera hänseenden beträffande tjänsteförhållandena — bl. a. stationering under förhållandevis långa perioder på olika orter i utlandet — intar en särställning inom statsförvaltningen. Detta har även kommit till uttryck i utformningen av de f. n. gällande reglerna för dessa tjänstemäns avlöningsförhållanden. I sina huvuddrag överensstämmer de framlagda principförslagen med dessa regler.

Enligt riksrevisionsverkets mening torde det erbjuda betydande svårigheter att konstruera andra avlöningsnormer för de av utredningen omfattade tjänstemännen, t. ex. en särskild löneplan, helt obunden av hemmalönerna. Mot bakgrunden härav och under förutsättning att utlandslönerna även i fortsättningen blir föremål för kontinuerlig uppmärksamhet från löneprövande organs sida, anser sig ämbetsverket kunna godta nämndens förslag i fråga om systemet för avvägningen av de materiella löneförmåner.

Statstjänstemännens huvudorganisationer har vid överläggningar med företrädare för lönenämnden förklarat sig biträda lönenämndens förslag.

Utlandstjänstemännens representationskostnader

Såsom framhållits i det föregående har lönenämnden undersökt möjligheterna att efter utbrytning av vissa element ur lönerna uppnå en tillfredsställande löneavvägning. Ett av nämndens förslag till sådan utbrytning avser lönemedel för representation.

Lönenämnden

Nämnden framhåller inledningsvis, att det självklart är av vikt att vårt lands representanter utomlands — varmed här förstås diplomatisk och konsulär personal samt pressattachéer — skaffar sig de personliga kontakter, som främjar fullgörandet av arbetsuppgifterna eller eljest bedömes vara av värde för svenska intressen. Representation, utövad av utlandsrepresentanterna i detta syfte, får därför betraktas såsom nödvändig. Sedan gammalt har detta gällt sändebuden. Genom att staten tillhandahåller fria bostäder jämte av statsverket bekostad möblering och andra inventarier för representationsändamål får sändebuden anses ha ej blott möjlighet utan även skyldighet att representera. Den särskilt efter andra världskriget inom allt fler områden och på alla plan ständigt ökande mellanfolkliga samlevnaden har medfört, att kretsen av utlandstjänstemän, som för arbetsuppgifternas behöriga fullgörande måste utöva representation, numera avsevärt vidgats. Det är en given förutsättning att representation skall utövas under iakttagande av det tjänsteansvar, som åvilar varje utlandstjänsteman.

Enär representation således är en av tjänsten betingad verksamhet, måste enligt lönenämndens mening bidrag till kostnaderna härför lämnas. Att så sker står i överensstämmelse med principerna om rekrytering till utrikesförvaltningen på grund av individuella meriter utan hänsyn till privatekonomiska förhållanden. Bidragsmedel till representation bör avvägas, med hänsyn till befattningen oavsett innehavaren. Representation bör enligt nämnden såvitt möjligt utövas i hemmet, vilket även torde bidra till att nedbringa kostnaderna.

Såsom förut antytts inräknas vid nuvarande lönesystem för representation avsedda medel direkt i den av vederbörande tjänsteman disponerade lönesumman utan någon ändamålsbestämning. Tjänstemannen känner följaktligen i regel ej till, hur stort representationsbidrag han disponerar eller med andra ord vilken representationsskyldighet han avses ha. I totallönerna för berörda utlandstjänstemän ingående medel, avsedda för representation, torde för budgetåret 1961/62 kunna uppskattas till storleksordningen 2,5 miljoner kr. Den övervägande delen härav belöper på chefer för beskickningar, permanenta delegationer (representationer) och konsulat. Då det enligt lönenämndens mening ej är tillfredsställande att på sätt nu sker medel för utgifter av omkostnadsnatur inräknas i lönen, bör representationsmedlen särskiljas och tjänstemännen meddelas inom vilken ekonomisk ram representationen bör utövas. Då det vidare är ett intresse att utvecklingen av representationskostnaderna i stort närmare kan följas, bör enligt lönenämnden medel för representation utgå i form av särskilda bidrag redovisade från ett särskilt för ändamålet anvisat anslag. Motsvarande anordning förekommer i t. ex. Amerikas Förenta Stater, Canada, Norge såvitt gäller stationschefer samt Förbundsrepubliken Tyskland.

Till kostnader för normal representation, vilka beaktas vid avvägningen av representationsposten i lönen, hänföres f. n. i första hand utgifter för den gästfrihet, som tjänstemannen anses böra utöva, d. v. s. för livsmedel,

drycker och tobaksvaror, samt vissa andra kostnader, såsom för extra tjänarhjälp, tillfälliga dekorationer, dricks, gåvor och välgörenhet. De s. k. indirekta kostnaderna till följd av representation, t. ex. för fasta tjänare, kläder, resor på tjänstgöringsorten m. m., beaktas däremot vid prövningen av ifrågavarande poster i tjänstemannens budget. Beträffande bostadskostnaderna har riksdagen tidigare fattat beslut om särskild reglering. Lönenämnden anser, att nu angivna grunder för avgränsningen av representationskostnaderna bör tillämpas även i fortsättningen. En fullständig uppräkningslista av de utgifter, som avses skola bestridas med representationsbidrag, kan enligt lönenämnden ej gärna ifrågakomma med hänsyn till de skiftande förhållanden, varunder utlandsrepresentanterna arbetar. Utöver vad i det föregående nämnts kan därför till kostnader för normal representation hänförras ytterligare direkta, jämförliga utgifter. Frågan om kostnaderna för tillfällig representation behandlas i det följande.

En närmare precisering av *den personal, som bör erhålla representationsbidrag*, är enligt lönenämnden nödvändig. Ännu vid tidpunkten för 1939 års lönerreglering ansågs de representativa uppgifterna för andra tjänstemän än sändebud träda i bakgrunden. Utvecklingen efter andra världskriget har emellertid lett till att avsevärt flera utlandstjänstemän än tidigare för arbetsuppgifternas behöriga fullgörande numera måste utöva representation. Orsakerna härtil är enligt lönenämnden att söka bl. a. i den betydande ansvällningen av utrikesrepresentationens arbetsuppgifter, t. ex. på handels, upplysningsverksamhetens, presstjänstens och den konsulära verksamhetens områden, ökningen av antalet främmande representationer på stationeringsorterna utomlands samt ej minst det vidgade samarbetet på det internationella planet. Den inträdda förändringen, som bör ses mot bakgrunden av att Sveriges utlandsrepresentationer ofta har förhållandevis fåtalig personal, gör det nödvändigt att även underordnade tjänstemän tillerkännes representationsbidrag.

Efter överbäggande av olika på frågan inverkan omständigheter och med beaktande av vad som på detta område tillämpas inom vissa andra länders lönesystem, t. ex. i Canada, Danmark, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike, har lönenämnden föreslagit följande. Representationsbidrag bör normalt utgå till chef för beskickning, permanent delegation (representation) och konsulat samt t. f. chargé d'affaires på ort, där ordinarie beskickningschef inte är stadigvarande placerad (stationschefer), permanent närmaste man till stationschef, pressattaché, vidare till tjänsteman med speciella uppgifter (t. ex. inom handels, upplysningsverksamhetens eller presstjänstens områden, föreståndare för sjöfartskansli, kanslist med företrädesvis kommersiella uppgifter eller som är ende lönade tjänsteman vid olönat konsulat) samt annan diplomatisk eller konsulär tjänsteman utanför kanslistkarriären.

Vid avvägningen av *representationsbidragens storlek* måste enligt lönenämnden hänsyn tagas till vad som i representationshänseende är brukligt

på de olika tjänstgöringsorterna, tjänstemannens grad och ställning i den lokala organisationen, verksamhetens intensitet och inriktning vid respektive utlandsmyndighet m. m. Givetvis måste även de skatte- och tullåttänder beaktas, som följer med utlandstjänstgöringen. Lönenämnden anser närmast, att anledning ej föreligger att differentiera representationsbidragen med hänsyn till civilstånd.

Det möter enligt lönenämnden inte obetydliga svårigheter att förena önskemålet om ett fastare lönesystem än f. n. med ofrånkomliga hänsyn till de synnerligen skiftande förhållandena på stationeringsorterna. Efter övervägande av olika sätt att fastställa representationsbidragens storlek förordar lönenämnden att representationsbidragen till stationschefer, tjänstemän i rådsgraden samt pressattachéer prövas särskilt. Motsvarande prövning sker, där tjänsteman har ställning såsom permanent andre man till stationschef eller har särskilda uppgifter, t. ex. inom handelns område. I övrigt bör på stationeringsorten fastställas ett bidrag för yngre förste sekreterare/förste vicekonsuler (= riktnivå), till vilka bör hänföras tjänstemän under förslagsvis de tre första åren av den tid, varunder vederbörande tillhör förste sekreterargraden. Bidrag till äldre förste sekreterare och till sekreterare bör efter schablonmässiga grunder anpassas till detta. Till attachéer bör — bl. a. från utbildningssynpunkt — generellt utgå ett mindre bidrag med möjlighet för Kungl. Maj:t att efter förslag av lönenämnden förhöja bidraget, därest arbetsuppgifternas inriktning eller andra särskilda skäl motiverar detta. Frågan om representationsbidrag till kanslistpersonal bör prövas från fall till fall.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa representationsbidragen efter förslag av utrikesförvaltningens lönenämnd. Bidragen bör fastställas för längre tidsperiod — tre till fem år — dock med möjlighet till omprövning, då särskilda skäl därtill föranleder. Härmed har lönenämnden ej tagit slutlig ställning till frågan om bidragens eventuella värdebeständighet med hänsyn till pris- och kursutvecklingen. I frågor om fastställande av representationsbidrag skall stationschef avge utlåtande såvitt gäller underställd personal.

Enligt lönenämndens mening bör någon redovisningsskyldighet för representationsbidrag ej åläggas utlandstjänstemännen. Däremot anser lönenämnden, att det för att möjliggöra bättre överblick över representationskostnadernas utveckling i stort samt ett tillförlitligare underlag än nu för avvägning av representationsbidragen i de enskilda fallen skulle vara till fördel från både statens och tjänstemännens synpunkt, att varje tjänsteman, som uppbär representationsbidrag, fortlöpande för eller låter föra sådana anteckningar, att begränsade uppgifter om representationens huvudsakliga syfte och inriktning, art och omfattning på framställning kan tillhandahållas nämnden. Lönenämnden föreslår, att utlandstjänstemännen åläggas skyldighet att föra här avsedda anteckningar samt att det bör ankomma på stationschef att övervaka efterlevnaden härav. För att för tjänstemännen underlätta anteckningarnas förande bör utrikesdepartementet

tillhandahålla blankettformulär, vartill förslag framlagts av nämnden. Det bör, där ej tjänstemannen använder uppgifterna som stöd för omprövning av representationsbidrag, ankomma på lönenämnden att bedöma, i vad mån uppgifterna eller sammandrag av dem skall insändas till nämnden. Lönenämnden har förutsatt, att avvägningen av representationsbidragen liksom löneförmånerna i övrigt i framtiden kommer att ske under medverkan av inspektör.

Representationsbidrag bör under i övrigt stadgade förutsättningar utgå enligt samma bestämmelser som jämlikt Saar f. n. gäller för ortstillägg, d. v. s. från och med den dag tjänstemannen på grund av honom meddelat förordnande börjar utöva den befattning, varmed förmånen är förenad, till och med den dag han, i anslutning till förordnandets upphörande, upphör att utöva befattningen. Lönenämnden anser, att ett lönesystem med separata representationsbidrag bör kombineras med så långt möjligt generella bestämmelser om dels avdrag vid frånvaro från verksamhetsområdet, dels särskilt representationsbidrag vid vikariat såsom stationschef. I fall, som ej lämpar sig för generell reglering, bör det liksom f. n. ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut. Lönenämnden avser att sedermera överväga denna fråga.

Vad angår *kostnader för tillfällig representation*, d. v. s. oförutsedd representation av sådan omfattning att kostnaderna måste anses väsentligen rubba de beräkningar, på vilka tjänstemannens löneförmåner är grundade, gäller f. n. att vissa dylika kostnader, t. ex. vid besök av medlemmar av kungahuset eller andra personer i framskjuten ställning, vissa örlogs- och andra militära besök etc. bestrides i särskild ordning. Fråga om bidrag åt utlandstjänstemän för tillfällig representation prövas från fall till fall av Kungl. Maj:t. Till grund för beslut om tillfälligt representationsbidrag ligger såvitt möjligt verifikationer å merkostnaderna. Lönenämnden anser, att särskilda medel till de utomlands stationerade tjänstemännen för tillfälliga representationskostnader kan erfordras även efter ett genomförande av nämndens förslag. I princip bör dock samma restriktivitet som hittills iakttas vid beviljande av bidrag till tillfälliga representationskostnader. Detta gäller särskilt stationscheferna, vilkas ordinarie representationsbidrag i stället bör avvägas så, att de inom rimliga gränser skall kunna täcka även oförutsedda sådana kostnader.

Omkring 20 beskickningschefer är f. n. *ackrediterade i mer än ett land*. Några sändebud fungerar på sina stationeringsorter som därvarande diplomatiska kårs *doyen*. För härav föranledda merkostnader bör enligt nämnden särskilda representationsbidrag utgå.

Lönenämnden föreslår, att samtliga här avsedda kostnader för representation bör utgå från ett särskilt obetecknat anslag för representation under tredje huvudtiteln. Nämnden förutsätter, att vid ett genomförande av det framlagda principförslaget — vilket bör kunna ske i huvudsak inom en

kostnadsram motsvarande vad som nu kan beräknas vara avsett för representationsändamål — utgående prisutjämningsstillägg samt enligt Saar utgående förmåner skall anpassas med hänsyn till de nya representationsbidragen. Enligt lönenämndens mening bör en reglering av representationskostnaderna enligt förestående förslag ske efter genomgång av budgeter i anslutning till nästa etapp av löneöversynen.

Det nya systemet bör enligt nämnden kunna tillämpas jämväl på utomlands stationerade försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer, socialattachéer, lantbruksrepresentanter, statens fiskeexportrepresentant och handelssekreterare.

Yttranden — Lönenämndens kommentar

Över lönenämndens förslag har, efter underhandsremiss från nämnden, yttranden avgivits av ett fyrtiotal beskickningar, fyra delegationer, sju generalkonsulat och ett konsulat. Vidare har statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle att ta del av förslagen. Slutligen har infordrat utlåtande avgivits av riksrevisionsverket. Remissmyndigheterna och personalorganisationerna har i allt väsentligt uttalat sig positivt beträffande lönenämndens förslag.

I anslutning till lönenämndens allmänna synpunkter på representationen inom utrikesförvaltningen framhåller *sändebudet i Washington*, att såväl nämndens inledande allmänna synpunkter som det utarbetade förslaget till lösning präglas av realism och förståelse för utrikestjänstens krav samt anser det tillfredsställande att man sökt åstadkomma den önskade regleringen av representationskostnaderna utan att den medför ett administrativt invecklat och tyngande tillämpningsförfarande. *Sändebuden i Bern* och *Prag* anser dock, att anvisningar bör lämnas om bl. a. representationens lämpliga omfattning i det ena eller det andra landet, de tillfällen då officiell representation från utlandsmyndighets sida bör förekomma samt hur långt man bör sträcka sig i fråga om inbjudningar till svensk koloni, tjänstemän m. fl.

Lönenämnden erinrar — med anledning av önskemålen om närmare anvisningar beträffande representationens utövande — om att den förutsatt, att avvägningen av representationsbidragen liksom förmåner i övrigt i framtiden kommer att ske under medverkan av inspektör.

Riksrevisionsverket biträder lönenämndens mening att medel för utgifter av omkostnadsnatur ej bör inräknas i utlandstjänstemannens lön och att han meddelas inom vilken ekonomisk ram representationen bör utövas. Tillika tillstyrker ämbetsverket förslaget att medel för representation skall utgå i form av bidrag från särskilt, för ändamålet anvisat anslag.

Delegationschefen i New York, t. f. chargé d'affaires i Bonn och *generalkonsuln i San Francisco* föreslår till övervägande, att kostnaderna för nationaldagsmottagningar ersättes separat, lämpligen enligt kostnadsräk-

ning. Utgifterna härför är höga men lätta att identifiera. Någon allmängiltig praxis beträffande sådana mottagningars anordnande torde emellertid ej finnas, och på vissa håll eftersträvas att ej göra dessa årligen återkommande, enär genom tillkomsten av nya länder antalet dylika mottagningar på många platser vuxit så att deltagandet tar för mycket tid från andra arbetsuppgifter.

Lönenämnden erinrar om att representationsbidragen enligt förslaget bör prövas efter en konkret värdering av samtliga på frågan inverkan omständigheter. Praxis på orten i fråga om nationaldagsfirande bör följaktligen beaktas vid avvägningen av representationsbidragen.

Till kostnader för normal representation bör enligt flera remissmyndigheters och personalorganisationernas mening även hänföras avgifter för medlemskap i en eller flera klubbar på ort, där honorärt medlemskap ej kan erhållas och där diplomatisk eller konsulär tjänsteman ej gärna bör stå utanför. *T. f. chargé d'affaires i Bonn, sändebudet i Rabat och delegationschefen i Genève (EFTA)* erinrar om att annan tjänsteman än stationschef för fullgörande av sin representationsskyldighet genomgående får på egen bekostnad anskaffa matsals- och vissa andra möbler med tanke på ett rimligt antal gäster, glas, porslin och matsilver, duktyg o. s. v. Hänsyn till dessa kostnader jämte underhåll anses böra tagas vid prövningen av budget- och bidragsfrågor.

Lönenämnden framhåller med anledning av uttalandena rörande klubbavgifter, att dylika avgifter enligt nämndens förslag ej är att hänföra till utgifter jämförliga med direkta kostnader för normal representation. Frågan om sådana avgifter torde få beaktas i samband med fastställande av lönen. I anslutning till uttalandena om kostnaderna för anskaffning av möbler och vissa andra inventarier för representationsändamål åt annan tjänsteman än stationschef erinrar lönenämnden om att Kungl. Maj:t den 13 april 1962 uppdragit åt särskild utredningsman att utreda frågan om möblering m. m. av bostäder för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl.

Förslaget att inte differentiera representationsbidragen med hänsyn till civilstånd tillstyrkes av *sändebuden i Athen, Bern, Köpenhamn och Rio de Janeiro* samt *delegationschefen i New York*, medan avvikande mening eller tveksamhet anmäles av övriga remissmyndigheter, som uttalat sig i frågan. Några i sistnämnda grupp av remissmyndigheter avser med sitt ställningstagande de s. k. indirekta representationskostnaderna, t. ex. den gifte tjänstemannens merkostnader för hustruns kläder och resor, vilka kostnader enligt nämndens förslag skall beaktas under respektive post i budgeten. Även om spörsmålet i enlighet med lönenämndens förslag begränsas till de direkta representationskostnaderna, avsedda att täckas med de föreslagna bidragen, förordar vissa myndigheter, bl. a. *sändebuden i Djakarta, Teheran och Warszawa, delegationschefen i Genève (FN)* samt *generalkonsuln i San Francisco*, att bidragen differentieras, enär dels hustruns roll i representationen, t. ex. medlemskap i klub-

bar, föreningar och välgörenhetskommittéer, egen representation samt familjens vidare umgängeskrets och därmed vidgade representationsplikter, medför ofrånkomliga merkostnader, dels hustruns arbetsinsats i annat fall inte skulle bli kompenserad.

Lönenämnden framhåller i anslutning härtill, att det torde framgå redan av vad lönenämnden anfört i sin promemoria, att de s. k. indirekta kostnaderna till följd av representation, t. ex. för fasta tjänare, kläder, resor m. m., avses skola beaktas vid prövningen av ifrågavarande poster i tjänstemannens budget. Vad åter angår de direkta kostnaderna för representation har lönenämnden i avvaktan på närmare erfarenheter inte ansett skäl föreligga att frångå sitt förslag, vilket innebär, att representationsbidragen avväges med hänsyn till gift befattningshavares behov och att samma representationsbidrag tillämpas för gift och ogift.

Avvikande mening beträffande förslaget att tjänstemännen åläggas skyldighet att föra anteckningar över utövad representation anmäles av sändebuden i *New Delhi* och *Peking* samt *delegationschefen i Paris*, som bl. a. av administrativa skäl förordar, att anteckningarna ej göres obligatoriska.

Under remissbehandlingen har *sändebudet i New Delhi* framhållit, att representationsberedskapen i vissa länder, t. ex. Kina och Indien, på grund av den osäkra tillgången på vissa förnödenheter, långa transporttider m. m. nödvändiggör en relativt omfattande, ekonomiskt betungande lagerhållning. I skrivelse till lönenämnden den 7 maj 1962 har vidare *sändebudet i Addis Abeba* fäst uppmärksamheten på det faktum, att ett sändebud, ackrediterat i flera länder, åsamkas likviditetssvårigheter för den erforderliga initialrepresentationen i de sekundära ackrediteringsländerna och ifrågasatt möjlighet för sådant sändebud att vid behov erhålla förskott för ett års representationsutgifter i land, där han ej är bosatt. Lönenämnden anser, att dessa och liknande spörsmål får upptas till prövning i samband med den tekniska regleringen av representationsbidragen och lönesystemet i övrigt.

Regleringen av vissa kostnader för bilresor m. m.

Ersättning till de tjänstemän vid utrikesförvaltningen, som har sin tjänstgöring förlagd utom riket, för kostnader för bilresor m. m. utgår i skilda former. Sammanfattningsvis kan ersättning för utlandstjänstemans bilkostnader utgå

a) såvitt gäller chefer för beskickningar, delegationer och lönade generalkonsulat i form av bidrag för inköp av bil samt ersättning för hållande av bil enligt Saar, varvid statsverket bestrider bl. a. kostnaden för garage, därest sådant ej kostnadsfritt tillhandahålles tjänstemannen,

b) vid resa i tjänsten i form av kilometerersättning enligt utlandsresereglementet (Urr) eller — vid förrättning inom stationeringsorten — enligt särskilda föreskrifter och anvisningar för beskickningar och konsulat (SBK),

i sistnämnda fall dock ej till nyss nämnda chefer, vidare enligt kungörelsen 1957: 695 angående expeditiönsavgifter vid beskickningar och konsulat eller eljest från enskild person, som ansetts böra debiteras resekostnaden, samt

c) i form av lön.

Lönenämnden har i en promemoria tagit upp följande frågor till särskild behandling, nämligen om anskaffning av tjänstebilar (personbilar) till utlandsmyndigheterna, om anställande på statsverkets bekostnad av viss chaufförspersonal vid dessa, om utlandstjänstemans ersättning för s. k. åkning i tjänsten inom stationeringsorten, om regleringen av utlandstjänstemännens garagekostnader samt — efter särskilt uppdrag — om försvarsattachéernas ersättning för bilresor. Förslagen anmäles i det följande.

Anskaffning av tjänstebilar till utlandsmyndigheter

Lönenämnden

Enligt 33 § B 2 a) Saar utgår såsom nyss nämnts till vissa chefstjänstemän inom utrikesförvaltningen vid sidan av de ordinära avlöningsförmånerna bidrag för inköp av bil och ersättning för hållande av bil (i det följande sammanfattningsvis benämnda bilförmåner enligt Saar).

Bidrag för inköp av bil utgår med 10 000 kr., då tjänsteman vid utrikesförvaltningen för första gången förordnas att med ställning som sändebud eller generalkonsul tjänstgöra såsom chef för beskickning (permanent delegation) respektive generalkonsulat. *Ersättning för hållande av bil* utgår om tjänsteman innehar förordnande som nyss sagts och för tjänsteutövningen använder sådant fordon. Ersättningen motsvarar för år summan av dels det för diplomatisk personal på stationeringsorten gällande priset för 2 000 liter bensin, dels kostnaden för försäkring av tjänstemannen tillhörig bil, omfattande såväl ansvarighetsförsäkring som försäkring för skada på bilen, dels kostnaden för hyra av garage, därest sådant ej kostnadsfritt tillhandahålles tjänstemannen, dels ock 500 kr.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 27 november 1953 (nr 667, ändr. 1960: 390) om ersättning för flyttningskostnad vid flyttning utom riket (utlandsflyttningsskadeersättningen) äger den som förordnats att med ställning som sändebud eller generalkonsul tjänstgöra såsom chef för beskickning (delegation) respektive generalkonsulat åtnjuta *ersättning för transport av bil* vid flyttning till eller från ort utom riket.

Bestämmelserna om bidrag för inköp av bil och om ersättning för hållande av bil tillkom i samband med 1939 års lönereglering för diplomatiska och konsulära tjänstemän. Genomgående torde enligt lönenämnden med hjälp av dylikt bidrag förvärvas en bil, som anses lämplig bl. a. med hänsyn till stationschefens representativa ställning och funktioner. Utvecklingen under bestämmelsernas mer än 20-åriga giltighetstid har präglats av ett kraftigt stigande behov av transportmedel. Särskilt under efterkrigstiden har därför

i ökad utsträckning tjänstebilar, företrädesvis stationsvagnar, anskaffats till utlandsmyndigheterna. I ett mindre antal fall har personbilar inköpts. Totala antalet tjänstebilar är f. n. 63 fördelade på 54 utlandsmyndigheter.

Vissa nackdelar är enligt lönenämnden förenade med nuvarande Saar-system. För det första medför detta ofta, då utlandsmyndighetens representationsvagn är privatägd, att en jämväl i representativa sammanhang lämplig bil ej står till förfogande för vikarie under stationschefens semester eller tjänstledighet. Detta förhållande vållar erfarenhetsmässigt praktiska problem med hänsyn bl. a. till längden av stationschefernas årssemester (60 dagar med rätt i vissa fall till kumulering för flera år). Även då stationschefen är i tjänst kan för övrigt annan befattningshavare, t. ex. specialattaché, stundom ha behov av en mera representativ bil, beroende på tjänsteåtgärdens art, förhållandena i verksamhetslandet m. m. För det andra når vid stationschefens förflyttning hans bil stundom ej den nya stationeringsorten förrän en à två månader efter tjänstetillträdet. Just under denna tid har han emellertid ett påtagligt behov av transportmedel för uppvaktningar i ministerier, besök hos främmande makters representanter etc. Transportproblemet måste då lösas genom t. ex. förhyrning av bil och ev. chaufför eller på annat sätt, vilket medför merkostnader. Även flyttningen av bilen drar ej obetydliga kostnader. Under de tre budgetåren 1958/59—1960/61 utbetalades i runt tal 2 300 kr. per bil i ersättning för transport.

Lönenämnden anser, att tiden nu är inne för ett återupptagande av 1938 års utlandslönesakkunnigas tanke på anskaffning på statsverkets bekostnad av tjänstebilar (representationsbilar) till utlandsmyndigheterna. Efter övergång till en sådan anordning bör stationschefernas lönebehov i det hänseende, varom nu är fråga, prövas efter samma grunder som gäller för övriga utlandstjänstemän.

Efter övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter föreslår lönenämnden, att bestämmelserna i 33 § B 2 a) Saar om bidrag till inköp av bil och om ersättning för hållande av bil ävensom i 4 § 3 mom. utlandsflyttningskungörelsen om ersättning för transport av bil upphäves. I stället bör statsverket överta ansvaret för inköp, underhåll och drift av en tjänstebil (representationsbil), avsedd att företrädesvis nyttjas av stationschefen, till varje lönad utlandsmyndighet, där stationschefen enligt nuvarande bestämmelser skulle äga rätt till bilförmåner eller där behov av sådan bil eljest prövas föreligga.

Med hänsyn till den representativa ställning som chef för utlandsmyndighet intar i verksamhetslandet bör den här avsedda tjänstebilen enligt nämnden få begagnas av honom i friare former än som är vanligt i fråga om tjänstebilar. Bilen bör sålunda fritt få disponeras av stationschefen för hans och hans hustrus resor i tjänsten. I likhet med vad fallet är inom vissa andra länders utrikesförvaltningar bör därvid stationschefens egna resor inom stationeringsorten presumeras vara betingade av tjänsteskal. Med anledning av vad som framkommit under remissbehandlingen föreslår nämnden, att motsvarande skall gälla även stationschefens resor utom sta-

tioneringsorten, där resan ej är av uppenbart privat natur. Att ange var den fria dispositionsrätten upphör skulle i och för sig vara önskvärt bl. a. med hänsyn till de rättsliga och ekonomiska konsekvenserna i händelse av person- eller sakskada i följd av trafik med bilen, men möter stora svårigheter. Med hänsyn till syftet med reformen är det dock enligt nämnden självklart, att stationschefen ej bör äga disponera bilen under semester eller tjänstledighet. Då stationschefs liksom övriga tjänstemäns kostnader för i särskild ordning ej ersätta resor, inklusive kostnader för egen bil, avses skola beaktas vid löneavvägningen, bör till privatresor hänföras — förutom semesterresor för vilka kostnaderna beaktas vid prövningen av semesterposten i budgeten — exempelvis färd med barn till och från skola, veckosluts- eller rekreationsresa samt resa företagen utan anknytning till tjänsten av någon stationschefens familjemedlem. Efter stationschefens bestämmande bör tjänstebilen få användas även av utlandsmyndighetens övriga befattningshavare, specialattachéer inbegripna, för åkning i tjänsten. I stationschefens frånvaro bör bestämmanderätten utövas av dennes närmaste man.

Vid valet av biltyp för ifrågavarande ändamål torde enligt nämnden särskilt böra beaktas behovet av tillfredsställande service- och reparationsmöjligheter. Utlandsmyndigheterna kommer nämligen i åtnjutande av s. k. diplomatrabatt vid inköp av bil för utländskt bruk. I regel — dock ej i t. ex. vissa östeuropeiska länder — erhåller diplomatisk och konsulär representation även skatte- och/eller tullåttnader på drivmedel, varför kostnaderna härför oftast är låga. Däremot åtnjutes inga speciella ekonomiska förmåner vid service och reparation, varför bristande anpassning till service- och reparationsmöjligheterna vid valet av biltyp kan medföra fördyringar.

Anskaffningskostnaden för en bil av här avsedd typ kan med hänsyn till förmånen av diplomatrabatt enligt genom lönenämndens försorg inhämtade uppgifter uppskattas till 15 000—20 000 kr. fritt stationeringsorten inklusive ev. specialutrustning. Härtill kommer underhålls- och driftskostnader. Å andra sidan uppkommer besparingar genom borttagande av bilförmånerna enligt Saar och utlandsflyttningsskuggörelsen samt genom att bil kommer att stå till nytillträdande stationschefs omedelbara förfogande. Kostnadsutfallet för utrikesrepresentationens nuvarande tjänstebilar får enligt lönenämnden betraktas som förhållandevis gynnsamt. Orsaken härtill är bl. a. de förmånliga andrahandsvärden, som ofta kunnat utvinnas vid försäljning. Motsvarande förhållande bidrar givetvis till att reducera totalkostnaderna för de nu föreslagna tjänstebilarna.

Den föreslagna anskaffningen av tjänstebilar bör enligt nämnden lämpligen genomföras successivt — förslagsvis under en fyrsårsperiod med början den 1 juli 1963 — och anpassas till uppkommande stationschefsbyten, behovet av tjänstebil av här avsedd typ vid utlandsmyndighet samt den tid, varunder tjänsteman åtnjuter bilförmåner enligt Saar. I sistnämnda hänseende bör i princip gälla, att tjänstebil ej ställes till myndighets förfogande förrän tre år förflutit efter den tidpunkt, då stationschefen uppbar

bidrag för inköp av bil. Övergångsvis bör bestämmelserna i Saar om ersättning för hållande av bil tillämpas på tjänsteman, som den 30 juni 1963 uppbär sådan ersättning, intill dess här avsedd tjänstebil tilldelats den myndighet, vid vilken han tjänstgör.

Yttranden — Lönenämndens kommentar

Förslaget att statsverket skall överta ansvaret för inköp, underhåll och drift av tjänstebil (representationsbil) har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det allt övervägande antalet remissmyndigheter, bl. a. *riksrevisionsverket*, samt av personalorganisationerna. Flera myndigheter understryker fördelen med att en personbil kommer att stå till nytillträdande eller vikarierande chefs omedelbara disposition. *Sändebudet i London* erinrar om att de flesta stater numera tillämpar systemet med statsägda representationsbilar för beskickningschefer. *Sändebudet i Warszawa* betecknar det nuvarande systemet för ersättning för bilkostnader, varom den svenska utrikesförvaltningen antas vara ensam i världen, såsom komplicerat och dessutom förenat med av lönenämnden påvisade olägenheter. Anordningen med statsägda tjänstebilar (representationsbilar) avstyrkes dock av *sändebuden i Beirut* och *Wien* samt *generalkonsulerna i Chicago* och *London*. *Sändebudet i Beirut* anser, att tjänstemännen skulle komma i sämre läge än f. n. till följd av det försämrade försäkringsskyddet vid vagnskada — för vilken staten står självrisk — och i vissa fall vid skada å tredje man. I det förra fallet torde nämligen statens regressrätt kvarstå och i det senare torde tjänstemannen, när personskadeförsäkringen ej är obligatorisk, själv kunna bli ansvarig.

Några remissmyndigheter, bl. a. *sändebudet i Prag*, *delegationscheferna i Genève* (EFTA respektive FN) samt *t.f. chargés d'affaires i Kairo* och *Karachi*, ifrågasätter, om ej nuvarande, till chefstjänstemän begränsade rätt till ersättning för transport av bil — i stället för att borttagas — bör utvidgas till att avse alla utlandstjänstemän, i vilkas löner ett bilkostnadselement ingår. *Personalorganisationerna* har ansett, att en sådan utvidgning bör komma till stånd. *Sändebudet i Lagos* framhåller, att ersättning för transport av bil övergångsvis bör kunna utgå till chefstjänsteman, som uppburit bidrag till inköp av bil, även efter den 30 juni 1963, därest flyttningen sker inom den av lönenämnden angivna tiden om tre år.

Lönenämnden erinrar — med anledning av vad sändebudet i Beirut anfört — om att skadeståndsskyldigheten för förare av staten tillhörigt motorfordon regleras i förordningen den 3 maj 1946 (nr 175) med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motordrivet fordon, som tillhör eller nyttjas av staten. Anmärkas må att utrikesdepartementet — jämlikt Kungl. Maj:ts cirkulär den 4 juni 1954 (nr 325) med föreskrifter rörande försäkring av staten tillhörig egendom, m. m. — där med hänsyn till statens intressen så finnes lämpligt äger teckna mot trafikförsäkring svarande ansvarighetsförsäkring å utrikesförvaltningen tillhöriga, utomlands brukade motorfordon.

Nämnden, som föreslagit att vissa chefstjänstemäns nuvarande rätt till ersättning för transport av bil skall borttagas, är ej beredd att — såsom sändebudet i Prag m. fl. föreslagit och personalorganisationerna yrkat — förorda att nämnda förmån bibehålles eller utsträcker till nya personalkategorier. Vid omstationering inom Europa torde den egna bilen ofta användas vid förflyttningen, där den ej säljes. Vid omstationering till ort utom Europa är transportkostnaderna, såsom nämnden visat i promemorian, så höga, att flyttning av bilen i regel framstår såsom en inte ekonomiskt försvarlig disposition. Övergångsvis bör dock enligt nämnden — såsom sändebudet i Lagos framhållit — ersättning för transport av bil även efter den 30 juni 1963 kunna medgivas, då särskilda skäl talar därför (t. ex. då chefstjänsteman inom den av lönenämnden föreslagna perioden av tre år från den dag bidrag för inköp av bil uppbars förflyttas till utlandsmyndighet, som ej tilldelats här avsedd tjänstebil).

Vad angår rätten att disponera de föreslagna tjänstebilarna understryker flera remissmyndigheter lönenämndens uttalande att bilarna med hänsyn till den representativa ställning som chef för utlandsmyndighet intar i verksamhetslandet bör få begagnas i friare former än som är vanligt i fråga om tjänstebilar. Vissa remissmyndigheter förordar dock en ännu friare dispositionsrätt än den av lönenämnden föreslagna. Enighet råder om att stationschef ej bör äga disponera bilen under semester eller tjänstledighet. Men bl. a. *sändebuden i Bangkok, Djakarta och Madrid* samt *generalkonsulerna i Antwerpen, Berlin och San Francisco* förordar en fri förfoganderätt av samma typ som med avseende på länsstyrelsens tjänstebil tillkommer landshövding vid hans och hans hustrus resor. Såsom motiv anföres främst svårigheten att med hänsyn till utrikestjänstens karaktär skilja mellan tjänst och privatliv. *Sändebudet i Washington* framhåller, att här avsedd tjänstebil i varje fall vid de större beskickningarna bör stå helt till sändebudets och hans hustrus förfogande såsom fallet är vid den amerikanska utrikesförvaltningen. Att bilen skulle utnyttjas även av övrig beskickningspersonal samt av gästande delegater kan enligt nämnda remissmyndighet inte anses innebära annat än en stark försämring av beskickningschefernas nuvarande förmåner.

Lönenämnden uttalar: Vad angår frågan om tjänstebilens utnyttjande för privat bruk är nämnden ej beredd att förorda en vidare dispositionsrätt än den som föreslagits. Därest chefen för utrikesdepartementet undantagsvis lämnar medgivande att använda staten tillhörigt motorfordon för färd eller transport utom tjänsten, bör sådant medgivande enligt lönenämndens mening i första hand avse annan tjänstebil än representationsbilen. Där hänsyn till stationschefens och hans familjs totala transportbehov motiverar endast en bil, bör chefen för utrikesdepartementet efter prövning äga medgiva, att tjänstebilen (representationsbilen) må begagnas även för privata resor mot att bilkostnadselementet utgår ur tjänstemannens lön.

Lönenämndens uttalande att tillgången på tillfredsställande service- och reparationsmöjligheter särskilt bör beaktas vid valet av biltyp under-

strykes av bl. a. *sändebudet i Moskva*. *Generalkonsuln i Berlin* förutsätter, att stationschefen lämnas tillfälle att framföra sina synpunkter på valet av biltyp, enär klimat eller andra lokala förhållanden kan tänkas föranleda behov av specialutrustning. *Sändebudet i Warszawa* framhåller, att hänsyn bör tagas till den typ av bilar som andra med Sverige jämställda länders representationer är försedda med på orten. Även *sändebudet i Madrid* förordar hänsyn till de diplomatiska vanorna på orten. *Sändebudet i Tokio* anser, att det bör övervägas, om ej svenska bilmärken överlag bör användas, givetvis med undantag för sådana avlägsna länder, där service av svenska bilar skulle ställa sig särskilt svår eller där luftkonditionerad representationsbil är nödvändig.

Statsanställning för viss chaufförspersonal

Lönenämnden

Personal med chaufförsgöromål vid utlandsmyndighet avlönas f. n. antingen med statsmedel (statsanställning) eller av utlandsmyndighets chef (privatanställning).

Den statsanställda chaufförspersonalen skall i regel omhänderha de tjänstebilar av stationsvagnstyp, som tilldelats vederbörande utlandsmyndighet. Mer än hälften av de f. n. 66 statsanställda chaufförerna har emellertid anställts för kombinerade chaufförs/vaktmästar- eller liknande göromål. Orsaken härtill är utlandsmyndigheternas skiftande personalorganisation, arbetsbörda och arbetsvillkor. I ett mindre antal fall har utlandsmyndighet även tilldelats personbil, varvid den statsanställda chaufförspersonalen omhänderhar denna. Vidare förekommer det att sådan personal vid myndighet, som ej tilldelats tjänstebil, helt eller delvis nyttjas för förande av stationschefens egen bil. Den privatanställda chaufförspersonalen omhänderhar naturligen företrädesvis stationschefs egen bil men har ej sällan även andra uppgifter, t. ex. att servera.

Enligt för lönenämnden tillgängliga uppgifter förekommer det slutligen såväl att lokalanställd personal med avlöning av statsmedel tas i anspråk av stationschef för andra än chaufförsgöromål, t. ex. såsom vaktmästare eller serveringshjälp i samband med stationschefens representationsutövning, som — ehuru mera sällan — att privatanställd personal får biträda med göromål för myndighetens räkning, t. ex. föra tjänstebil. Ett visst sambruk av främst statsanställd chaufförspersonal mellan staten (myndigheten) och stationschefen förekommer sålunda och torde även ha förutsatts. Fullständig boskillnad mellan den lokalanställda personalens arbetsuppgifter av tjänstekaraktär i mera begränsad mening och av annan karaktär torde för övrigt f. n. svårligen kunna upprätthållas överallt, om personalen skall kunna utnyttjas effektivt.

Då lönenämnden nu föreslår att tjänstebil, avsedd att företrädesvis nytt-

jas av stationschefen, skall anskaffas till utlandsmyndighet, bör enligt nämnden även chaufförsproblemet lösas på ett tillfredsställande sätt. Lönenämnden anser, att — i den mån så ej redan skett — *statsverket bör överta ansvaret för avlöning av chaufför, som företrädesvis skall omhänderha här avsedd tjänstebil*. Härigenom utbrytes även en till storleken variabel post ur de stationschefers löner, vilka f. n. ej har tillgång till statsanställd chaufför, vilket underlättar löneavvägningen. Den sålunda föreslagna chaufförspersonalen bör enligt nämnden stå till stationschefens förfogande och i första hand disponeras för att köra tjänstebilen. Om och i den mån statsanställd chaufför på viss ort av stationschef undantagsvis tas i anspråk för andra göromål än chaufförgöromål, t. ex. för servering, förutsättes att detta ej sker på bekostnad av andra befattningshavares legitima behov av förare av tjänstebil.

Principbeslut om statsverkets övertagande av ansvaret för avlöning till här avsedd chaufför bör enligt lönenämnden fattas med verkan från och med den 1 juli 1963. I och för sig talar vissa skäl för att omläggningen genomföres oberoende av den föreslagna tjänstebilsanskaffningen. Det torde emellertid vara lämpligt att fråga om anställande av chaufför med hänsyn till de skiftande förhållandena utomlands prövas från fall till fall. Reformen bör därför genomföras successivt, dock bör den enligt nämnden i princip vara helt genomförd med utgången av budgetåret 1966/67.

Yttranden

Förslaget att statsverket skall överta ansvaret för avlöning av chaufför, som företrädesvis skall omhänderha här avsedd tjänstebil, tillstyrkes eller lämnas utan erinran av samtliga remissmyndigheter, som uttalat sig i frågan, bl. a. *riksrevisionsverket*, samt av personalorganisationerna.

Utlandstjänstemännens garagekostnader

Lönenämnden

I sin den 15 september 1961 avgivna »Promemoria med förslag till reglering av bostadskostnaderna för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl.» (UD 1961: 3, stencilerad) berörde lönenämnden även utlandstjänstemännens garagekostnader. Nämnden uttalade därvid, att dessa i avbidan på nämndens prövning av frågan om täckande av kostnader för bil tills vidare — i den utsträckning så f. n. var fallet — borde räknas till ersättningsgilla bostadskostnader. Departementschefen hade ingen erinran mot lönenämndens förslag (III ht 1962 bil. 5). Riksdagen beslöt i enlighet med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan (SU 3, skr. 3).

Vissa skäl kan enligt den av lönenämnden företagna utredningen anföras för att vid övergång till genomsnittsberäkning av bilkostnadselementet i utlandstjänstemännens löner beakta garagekostnad i samband med prövningen av detta element. Å andra sidan talar bl. a. rent praktiska skäl för att inbegripa godkänd garagekostnad under ersättningsgill bostadskostnad. För det första åtföljer garage i många fall utlandstjänstemans bostad, och den på garaget belöpande andelen av bostadskostnaden låter sig ej beräkna utan skönsmässig uppskattning. För det andra kan garagekostnaderna stundom uppvisa betydande variationer på en och samma stationeringsort utomlands. Garagekostnaderna torde därför lämpa sig för direktreglering och prövning i den för bostadskostnader sedan den 1 juli 1962 stadgade ordningen.

På grund härav anser lönenämnden, att *garagekostnad i fall, då ett bilkostnadselement ingår i lönen, bör provas och ersättas i den för utlandstjänstemans bostadskostnad stadgade ordningen*, därest garage ej kostnadsfritt tillhandahålles tjänstemannen. Genom att byggnadsstyrelsens prövning av bostadskostnaderna skall ske i samråd med utrikesdepartementet, kan styrelsen få information huruvida ett bilkostnadselement beräknats i tjänstemannens lön.

En annan fråga är, huruvida kostnad för mer än ett garage bör beaktas respektive om mer än ett garage kostnadsfritt må upplåtas. Vid bifall till lönenämndens i det föregående redovisade förslag om anskaffande av tjänstebilar till utlandsmyndigheterna kommer i princip de f. n. privatägda chefsbilarna att motsvaras av statsägda personbilar, för vilka garage erfordras. Samtidigt avses bilkostnadselementet i berörda stationschefers löner skola bedömas efter samma grunder som för övriga utlandstjänstemän. Under sådana förhållanden bör enligt nämnden kostnaderna för mer än ett garage liksom kostnaderna för mer än en bil genomgående anses såsom tjänstemannens privatsak. Upplåtes mer än ett garage i statsägd eller statsförhyrd fastighet åt tjänsteman — något som ej bör ske med mindre statsverket utan merkostnad disponerar garage för sina tjänstebilar och ej heller till förfång för annan i fastigheten boende befattningshavare, i vars lön ett bilkostnadselement ingår — bör hyra således debiteras för överskjutande antal garage. Intill dess av lönenämnden föreslagen tjänstebil tilldelats utlandsmyndighet har nämnden intet att erinra mot att byggnadsstyrelsen såsom en övergångsanordning i förekommande fall kostnadsfritt upplåter två garage åt stationschef.

Den föreslagna ordningen för reglering av utlandstjänstemännens garagekostnader innebär principiellt ingen ändring i förhållande till nuvarande praxis. I de fall, då godtagbar garagekostnad f. n. inte regleras i den sedan den 1 juli 1962 för bostadskostnader stadgade ordningen, bör ändring ske enligt vad lönenämnden föreslagit. Med ingången av budgetåret 1963/64 bör enligt nämnden samtliga godtagbara garagekostnader regleras efter enhetliga grunder.

Enligt lönenämndens mening bör den föreslagna regleringen av ersättning för garagekostnader kunna tillämpas även på utomlands stationerade försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer, socialattachéer, lantbruksrepresentanter, statens fiskeexportrepresentant, handelssekreterare samt ev. den tjänsteman med handelssekreteraruppgifter, som är placerad vid generalkonsulatet i Berlin.

Yttranden — Lönenämndens kommentar

Förslaget att garagekostnad i fall, då ett bilkostnadselement ingår i lönen, skall provas och ersättas i den för utlandstjänstemans bostadskostnad stadgade ordningen tillstyrkes eller lämnas utan erinran av samtliga remissmyndigheter, som yttrat sig i frågan, ävensom av personalorganisationerna. *Byggnadsstyrelsen*, som förutsätter att styrelsen hålles fortlöpande under rättad om vilka tjänstemän som tillerkänts bilkostnadselement i lönen, framhåller att begreppet garage ej är entydigt runt om i världen. Vid prövningen av godtagbar kostnad för garageplats eller annan skyddad uppställningsplats för bil är det därför enligt nämnda remissmyndighet nödvändigt att skälig hänsyn toges till lokala förhållanden och praxis på stationeringsorten. Stationschefens utlåtande måste härvid liksom i frågan om bostadskostnader tjäna som underlag för byggnadsstyrelsens bedömning. *T. f. chargé d'affaires i Pretoria* samt *generalkonsuln i San Francisco* anser, att tjänsteman ej bör debiteras avgift för flera garage än han faktiskt använder, även om mer än ett garage, t. ex. i statsägd fastighet, skulle höra till viss lägenhet. I sådant fall bör det ändamål, för vilket överskjutande utrymme användes, vara tjänstemannens ensak. *Sändebudet i London* anser, att lönenämndens förslag bör förtydligas, så att det framgår, huruvida ersättning kan påräknas blott för faktisk garagekostnad. Vissa tjänstemän kan nämligen i princip nog skaffa sig ett garage och i föreskriven ordning erhålla ersättning för kostnaden men föredrar av praktiska skäl, t. ex. avståndet mellan bostaden och garaget, att parkera bilen i det fria i närheten av bostaden. Om i ett dylikt fall ersättning för beräknad garagekostnad ej kan påräknas, förefaller det nämnda remissmyndighet rimligt, att tjänstemannen vid fastställande av bilkostnadselementet i lönen gottskrives högre värdeminskningsavdrag för bilen än som skulle kunna medges, därest denna garagerats.

Lönenämnden framhåller — i anslutning till vad *chargé d'affaires i Pretoria* m. fl. anfört — att avgift endast skall uttas för utrymme, som faktiskt användes såsom garage. Liksom i fråga om bostadskostnadsersättning bör garageersättning grundas på faktiska kostnader. Lönenämnden är sålunda ej beredd att vid lönesättningen beakta ersättning för beräknad garagekostnad — såsom sändebudet i London förordat — i fall där tjänsteman med bilkostnadselement i lönen avstår från att anskaffa garage.

Ersättning för s. k. åkning i tjänsten**Lönenämnden**

Såsom i det föregående antytts äger statstjänsteman ej åtnjuta ersättning enligt Urr vid resa i tjänsten, som är föranledd av förrättning inom stationeringsorten. I stället äger chef för utlandsmyndighet enligt SBK disponera visst av utrikesdepartementet budgetårsvis fastställt belopp för bestridande av kostnader för s. k. åkning i tjänsten i sådant fall, då befintlig tjänstebil ej är tillgänglig eller tjänstebil saknas. De resor varom här är fråga kan exempelvis avse besök i tjänsten i ministerier eller hos myndigheter, organisationer eller enskilda personer på stationeringsorten.

Åkning i tjänsten, varom här är fråga, förekommer i större eller mindre utsträckning bland praktiskt taget alla vid utlandsmyndighet företrädde personalkategorier. De anslag för s. k. åkning i tjänsten som ställes till utlandsmyndigheters förfogande är i många fall obetydliga. Vid omkring 20 myndigheter överstiger åkningsanslaget sålunda ej 500 kr. för budgetåret 1962/63. Lönenämnden anser, att det administrativa arbete, som är förenat med fördelningen av dylika belopp på flera befattningshavare, knappast står i rimlig proportion till beloppens storlek.

Att helt avskaffa åkningsanslagen torde å andra sidan ej vara möjligt. Möjligheter måste sålunda föreligga att ersätta den lokalanställda personalens kostnader för resor inom stationeringsorten. Vidare innefattar den administrativa, d. v. s. biträdes- och expeditionspersonalens behovsprövade löner i regel ej någon särskild post i budgeten, motsvarande den diplomatiska och konsulära personalens »Resor inom tjänstgöringsorten m. m.» Däremot föreligger inga hinder mot att vid prövningen av lönebehovet för sådan utsänd tjänsteman, i vars budget ingår ett bilkostnadselement, beakta de kostnader för sådana resor inom stationeringsorten, som motsvarar åkning i tjänsten. Ett dylikt förfarande kommer för övrigt att underlätas, om den i det föregående omnämnda övergången till genomsnittsberäkning av bilkostnadselementet i utlandslönerna genomföres. Lönenämnden anser därför, att *åkningsersättningen bör »inbakas» i utlandslönerna för samliga tjänstemän, för vilka ett bilkostnadselement ingår i lönen.* På budgetbilagan avseende transport bör vederbörande tjänsteman ange omfattningen av den åkning i tjänsten inom stationeringsorten, som normalt anses vara förenad med innehavet av berörd befattning. Stationschef bör vid budgetens insändande avge yttrande härom såvitt angår underställd personal.

Enligt lönenämndens mening bör det nya systemet för reglering av ersättning för s. k. åkning i tjänsten inom stationeringsorten kunna tillämpas jämväl på utomlands stationerade socialattachéer, lantbruksrepresentanter, statens fiskexportrepresentant, handelssekreterare samt ev. den tjänsteman med handelssekreteraruppgifter, som är placerad vid generalkonsulatet i Berlin. Vad angår försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer torde få hänvisas till den utredning, som redovisas i det följande.

Yttranden — Lönenämndens kommentar

Den föreslagna »inbakningen» av åkningersättningen i utlandslönerna för samtliga tjänstemän, för vilka ett bilkostnadselement ingår i lönen, har av *riksrevisionsverket* och flertalet *utlandsmyndigheter* tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Jämväl *personalorganisationerna* har biträtt förslaget.

Sändebudet i Bonn, generalkonsuln i London m. fl. anser emellertid lösningen vara av tvivelaktigt värde, främst emedan den normala åkningen i tjänsten vid en viss befattning är svår att förutse för en längre tidsperiod. *Sändebudet i Bonn* framhåller, att man vid ett ev. genomförande av förslaget bör åtminstone söka tillse, att den del av lönen som avser åkning i tjänsten klart åtskiljes från andra bilutgifter och att tjänstemannen beredes möjlighet att få detta löneelement snabbt justerat allt efter förändringar i kostnaderna. Liknande synpunkter framföres av *generalkonsuln i London*.

Lönenämnden uttalar — med anledning av vad sändebudet i Bonn anför — att den beräknade normala åkningen i tjänsten inom stationeringsorten avses skola redovisas separat på vederbörande budgetbilaga. *Lönenämnden* har redan i promemorian förutsatt, att medel för åkning i tjänsten även i fortsättningen kommer att stå till utrikesdepartementets förfogande. Dessa medel bör enligt nämnden undantagsvis kunna användas jämväl för att kompensera tjänsteman, vars åkning i tjänsten till följd av särskilda omständigheter under viss tidsperiod kommit att väsentligt överstiga den vid lönesättningen beräknade.

Försvarsattachéernas kostnader för bilresor

Lönenämnden

I sitt den 8 november 1960 avgivna betänkande med förslag angående försvarsattachéorganisationen (stencilerat) anförde *försvarsattachéutredningen* 1960 bl. a. följande:

För tjänstgöringen såsom försvarsattaché torde innehav av personbil numera vara ofrånkomligt. Utan eget fordon föreligger små möjligheter att kunna delta i visningar och övningar eller studera militärgeografiska förhållanden osv.

För närvarande utgår till försvarsattachéerna årligen 1 200 kronor utgörande ersättning för automobilresor företagna i eget fordon. Enligt vad utredningen inhämtat underskrider detta belopp de verkliga kostnaderna. De biträdande försvarsattachéerna erhåller icke motsvarande ersättning.

Utredningen föreslår att frågan om ersättning för automobilresor göres till föremål för undersökning så att skäliga belopp motsvarande verkliga behov kan utgå. Skulle det av ekonomiska skäl visa sig fördelaktigare att förse försvarsattachéerna med tjänstefordon finner utredningen sådan åtgärd lämplig.

I anslutning härtill framhöll chefen för försvarsdepartementet i prop. 1961:110 följande: »Av attachéutredningen föreslagen undersökning beträf-

fande utgående ersättningar för automobilresor bör ske i samband med pågående översyn av avlöningsförmånerna för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän m. fl.». Statsutskottet hemställde, att riksdagen måtte godkänna vad föredragande departementschefen föreslagit rörande försvarsattachéorganisationen (SU 104). Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (skr. 275).

Försvarsattachés och biträdande försvarsattachés kostnader för resor, inklusive kostnader för egen bil, prövas f. n. efter i allt väsentligt samma grunder, som gäller för utomlands stationerad diplomatisk personal. Endast vid s. k. åkning i tjänsten inom stationeringsorten är attachéerna i ersättningshänseende annorlunda ställda än nämnda personal. Intet s. k. åkningsanslag står nämligen till attachéernas förfogande. Förhållandet torde emellertid ha betydelse främst för biträdande försvarsattaché. Den ersättning för bilresor om 1 200 kr. för år, som utan redovisningsplikt enligt Saar utgår till försvarsattaché, torde nämligen få anses utgöra en motsvarighet till den s. k. åkningsersättning, som kan utgå till tjänsteman vid utrikesförvaltningen.

Lönenämnden anser i likhet med försvarsattachéutredningen 1960, att innehav av bil numera erfordras vid tjänstgöring såsom försvarsattaché eller biträdande försvarsattaché. I april 1962 innehade 18 av 19 attachéer egen bil. Någon anledning att i fråga om bilbehovet skilja mellan försvarsattaché och biträdande försvarsattaché föreligger enligt lönenämndens mening inte. Ej heller i fråga om sådana resor i tjänsten, som ej ersättes enligt Urr, d. v. s. resor inom stationeringsorten, motsvarande diplomaternas s. k. åkning i tjänsten, föreligger anledning att i ersättningshänseende principiellt behandla biträdande försvarsattaché annorlunda än försvarsattaché.

Nuvarande system med i kronor bestämd ersättning för bilresor är emellertid enligt lönenämnden knappast en lämplig form för reglering av kostnader för resor inom stationeringsorten. Metoden är visserligen administrativt enkel men medger ej någon anpassning av beloppet till omfattningen av attachés resor av här avsett slag, avstånden inom stationeringsorten, pris- och/eller kursförhållanden eller växlingar härutinnan på orten. Lönenämnden anser därför, att *försvarsattachépersonalens kostnader för resor inom stationeringsorten bör prövas i samma ordning som i det föregående föreslagits i fråga om den diplomatiska och konsulära personalen* samt att *bestämmelsen i 33 § B 2 a) Saar om ersättning till försvarsattaché för bilresor bör upphävas*. Liksom för den diplomatiska och konsulära personalen bör det i utlandslönen ingående resekostnadselementet avvägas med hänsyn till den åkning i tjänsten inom stationeringsorten, som normalt anses vara förenad med innehavet av berörd befattning. Även i övrigt bör vad lönenämnden föreslagit beträffande diplomaternas åkningskostnader äga motsvarande tillämpning när det gäller försvarsattachépersonal. Jämväl vid beräkningen av det i utlandslönerna ingående bilkostnadselementet bör enligt lönenämnden vad som kommer att gälla för den diplomatiska och konsulära personalen äga motsvarande tillämpning beträffande försvarsattachépersonalen.

Yttranden

Lönenämndens förslag beträffande regleringen av försvarsattachépersonalens kostnader för resor inom stationeringsorten har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de remissmyndigheter, som uttalat sig i frågan, bl. a. *chefen för försvarsstaben och försvarets civilförvaltning*. Även personalorganisationerna har biträtt förslagen.

Lönenämndens ställning, befogenheter och sammansättning

Lönenämnden

Utrikesförvaltningens lönenämnd utgör ett till utrikesministerns förfogande ställt utrednings- och beredningsorgan inom utrikesdepartementet med uppgift att biträda vid beredningen av de frågor rörande avlöningar till tjänstemän vid beskickningar och konsulat, som ministern hänskjuter till nämnden. Enligt gällande bemyndigande må nämnden bestå av högst nio sakkunniga, av vilka två kan vara tjänstemän vid beskickning eller lönat konsulat. Nämnden består f. n. av kabinettsskreteraren, ordförande, statssekreterarna i finans- och civildepartementen, chefen för utrikesdepartementets personalavdelning, en generalkonsul, ett f. d. sändebud, en ledamot av riksdagen samt en företrädare för näringslivet.

Enligt lönenämndens mening måste utlandslönerna även i fortsättningen genom ett särskilt organ vara föremål för fortlöpande uppmärksamhet. Flera skäl talar härför. Bortsett från de ständigt pågående pris- och kursändringarna utövar tjänstemännen inom utrikesrepresentationen sin verksamhet under förhållanden, som ofta väsentligt avviker från vad som är normalt inom riket. Frågan om storleken av de för tjänstemännen erforderliga löneförmånerna lämpar sig därför endast i begränsad omfattning för författningsreglering. Vidare skiftar verksamhetens omfattning och inriktning på stationeringsorterna utomlands från tid till annan. Erinras må jämväl att det i övriga nordiska länder finns organ med uppgifter i stort sett motsvarande lönenämndens.

Lönenämnden har förutsatt, att utlandstjänstemännens löneförmåner liksom f. n. skall fastställas av Kungl. Maj:t i den mån de ej till beloppet är bestämda i avlöningsreglemente eller lönestat. Med hänsyn härtill bör nämnden även framdeles ha ställning som rådgivande organ med uppgift att i första hand bereda ärenden angående avlöningsförmåner till utomlands stationerade tjänstemän. Såsom förutsattes vid lönenämndens tillkomst bör nämnden — liksom förhållandet varit vid genomförande av pågående löneöversyn — även företa utredningar samt framlägga härav föranledda förslag. Slutligen bör nämnden ha att efter remiss avgiva utlåtande i ärenden rörande avlöningsförmånerna till utomlands stationerade tjänstemän.

Lönenämndens uppgifter är f. n. formellt begränsade till i huvudsak de frågor rörande avlöningar till tjänstemän vid beskickningar och konsulat,

som utrikesministern hänskjuter till den. Utöver vad sålunda angivits biträder emellertid lönenämnden i praktiken vid löneavvägningen för försvarsattachépersonalen. En företrädare för försvarsstabens attachéavdelning har under senare år regelmässigt följt nämndens överläggningar. Enligt lönenämndens mening bör det övervägas, huruvida ej ärenden angående avlöningsförhållanden för utomlands stationerade försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer, socialattachéer, Sveriges representant vid skandinaviska luftfartssekreteriatet i Montreal, lantbruksrepresentanter, statens fiskexportrepresentant, handelssekreterare samt den tjänsteman med handelssekreteraruppgifter som är placerad vid generalkonsulatet i Berlin, bör prövas av utrikesförvaltningens lönenämnd. Däremot synes det mera tveksamt, huruvida utlandsprästernas avlöningsförhållanden är av den karaktär, att de kan inordnas under lönenämnden.

Vad angår lönenämndens sammansättning har nämnden ej funnit skäl att f. n. föreslå någon ändring.

Normalt sammanträder lönenämnden en gång i halvåret. Med hänsyn till nämndens sammansättning torde tätare sammanträden i regel ej kunna påräknas. Erfarenheterna — ej minst av den nu pågående löneöversynen — har emellertid givit vid handen, att vissa under lönenämnden hörande frågor lämpligen bör mellan nämndens sammanträden beredas inom mindre arbetsorgan, vari ingår företrädare för nämnden. Lönenämnden föreslår därför, att den befogenhet att anförtro beredningen av olika frågor åt av nämnden organiserade arbetsutskott, som tillagts nämnden genom direktiven för den pågående löneöversynen, får bibehållas även sedan löneöversynen avslutats.

Frågan huruvida personalorganisationerna bör vara representerade i lönenämnden har under utredningens gång varit föremål för överläggningar mellan företrädare för nämnden och vederbörande personalorganisationer. Organisationerna har därvid förklarat sig utgå ifrån att lönenämnden kommer att bibehållas med väsentligen nuvarande sammansättning, inberäknat minst en representant med aktuell erfarenhet av tjänstgöring vid utlandsmyndighet. Om så blir fallet, önskar organisationerna ej framställa några yrkanden i denna del i avvaktan på att erfarenhet vinnes av nämndens verksamhet inom ramen för det nya lönesystemet. Däremot har organisationerna anmält önskemål om att de på lämpligt sätt ges tillfälle att delta i beredningen av löneärendena genom att för denna beredning inrättas ett arbetsutskott, vari organisationerna är representerade. Lönenämnden förordar att personalorganisationernas berättigade intresse att erhålla insyn i löneavvägningsarbetet på beredningsstadiet tillgodoses. Det bör ankomma på nämnden att närmare överväga formerna härför.

Nuvarande bemyndigande innefattar ej rätt för utrikesministern att tillkalla experter åt lönenämnden. Då erfarenheterna från löneöversynen visat, att behov av särskild expertis stundom föreligger, bör bemyndigandet enligt nämnden vidgas i detta hänseende.

Yttranden

Riksrevisionsverket har i infordrat utlåtande tillstyrkt föreliggande förslag rörande lönenämndens ställning, befogenheter och sammansättning. Även *personalorganisationerna* har biträtt förslagen.

Departementschefen

Någon verklig omprövning från statsmakternas sida av utlandstjänstemännens löneförhållanden har ej ägt rum sedan 1939. De av lönenämnden nu företagna utredningarna finner jag innefatta ett värdefullt klarläggande av de delvis svårbemästrade problem, som anmäler sig inom detta område. Jag anser mig även i allt väsentligt böra tillstyrka genomförandet av lönenämndens förslag, vilka i huvudsak tillstyrkts av remissmyndigheterna, och redovisar i det följande min ståndpunkt till de olika frågorna.

Jag biträder lönenämndens mening att lönerna för tjänstemännen inom utrikesrepresentationen måste vara behovsprövade bl. a. med hänsyn till den kraftiga utgiftsökning för statsverket, som skulle följa, om lönerna fixerades på en så hög nivå, att tjänstemännens civilstånd, barnantal o. s. v. inte behövde beaktas. Vid nämnda förutsättning torde — vilket system för avvägningen av lönerna som än väljes — skönsmässiga bedömningar i olika hänseenden ej kunna undvikas. Jag anser emellertid liksom nämnden, att utrymmet för subjektivt färgade bedömningar vid löneavvägningen kan begränsas genom att vissa element — efter utbrytning ur lönerna — direktregleras eller beaktas i särskild ordning.

Ett första steg i denna riktning togs genom den av fjolårets riksdag beslutade direktregleringen av utlandstjänstemännens bostadskostnader. Även de av Kungl. Maj:t 1962 fastställda riktlinjerna för reglering av tjänstemännens telefonkostnader tillkom i detta syfte. De nu aktuella förslagen om utbrytning ur lönerna av medel för representation, om anskaffning av tjänstebilar och statsanställning av viss chaufförspersonal, om direktreglering av vissa garagekostnader samt om ökade möjligheter att erhålla bidrag för resa till Sverige för semester innebär ett fullföljande av denna tankegång. Jag anser i likhet med nämnden, att det f. n. knappast är möjligt att gå längre på denna väg. Lönenämnden bör därför nu få koncentrera sig på den återstående etappen av löneöversynen, nämligen att på grundval av budgetuppgifter från samtliga utlandstjänstemän närmare utforma systemet och avväga lönerna samt uppta frågan om den tekniska regleringen till slutlig prövning.

Lönenämndens principförslag beträffande avvägningen av de sammanlagda förmånerna vid en befattning utomlands har godtagits av såväl riksrevisionsverket som — efter överläggningar med företrädare för nämnden — statstjänstemännens huvudorganisationer. Jag förordar, att de av nämnden föreslagna principerna för förmånsavvägningen genomföres. Jag fäster då bl. a. avseende vid att frågan om inverkan på utlandslönerna av generella

højningar av löneplanslönerna kunnat bringas till en för statsverket och personalorganisationerna godtagbar lösning. Den av nämnden förordade »rullande» omprövningen av den reala lönenivån på varje stationeringsort utomlands under medverkan av den i det föregående nämnde inspektören, förslagsvis i princip en gång vart femte år, bör komma till stånd. Härigenom bör bl. a. vinnas att tjänstemännens arbete med upprättande av budgeter kan i huvudsak begränsas till omprövningstillfällena. Samtidigt bör lönenämnden genom inspektörens medverkan kunna erhålla ett tillförlitligare underlag än f. n. för sin prövning.

Nämnden har ägnat frågan om utrikestjänstemännens barnkostnader ingående uppmärksamhet. Jag finner nämndens förslag till uppdelning av nuvarande bidrag i barnbidrag, utbildningsbidrag och barnresebidrag ändamålsenligt. Ett genomförande av förslaget kommer att underlätta en tillfredsställande avvägning av den s. k. nettolönen (lönekärnan) samt sätta tjänstemännen i tillfälle att utan alltför stora ekonomiska uppoffringar möta de merkostnader i förevarande hänseende, som är en följd av utlandsstationeringen. De metoder nämnden förordat för vidmakthållande av de nya barnbidragens realvärde finner jag mig kunna godta. Jag tillstyrker vidare, att barnbidragen beräknas efter samma grunder för alla berörda tjänstemän oavsett lönegrad.

Vad angår tjänstemännens kostnader för barnens utbildning anser jag — bl. a. med beaktande av att kostnaderna ofta är av helt annan storlek för utlandstjänstemännen än för hemmatjänstemännen — att nämndens förslag till ett mera rörligt system än det nuvarande för bidrag till barnens utbildning förtjänar att genomföras. Även om barnen i första hand bör beredas svensk fostran, förordar jag sålunda, att utlandstjänstemännen inom angiven ram får viss frihet vid val av utbildningsform och efter prövning erhåller bidrag till godkända utbildningskostnader inom det av nämnden föreslagna maximibeloppet. Jag tillstyrker även förslaget, att utbildningsbidrag efter prövning skall kunna utgå till och med utgången av det läsår, varunder barn uppnår maximialdern för rätt till barnbidrag, 19 år.

De föreslagna barnresebidragen syftar bl. a. till att bereda föräldrarna möjlighet att utan alltför stora ekonomiska uppoffringar oavsett stationeringsortens belägenhet sammanträffa med sina barn i vart fall en gång årligen. Förslaget innebär att de på tjänstemännen belöpande »karensbeloppen» om 550—1 000 kr. skall avskaffas. Jag finner mig kunna godta de föreslagna riktlinjerna för beviljande av barnresebidrag och tillstyrker sålunda att »karensbeloppen» borttages.

I fråga om bidrag för hemresa för semester innebär nämndens förslag bl. a. att ersättning enligt huvudregeln skall kunna utgå vartannat år mot l. n. vart tredje samt vid stationering i land med särskilt hälsovådligt klimat årligen mot f. n. vartannat år. Årligt bidrag skall dessutom kunna utgå även när synnerliga skäl eljest talar därför. I undantagsfall skall resebidrag kunna beviljas även för en tjänare. Flera vägande skäl får anses tala för att bestämmelserna om hemresebidrag nu revideras. Härvid träder enligt min me-

ning statsintresset i förgrunden. Främst med hänsyn härtill finner jag mig kunna godta förslaget att även tjänstemän och deras familjer med stationering inom Europa bör kunna erhålla resebidrag. Härigenom underlättas den för utlandstjänstemännen nödvändiga kontakten med hemlandet. Även strävandena att förebygga ohälsa bland tjänstemännen och deras familjer liksom allmänt rekryteringsfrämjande och lönemässiga synpunkter förtjänar beaktande. Jag förordar, att nämndens förslag i förevarande hänseende genomföres med verkan fr. o. m. den 1 juli 1963.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om utbildningsbidrag samt att meddela de föreskrifter, som kan finnas påkallade, t. ex. angående barnbidrag för barn, om vilket tjänsteman ej har vårdnaden, eller om utbildningsbidrag, då särskilda skäl talar härför. På chefen för utrikesdepartementet bör ankomma att besluta om barnresebidrag och bidrag för hemresa för semester.

I fråga om medel för representation, vilka vid nuvarande lönesystem inräknas direkt i den av tjänstemannen disponerade lönesumman, innebär lönenämndens förslag, att dylika medel skall utgå i form av särskilda representationsbidrag, redovisade från ett för ändamålet särskilt anvisat obetecknat anslag. Riksrevisionsverket har tillstyrkt förslaget samt understrukt den av nämnden framförda uppfattningen, att medel för utgifter av omkostnadsnatur inte bör inräknas i utlandstjänstemannens lön samt att denne bör meddelas inom vilken ekonomisk ram representationen bör utövas.

Jag delar uppfattningen att det nuvarande systemet med i lönen inräknade representationsmedel inte ger tjänstemannen erforderlig anvisning om den avsedda omfattningen av den av honom i statens intresse bedrivna representationen. Även hänsyn till det sammanlagda beloppet av de i utlandstjänstemännens löner ingående medlen för representation — för budgetåret 1961/62 uppskattat till i runt tal 2,5 milj. kr. — talar enligt nämnden för att utvecklingen av representationskostnaderna i stort närmare bör kunna följas. Jag biträder denna mening.

De av nämnden föreslagna riktlinjerna för regleringen av representationskostnaderna syftar till att erhålla ett fastare lönesystem än f. n., som dock medger hänsynstagande till de skiftande förhållandena på de olika stationeringsorterna utomlands. Jag anser, att riktlinjerna i tillbörlig utsträckning tillgodoser detta intresse.

För att möjliggöra en bättre överblick av representationskostnadernas utveckling i stort och ett tillförlitligare underlag än nu för avvägning av representationsbidragen i de enskilda fallen har lönenämnden föreslagit, att utlandstjänstemännen skall vara skyldiga att föra vissa anteckningar om utövad representation på för ändamålet tillhandahållna formulär. Vad nämnden sålunda föreslagit har jag redan låtit genomföra. Det bör ankomma på nämnden att bedöma i vad mån uppgifterna eller sammandrag av dem skall insändas till nämnden. Liksom i fråga om den egentliga utlandslönen förordar jag, att representationsbidragen fastställs för längre tid samt att de blir föremål för »rullande» omprövning under medverkan av inspektör.

Jag tillstyrker sålunda, att nämndens förslag till riktlinjer för reglering av representationskostnaderna godtas. Jag förutsätter, att genomförandet skall kunna ske inom i huvudsak nuvarande kostnadsram. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa representationsbidragen samt att meddela de närmare föreskrifter, t. ex. angående avdrag vid frånvaro från stationeringsorten och särskilda bidrag vid vikariat som stationschef, som må finnas påkallade.

Lönenämnden förutsätter, att utgående prisutjämningsstillägg (motsvarande) och enligt Saar utgående särskilda förmåner skall anpassas med hänsyn till de nya representationsbidragen. Nämnden förutskickar vidare, att lönebehovet vid en viss befattning utomlands — efter direktreglering av vissa utgifter samt utbrytningen av medel för representation ur lönerna — undantagsvis kan komma att understiga den med befattningen förenade löneplanslönen. Därest det i sådant fall vid den slutliga prövningen av de nya utlandslönerna skulle visa sig, att rätt till både löneplanslön och bostadskostnadsersättning skulle leda till uppenbar överkompensation, har nämnden förutsatt att löneplanslönen eller bostadskostnadsersättningen — med personalorganisationernas godkännande — skall kunna reduceras.

Såvitt gäller prisutjämningsstillägg (motsvarande) äger Kungl. Maj:t i fråga om diplomatisk och konsulär personal samt pressattachéer enligt gällande föreskrifter meddela beslut om sådan anpassning, som nämnden förordat. Angivna befogenhet tillkommer, när det gäller administrativ personal, utrikesdepartementet. Såvitt gäller enligt Saar utgående förmåner ävensom bostadskostnadsersättning torde det däremot vara erforderligt att inhämta riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att minska förmånerna i av nämnden angivna fall.

Lönenämnden har föreslagit, att statsverket skall överta ansvaret för anskaffning, drift och underhåll av en tjänstebil (representationsbil) till varje utlandsmyndighet, vars chef enligt nuvarande bestämmelser i Saar äger rätt till särskilt bidrag för inköp av bil eller där behov av sådan tjänstebil eljest provas föreligga. Förslaget har tillstyrkts av riksrevisionsverket och det övervägande antalet utlandsmyndigheter samt personalorganisationerna.

Med hänsyn till det kraftigt stigande behov av transportmedel, som präglat utvecklingen under den tid det nuvarande systemet tillämpats, och till de med detta system förenade olägenheterna och kostnaderna finner jag mig böra biträda nämndens förslag. Jag tillstyrker sålunda, att det nuvarande systemet från ingången av nästa budgetår successivt avvecklas under en fyraårsperiod. Detta innebär att bidrag för inköp av bil inte skall utgå efter den 30 juni 1963, ej heller ersättning för transport av bil annat än övergångsvis enligt de riktlinjer, som nämnden angivit. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut i dylika övergångsfall. Av det sagda följer att jag inte är beredd att biträda framförda önskemål om en utvidgning av rätten till ersättning för transport av bil.

Av remissmyndigheterna har sändebudet i Washington ansett, att här avsedda tjänstebilar i varje fall vid de större beskickningarna bör stå helt

till beskickningschefens och hans hustrus förfogande och sålunda ej, såsom lönenämnden förordat, få nyttjas av övrig beskickningspersonal eller av gästande delegater. På denna punkt vill jag erinra om att nämndens förslag går ut på att här avsedd tjänstebil företrädesvis skall nyttjas av utlandsmyndighetens chef samt att denne skall äga bestämma, i vilken utsträckning bilen får användas även av övriga befattningshavare. Jag finner nämndens förslag innefatta möjligheter till ett rationellt utnyttjande av bilparken. Därest det med hänsyn till stationschefens reguljära behov av transportmedel i något fall inte skulle vara rationellt att tjänstebilen nyttjas även av andra personer, torde det få ankomma på chefen för utrikesdepartementet att i administrativ väg meddela erforderliga föreskrifter.

Nämndens förslag innebär, att bilarna skall få begagnas i friare former än som är vanligt i fråga om tjänstebilar. Stationschefs resor med tjänstebilen inom och utom stationeringsorten skall sålunda förutsättas vara tjänsteresor, där resan ej uppenbart är av privat natur. Rätten för hans hustru att nyttja tjänstebilen begränsas till resor »i tjänsten».

Av remissmyndigheterna har ett antal utlandsmyndigheter förordat en ännu friare dispositionsrätt än den föreslagna. Jag anser emellertid, att lönenämndens förslag tillgodoser rimliga anspråk från stationschefens och hans hustrus sida på tillgång till en med hänsyn till deras ställning lämplig bil, särskilt som chefstjänstemännens behov av bil för privat bruk beaktats i det av mig förordade principförslaget till nytt lönesystem.

Nämndens förslag att staten skall avlöna chaufför, som företrädesvis skall omhänderha tjänstebilar, innebär närmast en teknisk överflyttning av hushoudmannaskapet för sådan tjänare från den enskilde chefstjänstemannen till staten. Genom statsanställningen säkerställes i viss mån tillgången till chaufför under vikariat för stationschef. Förslaget har under remissbehandlingen ej föranlett någon erinran. Jag tillstyrker, att förslaget genomföres successivt med början under nästkommande budgetår. I likhet med lönenämnden förutsätter jag, att omläggningen endast i undantagsfall skall föranleda nyanställning av chaufförspersonal, där det ej är fråga om nyupprättad myndighet.

Av i huvudsak teknisk natur är även lönenämndens förslag att i de fall, då ett bilkostnadselement ingår i utlandslönen, garagekostnad skall provas och ersättas i den för tjänstemannens bostadskostnad stadgade ordningen samt förslaget att ersättning för s. k. åkning i tjänsten inom stationeringsorten skall »inbakas» i utlandslönerna. Jag tillstyrker, att den föreslagna ordningen för regleringen av garagekostnaderna genomföres och ämnar, därest riksdagen ej har något att erinra häremot, föreslå Kungl. Maj:t att reglera den s. k. åkningsersättningen på sätt nämnden förordat.

Jämväl den av lönenämnden föreslagna omläggningen av systemet för reglering av försvarsattachés kostnader för bilresor inom stationeringsorten är i huvudsak av teknisk art. Vidare innebär förslaget att biträdande försvarsattaché i ersättningshänseende skall behandlas efter samma grunder som försvarsattaché och därmed även i den för diplomatisk personal av mig förordade ordningen. Ett genomförande av förslaget kräver ändring av 33 § B Saar.

Vad i promemorian om avlöningsystemet föreslås beträffande lönenämndens ställning, befogenheter och sammansättning påkallar i och för sig inte något riksdagens beslut. Med hänsyn till det löneprövande organets centrala roll i lönesystemet anser jag mig emellertid böra anmäla, att jag delar uppfattningen att nämndens ställning såsom berednings-, utrednings- och remissorgan i ärenden angående utlandslöneförmåner skall lämnas orubbad. Jag anser vidare, att nuvarande bemyndiganden vad gäller antalet sakkunniga (f. n. högst nio, av vilka åtta tillkallats) ger tillräcklig möjlighet att beakta behovet av lämplig representation i nämnden.

I enlighet med nämndens förslag ämnar jag underställa Kungl. Maj:ts frågan om befogenhet för nämnden att anförtro beredningen av olika frågor åt av nämnden organiserade arbetsorgan även sedan löneöversynen avslutats. På beredningsstadiet bör även personalorganisationernas berättigade intresse att erhålla insyn i löneavvägningsarbetet tillgodoses. Det bör ankomma på nämnden att närmare överväga formerna härför. Jag ämnar slutligen utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att ställa erforderlig expertis till nämndens förfogande.

Lönenämnden har uttalat, att riktlinjerna för systemet för avvägningen av utlandslönerna — inklusive barnbidrag, utbildningsbidrag och barnresebidrag — samt för regleringen av representationskostnaderna, garagekostnaderna och den s. k. åkningsersättningen bör kunna tillämpas även på vissa specialattachéer m. fl., nämligen försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer, socialattachéer, lantbruksrepresentanter, statens fiskexportrepresentant, handelssekreterare, den befattningshavare med handelssekreteraruppgifter, som är placerad vid generalkonsulatet i Berlin, samt — vad gäller lönesystemet — på Sveriges representant vid det i anslutning till den internationella civila luftfartsorganisationen inrättade skandinaviska luftfartssekreterariatet i Montreal. Vad gäller bidrag för hemresa för semester förordar nämnden, att de föreslagna bestämmelserna skall tillämpas även på försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer.

Vidare har nämnden ifrågasatt, om ej ärenden angående avlöningsförhållanden för nyss nämnda, utomlands stationerade specialattachéer m. fl. borde prövas av nämnden, vars uppgifter f. n. formellt är begränsade till i huvudsak de lönefrågor avseende tjänstemän vid beskickningar och konsulat, som utrikesministern hänskjuter till nämnden.

Vad lönenämnden sålunda föreslagit finner jag från skilda synpunkter ändamålsenligt. Efter samråd med övriga berörda departementschefer tillstyrker jag därför, att principerna för lönesystemet m. m. — i den utsträckning nämnden förordat — tillämpas även på de i det föregående nämnda specialattachéerna m. fl. samt att den föreslagna ordningen för regleringen av försvarsattachépersonalens kostnader för bilresor inom stationeringsorten genomföres. I fråga om bidrag för hemresa för semester bör de föreslagna bestämmelserna, utöver vad nämnden förordat, tillämpas även på socialattachéer, Sveriges representant vid skandinaviska luftfartssekreterariatet i Montreal, lantbruksrepresentanter, statens fiskexportrepresentant, handelssekreterare och den befattningshavare med handels-

sekreteraruppgifter, som är placerad vid generalkonsulatet i Berlin. Vid bifall till dessa förslag ämnar jag underställa Kungl. Maj:t frågan om en utvidgning av lönenämndens verksamhetsområde i enlighet med nämndens förslag.

Vederbörande personalorganisationer, som beretts tillfälle att ta del av samtliga nu föreliggande förslag, har vid överläggningar förklarat sig biträda dessa.

De ändringar i Saar m. fl. författningar, vilka påkallas för genomförande av i det föregående redovisade förslag med verkan från den 1 juli 1963, kommer att anmälas av chefen för civildepartementet.

Frågan om den tekniska regleringen av lönesystemet kan inte upptagas till slutlig prövning förrän nästa budgetår. Även den budgettekniska omläggning, som bl. a. följer av utbrytningen av representationsbidragen, torde få anstå till ingången av budgetåret 1964/65.

Jag finner det angeläget, att de i det föregående förordade riktlinjerna för löneavvägningen kan läggas till grund för den genom löneöversynens försorg nu pågående omprövningen av samtliga utlandslöner. Jag föreslår därför *dels* att riksdagens godkännande av de i det föregående redovisade riktlinjerna för det nya lönesystemet utverkas, *dels* att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att inom ramen för å vederbörliga anslag för budgetåret 1963/64 anvisade medel tillämpa de föreslagna riktlinjerna för lönesystemet på tjänstemännen inom utrikesrepresentationen samt — i den utsträckning jag förordat — på specialattachéer m. fl., *dels* att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att i fall, som angivits i det föregående, minska enligt Saar utgående förmåner ävensom bostadskostnadsersättning, *dels ock* att de i det föregående förordade förslagen om bidrag för resa till Sverige för semester, om anskaffning av tjänstebilar och statsanställning av viss chaufförspersonal, om reglering av garagekostnader samt om försvarsattachépersonalens ersättning för bilresor genomföres med verkan fr. o. m. den 1 juli 1963.

VIII. HEMSTÄLLAN

Under återopande av vad jag sålunda i olika hänseenden anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) godkänna av mig i det föregående framlagda förslag om utrikesförvaltningens organisation och personalbehov, avseende såväl utrikesdepartementet som utrikesrepresentationen;

- 2) fastställa av mig i det föregående redovisad personalförteckning för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

- 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att under av mig i det föregående angivna förutsättningar utöka antalet i personalförteckningen upptagna sändebudstjänster i Bo 6;

4) godkänna av mig i det föregående redovisade riktlinjer för nytt lönesystem för tjänstemän inom utrikesrepresentationen m. fl.;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att inom ramen för å vederbörliga anslag för budgetåret 1963/64 anvisade medel tilllämpa de föreslagna riktlinjerna för lönesystemet på tjänstemännen inom utrikesrepresentationen samt — i den utsträckning jag förordat — på specialattachéer m. fl.;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fall, som i det föregående angivits, minska enligt Saar utgående förmåner ävensom bostadskostnadsersättning;

7) godkänna av mig i det föregående förordade förslag om bidrag för resa till Sverige för semester, om anskaffning av tjänstebilar och statsanställning av viss chaufförspersonal, om reglering av garagekostnader och om försvarsattachépersonalens ersättning för bilresor med verkan fr. o. m. den 1 juli 1963;

8) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder som fordras för genomförande av de av mig förordade förslagen.

IX. VISSA ANSLAGSFRÅGOR FÖR BUDGETÅRET 1963/64

I 1963 års statsverksproposition upptogs under driftbudgeten för tredje huvudtiteln fyra anslag med beräknade belopp i avvaktan på förevarande proposition. Slutligt förslag till medelsanvisning torde nu få föreläggas riksdagen.

[1] 1. Utrikesförvaltningen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1961/62	35 770 000	34 207 482
1962/63	33 621 000	
1963/64 (förslag)	40 960 000	

Den företagna omarbetningen av personalförteckningen medför beträffande avlöningsstaten för utrikesförvaltningen vissa sammanslagningar av anslagsposter och delposter. Sålunda kommer endast en anslagspost för avlöningar till ordinarie tjänstemän och en till icke-ordinarie tjänstemän att erfordras i stället för tidigare fem sådana. Likaledes sammanföres nuvarande poster för prisutjämningsstillägg och ortstillägg till en delpost.

Förutom de medelsökningar som föranledes av föreslagna nya tjänster och lönegradsuppflyttningar ävensom av löneklassuppflyttningar och uppflyttningar i reglerad befordringsgång m. m. föreslår jag följande ökade medelsanvisningar. Delposten arvoden bestämda av Kungl. Maj:t torde höjas med

12 000 kr. till 20 000 kr. Inrättandet av nya tjänster avsedda att placeras utomlands medför att den nya anslagsposten till prisutjämningsstillägg bör fastställas till 6 650 000 kr. mot sammanlagt 6 330 000 kr. för innevarande budgetår. Den förslagsvis beräknade posten till särskilda förmåner i övrigt förutses öka med 115 000 kr. till 4 650 000 kr. Anslagsposten av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal torde uppräknas med 600 000 kr. bl. a. för överförande hit av kostnaderna för avlöning av chaufförer vid utlandsmyndigheterna samt för anställning av lokal personal vid de nytillkommande utlandsmyndigheterna. Anslagsposten ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft torde höjas med 50 000 kr. till 110 000 kr.

Anslaget Utrikesförvaltningen: Avlöningar torde för nästa budgetår uppföras med 40 960 000 kr., vilket jämfört med för innevarande budgetår beviljat anslag innebär en ökning med 7 339 000 kr. Av denna utgör 3 169 000 kr. automatiska utgiftsökningar avseende utrikesförvaltningens nuvarande personal.

Anslaget bör fördelas på olika poster på sätt framgår av avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Under åberopande av vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna följande avlöningsstat för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64:

Avlöningsstat

1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena	60 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	10 093 000
3. Arvoden bestämda av Kungl. Maj:t	20 000
4. Exspektansarvoden bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	300 000
5. Avlöningar till icke-ordinarie personal	7 168 000
6. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	11 407 000
a) Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	30 000
b) Representations- och hyresbidrag till vissa befattningshavare i utrikesdepartementet	77 000
c) Prisutjämningsstillägg	6 650 000
d) Särskilda förmåner i övrigt, <i>förslagsvis</i>	4 650 000
7. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	7 449 000
8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> ..	353 000
9. Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal ..	4 000 000
10. Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i>	110 000
Summa kr. 40 960 000	

b) till *Utrikesförvaltningen*: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 40 960 000 kr.

[2] 2. Utrikesförvaltningen: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1961/62	7 425 000	7 974 756
1962/63	7 945 000	
1963/64 (förslag)	9 870 000	

Kungl. Maj:t har den 28 juni 1962 fastställt följande omkostnadsstat för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1962/63:

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	300 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	1 900 000
3. Flyttningersättningar, <i>förslagsvis</i>	1 000 000
4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	105 000
5. Fraktkostnader, <i>förslagsvis</i>	480 000
6. Expenser, <i>förslagsvis</i>	4 160 000
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	80 000
Övriga expenser:	
Telegram, telefon och annonsering, <i>förslagsvis</i> ..	1 700 000
Andra ändamål:	
a) för utrikesdepartementet, <i>högst</i>	1 140 000
b) för utrikesrepresentationen, <i>högst</i>	1 240 000
	Summa kr. 7 945 000

Förevarande anslag torde för budgetåret 1963/64 beräknas på följande sätt.

Anslagsposterna till *sjukvård m. m.* och *reseersättningar* upptas till oförändrade belopp. På grund av vidgad verksamhet bör anslagsposterna till *flyttningersättningar*, *fraktkostnader* samt posten *telegram, telefon och annonsering* ökas med 400 000 kr., 220 000 kr. respektive 300 000 kr. Anslagsposten *publikationstryck* föreslås höjd med 145 000 kr. för tryckning på svenska, engelska och franska språken av den instruktionsbok för Sveriges representation i utlandet, som är under utarbetande. Posten *bränsle, lyse och vatten* torde höjas med 20 000 kr. för ytterligare ämbetslokaler för departementet. De i omkostnadsstaten under punkterna 1—5 upptagna anslagsposterna samt de under punkten 6 redan nämnda posterna skulle härigenom öka med 1 085 000 kr.

Posten *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet* torde höjas med sammanlagt 85 000 kr. Denna höjning avser huvudsakligen att täcka kostnaderna för anskaffande av inventarier för departementets ämbetslokaler.

Motsvarande post för *utrikesrepresentationen* ökar med 670 000 kr. Huvudparten härav faller på det i det föregående föreslagna anskaffandet av representationsbilar för utlandsmyndigheterna.

Under förevarande anslag torde slutligen medel böra förutses för påbörjande under budgetåret 1963/64 av den *utbildningsverksamhet* inom utrikesförvaltningen som jag i det föregående förordat. Kostnaderna för kursverksamhet m. m. inom utbildningens ram uppskattar jag till 85 000 kr. Detta belopp torde upptas som särskild anslagspost under omkostnadsstaten för nästkommande budgetår.

Enligt här framlagda förslag skulle förevarande anslag öka med 1 925 000 kr., och jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Utrikesförvaltningen: Omkostnader* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 9 870 000 kr.

[3] 3. Vissa bostadskostnadsersättningar

	Anslag
1962/63	2 350 000
1963/64 (förslag)	3 100 000

Från detta anslag skall bestridas samtliga kostnader för den utsända personalens privatanskaffade och av byggnadsstyrelsen godkända bostäder. Anslagets storlek torde böra beräknas till 3 100 000.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Vissa bostadskostnadsersättningar* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 3 100 000 kr.

[4] 4. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat

	Anslag	Nettoutgift
1961/62	1 025 000	1 109 076
1962/63	1 400 000	
1963/64 (förslag)	2 000 000	

Medlen under detta anslag är avsedda för den fortgående anskaffningen av dels inventarier för utlandsmyndigheternas kanslier, dels möbler för personalbostäder åt utrikesförvaltningens utsända personal. Under anslaget inräknas jämväl medel för underhåll och reparation av det utomlands befintliga inventariebeståndet.

För budgetåret 1963/64 erfordras ett belopp av 2 000 000 kr. för dessa ändamål.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans Olwaeus

Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter jämte vissa olönade konsulat med lönad tjänsteman per den 1 januari 1963

I. Beskickningar med angivande inom parentes av subsidiära ackrediteringsorter:

Addis Abeba (Khartoum, Mogadiscio,	Lima (La Paz)
Tananarive)	Lissabon
Ankara	London
Athen	Madrid
Bagdad*	Mexico (Guatemala, Managua, San
Bangkok (Phnom Penh, Rangoon,	José, San Salvador, Tegucigalpa)
Saigon)	Monrovia (Abidjan, Accra, Conakry,
Beirut (Amman, Damaskus, Nicosia,	Freetown)
Riyadh)	Montevideo
Belgrad	Moskva (Bukarest, Sofia)
Bern	New Delhi (Colombo, Kathmandu)
Bogotá (Panamá, Quito)	Oslo
Bonn	Ottawa
Bryssel (Luxemburg)	Paris
Budapest*	Peking
Buenos Aires (Asunción)	Prag (Budapest)
Bukarest*	Pretoria
Canberra	Rabat (Tripoli, Tunis)
Caracas (Havana, Port-au-Prince,	Reykjavik
Santo Domingo)	Rio de Janeiro
Djakarta (Kuala Lumpur, Manila)	Rom
Dublin	Santiago de Chile
Haag	Teheran (Bagdad, Kabul)
Helsingfors	Tel Aviv
Kairo	Tokio (Söul)
Karachi	Warszawa
Köpenhamn	Washington
Lagos (Porto Novo)	Wellington
Léopoldville	Wien

II. Delegationer:

Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna i New York

Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationernas Europakontor i Genève

Sveriges delegation hos Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) i Paris

Sveriges delegation hos den europeiska kol- och stålunionens Höga Myndighet (CECA) i Luxemburg (lyder under delegationen i Bryssel)

Sveriges delegation hos Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) och Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC) i Bryssel

Sveriges delegation hos Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) i Genève

Med * betecknad beskickning förestås av en t. f. chargé d'affaires.

III. Lönade konsulat:

a) Generalkonsulat:

Antwerpen
Berlin
Chicago
Hamburg
London
Montreal
Nairobi
New York
San Francisco

b) Konsulat:

Gdańsk
Hongkong
Houston
Mariehamn
Minneapolis

IV. Olönade konsulat, som förestås av lönad tjänsteman:

Generalkonsulat:

Genua (konsulatschefen placerad i Milano)

Istanbul

Milano (gemensam chef med Genua)

V. Olönade konsulat med lönad tjänsteman i icke-chefsställning (gk = generalkonsulat, k = konsulat):

Alger (k)
Amsterdam (k)
Barcelona (gk)
Bremen (k)
Dakar (gk)
Damaskus (gk)
Frankfurt am Main (k)
Havana (k)
Johannesburg (k)
Liverpool (k)

Los Angeles (k)
Marseille (k)
Melbourne (k)
Narvik (k)
Rotterdam (k)
Rouen (k)
Salisbury (k)
São Paulo (k)
Tunis (k)
Zürich (k)

Bilaga 2

**Översikt av utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära personals
placering den 1 januari 1963**

	Kabinetts- sekr. Avdelnings- chefer Sändebud General- konsuler	Chargés d'affaires med sände- buds, konsu- ler med ge- neralkonsuls ställning	Byråchefer Beskick- ningsråd Handelsråd Konsuler	Förste sekr. Förste besk.sekr. Förste vice- konsuler	Sekreterare Besk.sekr. Vicekonsu- ler Attachéer	Kanslistor
	B 4—6	B 1	B 1	A 23	A 17—19	A 9—19
Utrikesdepartementet:						
Kab.sekr., bitr. kab.sekr.	¹²				1	
Politiska avd.	2		4	8	2	
Rättsavd.	¹²		2	9	4	8
Handelsavd.	¹²		3	12	5	
Personalavd.	1		1	5	2	11
Protokollet			1	3	1	
Pressbyrån			2	1	1	2
Sektionen för internatio- nella biståndsfrågor ³			1	3	1	
Summa hemma	9		14	41	17	21
Utlandsmyndigheterna:						
A. Med lönad chefs- tjänsteman:						
Addis Abeba		1			1	1
Ankara	1			1		1
Antwerpen, gk		1				2
Athen	1			1		1
Bagdad				1		1
Bangkok		1				1
Beirut		1				1
Belgrad		1				1
Berlin, gk	1				1	1
Bern	1			1		1
Bogotá	1				1	1
Bonn	1		1	3	2	3
Bryssel	1			1	1	1
Bryssel, EEC	¹			1	1	
Budapest				1		1
Buenos Aires	1				1	1
Bukarest				1		
Canberra (o. Sydney) ..	1				1	1
Caracas	1			1		1
Chicago, gk		1		1		2
Djakarta		1			1	1
Dublin		1				1
Gdańsk						1
Genua, gk ⁴						2
Genève, EFTA		1		1	1	
Genève, FN		1			1	

	B 4—6	B 1	B 1	A 23	A 17—19	A 9—19
Haag	1			1	1	2
Hamburg, gk	1			1		2
Helsingfors	1		1		1	1
Hongkong, k						1
Houston, k				1		1
Istanbul, gk		1				1
Kairo	1			1	1	1
Karachi	1			1		1
Köpenhamn	1			1	1	1
Lagos		1				1
Léopoldville		1				1
Lima		1				2
Lissabon	1			1		1
London	1		1	2	2	1
London, gk		1		1		3
Madrid	1			1	1	2
Mariehamn, k ^a						
Mexico	1			1	1	1
Milano, gk		1				
Minneapolis, k		1				2
Monrovia		1		1		1
Montevideo		1				1
Montreal, gk		1				1
Moskva	1		1	1	1	1
Nairobi, gk		1				1
New Delhi	1			1	1	1
New York, FN	1		1	3	1	
New York, gk	1			1	1	4
Oslo	1		1		1	1
Ottawa ^a				1		1
Paris	1		1	1	2	1
Paris, OECD	1			1	2	
Peking ^a				1		
Prag	1				1	
Pretoria	1			1	1	
Rabat		1			1	
Reykjavik		1				1
Rio de Janeiro	1			1	2	1
Rom	1		1		1	2
San Francisco, gk		1		1		3
Santiago de Chile		1				1
Teheran		1		1		1
Tel Aviv	1					1
Tokio	1			1	1	1
Warszawa	1			1	1	1
Washington	1		1	4	2	1
Wellington ^a						
Wien	1			1	1	1
<i>B. Med utsänd tjänste-</i>						
<i>man i icke-chefs-</i>						
<i>ställning:</i>						
Amsterdam						1
Barcelona						1
Bremen						1
Dakar						1
Damaskus						1
Frankfurt am Main ..						1
Havana						1
Johannesburg						1
Liverpool						1
Los Angeles						1
Marseille						1

	B 4—6	B 1	B 1	A 23	A 17—19	A 9—19
Melbourne						1
Narvik						1
Rotterdam						2
Rouen						1
Salisbury						1
São Paulo						1
Tunis						1
Zürich						1
Summa ute	37	26	9	49	40	99
Totalt	46	26	23	790	57	120
		749				

¹ Varav en dubblerad tjänst.

² Sektionen förestås av en tjänsteman i disponibilitet i B 4.

³ Arvodesbefattning.

⁴ Konsulatschefen placerad i Milano.

⁵ Konsulatet förestås av en tjänsteman med arvode.

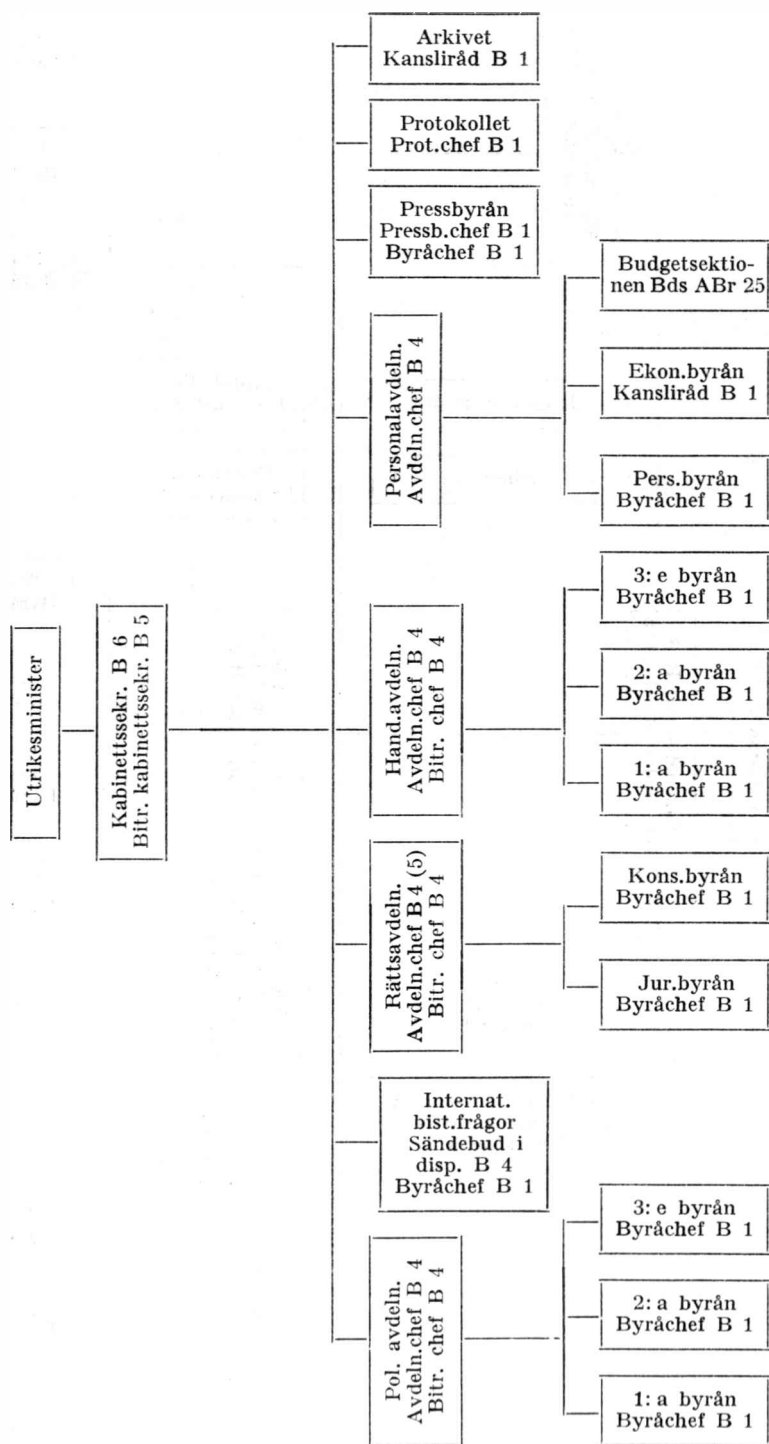
⁶ Chefsbefattningen f. n. vakant.

⁷ Antalet tjänstemän i B 1 och A 23 må uppgå till 51 respektive 88.

⁸ Antalet befattningar i A 19 och reglerad befordringsgång må uppgå till 63.

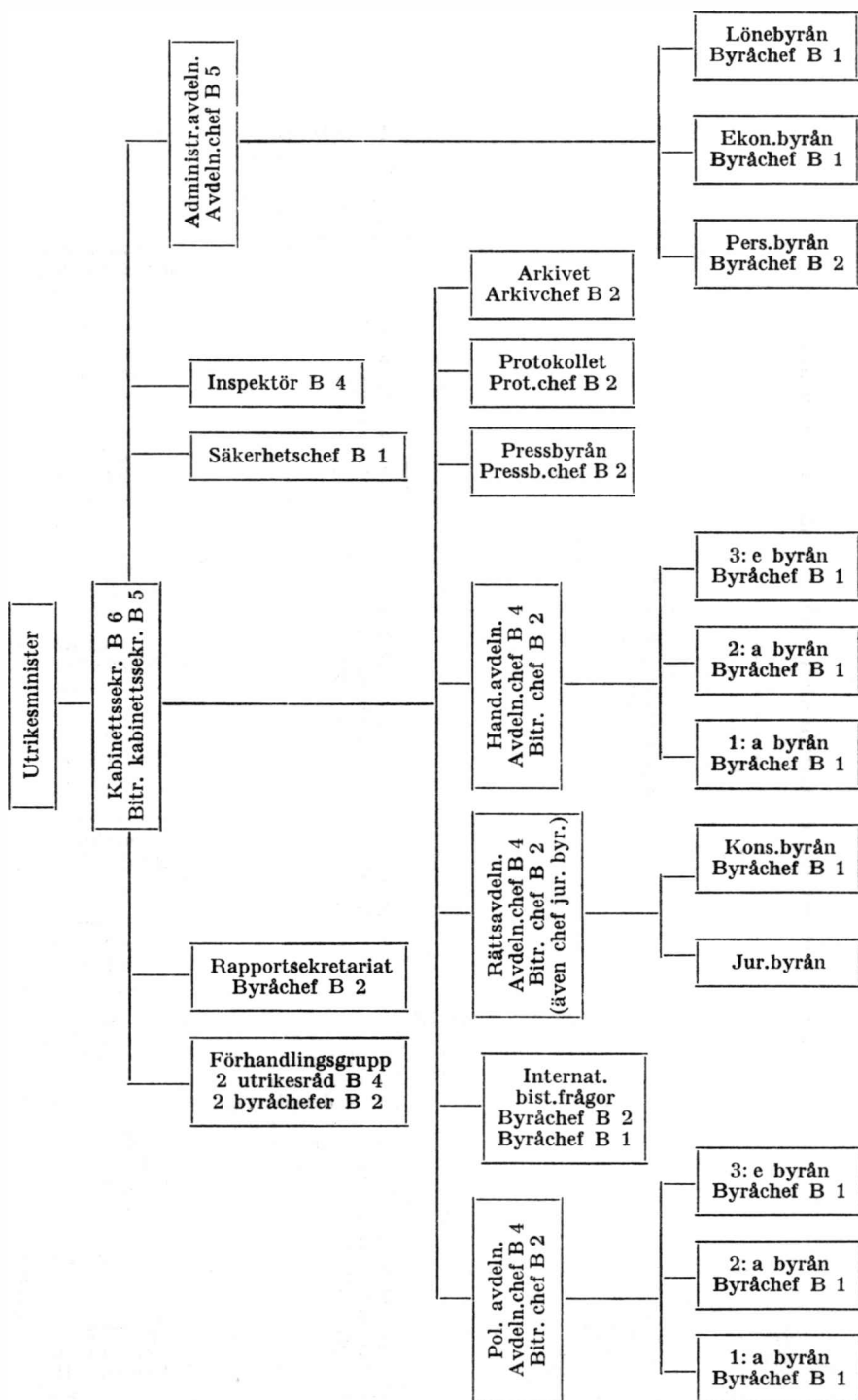
⁹ Sammanlagda antalet kanslistjänster må utgöra 123.

Tablå över utrikesdepartementets nuvarande organisation

Bilaga 4

Tablå över föreslagen organisation av utrikesdepartementet

Bilaga 5

Förslag till
personalförteckning för utrikesförvaltningen gällande fr. o. m. 1 juli 1963

A. Ordinarie tjänstemän:

Befattning	Lönegrad
1 kabinettssekreterare	Bo 6
8 sändebud	Bo 6
1 biträdande kabinettssekreterare	Br 5
1 chef för administrativa avdelningen	Bo eller Br 5
1 chef för rättsavdelningen	Bo 5 ¹ (Bo 4)
2 utrikesråd såsom avdelningschefer	Bo 4
2 sändebud eller utrikesråd	Bo eller Br 4
1 inspektör	Bo eller Br 4
35 sändebud eller generalkonsuler	Bo 4
3 biträdande avdelningschefer	Bo eller Br 2
8 byråchefer	Bo eller Br 2
24 sändebud eller generalkonsuler	Bo 2
2 ambassadråd eller handelsråd	Bo 2
7 byråchefer	Bo 1
1 kansliråd	Bo 1
24 ambassadråd, legationsråd, handelsråd, generalkonsuler eller konsuler	Bo 1
10 byrådirektörer	Ao eller Ar 27
1 förste arkivarie	Ao 27
1 förste bibliotekarie	Ao 27
1 pressombudsman	Ar 27
1 budgetsekreterare	ABr 25
4 byrådirektörer	Ao eller Ar 25
1 arkivarie	Ao 23
61 förste sekreterare, förste ambassadsekreterare, förste legationssekreterare eller konsuler	Ao 23
1 förste revisor	Ao 21
15 vicekonsuler	Ao 21
40 förste kanslister	Ao 19
35 kanslister	Ao 15
2 assistenter	Ao 15
15 kontorsskrivare	Ao 13
1 expeditionsförman	Ao 11
25 kansliskrivare	Ao 11
6 förste expeditionsvakter	Ao 9
35 kontorister	Ao 9
13 expeditionsvakter	Ao 7
41 kanslibiträden	Ao 7
91 kontorsbiträden	Ao 5

B. Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19:

4 byråchefer	Be 1
1 byrådirektör	Ae 25
1 kulturattaché	Ae 25

¹ Så länge nuvarande befattningshavare innehar tjänsten.

Befattning	Lönegrad	
8 pressattachéer	Ae	25
2 översättare	Ae	25
1 arkivarie	Ae	23
1 förste byråinspektör	Ae	23
3 förste byråsekreterare	Ae	23
18 förste sekreterare, förste ambassadsekreterare, förste legationssekreterare eller konsuler	Ae	23
1 redaktör	Ae	23
1 biträdande pressattaché	Ae	21
1 förste byråsekreterare	Ae	21
2 förste revisorer	Ae	21
1 personalkonsulent	Ae	21

C. Tjänstemän å övergångsstat:

5 sändebud	Bo	5
1 kamrerare	Ao	23
3 kansliskrivare	Ao	10

Innehållsförteckning

I. Inledning	3
II. Utrikesförvaltningens uppgifter	7
UD-utredningen	7
Yttranden	10
Departementschefen	11
III. Utrikesförvaltningens nuvarande organisation m. m.	16
Utrikesdepartementet	16
Utrikesrepresentationen	18
Rekryterings- och anställningsförhållanden inom utrikes- förvaltningen	18
IV. Föreslagen organisation av utrikesförvaltningen	19
Utrikesdepartementet	19
UD-utredningen	19
Yttranden	25
Administrationsutredningen	29
Yttranden	36
Departementschefen	41
Utrikesrepresentationen	51
UD-utredningen	51
Yttranden	59
Departementschefen	64
V. Utrikesförvaltningens personalbehov. Lönegrads- och beford- ringsfrågor	69
Allmänna synpunkter på personalbehovet — Särskilda lö- negradsfrågor	69
UD-utredningen	69
Yttranden	72
Departementschefen	74
Utrikesdepartementets personalbehov	76
UD-utredningen	76
Administrationsutredningen	77
Utrikesrepresentationens personalbehov	77
UD-utredningen	77
Departementschefen	78
Befordringsfrågor	85
UD-utredningen	85
Yttranden	87
Departementschefen	88
VI. Rekrytering och utbildning inom utrikesförvaltningen ...	89
UD-utredningen	89
Yttranden	92
Departementschefen	95
VII. Avlöningssystemet för tjänstemän inom utrikesrepresentatio- nen m. fl.	98
Inledning	98
Principerna för avvägningen av utlandslönerna	100

Lönenämnden	100
Yttranden	110
Utlandstjänstemännens representationskostnader	110
Lönenämnden	111
Yttranden — Lönenämndens kommentar	115
Regleringen av vissa kostnader för bilresor m. m.	117
Anskaffning av tjänstebilar till utlandsmyndigheter ..	118
Lönenämnden	118
Yttranden — Lönenämndens kommentar	121
Statsanställning för viss chaufförspersonal	123
Lönenämnden	123
Yttranden	124
Utlandstjänstemännens garagekostnader	124
Lönenämnden	124
Yttranden — Lönenämndens kommentar	126
Ersättning för s. k. åkning i tjänsten	127
Lönenämnden	127
Yttranden — Lönenämndens kommentar	128
Försvarsattachéernas kostnader för bilresor	128
Lönenämnden	128
Yttranden	130
Lönenämndens ställning, befogenheter och sammansättning	130
Lönenämnden	130
Yttranden	132
Departementschefen	132
VIII. Hemställan	138
IX. Vissa anslagsfrågor för budgetåret 1963/64	139
Bilaga 1. Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter jämfte vissa olönade konsulat med lönad tjänsteman per den 1 januari 1963	144
Bilaga 2. Översikt av utrikesförvaltningens diplomatiska och kon- sulära personals placering den 1 januari 1963	146
Bilaga 3. Tablå över utrikesdepartementets nuvarande organisa- tion	149
Bilaga 4. Tablå över föreslagen organisation av utrikesdeparte- mentet	150
Bilaga 5. Förslag till personalförteckning för utrikesförvaltningen gällande fr. o. m. 1 juli 1963	151